

รายงานฉบับสมบูรณ์
แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย
บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย

โดย อาจารย์ ดร.จิราพร ตรีวิเศษสร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กติมา พ่วงชิงงาม

สิงหาคม 2562

สัญญาเลขที่ RDG6010049

ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์

แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจเอเชียบนพื้นฐาน
ของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. อาจารย์ ดร. จิราพร ตริวิเศษสร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กติมา พ่วงชิงงาม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย เป็นการศึกษาความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่เป็นองค์การด้านเศรษฐกิจที่นำโดยรัสเซีย โดยเฉพาะศึกษายุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รวมถึงความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซีย ภายใต้กรอบความสัมพันธ์ขององค์การดังกล่าว อีกทั้งผู้วิจัยยังทำการวิเคราะห์ความได้เปรียบเสียเปรียบของไทยกับการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ความสำคัญของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีพัฒนาการมาจากประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยมีประชากร รัฐสมาชิกราว 170 ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ภายในประเทศราว 2.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ถือเป็นกลุ่มตลาดขนาดใหญ่ที่น่าสนใจสำหรับการค้าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียพื้นฐานการพัฒนาจากการเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) ที่ก่อตั้งในปี ค.ศ.2010 และการสร้างเป็นสหภาพยูเรเชียที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการบูรณาการเศรษฐกิจและการค้าระหว่างรัฐต่าง ๆ ภายในยูเรเชียมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นเขตเศรษฐกิจเดียว (Single Economic Space) ที่มีการก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2012 รวมถึงเป็นการปูทางไปสู่การพัฒนาเพื่อบูรณาการทางการเมืองในอนาคต ซึ่งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีต้นแบบมาจากสหภาพยุโรป และวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ.2014 ประเทศรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถานได้ลงนามความร่วมมือระหว่างกัน จัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) โดยจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 จุดมุ่งหมายเพื่อจัดเก็บอัตราภาษีศุลกากรนอกกลุ่มสมาชิกให้เป็นหนึ่งเดียว (common external tariff) และประสานอุปสรรคทางการค้า (harmonize)

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซียกับแนวโน้มและโอกาสของไทยในการเข้าเป็นสมาชิกและการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รวมถึงอุปสรรคของการเข้าร่วม

แนวโน้มและโอกาสของไทยในการเข้าเป็นสมาชิกและการจัดทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียที่ปฏิสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานและรอบด้าน ด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศรัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญเนื่องจากเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย และมีความสำคัญเนื่องจาก 90% ของมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เป็นการค้าขายที่เกิดขึ้นกับรัสเซีย ทำให้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่น่าสนใจสำหรับผู้ประกอบการไทยในการรุกตลาดสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเพราะนอกจากสินค้าของไทยจะสามารถส่งออกไปขายยังรัสเซียได้แล้ว ไทยยังสามารถใช้รัสเซียเป็นฐานในการขยายตลาดไปยังประเทศสมาชิกสหภาพที่เหลืออีก 4 ประเทศ และกลุ่มเครือข่ายอื่นได้ รวมถึงลักษณะของการค้าการลงทุน ข้อตกลงต่าง ๆ รูปแบบของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีการใช้รูปแบบที่รัสเซียทำ แต่อย่างไรก็ตามประเด็นการเข้าเป็นสมาชิกของไทยใน

องค์การดังกล่าวยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ เพราะไทยยังประสบกับอุปสรรคของไทย อีกทั้งกฎระเบียบของสหภาพที่ฝ่ายไทยต้องทำการศึกษาต่อไป ดังนั้นไทยอาจจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เพื่อเป็นการเริ่มต้นการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกในภูมิภาคยูเรเชีย

เหตุผลสำหรับโอกาสและแนวโน้มของไทยที่ยังไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือเกิดจากหลักการขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Enlargement of the Eurasian Economic Union) มีความหมายถึงการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียซึ่งกลุ่มของการขยายตัวนั้นจะเปิดสำหรับกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปและเอเชียเป็นสำคัญ ที่มีลักษณะของการเป็นรัฐที่มีความแน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมือง การตัดสินใจรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะอยู่ที่องค์กรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยลักษณะของการขยายสมาชิกจะแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การขยายสมาชิกในกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียต (Past Enlargement)
2. การขยายสมาชิกที่มีศักยภาพในอนาคต (Potential future enlargement)
3. การขยายสมาชิกในกรอบความตกลงเขตการค้าเสรี (Free trade agreement)

จากการขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทางโครงสร้างมีความคล้ายคลึงกันสหภาพยุโรป แต่หากมองตามลักษณะข้อที่ 1 ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักของรัสเซียที่ทำให้การขยายของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความซับซ้อนในเชิงลักษณะมากกว่า ที่ยังยึดในเรื่องภูมิเศรษฐศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ คือ

ภูมิรัฐศาสตร์ ที่เป็นปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในปัจจัยทางภูมิศาสตร์และการเมือง จากแกนนำความคิดการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน เบลารุส และรัสเซีย จะเห็นได้จากประเทศรัสเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ถือมีอิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปตะวันออก หรือนัยยะกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่ในสมัยสหภาพโซเวียต ที่มีโซเวียตรัสเซียสร้างภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำการกลืนกลายในเป็นแบบโซเวียตรัสเซีย ไม่ว่าจะด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงส่งผลให้ตกทอดเป็นมรดกวัฒนธรรมทางการเมืองกลุ่มประเทศที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียตมาก่อน และส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการทำธุรกิจที่แตกต่างไปจากชาติตะวันตก

ภูมิเศรษฐศาสตร์ ที่มีส่วนสำคัญสำหรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจเข้าไว้ด้วยกัน และอาจจะเพิ่มประเด็นเรื่องการเมืองได้ด้วยเช่นกัน การแสดงความสัมพันธ์หรือการสร้างความร่วมมือต่าง ๆ ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทิศทางที่ดี อย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่ในภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านั้นจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่อิทธิพลของรัสเซียที่มีมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต

ก็ยังคงอยู่ในประเทศเหล่านี้ในทุก ๆ ด้าน ทำให้ประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศรัสเซีย การเกิดขึ้นขององค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค โดยเฉพาะบริเวณใจกลางยูเรเชียเป็นเครื่องมือของที่พยายามคงอิทธิพลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองไว้

ในมุมมองเชิงวิเคราะห์สำหรับการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของประเทศไทย ยังถือว่ามีข้อจำกัด จากภาพสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะพบว่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีประเทศใดเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม สิงคโปร์ หรืออินโดนีเซียที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมเขตการค้ากับสหภาพยูเรเชีย และมุมมองจากหลักการการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีกำหนดจากคณะกรรมการสิทธิการของสหภาพที่ทำให้เกิดข้อจำกัดสำหรับกลุ่มประเทศนอกภูมิภาคที่ต้องการสมัครเข้าเป็นภาคีสมาชิก เบื้องต้นโอกาสของการเข้าเป็นสมาชิกจึงยังคงทำได้ยากและยังไม่เป็นประโยชน์มากนักเพราะ

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography)* ที่ตั้งของประเทศไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งห่างไกลกันส่งผลต่อการขนส่งสินค้า แม้ว่าไทยจะมีโครงการเชื่อมโยงโครงข่ายตั้งแต่ EEC รถไฟความเร็วสูงจากไทยไปจีนและอาศัยโครงข่ายของจีนไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่โครงข่ายคมนาคมดังกล่าวยังต้องใช้เวลาในการพัฒนาสักระยะหนึ่ง นอกจากนี้หากเปรียบเทียบกับประเทศเวียดนามที่เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนเหมือนกับประเทศไทย ประเทศไทยยังขาดการพัฒนาในเรื่องของโลจิสติกส์ ที่เวียดนามเช่น การขนส่งสินค้า และก่อตั้งเพื่อการจัดเก็บเพื่อกระจายสินค้า

ปัจจัยการรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ (Membership) การเข้าเป็นสมาชิกอย่างที่กำลังกล่าวไปแล้วข้างต้นยุทธศาสตร์การเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นไปตามความสัมพันธ์เชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ยังคงเน้นความใกล้ชิดทางชาติพันธุ์และกลุ่มความสัมพันธ์เดิมในอดีตสหภาพโซเวียตมากกว่าการขยายรับสมาชิกภายนอก ถึงแม้ว่าตามหลักเกณฑ์จะสามารถทำได้ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วข้างต้นในเรื่องของการขยายสมาชิก

ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ (Demographic)* เป็นประเด็นที่สำคัญเชื่อมโยงกับประชากรและชาติพันธุ์ในดินแดนต่าง ๆ ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความคล้ายคลึงกัน เช่น เบลารุสและรัสเซียที่เป็นชาติพันธุ์สลาฟและมีความรู้ความเข้าใจภาษารัสเซีย หรือแม้แต่ในกลุ่มเอเชียกลางอาจจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับรัสเซีย อาจจะได้เป็นชาติพันธุ์สลาฟเหมือนกัน แต่ถูกกลืนกลายเป็นโซเวียตไปในช่วงสหภาพโซเวียตทำให้มีความเข้าใจในภาษารัสเซียอย่างแตกฉาน ภาษารัสเซียถือเป็นภาษาราชการของสหภาพจึงมีความสำคัญและอาจจะกลายเป็นอุปสรรคให้แก่ผู้ที่ไม่รู้ภาษารัสเซีย ถือเป็นอุปสรรคสำหรับประเทศไทย

ปัจจัยทางด้านนโยบายต่างประเทศ นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อการสร้างความร่วมมือข้ามภูมิภาค หากดูจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศตั้งแต่สมัยนายสมัคร สุนทรเวช ไทย

เน้นความร่วมมือในกรอบอาเซียนเป็นหลัก การแสวงหาตลาดใหม่นอกเหนือจากคู่ค้าเดิมของไทย พิจารณาจากนโยบายต่างประเทศ ไทยเพียงต้องการหาตลาดส่งออกใหม่ๆ เพื่อลดความเสี่ยงวิกฤตเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นกับคู่ค้าเดิม เช่น กรณีวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ที่สหรัฐอเมริกา ไทยไม่ได้เน้น การบูรณาการเชิงลึกกับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อย่างที่ไทยดำเนินกับอาเซียน หลักฐานคือ การเจรจาเพื่อการจัดทำความตกลงการค้าเสรีในระดับทวิภาคี

หมายเหตุ: *แม้ว่าในความเป็นจริงปัจจัยทางภูมิศาสตร์และประชากรศาสตร์จะเป็น ปัญหาดั้งเดิมสำหรับการสร้างความร่วมมือในเชิงทวิภาคีระหว่างไทยและรัสเซีย หรือกลุ่มประเทศ อดีตสหภาพโซเวียตมาก่อนหน้าที่ยังไม่ได้มองในเรื่องของการสร้างความร่วมมือผ่านสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย

นอกจากนี้เงื่อนไขที่สำคัญของกฎระเบียบเรื่องตราสินค้าของสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย “EAC”

ผู้วิจัยมองว่าเงื่อนไขการใช้ตราสินค้าที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่สหภาพกำหนด สำหรับประเทศไทยยังถือเป็นสิ่งที่ยาก อันเนื่องจากประสบการณ์ของประเทศไทยในการใช้ตรา สัญลักษณ์รับรองสินค้าในกลุ่มสมาชิกของอาเซียนก็ยังไม่ได้มีการใช้ ความเสียเปรียบที่เกิดจากกฎ มาตรฐานที่ซับซ้อนขึ้นประเทศไทยอาจจะยังไม่ได้ประโยชน์มากนัก เพราะคุณสมบัติที่สำคัญ สำหรับการจะได้รับตราสินค้านี้ดังกล่าวระบุว่า

1. ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางเทคนิคอย่างน้อยหนึ่งรายการเนื่องจากลักษณะ ของผลิตภัณฑ์จะต้องมีเครื่องหมาย “EAC” ก่อนที่จะวางตลาดหรือให้บริการเป็นครั้งแรก กฎระเบียบทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องถูกนำมาพิจารณาก่อน
2. ผู้ผลิตมีหน้าที่รับผิดชอบต่อกฎระเบียบทางเทคนิคในระหว่างการผลิต
3. ผลิตภัณฑ์อาจวางตลาดและให้บริการได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามข้อกำหนดของ กฎระเบียบทางเทคนิคทั้งหมดที่มีผลบังคับใช้ ณ เวลาปัจจุบัน และมีการจัดให้มีการประเมินความ สอดคล้องตามข้อกำหนดทางเทคนิคทั้งหมดที่บังคับใช้
4. ผู้ผลิตจะต้องแนบเครื่องหมาย “EAC” เข้ากับผลิตภัณฑ์
5. หากมีความจำเป็นเกิดขึ้น หน่วยงานที่ได้รับอนุญาตต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน ความสอดคล้อง
6. นอกเหนือจากการทำเครื่องหมาย “EAC” แล้ว ห้ามมิให้ทำเครื่องหมายหรือตรา ประทับการอนุมัติอื่นใดซึ่งอาจมีความซ้ำซ้อนต่อคำประกาศของ “EAC”

7. เครื่องหมาย “EAC” ยืนยันการปฏิบัติตาม "ข้อกำหนดความปลอดภัยขั้นพื้นฐาน" อย่างเต็มที่ ที่ซึ่งระบุไว้ในข้อบังคับทางเทคนิค

เบื้องต้นการใช้ตราสัญลักษณ์ดังกล่าว ถือเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ได้แก่ รัสเซีย เบลารุส อาร์เมเนีย คาซัคสถานและคีร์กีซสถาน อย่างไรก็ตามโดยโครงสร้างของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือว่าเป็นสหภาพศุลกากร ไม่ใช่ตลาดเดียวเต็มรูปแบบเหมือนกับสหภาพยุโรป จึงส่งผลให้การดำเนินการค้ากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอาจเกิดปัญหาได้มากกว่า อันเนื่องมาจากปัญหาด้านกฎเกณฑ์และการตั้งกำแพงภาษีที่กำหนดขึ้นในกลุ่มสหภาพ แต่ประเทศไทยสามารถใช้ประเทศรัสเซียในฐานะพันธมิตรต่อรองผลประโยชน์ได้ระดับหนึ่ง ซึ่งประเทศรัสเซียมีแนวโน้มในการตอบสนองต่อพันธมิตรอย่างประเทศไทย อันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจที่ได้รับการคว่ำบาตรจากชาติตะวันตก ถือเป็นช่องทางที่สำคัญที่รัฐบาลไทยจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

เหตุผลสำหรับโอกาสและแนวโน้มของไทยที่ทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นไปตามขอบเขตความร่วมมือทางภูมิภาค (Regional integration) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญของการรวมตัว เพราะสำหรับอาเซียนเรื่องนโยบายการทำเขตการค้าเสรีของกลุ่มสมาชิก 10 ประเทศอาเซียน ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม และไทย ปัจจุบันถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางทางการค้าในเอเชีย มีนโยบายการสนับสนุนเรื่องการทำความตกลงตามกรอบของเขตการค้าเสรี เพราะมองถึงยุทธศาสตร์ โอกาสด้านการค้า การลงทุน รวมถึงการสร้างเครือข่าย และมุมมองของอาเซียนที่มีต่อความร่วมมือภายนอกภูมิภาคอย่างเอเชียแปซิฟิกที่ถือเป็นศูนย์กลาง (ASEAN - Centrality) ความร่วมมือทั้งในรูปแบบของทวิภาคีและพหุภาคี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือในกรอบการค้าเสรี ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์มีส่วนส่งเสริมสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือทางการค้าที่หลากหลาย ความเชื่อมโยงกับทรานส์-แปซิฟิกที่สร้างความสนใจที่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างกลุ่มความร่วมมือทางภูมิภาค

การทำเขตการค้าเสรีเป็นสิ่งที่ช่วยในเรื่องของการปกป้องด้านการลงทุน และการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยี เพราะมีการทำให้เกิดความสอดคล้องกันในเรื่องความร่วมมือ (ถือเป็น FTA Plus) มีการลงทุนที่เหมาะสม รวมถึงความเหมาะสมของความได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขันระหว่างประเทศพันธมิตร การลดอุปสรรคทางการค้ากับการสร้างเขตการค้าเสรี ถือเป็นสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน นับตั้งแต่การเกิดองค์การการค้าโลกขึ้นมา (World Trade Organization หรือ WTO) ศ.ต.ที่ 18 หรือราว ค.ศ. 1723 การเปิดเขตการค้าเสรีในระบบการค้าทวิภาคีหรือการค้าภูมิภาค ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเศรษฐกิจโลกอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อการเปิดการค้าเสรีพหุภาคีโดยองค์การการค้าโลก ที่ระบุว่าประเทศภาคีสามารถเข้าถึงตลาดกันและกันภายใต้กฎเดียวกันเป็นสำคัญ โดยระดับขั้นของการรวมกลุ่ม การทำเขตการค้าเสรีถือเป็นขั้นพื้นฐานในการ

ลดอุปสรรคทางการค้า และอาเซียนได้มีการสร้างความร่วมมือในการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มทางภูมิภาคในกลุ่มสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียเป็นกลุ่มประเทศที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย ที่ถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked) ส่วนกลุ่มประเทศอาเซียนเองถือเป็นประเทศที่มีทางออกทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ หรือเรียกว่าเป็นกลุ่มโอเชียนิก (Oceanic) มีเพียงประเทศลาวเท่านั้นที่ไม่มีทางออกทางทะเล ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างกัน โดยฝ่ายรัสเซียมีการผลักดันที่สำคัญ สำหรับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและในกลุ่มสมาชิกอาเซียน ประเทศสิงคโปร์และเกาหลีใต้มีความประสงค์ที่จะสร้างความร่วมมือในลักษณะความร่วมมือเขตการค้าเสรี พลัส (FTA Plus) ประเทศไทยกับการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่าเป็นสิ่งที่หารือระหว่างกัน โดยประเทศไทยมีแนวโน้มที่คล้ายคลึงกับประเทศสมาชิกของอาเซียนที่ว่าท้ายที่สุดมีการทำความตกลงกับสหภาพยูเรเชีย ซึ่งรัสเซียทำหน้าที่เป็นตัวประสาน เมื่อ ค.ศ. 2015

สิ่งที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัจจัยกระตุ้นนอกจากรัสเซียแล้วที่จะช่วยให้ไทยบรรลุผลถึงความร่วมมือเขตการค้าเสรีได้อีกประเด็นคือ ทั้งนี้ไทยมีประเด็นเรื่องการเก็บภาษีซ้ำซ้อน หรือ Double Taxation Agreement (DTA) คือ การที่ต้องเสียภาษีตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ รัสเซียและอาร์เมเนีย ข้อจำกัดเหล่านี้คิดเป็น 97 เปอร์เซ็นต์ของการค้าของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และจะมีแนวโน้มนำไปประกอบการใช้ประโยชน์ในการทำความตกลงที่เกี่ยวข้องกับเขตการค้าเสรีในอนาคต

ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างความร่วมมือของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

1. ใช้การเป็นประเทศที่มีการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพและคุณภาพ และมีความได้เปรียบในความสัมพันธ์อันดีกับประเทศรัสเซีย ตรงจุดนี้ไทยต้องเน้นการสร้างตราสินค้า (Brand) ของไทยให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และพยายามศึกษาให้สอดคล้องต่อมาตรฐานการค้าและสินค้าต่าง ๆ ที่กฎของสหภาพยอมรับ

2. แม้ว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียน แต่มีคู่แข่งที่เป็นสมาชิกภายในอย่างเวียดนาม ตรงจุดนี้ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีกับประเทศรัสเซียที่มีมาอย่างยาวนาน สร้างความร่วมมือแบบที่เวียดนามมี

3. ประเทศไทยมีภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่อยู่ในศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีน และมีโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่เชื่อมโยงโครงข่ายทางสายไหมใหม่ (BRI) ของจีน ไทยสามารถที่จะใช้ประโยชน์การเชื่อมโยงเดิมในเส้นทางการขนส่งทางรถยนต์ที่เชื่อมต่อจากจังหวัดเชียงรายของไทยไปยังประเทศจีน ผ่านคุนหมิงเฉิงตู และเชื่อมต่อด้วยเส้นทางรถไฟไปสู่ภาคอีสาน นอกจากนี้ในอนาคตเมื่อรถไฟความเร็วสูงจาก

ไทยไปจีนสำเร็จ ไทยสามารถเข้าสู่ประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจากไทยผ่านพรมแดนลาว เข้าสู่จีนถึงคุนหมิง และสามารถเลือกขนส่งทางรางต่อจากเฉิงตู ซีอาน หลานโจว ไปยังคาซัคสถาน รัสเซีย และเบลารุส เส้นทางดังกล่าวจะเป็นประตูสู่กลุ่มสหภาพและสามารถลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ได้

4. จากเรื่องทางภูมิศาสตร์ที่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ที่เป็นดินแดนที่มีทางออกทางทะเล สามารถใช้ประโยชน์ตรงข้อนี้สำหรับความชำนาญการด้านการผลิตสินค้าในกลุ่มที่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่มี คือ สินค้าทางทะเล เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วทิศทางและแนวโน้มในปัจจุบัน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศกระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ในเจรจาการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียหากไทยเจรจาจะทำให้การค้าไทยกับประเทศในกลุ่มนี้ให้มีความชัดเจนมากขึ้น และส่งผลให้มูลค่าการค้ากับกลุ่มสหภาพมีปริมาณเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน ยังจะช่วยกระตุ้นให้ไทยมีสถานภาพเข้มแข็งมากขึ้นในสายตากลุ่มประเทศมหาอำนาจ และเป็นการเปิดมิติใหม่ในด้านโลจิสติกส์สู่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและยุโรปตะวันออก ทั้งนี้ ในการเจรจาไทยอาจจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย ถือเป็นโอกาสอันดีที่ไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนทำได้โดยไม่จำเป็นต้องรอความเห็นชอบจากกลุ่มสมาชิกอาเซียน (รวมถึงประเทศอื่นๆ ในอาเซียน เช่นเดียวกัน) อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับรัสเซียที่มีส่วนผลักดันความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อศึกษาแนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิก สหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย เป็นการศึกษาความเป็นมาของ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย องค์การระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจที่นำโดยรัสเซีย โดยเฉพาะศึกษา ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และความร่วมมือระหว่างไทยกับ รัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อีกทั้งวิเคราะห์ความได้เปรียบ เสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ผลการศึกษาพบว่า แม้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นองค์การระหว่างประเทศได้ไม่นาน แต่องค์การก็มีพลวัตการบูรณาการความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอย่างรวดเร็ว อีกทั้งองค์การยังมุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอกภูมิภาค อย่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มหาอำนาจอย่างรัสเซียพยายามเข้ามาแสดงบทบาททางด้าน เศรษฐกิจ และรัสเซียยังเป็นผู้นำในการผลักดันสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มและโอกาสของไทยในการเข้าเป็นสมาชิกและการจัดทำเขต การค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียที่ปฏิสัมพันธ์ กันมาอย่างยาวนานและรอบด้าน ประเด็นการเข้าเป็นสมาชิกของไทยในองค์การดังกล่าวยังไม่ สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ เพราะไทยยังประสบกับอุปสรรคของไทย อีกทั้งกฎระเบียบของ สหภาพที่ฝ่ายไทยต้องทำการศึกษาต่อไป ดังนั้นไทยอาจจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพ เศรษฐกิจยูเรเชีย เพื่อเป็นการเริ่มต้นการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกใน ภูมิภาคยูเรเชีย

คำสำคัญ: ประเทศไทย ประเทศรัสเซีย สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

Abstract

The research project is funded by Thailand Science Research and Innovation (TSRI). It aims to study Trends and Opportunities for Thailand's accession to the Eurasian economic Union on the basis of Thai-Russian relations, which is the study on background of Eurasian Economic Union, International economic organizations led by Russia – especially on relationship between Russia and Eurasian Economic Union, and cooperation between Thailand and Russia on the Eurasian Economic Union. Advantages and disadvantages of becoming a member of the Eurasian Economic Union and trade liberalization between members of the Eurasian Economic Union are analyzed.

The findings reveal that although the Eurasian Economic Union has become an international organization for only short period of time, there is dynamic integration on the economy among member countries. The organization aims to build relationship with other countries outside the region such as countries in Southeast Asia region where Russia is trying to play an important role on economy. In addition, Russia is also a leader in pushing for the integration of the Eurasian Economic Union into Southeast Asia. Therefore, trends and opportunities of Thailand to become a member of the Eurasian Economic Union and to join the trade liberalization depends on long-term relationship between Thailand and Russia. However, it is still not possible for Thailand to become a member of the organization in the near future. Thailand is still experiencing domestic obstacles and there are rules of the union that Thai people need to study on. As such, Thailand may establish a free trade agreement with the Eurasian Economic Union to begin the development of economic relations with member countries in the Eurasia region.

Keywords: Thailand, Russia, Eurasian Economic Union

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฅ
สารบัญ	ญ
สารบัญภาพ	ฐ
สารบัญตาราง	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.4 วิธีการวิจัย.....	5
1.5 แผนการดำเนินวิจัย	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
บทที่ 2 ความเป็นมาและพัฒนาการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	15
2.1. การเปลี่ยนแปลงยุคหลังสงครามเย็น การรวมกลุ่มทางภูมิภาคและพัฒนาการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	15
2.1.1. แนวคิดการรวมกลุ่มทางภูมิภาค.....	15
2.1.2. การรวมกลุ่มประเทศแบบภูมิภาคนิยมหลังยุคสงครามเย็น	18
2.2 ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในปัจจุบัน	39
2.2.1 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียภายหลังสหภาพโซเวียต.....	40
2.2.2 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อประเทศกลุ่มเครือรัฐเอกราชช่วง ค.ศ. 2008 - 2012.....	43
2.2.3 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียหลังการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	44

2.2.4 ความสัมพันธ์รัสเซียกับจีนที่ส่งผลต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	55
บทที่ 3 ความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซียภายใต้ความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	62
3.1 ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซียในปัจจุบัน	62
3.1.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง.....	62
(1) ความสัมพันธ์ทางการเมืองตั้งแต่จุดเริ่มต้นความสัมพันธ์จนถึงก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียต.....	62
(2) ความสัมพันธ์ทางการเมืองในช่วงทศวรรษ 1990.....	63
(3) ความสัมพันธ์ทางการเมืองในปัจจุบัน	64
3.1.2 ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ.....	70
(1) ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในสมัยสหภาพโซเวียต	70
(2) ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1990	71
(3) ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน.....	74
3.2 ความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย..	86
บทที่ 4 วิเคราะห์แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกและการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย.....	97
4.1 การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Enlargement of the Eurasian Economic Union)	97
4.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทยกับกลุ่มสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและโอกาสในการทำเขตการค้าเสรี	102
4.2.1 พัฒนาการการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของไทย	109
4.2.2 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของอาเซียน.....	115
4.2.3 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยทั่วไป	121
4.2.4 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทยกับรัสเซีย	126
4.3. อุปสรรคของไทยในการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	136
4.3.1 สถานการณ์การเมืองของไทยต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย	136
4.3.2 คู่แข่งทางการค้าของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	167
4.3.3 ภาษาและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย	173

4.3.4 การใช้ตราสัญลักษณ์ EAC รับรองผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายระเบียบของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	177
4.4 ข้อเสนอแนะสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	183
บทที่ 5 สรุป	188
รายการอ้างอิง	194

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 1 การรวมตัวกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	33
ภาพที่ 2 ภาพสมาชิกหลักของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	35
ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงกระบวนการตัดสินใจในปัจจุบันของสหภาพศุลกากรของสหภาพยูเรเชียและ ของความตกลงเขตเศรษฐกิจเดี่ยว (Single Economic Space: SES).....	39
ภาพที่ 4 Six corridors: China's Belt and Road Initiative.....	56
ภาพที่ 5 ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt.....	59
ภาพที่ 6 ภูมิยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	91
ภาพที่ 7 สมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	98
ภาพที่ 8 ระดับขั้นของการรวมกลุ่ม	103
ภาพที่ 9 แผนภาพแนวโน้มการทำการรอบความร่วมมือเขตการค้าเสรี.....	106
ภาพที่ 10 แผนภาพแสดงสถานะการทำการเขตการค้าเสรีของไทย	109
ภาพที่ 11 ภาพความร่วมมือระหว่างประเทศในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภูมิภาค	123
ภาพที่ 12 แผนภาพแสดงการเติบโตทางผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย ค.ศ.2000-2017.....	138
ภาพที่ 13 ตราสัญลักษณ์ EAC รับรองผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายระเบียบของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.....	177
ภาพที่ 14 ตราสัญลักษณ์ GOST รับรองผลิตภัณฑ์ในกลุ่มสหภาพโซเวียตและรัสเซีย	178
ภาพที่ 15 แผนภาพแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกนโยบายต่างประเทศ	184
ภาพที่ 16 แผนภาพ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย-อาเซียน-ไทย-รัสเซีย	185

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย (ค.ศ. 2000-2018) (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	80
ตารางที่ 2 ตารางแสดงสินค้านำเข้าจากรัสเซียมาไทย 10 อันดับแรก (ค.ศ. 2015-2018)	81
ตารางที่ 3 ตารางแสดงสินค้าส่งออกจากไทยไปรัสเซีย 10 อันดับแรก (ค.ศ. 2015-2018)	81
ตารางที่ 4 โครงสร้างสินค้านำเข้าของไทยจากรัสเซีย	82
ตารางที่ 5 โครงสร้างสินค้าส่งออกของไทยไปยังรัสเซีย	83
ตารางที่ 6 ตารางแสดงอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าปกติของประเทศรัสเซียและกลุ่มเครือรัฐเอกราช	127
ตารางที่ 7 ตารางแสดงรายการสิทธิพิเศษภายใต้ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป..	130
ตารางที่ 8 ตารางแสดงอัตราภาษีปกติของกลุ่มสินค้าเกษตร	131
ตารางที่ 9 ตารางแสดงอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรและไม่ใช่สินค้าเกษตรของรัสเซีย.....	133
ตารางที่ 10 ตารางแสดงจุดแข็งจุดอ่อนของประเทศไทยต่อโอกาส	135
ตารางที่ 11 สถิติการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แยกรายประเทศ ปี ค.ศ. 2015-2018	169
ตารางที่ 12 ตารางแสดงภาษาที่ใช้สื่อสารของประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	174
ตารางที่ 13 ตารางแสดงกฎระเบียบทางเทคนิคที่บังคับใช้ของสหภาพศุลกากรและสหภาพเศรษฐกิจ เอเชีย	179

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประเภทของงานวิจัย คือ การวิจัยพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของไทยและรัสเซียผ่านมุมมองความร่วมมือภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (The Eurasian Economic Union: EAEU) ที่ถือได้ว่ารัสเซียมีบทบาทสำคัญอย่างมาก และจากการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ เมื่อวันที่ 7 - 8 เมษายน ค.ศ. 2015 ถือว่าเป็นการเสริมสร้างโอกาสความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการลงทุนให้เพิ่มสูงขึ้นในยุคสมัยปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นนั้นทางนายกรัฐมนตรีรัสเซียได้มีการกล่าวเชิญให้ไทยเข้าร่วมความตกลงเขตการค้าเสรียูเรเชีย (Eurasian Economic Union Free Trade Zone) ถือเป็นเรื่องที่แสดงถึงยุทธศาสตร์ของรัสเซียเพื่อสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคของรัสเซียเองอย่างกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (The Commonwealth of Independent States: CIS) และรวมถึงกลุ่มประเทศนอกภูมิภาค ที่รัสเซียให้ความสำคัญอย่างเช่น กลุ่มอาเซียน (ASEAN) เป็นต้น

สำหรับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union – EAEU) ค.ศ.2014 ที่เกิดจากแนวผลักดันของคาซัคสถาน รัสเซียเมื่อ ค.ศ.1994 จนมีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Community: EurAsEC) ใน ค.ศ.2000 พร้อมด้วยสมาชิกในกลุ่มเครือรัฐเอกราชอย่างเบลารุส คีร์กีซสถานและทาจิกิสถาน จุดประสงค์เพื่อเป็นองค์การที่เสริมสร้างการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นสหภาพศุลกากรใน ค.ศ. 2010 และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 ได้จัดตั้งเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ด้วยการลงนามของสมาชิก 3 ประเทศ ในขณะนั้นได้แก่ รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส โดยมีผลบังคับใช้ไปเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 เพื่อเป็นตัวเลือกสำหรับประเทศในยุโรป ที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจใด อีกทั้งยังต้องการสานอำนาจเศรษฐกิจกับสหภาพยุโรป (European Union: EU) และสหรัฐอเมริกาที่มีประเด็นเชิงรุกภายใต้กรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) ที่ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะยกเลิกนโยบายนี้ไปในยุคสมัยประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์

ในมุมมองหลังยุคสงครามเย็นถือเป็นการพังทลายของระบบด้านการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพโซเวียต ความสัมพันธ์ของรัสเซียกับยุโรปตะวันออกและเอเชียกลางถือว่าได้รับเอกราชการระบบคอมมิวนิสต์รัฐต่างๆเหล่านั้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) การเปลี่ยนทิศทางนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซียที่มีต่อกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียตย่อมเปลี่ยนแปลงตาม จากเดิมที่เคยมีนโยบายควบคุมรัฐบริวาร (Soviet Bloc) ภายใต้กรอบของโซเวียตรัสเซีย อย่างไรก็ตามภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน มีนโยบายในการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของรัสเซียในภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

กลุ่มเขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียตอย่าง เอเชียกลางและยุโรปตะวันออก ทำให้ความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างยุคก่อนและหลังสงครามเย็นของความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและเขตยุทธศาสตร์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับนโยบายที่ว่าด้วยการสร้างความสัมพันธ์ต่อเขตอิทธิพลของรัสเซียเพื่อเป็นการทานอำนาจของมหาอำนาจอย่าง จีนและสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน

สหรัฐอเมริกาหรือแม้แต่จีนกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยปกติแล้วจำเป็นจะต้องมองผ่านความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซีย โดยเฉพาะล่าสุดกับตัวประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ จากมุมมองล่าสุดด้าน เอกอัครราชทูตรัสเซียประจำสหรัฐอเมริกา นายอังเดร บอนดาเรฟ ได้ออกมากล่าวในงานประชุมของกลุ่มนักการทูตจากประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่ประกอบด้วย อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และรัสเซีย รวมถึงจีนเช่นกัน การรวมตลาดความร่วมมือที่เกิดขึ้นส่งผลต่อมุมมองทางยุทธศาสตร์ทางภูมิภาคที่สำคัญต่อสหรัฐอเมริกา จากที่เห็นว่าจีนมีผลประโยชน์ในเชิงภูมิศาสตร์กับรัสเซีย จึงส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ไม่ยากนัก จากที่เห็นว่าจีนเองมีการสร้างความร่วมมือผ่านองค์การระหว่างประเทศที่มีผลประโยชน์ในภูมิภาคอย่าง องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization: SCO) กลุ่มเศรษฐกิจบริคส์ (BRICS) ที่ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีนและแอฟริกาใต้ เป็นต้น

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจุบันกลุ่มประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบไปด้วยกลุ่มประเทศ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อรัสเซียมาตั้งแต่ยุคสมัยของสหภาพโซเวียต และปัจจุบันมีประชากรรวมกันราวกว่า 700 ล้านคน หากไทยสร้างความร่วมมือกับรัสเซียผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียนั้นหมายความว่าไทยจะมีโอกาสทางด้านความร่วมมือทางการค้าการลงทุนและเป็นการช่วยเพิ่มยุทธศาสตร์การเมืองระหว่างภูมิภาคได้สูงขึ้น

ทั้งนี้นอกจากประเทศไทยแล้ว การตอบสนองการเข้าร่วมกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของประเทศในอาเซียน ผู้วิจัยมีมุมมองว่าการเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของประเทศอาเซียนภายหลังการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-รัสเซีย สมัยพิเศษ ที่เมืองโซชี ประเทศรัสเซีย เมื่อ พฤษภาคม ค.ศ. 2016 นอกเหนือผลการหารือระหว่างสองฝ่ายที่จะขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับอาเซียนแล้ว ผลการประชุมที่สำคัญคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนสนใจจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับรัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่ให้ความสนใจในการจัดทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ด้วยความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างรัสเซียกับเวียดนามเป็นระยะเวลานาน โดยเฉพาะเวียดนามถือเป็นพันธมิตรทางการเมืองที่สำคัญของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และส่งผลให้รัสเซียสามารถคงบทบาทของมหาอำนาจในภูมิภาคนี้ ประเทศอินโดนีเซียก็แสดงความสนใจจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เมื่อ ค.ศ. 2017 อินโดนีเซียต้องการเพิ่มปริมาณการค้ากับรัสเซีย ขยายช่องทางของสินค้าและบริการ เช่น การเปิดเส้นทางการบินระหว่างจาการ์ตากับมอสโก เพิ่มความร่วมมือทางการประมง และสนับสนุนให้รัสเซียมาลงทุนในอินโดนีเซีย รัสเซียสามารถเป็นช่องทางส่งสินค้าของอินโดนีเซียไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย การแสวงหาตลาดการค้าใหม่ของอินโดนีเซียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อินโดนีเซียมี

โอกาสที่จะเข้าร่วมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อีกทั้งการดำเนินนโยบายเปิดรับมหาอำนาจต่างๆ ให้มาแสดงบทบาทในอินโดนีเซีย ไม่ว่าจะเป็นจีนและรัสเซีย ย่อมส่งผลให้อินโดนีเซียก้าวเข้ามาเป็นประเทศที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจโลก อย่างประเทศสิงคโปร์ส่วนดำเนินการสมัครเข้าสู่การทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยดำเนินการ เมื่อ ค.ศ. 2018 ส่วนมาเลเซียก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ต้องการขยายความสัมพันธ์กับรัสเซียทั้งด้านเศรษฐกิจ การลงทุนการทหาร แต่อยู่ระหว่างการศึกษาข้อมูล หลังจากที่มีผู้นำมาเลเซียได้พบกับประธานาธิบดีวาติมีร์ ปูติน ในการประชุมรัสเซีย-อาเซียน ค.ศ. 2016 ณ เมืองโซชี ประเทศรัสเซียเป็นต้น

ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับรัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประเทศในอาเซียนมีความสัมพันธ์ยาวนานกับรัสเซียทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และสังคมวัฒนธรรม ประเทศในอาเซียนมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาและกระชับความสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะยิ่งสนับสนุนให้พัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับทวิภาคีมากขึ้น อีกทั้งเป็นการเปิดตลาดใหม่ให้แก่ประเทศในอาเซียน นอกจากนี้การเปิดรับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจใหม่เข้ามาในภูมิภาคของอาเซียน เป็นการเปิดโอกาสให้อาเซียนได้แสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยไม่ต้องพึ่งพิงภายใต้กรอบความร่วมมือใดความร่วมมือหนึ่ง เห็นได้จากแผนสร้างความร่วมมือของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ชื่อว่า “EAEU’s ASEAN focus to accelerate the (FTAs) process” กับอาเซียนโดยเฉพาะ โดยดำเนินการสร้างเขตการค้าเสรีแรก (FTA) กับเวียดนามเมื่อ เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 ที่ตอบสนองต่อกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างความเป็นตลาดร่วม อีกทั้งการเข้ามาแสดงบทบาทของมหาอำนาจอย่างจีนผ่านนโยบายเส้นทางสายไหมใหม่แห่ง ศตวรรษที่ 21 (Belt and Road Initiative: BRI) และรัสเซียผ่านกรอบความร่วมมือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะส่งผลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีบทบาทระหว่างภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย

สำหรับโอกาสของประเทศไทยในการเข้าถึงประเทศสมาชิกอื่นนอกจากรัสเซีย อาจจะสามารถได้ว่ามีโอกาสเป็นได้สูงอันเนื่องจากกลุ่มประเทศสมาชิกไม่ว่าจะเป็น อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ล้วนมีความสัมพันธ์ที่สำคัญกับรัสเซีย ประเทศไทยและรัสเซียถือเป็นมิตรที่มีความสัมพันธ์อันดีกับรัสเซีย อย่างในเรื่องการค้าและการลงทุน ตรงจุดนี้สามารถนำมาเป็นช่องทางในการศึกษาตลาดกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียผ่านประสบการณ์ที่มีจากตลาดรัสเซีย ในปัจจุบันเห็นได้ชัดว่า คาซัคสถานถือเป็นประเทศในอันดับต้นๆของการพิจารณาการสร้างความร่วมมือสำหรับประเทศไทยอันเนื่องจากเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มเอเชียกลาง มีศักยภาพด้านพลังงานค่อนข้างสูง ประกอบกับประธานาธิบดีคาซัคสถาน นูร์สูลตัน นาซาร์บายอฟ (Nursultan Nazarbayev) มีนโยบายผลักดันการเปิดตลาดของคาซัคสถานต่อกลุ่มผู้ลงทุนนานาชาติประเทศ หรือแม้แต่ในกลุ่มฝั่งยุโรปตะวันออกอย่างเบลารุสเองประเทศไทยก็มีการสานสัมพันธ์กับเบลารุสจากการเยือนระดับสูงเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 เพื่อการเจรจาว่าด้วยความร่วมมือระดับทวิภาคี ไทยมีความได้เปรียบด้านความสัมพันธ์กับรัสเซียทำให้สินค้าไทยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายว่าเป็นสินค้าคุณภาพอยู่แล้วนั้นจะช่วยส่งเสริมตราสินค้า (Brand) ของไทยให้รู้จักในกลุ่มตลาดใหม่ในภูมิภาคของรัสเซียได้มากยิ่งขึ้น

อีกประเด็นสำคัญที่มีส่วนส่งเสริมการเข้าหากลุ่มประเทศอื่นๆในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ ผลประโยชน์ความสัมพันธ์ที่ดีต่อจีนและเวียดนาม ที่ถึงแม้ว่าเวียดนามจะเป็นประเทศคู่แข่งทางการผลิตและส่งออกสินค้าต่างๆอย่างเช่น สินค้าเกษตรก็ตาม แต่เวียดนามก็มีความสัมพันธ์ที่ดีทางการค้ากับรัสเซียและยังมีท่าทีสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ทำให้ไทยสามารถที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบได้ว่าการเข้าเป็นสมาชิกแล้วจะส่งผลอย่างไร สำหรับจีนนั้น ไทยสามารถใช้ประโยชน์ในแง่ของเส้นทางการขนส่งที่เชื่อมจากทางเหนือของไทย (เชียงรายได้) เข้าจีนไปยังคาซัคสถานผ่านเส้นทางหลัก คือ จากประเทศลาว เข้าสู่จีน ผ่านเส้นทางคมนาคมทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟเพื่อเข้าสู่คาซัคสถาน ผ่านคุนหมิง เฉิงตู ซีอาน หลานโจว และเมื่อเข้าสู่คาซัคสถานยังสามารถเชื่อมต่อไปยังรัสเซีย เบลารุส ถือเป็นศักยภาพทางด้านโลจิสติกส์ได้อย่างดี

ดังนั้นถือว่าความสำคัญทางยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ โอกาสการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางทวิภาคีและพหุภาคีระหว่างภายใต้กรอบความร่วมมือดังกล่าวกับประเทศที่ร่วมสมาชิกของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่ก็ยังพบปัญหาที่ว่าไทย (หมายถึงทั้งภาครัฐและเอกชน) ยังรู้จักหรือมีความเข้าใจถึงสหภาพยูเรเชียไม่เพียงพอหากเทียบกับประเทศบางประเทศในอาเซียนของเรา (อย่างเวียดนาม) ทำให้ขาดโอกาสการสร้างความร่วมมือกับรัสเซีย รวมถึงกับประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยูเรเชียดังกล่าว และรวมถึงประเทศแถบตะวันออกกลางอย่าง อิหร่าน ที่ได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในภายหลัง ความสำคัญของข้อมูลที่จะเข้าถึงอาจจะมีปัญหาและอุปสรรคมาจากภาษา (เพราะแหล่งข้อมูลจะเป็นภาษารัสเซีย) ทำให้เกิดความไม่แพร่หลายและจะส่งผลกระทบต่อความเข้าใจที่เพียงพอ ผู้วิจัยจึงมองว่าจะทำให้เราเสียโอกาสในระดับระหว่างประเทศที่มีลักษณะถึงขั้นอำนาจระหว่างประเทศและผลประโยชน์ทางการสร้างความสัมพันธ์ตามกรอบความร่วมมือต่างๆ ได้

โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะตอบสนองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ของไทย ตามหลักยุทธศาสตร์ที่ 10 ด้านการต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายความสัมพันธ์กับต่างประเทศทั้งในระดับ อนุภูมิภาค หรือระหว่างภูมิภาค และรวมถึงประเทศมหาอำนาจต่างๆที่พยายามเข้ามามีอิทธิพลในอาเซียนและเอเชียแปซิฟิก

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
2. ศึกษาถึงยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
3. ศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
4. ศึกษาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

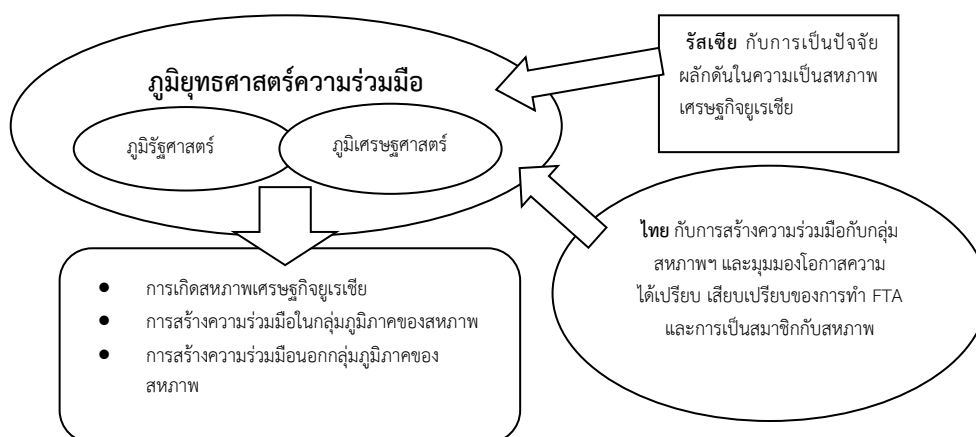
งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างไทยและรัสเซีย ในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตช่วงปลาย ศตวรรษที่ 20 ถึง 21 โดยเน้นการศึกษาความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียผ่านองค์การระดับภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่รัสเซียและกลุ่มประเทศสมาชิกในกลุ่มของเครือรัฐเอกราช อย่างเอเชียกลาง และยุโรปตะวันออก ที่มีบทบาทสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในเชิงทวิภาคีและพหุภาคี

1.4 วิธีการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง หรือเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก (In-depth data collection) นำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อขยายกรอบความรู้ที่มีอยู่ในการศึกษาประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้กว้างขวางออกไปและจึงนำเสนอในรูปแบบพรรณนาโวหาร

อันเนื่องงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยการวิจัยจากการอ้างอิงทางเอกสาร (Documentary Research) ในเชิงประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความเป็นภูมิภาคศึกษา เพื่อหาข้อเท็จจริงการหาข้อมูลถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเก็บข้อมูลขั้นต้น ขั้นรอง การเก็บข้อมูลเชิงลึกที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ของ รัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช รวมถึงภูมิภาคเอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากสถานเอกอัครราชทูตรัสเซียประจำประเทศไทย ห้องสมุดกระทรวงการต่างประเทศของไทย ศูนย์ความร่วมมือและการพัฒนาแห่งยูเรเชีย (Center for Eurasian and cooperation and development) กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย ศูนย์ธุรกิจของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย (Business Center of CIS) ศูนย์รัสเซีย-อาเซียน แห่งมหาวิทยาลัยเอมกิโม กรุงมอสโก (Russia-ASEAN Centre in MGIMO University) ประเทศรัสเซียสถาบันเอเชียและแอฟริกาศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยมอสโก กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย (Institute of Asian and African Countries: ISAA) เป็นต้นทั้งนี้การวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จะต้องนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับกรอบและแนวคิดต่างๆ ดังเช่น

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

จากกรอบแนวคิด

การดำเนินความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีต่อประเทศรัสเซียในประเด็นทางเศรษฐกิจ และการสร้างความร่วมมือ กรณีศึกษาความร่วมมือผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (หรือที่ผู้วิจัยขอเรียกว่า เป็นภูมิยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ) ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบของการค้าเสรีหรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ความสำคัญคือประเทศไทยต้องพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซีย เป็นพื้นฐานอันเนื่องมาจากภูมิยุทธศาสตร์ตามปัจจัยดังต่อไปนี้

ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ที่มีส่วนสำคัญสำหรับการเป็นปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในปัจจัยทางภูมิศาสตร์และการเมือง จากแกนนำความคิดการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน เบลารุส และรัสเซีย จะเห็นได้จากประเทศรัสเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ถือนิยามอิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปตะวันออก หรือนัยยะกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่ในสมัยสหภาพโซเวียต โซเวียตรัสเซียได้สร้างภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำกรกลืนกลายให้เป็นแบบโซเวียตรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economics) มีส่วนสำคัญสำหรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจเข้าไว้ด้วยกัน การแสดงความสัมพันธ์หรือการสร้างความร่วมมือต่างๆ ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทิศทางที่ดี อย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่ในภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านั้นจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และประชากร แต่จากอิทธิพลที่โซเวียตรัสเซียเคยกลืนกลายกลุ่มประเทศเหล่านั้นในช่วงสมัยสหภาพโซเวียต ทำกลุ่มเหล่านี้ให้ยังต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศรัสเซีย

จากข้างต้นสะท้อนว่ารัสเซียหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายยุทธศาสตร์ของรัสเซียไม่ได้อยู่ที่การเน้นนโยบายนิยมตะวันตก (Westernization) แต่เน้นนโยบายการโอบล้อม (Pivot policy) ทางภูมิภาค หรือหันหน้าสู่เอเชียของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ปูติน ที่เน้นการเข้าหาหลายประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ พร้อมกับรัสเซียได้มีแนวทางของความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalism) ที่สร้างการรวมตัวกันเป็นกลุ่มระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่เป็นกรณีศึกษา

ของงานวิจัยนี้ มีส่วนช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติต่าง ๆ รวมถึงประเด็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน และประเทศเหล่านั้นเคยอยู่ภายใต้ระบอบโซเวียต และมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ซึ่งเรียกแนวทางนี้ว่าแนวทางต่อชาติใกล้เคียง (Near Abroad Doctrine) ภูมิยุทธศาสตร์ของรัสเซียเองทางด้านเศรษฐกิจก็มีความต้องการพึ่งพิงตลาดการนำเข้าและส่งออก ทางการเมืองมีความต้องการลดทอนอำนาจการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา นโยบายการลูกค้ำของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะช่วยในการพัฒนาตะวันออกไกลของรัสเซีย ที่ไทยเองสามารถใช้โอกาสตรงนี้ในการเข้าหากลุ่มตลาดสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง ถือเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชาติแต่ละฝ่าย (National Interest) มีส่วนสนับสนุนในการพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ร่วมกัน

แต่ทั้งนี้การที่ไทยจะเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจำเป็นต้องพิจารณาและศึกษาวิเคราะห์จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่จะบอกถึงความสัมพันธ์กับการเมืองเกี่ยวแบบเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ที่ว่าทั้งสองฝ่ายมีปัญหาทางการเมืองต่อกันหรือไม่อย่างไร โดยปกติแล้วไทยกับรัสเซียถือเป็นประเทศที่ไม่เคยมีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกัน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระดับที่มีความชะลอตัวในช่วงแต่ทั้งสองฝ่ายต่างมีแนวนโยบายที่จะสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน จึงสามารถที่เกิดการขยายตัวทางการค้าอย่างรวดเร็วและเกิดรูปแบบความสัมพันธ์ระดับรัฐใหม่ที่มีโอกาสในการเกิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) หรือการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเลยแต่จะต้องหาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบเชิงลึกเพื่อมาตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยขึ้นนี้

1.5 แผนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	เดือนที่					
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12
1. สํารวจข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกัประเทศไทย และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	x	x				
2. รวบรวมและศึกษาเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับไทย และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	x	x	x			
3. รวบรวมและเก็บหลักฐานเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างรัสเซียกับไทยและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย	x	x	x			
4. วิเคราะห์และตีความหลักฐานทั้งเอกสารชั้นต้นและชั้นรองร่วมกับแนวคิดและกรอบการวิจัย			x	x		
5. เรียบเรียงเขียนงานวิจัย				x	x	
6. จัดทำบทสรุปและบทคัดย่อของงานวิจัย						x
7. ทำเล่มสมบูรณ์						x

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าสิ่งที่จะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ต่อสังคมคือ

1. ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
2. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
3. เพื่อศึกษาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
4. เกิดการได้ประโยชน์จากข้อมูลเชิงลึกหรือข้อมูลปกปิด จากเอกสารทั้งชั้นต้น ชั้นรอง ที่เป็นภาษารัสเซียที่มาจากแหล่งข้อมูลของที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย
5. ผลการวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนในวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรัสเซีย ยุโรปตะวันออก เอเชียกลาง และสหภาพยูเรเชีย หรือผู้ที่สนใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว
6. ผลการวิจัยสามารถนำมาเขียนเป็นหนังสือ หรือบทความวิจัยลงตีพิมพ์ในวารสารต่างๆ
7. ผลการวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ให้องค์การที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐและเอกชนที่สามารถใช้ประโยชน์ได้

1.7 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในเรื่องสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ถือเป็นยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างไทยและรัสเซีย ความเข้าใจที่สำคัญในตัวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการรวมตัวกันของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย หลังจากเกิดการล่มสลายของสหภาพโซเวียตที่เริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 80 ประเทศในอดีตสหภาพโซเวียตบางส่วนเริ่มมีกระแสแนวคิดที่จะสร้างการรวมตัว สร้างความร่วมมือระหว่างกัน และกลุ่มประเทศที่ว่าได้แก่ คาซัคสถาน นำโดยประธานาธิบดีนูร์ซุลตัน นาซาร์บายเอฟ รัสเซียนำโดยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ที่พร้อมด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาและรัฐศาสตร์ นายอเล็กซานเดอร์ ดูกินา และนางอเล็กซานดรา ปานารินา อีกทั้งประเทศคีร์กีซสถาน ผู้ที่เสนอแนวคิดรวมคือ นาย ชินกิสลา อัยตมาโตฟ ทั้งนี้การก่อตั้งอย่างเป็นทางการขึ้น โดยนายเยเหล่านั้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการรวมสมาชิกของสหภาพโซเวียตมาสู่ความเป็นสหภาพของยูเรเชีย

โครงการสหภาพยูเรเชียอาจจะเป็นการมองตามการศึกษาของการรวม กลุ่มประเทศภายใต้แนวคิดของภูมิภาคนิยมอย่าง ที่ อรนนิช รุ่งธิปานนท์¹ มีการศึกษาเกี่ยวกับการรวมตัวของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการเกิดองค์การระดับภูมิภาคอย่างอาเซียน (ASEAN) ที่มองว่าคำว่าภูมิภาคนิยม (Regionalism) กำลังเป็นคำตอบโจทย์โลกใน ศตวรรษที่ 21 ช่วงที่สงครามเย็นกำลังจะสิ้นสุดและหลังการสิ้นสุดลงเกิดการสร้างความสัมพันธ์ในตัวภูมิภาคด้วยตนเอง ตลอดจนการสร้าง

¹ อรนนิช รุ่งธิปานนท์, ภูมิภาคนิยมกับอาเซียน, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2561, <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-ebbas/2557-oranich.pdf>.

ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค ที่เราจะต้องประเด็นเหล่านี้เพื่อทราบถึงทิศทางและบทบาทความเป็นไปของประเทศ อย่างประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั้งในและนอกภูมิภาค สำหรับเอเชียกลาง (ที่มีบางประเทศเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย) ประเทศรัสเซียยังถือเป็นผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อกลุ่มสหภาพ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่เราสามารถศึกษาสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียผ่านรัสเซียเป็นหลัก และตัวนโยบายต่างประเทศของรัสเซียเองก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เรามองถึงยุทธศาสตร์ของสหภาพอย่างในงานของ อังศุมาลิน อนุศาสนี² ที่กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีต่อภูมิภาคเอเชียกลางโดยเฉพาะ เพียงแต่ว่าตั้งมุมมองผ่านประเทศคาซัคสถานเท่านั้น อังศุมาลินมีการระบุไว้ถึงความสำคัญว่าช่วงสมัยของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน และประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟ ช่วง ค.ศ. 2001-2009 ว่าคาซัคสถานถือเป็นหนึ่งในประเทศแถบเอเชียกลาง ที่มีปัจจัยความสัมพันธ์ที่ดีต่อรัสเซียนับตั้งแต่หลังสหภาพโซเวียตล่มสลายใน ค.ศ. 1991 รัสเซียพยายามที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีทิศทาง แนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเสริมสร้างศักยภาพผ่านทางภูมิภาคใกล้เคียงอย่างเอเชียกลาง นับว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ และเป็นที่ยึดตามองของมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน ที่ถือว่าเป็นแรงจูงใจให้รัสเซียกลับมาสร้างฐานอำนาจของตนให้กลับมายิ่งใหญ่ และทำยุทธศาสตร์ปิดล้อมมหาอำนาจทั้งสองที่มีความพยายามเข้ามาแทรกแซงในเขตอิทธิพลเดิมของรัสเซีย จากงานเขียนของ Halford Mackinder กล่าวถึง The Geographical Pivot of History³ ว่าภูมิศาสตร์ของประวัติศาสตร์ที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระดับโลก ระหว่างมหาอำนาจทางบกและมหาอำนาจทางทะเล หรือกล่าวได้ว่าความสำคัญอยู่ที่เรื่องของดินแดนทางภูมิศาสตร์จะส่งผลต่อการเมืองโลก จึงเป็นสาเหตุว่าทำไมรัสเซียมีความต้องการรักษาเขตอิทธิพลเก่าของสหภาพโซเวียต อันเนื่องมาจากความต้องการในการครอบครองโลก เพราะตามที่แมคคินเดอร์กล่าวไว้ มหาอำนาจทางบกจะเจริญเติบโตครอบงำมหาอำนาจทางทะเล หรืออีกนัยหนึ่งคือสามารถขยายอิทธิพลไปทั่วโลกได้

ตัวสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย หรือชื่อในภาษาอังกฤษคือ Eurasian Economic Union บางครั้งตัวย่อในฝั่งตะวันตกจะเรียกว่า EEU หรืออีกนัยคือ EAEU ถือเป็นสหภาพระหว่างประเทศที่เริ่ม (หรือถูกผลักดัน) ให้ขึ้นมามีบทบาททั้งภายในและภายนอกภูมิภาคอย่างแท้จริง โดยอย่างที่เขียนกล่าวไปแล้วในข้างต้นตามที่ อังศุมาลิน อนุศาสนี พูดถึงคาซัคสถานไป ส่วนประเทศอื่นๆในเอเชียกลางเองผู้วิจัยก็มองว่าถือมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนต่อกัน ดังที่ Diana Kudaibergenova⁴ พูดถึงในมุมมองจากฝ่ายรัสเซียว่าการเมืองและสังคมที่ถูกมองผ่านสหภาพยูเรเชียนั้น คาซัคสถานและคีร์กีซสถานถืออยู่ในโครงการสถานะความร่วมมือระหว่างเพื่อนบ้านของรัสเซีย ที่เป็นยุทธศาสตร์ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเชิงภูมิรัฐศาสตร์โดยตรงของรัสเซีย เอเชียกลางมีบทบาทที่สำคัญในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แม้จากขนาดประเทศที่เล็กอย่างคีร์กีซสถานแต่ก็มีผลขนาดใหญ่ไม่แพ้หลายๆประเทศที่มีขนาดภูมิศาสตร์ที่ใหญ่กว่า เพราะความสำคัญในผลประโยชน์ทางดินแดนของ

² อังศุมาลิน อนุศาสนี, “นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียกลาง: กรณีศึกษาประเทศคาซัคสถาน,” (ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2557.

³ Halford J. Mackinder, *The Geographical Pivot of History: Illustrated*, ed. B. McCahill, 14, (n.p., 2016).

⁴ Diana Kudaibergenova, *Eurasian Economic Union integration in Kazakhstan and Kyrgyzstan*, European Politics and Society, 2016, 17.

ภูมิภาค มีส่วนเชื่อมโยงไปยังดินแดนของจีน ที่มีแนวนโยบายสนับสนุนเรื่อง แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt: SREB) อยู่แล้ว ส่วนเบลารุส อาร์เมเนีย David Tarr⁵ เสนองานเขียนที่สะท้อนมุมมองว่าไม่ว่าจะทั้ง เบลารุส อาร์เมเนีย สำหรับรัสเซียก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน ในการสนับสนุนผลักดันเข้าสู่การเป็นสมาชิกสหภาพยูเรเชีย การร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและด้านศุลกากรการจัดเก็บภาษีต่างๆ จากที่เห็นตั้งแต่ ค.ศ. 2010 ที่เข้าเป็นสหภาพศุลกากรตามกรอบที่ตั้งไว้ร่วมกัน จนกระทั่ง ค.ศ. 2015 จึงสัมฤทธิ์ผลจัดตั้งเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่เรากำลังพูดถึงในตำนานวิจัยนี้อยู่ โดยเน้นเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมทางเศรษฐกิจ การค้าขายสินค้าต่างๆ การบริการ แรงงานและเงินทุน รวมถึงการลดกำแพงภาษีระหว่างประเทศสมาชิกลง ลดอุปสรรคต่างๆ เป็นต้น ที่ว่ามีสมาชิกค่อยๆ เพิ่มขึ้นอย่างคีร์กีซสถานและอาร์เมเนียตัดสินใจเข้าร่วมในท้ายที่สุด

ถือเป็นสิ่งที่เน้นย้ำว่าสหภาพยูเรเชียเป็นสิ่งที่สนับสนุนรัสเซียให้กลับมาเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่และคานกับอีกสองมหาอำนาจที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเมืองโลกอยู่อย่าง จีนและสหรัฐอเมริกา แต่สำหรับจีน ความสัมพันธ์หลัง ค.ศ. 1991 ถือว่ามีความตึงเครียดที่น้อยกว่าหากเทียบกับสหรัฐอเมริกา ทั้งสองฝ่ายมีการทำความตกลงร่วมกันในเรื่องของการลดกองกำลังทางการทหารชายแดนของทั้งสองประเทศ ทั้งสองฝ่ายมีการเยือนของผู้ในระดับสูง เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1997 มีการพบปะกันระหว่างประธานาธิบดีรัสเซีย นายบอริส เยลต์ซิน และประธานาธิบดีจีน นายเจียง เจ๋อ หมิง ถึงแม้ทิศทางความสัมพันธ์จะมีการลดความตึงเครียด แต่รัสเซียยังคงความกังวลซึ่งความมั่นคงในเขตตะวันออกไกล (Far East) และแถบไซบีเรีย ที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ แต่ประชากรยังยากจน การที่พรมแดนใกล้ชิดกับจีนที่ปัจจุบันมีความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้รัสเซียมองว่าอาจเป็นช่องที่ทำให้จีนเข้ามามีอิทธิพลในเขตตะวันออกไกล และไซบีเรียของรัสเซีย ตรงจุดนี้จึงเป็นปัจจัยผลักดันในการสร้างยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับจีน ผ่านองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization: SCO) และที่สำคัญสหภาพยูเรเชีย (Eurasian Union) Ksenia Kirkham⁶ ได้เขียนว่าการสร้างความเป็นสหภาพในภูมิภาคยูเรเชีย ที่บรรจุกลุ่มสมาชิกอย่างรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถานรวมกับประเทศที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนักในเอเชียกลาง เป็นความพยายามที่จะสร้างกรอบการทำงานที่เชื่อมโยงภูมิภาคเข้าไว้ด้วยกันหลังยุคสงครามเย็น นับว่าเป็นการทวงสิทธิ์ของรัสเซียผ่านความสัมพันธ์กับสมาชิกทางอุดมการณ์ในอดีต หรือที่เรียกรัสเซียว่าเป็นมหาอำนาจทางภูมิภาค (The Regional Hegemony) นิยามคำจำกัดความของการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) คือการแสดงออกสำหรับการใช้อำนาจครอบงำ ที่ถือเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากมาร์กซ์ (Marx) ที่ว่าด้วยการควบคุมการผลิตและการถ่ายทอดอุดมการณ์ในมือของผู้เป็นเจ้าของทุนของปัจจัยการผลิตถึงแม้ว่าจะมีข้อถกเถียงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตว่ามีความเป็นมหาอำนาจ หรือ มีลักษณะของการเป็นรัฐผู้นำเหนือผู้อื่นทางภูมิรัฐศาสตร์มากน้อย

⁵ David G. Tarr, The Eurasian Economic Union of Russia, Belarus, Kazakhstan, Armenia, and the Kyrgyz Republic: Can It Succeed Where Its Predecessor Failed?. *Eastern European Economics* 54, no.1 (2016): 1-22.

⁶ Ksenia Kirkham, "The Formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?," *Journal of Eurasian Studies* 7, no. 2 (2016): 7.

อย่างไร อย่างที่กล่าวว่า รัสเซียมีความเป็นมหาอำนาจหลังสงครามเย็น (The New Hegemon) ที่ความเป็นมหาอำนาจ (Hegemon) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมียุทธศาสตร์การรักษาอิทธิพลในอาณาบริเวณ อิทธิพลอดีตสหภาพโซเวียต ที่โซเวียตรัสเซียเคยสร้างขึ้นช่วงศตวรรษที่ 19 ที่สามารถก้าวขึ้นมาเป็น ผู้นำทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม แม้ว่าหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต การใช้ อำนาจครอบตามนัยของการครองความเป็นเจ้า จะไม่ได้เป็นไปในลักษณะของการใช้อุดมการณ์ คอมมิวนิสต์ แต่รัสเซียใช้ลักษณะของอำนาจอ่อน (Soft power) คือ การใช้หลักการทูต การเจรจาหา ความร่วมมือ มากกว่าที่จะใช้กำลังเข้าข่มขู่ คู่แข่งอย่างตะวันตกและจีน รัสเซียใช้ประโยชน์ใน ประสบการณ์ของการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลสหภาพโซเวียต อย่าง กลุ่มเครือรัฐเอกราช จนกระทั่งเกิดความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย และความร่วมมือทาง ศุลกากร (Custom Union) ระหว่างรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถาน

ประเด็นมหาอำนาจทางภูมิภาคของรัสเซียที่พร้อมด้วยกลไกทางเศรษฐกิจอย่างสหภาพ ยูเรเชีย ถือว่ามีแนวโน้มที่จะแผ่ขยายออกสู่ภูมิภาคอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เห็นได้ชัดว่าหลังที่สงครามเย็น สิ้นสุดลง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในความเป็นแกนกลางของ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่สามมหาอำนาจอย่าง รัสเซีย จีน และสหรัฐอเมริกา ต่างก็เล่นบทบาทที่ สำคัญอยู่ พิรพร แก้วรัตนกร⁷ พูดถึงบทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงหลังสงคราม เย็น (ค.ศ.1992-2008) ในงานวิจัยว่านับตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่มสลายมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง จากนโยบายของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเนื่องจากสภาวะ แวดล้อมของโลกเริ่มเปลี่ยนไปเป็นโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ ซึ่งรัสเซียเป็นประเทศหนึ่งที่มีอำนาจมาก ขึ้นในเวทีโลก ขณะที่ภูมิภาคเอง จีนยังเติบโตอย่างต่อเนื่องทำให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ สามารถกระชับความสัมพันธ์แบบเลือกขั้วอำนาจเดียวได้แบบสมัยสงครามเย็น การถ่วงดุลในเวทีโลก และภูมิภาคจะยิ่งมีความเข้มข้นขึ้นเป็นลำดับ และตัวผู้วิจัยเห็นควรว่าในไทยควรที่จะเพิ่มการศึกษา เกี่ยวกับรัสเซียในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น และเหตุใดการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นถึงเกิดขึ้นและจะส่งผล อย่างไรต่อประเทศไทย ดังที่ ประทุมพร วัชรเสถียร⁸ ตั้งข้อสังเกตผ่านสังคมยุโรปกับการเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองในยุโรปตะวันออกช่วงปลาย ค.ศ. 1989 ว่าการล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นปัจจัย สำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ส่งผลกระทบทั้งยุโรปตะวันออก และอีกหลายๆ ประเทศทั่วโลก ทั้งในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์และประเทศโลกเสรีนิยมรวมถึงประเทศไทยเช่นกัน

ช่วง ศตวรรษที่ 21 รัสเซียมีแนวโน้มในตัวนโยบายที่หันเข้าสู่เอเชียมากขึ้น Ian Sorey⁹ ศึกษาถึง “นโยบายการหันสู่เอเชียของรัสเซีย” (Turn to East) ว่าหนึ่งในผลประโยชน์ทาง ยุทธศาสตร์ภูมิภาคของรัสเซีย คือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้สิ้นสุด การรุกรบโดยใช้กลยุทธ์ทางการแสวงหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนมีเพิ่มสูงขึ้น

⁷ พิรพร แก้วรัตนกร, “บทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงหลังสงครามเย็น (ปี 1992-2008),” (ภาควิชา นิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2553.

⁸ ประทุมพร วัชรเสถียร, *ยุโรปตะวันออก: ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต*, กรุงเทพฯ: การเวก, 2521.

⁹ Ian Sorey, “What Russia's 'Turn to the East' Means for Southeast Asia,” *ISEAS Perspective*, no. 67 (2015): 3-10, accessed February 14, 2018, https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2015_67.pdf.

รัสเซียมองว่าตนเองมีจุดเด่นเรื่อง อุตสาหกรรมหลัก ด้านพลังงานต่างๆ ที่สามารถจะส่งออกสู่ตลาดอาเซียนได้ อย่างการประชุมหรือผ่านเวทีอาเซียนมีรัสเซียเป็นสมาชิกจากภายนอกอยู่ ก็ถือว่าสะท้อนความมุ่งหวังของรัสเซียได้อย่างดีสำหรับการสร้างโอกาสทางธุรกิจ และอีกโอกาสที่รัสเซียพยายามผลักดันคือ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย Sean Roberts และ Arkady Moshes¹⁰ ศึกษาถึงว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือเป็นกลไกการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีหลังยุคสหภาพโซเวียต สำหรับโอกาสนี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Natalia Sergeevna¹¹ เขียนถึงว่า ศตวรรษที่ 21 นโยบายของรัสเซียที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามที่มองผ่านทฤษฎีปฏิบัตินิยมสำหรับการพัฒนาสังคมในยุคหลังสงครามเย็น ตัวแรงขับเคลื่อนในการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างประเทศมหาอำนาจคือสิ่งที่จำเป็น เหตุที่ว่าเป็นเป้าหมายของการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคของรัสเซียสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงใต้จะช่วยให้เกิดการพัฒนานในภูมิภาคไซบีเรียและตะวันออกเฉียงใต้ของรัสเซียอีกด้วย เชื่อมโยงกับงานเขียนของ William Kucera and Eva Pejsova¹² ที่ได้รับรู้ถึงการหาพันธมิตรของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยผ่านมุมมองกับประเทศมาเลเซีย หรือนัยยะความสัมพันธ์ระดับพหุภาคีและทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนไว้ว่า การพัฒนาในปัจจุบันไม่ว่าจะทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงต่างๆ เหล่านี้คือผลประโยชน์ที่สำคัญที่จะยิ่งเพิ่มขึ้นกว่าทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เพิ่มขึ้นตั้งแต่ระดับรัฐบาลจนถึงประชาชน

สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยในแง่มุมมองของการพัฒนาความร่วมมือในโลกร่วมสมัยนี้นั้นถือว่ามีเปลี่ยนแปลงตาม ดังที่ตัวงานวิจัยของรมย์ ภิรมนตรี, นฤมิตร สอดสุข, วัฒนะ คูนวงศ์, ปริญญา จารุศิริวัฒน์¹³ ทำการวิจัยถึงในยุคที่สหพันธรัฐรัสเซียมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ภายใต้ระบอบเสรีประชาธิปไตยมีสภาพการพัฒนาประเทศโดยรวม มีศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงและคู่ทางของขยายความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างไทยและรัสเซียในอนาคตว่า เป็นอย่างไร ทราบได้ว่าทั้งสองมีการพัฒนาความร่วมมือสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นับตั้งการสิ้นสุดสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยรัฐบาลผู้นำของรัสเซียคือ วลาดิมีร์ ปูติน (ตั้งแต่สมัยแรก ค.ศ. 2000) และรัฐบาล ดร. ทักษิณ ชินวัตร ของไทย การพัฒนาความร่วมมือเกิดขึ้นในหลายๆ ด้าน ทั้งส่วนของภาครัฐและเอกชน มีการแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างกัน การส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้ลุล่วงไปในลักษณะ ต่างตอบแทน และด้วยพื้นฐานที่รัสเซียสมัยปูตินต้องการขยายยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในการฟื้นฟูประเทศและความเป็นมหาอำนาจ และเพื่อถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป และด้วยกลยุทธ์ของไทยสมัย ทักษิณที่ต้องการอาศัยรัสเซีย

¹⁰ Sean P. Roberts and Arkady Moshes, "The Eurasian Economic Union: A case of reproductive integration?," *Post-Soviet Affairs* 32, no. 6 (2015): 542-565, accessed February 14, 2018, <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Eurasian-Economic-Union%3A-a-case-of-reproductive-Roberts-Moshes/442176bfc7c697dc6b8fc070dff08e88bf98f9f0>.

¹¹ Наталья Сергеевна Осинцева, *Политика России в Юго-Восточной Азии в начале XXI. Юго-Восточная Азия 2007-2008*, Москва: ИВА РАН, 2012.

¹² William Kucera and Eva Pejsova, *Russia's Quiet Partnerships in Southeast Asia: Russia-Malaysia Strategic Partnership through Sabah Case Study*, (Bangkok: IRASEC, 2012).

¹³ รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยรัสเซียใหม่และคู่ทางความสัมพันธ์กับไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548).

เป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว รวมทั้งด้านความมั่นคงและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีล้วนเป็นเหตุผลประการสำคัญให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ไปในทางเป็นมิตรสนิทสนมกันยิ่งขึ้น และในท้ายที่สุดแล้วการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้นระหว่างไทยกับรัสเซียในปัจจุบัน (ในช่วงเวลาของงานวิจัยเล่มดังกล่าว) ก็ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ต่อกันอย่างกว้างขวางในโฉมหน้าใหม่แห่งการพัฒนาของโลกอีกด้วย

นอกจากนี้แล้วประเด็นด้านความสัมพันธ์ต่อความร่วมมือของไทยและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสามารถที่จะเห็นได้ว่าการแสวงหาความร่วมมือคือสิ่งสำคัญ ตามที่ ดลยา เทียนทอง¹⁴ ได้ศึกษาถึงความร่วมมือกับประเทศในเอเชียกลางมีความจำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของไทยในอนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของไทยเรา ซึ่งสอดคล้องกับงานของ จิตติภัทร พูนขำ (2557)¹⁵ ที่มองว่าโอกาสของไทยที่จำเป็นต้องมองหาตลาดใหม่ หาหุ้นทางความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างไทยกับประเทศตลาดใหม่ในยุโรปหรือการติดตามพัฒนาการของรัสเซียและยุโรปตะวันออก ทั้งทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ยังรวมถึงประเทศบนคาบสมุทรบอลข่าน ตุรกีที่จะเป็นประเด็นความเชื่อมโยงไปสู่ความร่วมมือในภูมิภาคยูเรเชีย ทั้งนี้สำหรับมุมมองของผู้วิจัยที่ศึกษาสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ถือเป็นยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างไทยและรัสเซีย

จากมุมมองที่ว่ารัสเซียและไทยเองมีความสัมพันธ์ร่วมกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในศตวรรษที่ 19 ถือเป็นยุทธศาสตร์พื้นฐานสำหรับไทยที่จะใช้โอกาสนี้ส่งเสริมหุ้นทางความร่วมมือในศตวรรษที่ 21 นี้ผ่านองค์การต่างๆ ที่สำคัญโดยที่รัสเซียมีบทบาทอยู่ Boris Melnichenko (2016)¹⁶ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและไทยว่า ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 กิจกรรมร่วมกันระหว่างสองประเทศใดที่ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ ถือเป็นรากฐานของการขับเคลื่อนที่สำคัญ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่างๆ แม้ว่า “การทูตระดับประชาชน” ก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาในระดับที่เป็นทางการของสองรัฐได้เช่นกัน ดังนั้นเป็นการสนับสนุนแนวคิดของผู้วิจัยที่มีต่อโอกาสในการที่ไทยจะสร้างความร่วมมือกับรัสเซียในหลากหลายมิติ โดยกรณีศึกษาผ่านยุทธศาสตร์ทางภูมิภาคผ่านองค์การทางภูมิภาคที่สำคัญของรัสเซียอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

¹⁴ ดลยา เทียนทอง, รายงานวิจัย การแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในเอเชียกลางเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานของไทยในอนาคต, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

¹⁵ จิตติภัทร พูนขำ, ตุรกี: โอกาสไทยเชื่อมโยงยูเรเชีย, กรุงเทพฯ: กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ และ โครงการติดตามพัฒนาการของรัสเซียและยุโรปตะวันออก, 2557.

¹⁶ Борис Николаевич Мельниченко, «Российская Федерация и Королевство Таиланд в XXI веке,» Ученые записки Петрозаводского государственного университета. Общественные и гуманитарные науки, No. 3 (2016): 40-42.

สำหรับความสำคัญของการศึกษาว่าประเทศไทยจะได้ประโยชน์หรือผลกระทบจากการสร้างเขตเศรษฐกิจการค้าเสรี หรือ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสถานะการเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษามุมมองที่คล้ายคลึงกันกับงานวิจัยของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ เรื่องการเตรียมความพร้อมอย่างไร เมื่อไทยก้าวเข้าสู่การทำ FTA ไทย สหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย ที่เป็นกรณีศึกษาถึง FTA ไทย-สหภาพศุลกากร ที่ผู้วิจัยศึกษาถึงความเป็นมา ความสำคัญ รวมถึงโอกาสและอุปสรรค ผลกระทบจากการทำ FTA แต่มุมมองงานจะไม่ได้ศึกษาหรือกล่าวถึงประเด็นประโยชน์หรืออุปสรรคของการเป็นสมาชิกของไทย

ทั้งนี้มีความเห็นต่อประเด็นด้านการเข้าถึงแหล่งข้อมูลนอกจากภาษาไทย อังกฤษ ภาษารัสเซียก็ถือว่ามีความสำคัญมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ รมย์ ภิรมนตรี, นฤมิตร สอดสุข, วัฒนะ คันวงศ์, ปริญญา จารุศิริวัฒน์ ที่มีการใช้แหล่งข้อมูลภาษารัสเซียเป็นนัยยะสำคัญทั้ง เอกสารไม่ว่าจะขั้นต้น ขั้นรอง หรือการสัมภาษณ์พูดคุยต่างๆ ในเบื้องต้นผู้วิจัยเลือกใช้ ประมวลจดหมายเหตุของกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย ค.ศ. 1890-1917 และ ค.ศ. 1941-1970 และ Foreign policy of Russia: Collection of documents (1999, 2000) ที่ถือเป็นเอกสารที่ไม่ได้มีการเผยแพร่หรือตีพิมพ์ออกสู่สาธารณะ จะเป็นเอกสารที่บันทึกถึงข้อความต่างๆ ที่รัสเซียส่งถึงหน่วยงานของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย โดยผู้วิจัยเลือกข้อมูลในช่วงเวลา ค.ศ. 1890-1917 และ ค.ศ. 1941-1970 เพื่อมาศึกษาบริบทของรัสเซียในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใน จากจักรวรรดิรัสเซียสู่ช่วงเวลาการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เพราะประเด็นนี้จะช่วยสนับสนุนให้เรามองเห็นลักษณะความเป็นมาของความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่างรัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในยุคสมัยปัจจุบัน เพราะในทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของแต่ละประเทศมีส่วนส่งผลให้มุมมองการวิเคราะห์เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น มากกว่าที่เราจะมองแค่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว

บทที่ 2

ความเป็นมาและการพัฒนาการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

2.1. การเปลี่ยนแปลงยุคหลังสงครามเย็น การรวมกลุ่มทางภูมิภาคและการพัฒนาการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

2.1.1. แนวคิดการรวมกลุ่มทางภูมิภาค

หลักการคำว่า “ภูมิภาค” (Region) หมายถึง ดินแดนที่มีปัจจัยหลายอย่าง คล้ายคลึงกันมากพอที่จะทำให้ภูมิภาคนั้นรวมกันเป็นระบบได้ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ และรวมถึงโครงสร้างทางสังคมคล้ายกันและจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน เป็นดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงกัน เป็นต้น

ปัจจุบันยังถือว่าไม่มีคำจำกัดความที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่ลักษณะโดยทั่วไปจะต้องมีลักษณะพรมแดนทางภูมิศาสตร์ที่ติดกัน มีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน หรืออาจจะมีลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกัน คล้ายคลึงกันในระดับหนึ่ง เพราะสิ่งนี้ส่งผลต่อความรู้สึกของการเป็นประชาคมร่วมกัน “ภูมิภาคนิยม” จึงมีความหมายในเชิงความเชื่อมโยงใกล้ชิด ทั้งในด้านของเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง และสังคมวัฒนธรรมระหว่าง “รัฐ” และ “สังคม” ที่อยู่ใกล้กันทางภูมิศาสตร์¹⁷

การรวมกลุ่มทางภูมิภาคที่เกิดขึ้น ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หรือราว ค.ศ. 1991 สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับโลกยุคประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ที่ก้าวไปสู่ยุคร่วมสมัย (Modern and contemporary history) ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังยุคสงครามเย็น การให้ความสำคัญของภูมิภาคถือเป็นนิยามใหม่ที่เกิดขึ้นมาสู่โครงสร้างทางภูมิภาค ในพื้นที่ต่างๆ ของโลกที่มีความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประเทศที่ปรารถนาจะเป็นอิสระมากขึ้นในทางการเมือง

คำว่า ภูมิภาคนิยม (Regionalism) คำนี้คือแนวคิดหรือทฤษฎีหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญสำหรับการรวมกลุ่มระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีการจัดตั้งองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค (Regional Organization) หรืออาจจะเป็นสถาบันที่มีความสามารถในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้มีการศึกษาถึงแนวคิดภูมิภาคนิยมว่าเราสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่

ภูมิภาคนิยมเก่า (Old Regionalism) ปรากฏช่วงทศวรรษ 1950-1960 ถือได้ว่าการรวมตัวกันในลักษณะชั่วคราวทางการเมืองระหว่างเสรีประชาธิปไตยและสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ส่วนมากมีวัตถุประสงค์การรวมตัวกันทางด้านการเมืองและความมั่นคงเป็นหลัก มุ่งเน้น

¹⁷ ขจิต จิตตเสวี, สหภาพยุโรป European Union การเมือง นโยบาย ระบบอภิบาล, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559, 47.

ความพอเพียงของภูมิภาค การให้ความสำคัญในการปกป้องประเทศสมาชิก และมีการพูดถึงเรื่องการค้าแต่จะให้การกีดกันมากกว่าสนับสนุน

ภูมิภาคนิยมใหม่ (New Regionalism) ปรากฏช่วงทศวรรษ 1980¹⁸ เกิดการสลายตัวในเรื่องของอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้น หรือเกิดบริบทโลกยุคใหม่ที่มีความหลากหลายภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่ว่าประเทศในภูมิภาคให้การริเริ่มความร่วมมือและหันมาเน้นกิจกรรมตามความสมัครใจ มากกว่าที่จะถูกกดดันจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจ และบางกลุ่มการรวมตัว อย่างเช่น สหภาพยุโรป อาเซียน และความสำคัญของภูมิภาคนิยมใหม่ หรือความร่วมมือทางภูมิภาค (Regional Integration) การบูรณาการกลุ่มประเทศที่มีที่ตั้งใกล้เคียงทางร่วมกันสร้างความร่วมมือ ข้อตกลง รวมถึงมีสถาบันและกฎเกณฑ์ร่วมกัน

แนวคิดและทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค ได้แก่ แนวคิดสัจนิยม (Realism) และมุมมองเสรีนิยมใหม่ (The Neo-liberal Perspective) เกิดจากเหตุผลที่ว่า

1. แนวคิดสำนักสัจนิยม (Realism) การถ่วงดุลอำนาจทั้งภายในและภายนอก เพราะการรวมตัวจะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองกับมหาอำนาจ การรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของตนเป็นหลัก

2. แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (The Neo-liberal Perspective) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalist Theory) โดยเป็นการจัดระบบระเบียบในภูมิภาคจึงมีเพิ่มขึ้นจากการพึ่งพากัน (Interdependence) ที่ขยายตัวมากขึ้น ผ่านการค้าการลงทุน และการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้แล้วจากกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญสำหรับการดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการสร้างความร่วมมือต้องพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์ในเรื่องภูมิยุทธศาสตร์ที่เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในปัจจัยทางภูมิศาสตร์และการเมือง จากแกนนำความคิดการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน เบลารุสและรัสเซีย จะเห็นได้จากประเทศรัสเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ถือนิยามอิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปตะวันออก หรือนิยามกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่ในสมัยสหภาพโซเวียต โซเวียตรัสเซียได้สร้างภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำการกลืนกลายในเป็นแบบโซเวียตรัสเซีย ไม่ว่าด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

2. ปัจจัยทางภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-Economics) เป็นปัจจัยเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจเข้าไว้ด้วยกัน การแสดงความสัมพันธ์หรือการสร้างความร่วมมือต่างๆ ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทิศทางที่ดี อย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่ใน

¹⁸ อรณิข รุ่งธิปานนท์, ภูมิภาคนิยมกับอาเซียน, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2561, <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-ebbas/2557-oranich.pdf>.

ภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านี้นั้นจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และประชากร แต่อิทธิพลที่เคยกลืนกลายของ โซเวียตรัสเซียในกลุ่มประเทศเหล่านี้ในช่วงสมัยสหภาพโซเวียต ทำให้ยังต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศรัสเซีย

รูปแบบการรวมกลุ่มในภูมิภาค

รูปแบบของการร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาคในทางทฤษฎี รูปแบบการร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางหลักคือ การร่วมมือและการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการและการร่วมมือและการรวมตัวในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ คือ

1. การร่วมมือและการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการ เป็นความร่วมมือโดยมีภาครัฐเป็นผู้ผลักดันจากบนสู่ล่าง (government-driven top-to-bottom approach) โดยมีการจัดทำข้อตกลงหรือสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ โดยมักจะมีการจัดตั้งองค์การหรือสถาบันขึ้นมารองรับด้วยการรวมตัวในลักษณะนี้เรียกว่า “ภูมิภาคนิยม” ดังเช่น การรวมตัวของสหภาพยุโรป รวมถึงการรวมตัวของอาเซียน เป็นตัวอย่างที่ดีของการรวมตัวในลักษณะนี้ สรุปได้ว่า การร่วมมือและการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการ คือ แบบที่รัฐเป็นผู้ริเริ่ม หรือ แบบบนลงล่าง โดยจะต้องการร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่นของประเทศในภูมิภาคนั้น ๆ อย่างน้อย 3 ประเทศ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของภาครัฐหรือเอกชนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

2. การร่วมมือและการรวมตัวในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นความร่วมมือโดยมีภาคเอกชนเป็นผู้ขับเคลื่อนตามกลไกของตลาดจากล่างสู่บน (market-driven bottom-up approach) เกิดขึ้นจากการติดต่อค้าขายและการลงทุนของภาคเอกชนในภูมิภาค ซึ่งทำให้ประเทศในภูมิภาคมีความใกล้ชิดและพึ่งพากันในทางเศรษฐกิจการรวมตัวในลักษณะนี้เรียกว่า “กระบวนการรวมกลุ่มในภูมิภาค (regionalization)” การรวมตัวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นตัวอย่างที่ดีของการรวมตัวในลักษณะนี้ สรุปได้ว่า เป็นแบบล่างขึ้นบน โดยมีกระบวนการความร่วมมือกันของภาคประชาชนของประเทศในภูมิภาคนั้น ๆ อย่างน้อย 3 ประเทศ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นหลักโดยจะสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ก็ตาม

แนวทางการรวมกลุ่มประเทศแบบภูมิภาคนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับรวมกลุ่มในภูมิภาคแบบภูมิภาคนิยม (regionalism) นี้ได้รับการวิเคราะห์ของ แอนดริว เฮอร์เรลล์ (Andrew Hurrell) จากหนังสือภูมิภาคนิยมในโลกของการเมือง การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการวิเคราะห์เพิ่มเติมโดย ได้ให้การจำแนกแนวทางการรวมกลุ่มแบบภูมิภาคนิยมออกเป็น 5 แนวทาง สรุปได้ดังนี้

1. ภูมิภาคการวิวัฒน์หรือกระบวนการเป็นภูมิภาค (regionalization)¹⁹
2. การมีอัตลักษณ์และสำนึกแห่งภูมิภาค (regional awareness and identity)

¹⁹ นิยามโดย รศ.ดร.ขจิต จิตตเสวี และ รศ.สิดา สอนศรี

3. ความร่วมมือระหว่างรัฐระดับภูมิภาค (regional interstate cooperation)
4. ความเป็นปึกแผ่นของภูมิภาค (regional cohesion)
5. การบูรณาการระดับภูมิภาคแบบที่ได้รับการส่งเสริมโดยรัฐ (state-promoted regional integration)

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือจุดเปลี่ยนแรกที่สำคัญสำหรับทางการเมืองและยุทธศาสตร์ในทางการเมือง เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สร้างความเสียหาย และสร้างความเปลี่ยนแปลงขั้นต้นให้กับอำนาจเดิม อย่าง อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น ส่งผลให้อ่อนแอและไม่สามารถแสดงบทบาทครอบงำโลกได้อีกต่อไป โครงสร้างอำนาจโลกได้เปลี่ยนไป สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นมหาอำนาจใหม่ของโลกเนื่องจากมีอาวุธที่ร้ายแรง คือ ระเบิดนิวเคลียร์ อีกทั้งเศรษฐกิจก็ยังเข้มแข็ง รวมถึงสหภาพโซเวียตก็ขึ้นมาเป็นมหาอำนาจชั้นนำของโลกเนื่องจากมีกองทัพบกที่แข็งแกร่งแม้ว่าจะบอบช้ำจากสงครามก็ตาม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้ทำให้ยุทธศาสตร์ในการทำสงครามเปลี่ยนแปลงไป ความหวาดระแวงที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองคือ สหรัฐอเมริกา และ สหภาพโซเวียตนำไปสู่สงครามเย็น (Cold War) ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง และความตึงเครียดตั้งแต่ ค.ศ.1947 เป็นต้นไป

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดสงครามเย็น ที่เป็นสงครามขัดแย้งและความหวาดระแวงทำให้ทั้ง สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต มีการแข่งขันกันในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ หรือที่เรียกว่า “อาวุธยุทธศาสตร์ (Strategic Weapons)” ภายหลังจากสหภาพโซเวียต สามารถพัฒนาและทดลองระเบิดนิวเคลียร์มาใช้ได้ในช่วงปี ค.ศ. 1948 จึงได้ขึ้นมาเป็นมหาอำนาจนิวเคลียร์เคียงคู่กับสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตได้พัฒนาขีปนาวุธระยะไกลที่สามารถติดหัวรบนิวเคลียร์ได้สำเร็จ นำไปสู่การแข่งขันพัฒนาขีปนาวุธนิวเคลียร์ข้ามทวีปในต้นทศวรรษที่ 1960 การแข่งขันด้านอาวุธ (Arms Race) ทวีความเข้มข้นจนมีการพัฒนาขีปนาวุธติดหัวรบนิวเคลียร์หลายหัวรบ ในทศวรรษที่ 1970 และขีปนาวุธ (Cruise Missile) ในตอนปลายทศวรรษที่ 1970 (พ.ศ. 2513) นั้นเอง ในต้นทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ. 2523) สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตแข่งขันกันพัฒนาระบบอาวุธในอวกาศ (Strategic Defense Initiatives หรือ Star Wars) จนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของทั้งโซเวียตและสหรัฐอเมริกาและเป็นสาเหตุหนึ่งของการแตกสลายของสหภาพโซเวียตในเวลาต่อมา

2.1.2. การรวมกลุ่มประเทศแบบภูมิภาคนิยมหลังยุคสงครามเย็น

การสิ้นสุดสงครามเย็นราว ค.ศ. 1989 เป็นช่วงเวลาของการล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์ยุโรปตะวันออกถือเป็นการสิ้นสุดของยุคเก่าและเริ่มต้นใหม่ของระบบการเมืองโลกที่เรียกกันว่า “ยุคหลังสงครามเย็น (post-cold War Era)” ส่งผลต่อแนวคิดและลักษณะการรวมกลุ่มประเทศแบบภูมิภาคนิยมหลังยุคสงครามเย็น มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การสิ้นสุดของระบบสองขั้วอำนาจ และบทบาทของสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น: หลังจากที่สหภาพโซเวียตล่มสลายลง ถือเป็นการละลายระบบทางการเมืองแบบขั้วอำนาจ ระหว่างค่ายเสรีประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกา และค่ายสังคมนิยม

คอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียต เมื่ออิทธิพลของสหภาพโซเวียตสิ้นสุดลง ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเป็นรัฐมหาอำนาจเดี่ยว จึงทำให้เกิดอิทธิพลเดียวทั้งทางด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเมืองแบบประชาธิปไตย และความมั่นคงทางการทหารจึงทำให้บทบาทของสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นกลไกรูปแบบใหม่ในการสร้างความร่วมมือ หรือสร้างพันธมิตร

2. การสิ้นสุดสงครามเย็นทำให้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น: การสิ้นสุดสงครามเย็นทำให้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจใหญ่ๆ ขึ้นมา 3 กลุ่ม คือ กลุ่มยุโรป เอเชียตะวันออก และอเมริกาเหนือที่แข่งขันกันเกิดการรวมกลุ่มก่อตั้งเขตการค้าเสรีขนาดใหญ่ในทวีปอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area) หรือ ที่เรียกว่านาฟต้า (NAFTA) ขึ้นมา เพื่อเป็นกำลังต่อรองกับกลุ่มยุโรปซึ่งมีได้ร่วมอยู่ในกลุ่มเอเปค ซึ่งสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และออสเตรเลียเป็นตัวตั้งตัวตี นอกจากนี้กลุ่มเอเชียตะวันออก 3 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น เกาหลี และจีน ก็ได้เข้ามาร่วมกับกลุ่มอาเซียน เป็น อาเซียน+3 (จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้) ซึ่งจะมีประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนในระดับพหุภาคีและทวิภาคี

3. กระตุ้นให้เกิดประเด็นความมั่นคงในระดับภูมิภาค: การสิ้นสุดสงครามเย็นกระตุ้นให้ประเด็นความมั่นคงในระดับภูมิภาคถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณา เช่น เรื่องการก่อการร้าย การแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การอพยพข้ามชาติ ปัญหาความยากจน ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการฟอกเงิน ปัญหายาเสพติดและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. การย้ายดุลทางอำนาจเศรษฐกิจโลก: หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองโลก มีบทบาทในการออกกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้นแบบของการสร้างอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รวมถึงนำนวัตกรรมต่างๆ ทางการเงินและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมาใช้ เป็นผู้สร้าง ผู้ควบคุมการเมืองและเศรษฐกิจของโลก เมื่ออำนาจสหรัฐอเมริกาลดลงไปหลังสิ้นสุดสงครามเย็น จึงทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างประเทศต่างๆ มากขึ้น

5. การเกิดนโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการมุ่งส่งออก: ความสำเร็จของนโยบายมุ่งส่งออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออก ทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเปลี่ยนนโยบายมาใช้นโยบายมุ่งส่งออก จึงได้เกิดการเจรจาต่อรองระดับทวิภาคีในระดับภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้ประเทศที่มุ่งส่งออกกลายเป็นแหล่งดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศ

6. การเกิดนโยบายที่ทำให้เป็นประชาธิปไตย: ความเป็นประชาธิปไตย เป็นแนวคิดที่แพร่หลายไปทั่วโลกหลังสิ้นสุดสงครามเย็น แต่ยังมีกลุ่มภูมิภาคบางกลุ่มที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย ในระยะเริ่มแรกการรวมกลุ่มก็มีความยุ่งยากซับซ้อนมากในการที่จะทำให้ประเทศสมาชิกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะประเทศสมาชิกมีความแตกต่างด้านภาษาและเชื้อชาติ อาจกล่าวได้ว่า การเข้ากันได้ของประเทศสมาชิกหรือการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคกับความเป็นประชาธิปไตยหรือกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยจะช่วยส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่มซึ่งกันและกันด้วย

ช่วงท้ายของทศวรรษที่ 80 จนถึงต้นทศวรรษที่ 90 มีการกล่าวถึงเกิดแนวความคิดในการสร้างระบบสหพันธรัฐ (Federalization) ขึ้นมาของรัสเซียนั้นถือเป็นพื้นฐานทางการเมืองที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต เป็นตัวแปร

สำคัญสำหรับเรื่องความเป็นภูมิภาคทั้งในดินแดนในรัสเซียเองและรอบนอก ที่มีความจำเป็นที่ต้องการสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นที่จะเข้ามาแทนที่ความเป็นสหภาพ (Union) อย่างสหภาพโซเวียต ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดระบบโลกขึ้นมาใหม่ หลังการล่มสลายของระบบคอมมิวนิสต์ ระบบประชาธิปไตยมีอิทธิพลส่งผลในเรื่องของการเป็นผู้นำในกลุ่มของภูมิภาคยูเรเชีย²⁰ มีความสำคัญในเรื่องของการแข่งขันระหว่างกลุ่มประเทศที่มีอารยธรรม (Civilization) ที่ให้ความสำคัญเรื่องการเมืองในเชิงปฏิบัติ และความสำเร็จทางเศรษฐกิจ การพัฒนาในเรื่องของทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital of Nation) เพราะในเรื่องดังกล่าวในสังคมคอมมิวนิสต์ไม่ได้ให้ความสำคัญนัก²¹ และในกลุ่มของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประเทศต่างๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคยูเรเชียและรัสเซียมีการเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม ถือว่าได้รับอิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นกัน เกิดจากความต้องการการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ กลุ่มประเทศในภูมิภาคยูเรเชียที่มีความเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อการพัฒนาสังคม การเมือง เศรษฐกิจและมนุษย์ เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม²² ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในยุโรปและเอเชีย ที่มีระดับการพัฒนาในศักยภาพของมนุษย์ที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ นอร์เวย์ ฟินแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศยุโรปอื่นๆ ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ถือเป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบของสังคมแบบสังคมนิยม และประชาธิปไตย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ได้แก่ จีน อินเดีย คาซัคสถาน เป็นต้น ที่ถือเป็นกลุ่มที่มีกำลังการพัฒนาที่รวดเร็ว เทียบจากการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross domestic product: GDP) อย่างเช่นประเทศจีนที่ในระยะเวลา 20 ปี มีจำนวนประชากรราว 300 ล้านคน ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นเช่นกัน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ประเทศรัสเซีย และกลุ่มอดีตประเทศสหภาพโซเวียตที่รวมถึงประเทศในกลุ่มบอลติก และรวมถึงประเทศในแถบเอเชียที่มีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ระดับต่ำ

การรวมกลุ่มของรัสเซียและประเทศอดีตสหภาพโซเวียต

สหภาพโซเวียตถือเป็นรัฐที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง และหลังการล่มสลายรัสเซียปัจจุบัน หรือ สหพันธรัฐรัสเซียมีบทบาทในเรื่องของการร่วมมือกับรัฐในอดีตบริวารของสหภาพโซเวียต จนเกิดเป็นความหมายภูมิภาคนิยมของรัสเซียที่มีการรวมตัวกันที่ไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และประชาคมเศรษฐกิจ

²⁰ ทวีปยูเรเชีย ถือเป็นทวีปที่มีขนาดใหญ่ที่รวมทวีปยุโรปกับทวีปเอเชียเข้าด้วยกัน โดยเส้นแบ่งของทวีปยุโรปกับเอเชียคือเทือกเขายูรัล เป็นทวีปที่มีดินแดนราว 55,000,000 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นพื้นที่ 36.2% ของโลก ประชากรจำนวนราว 5 พันล้านคน หรือราว 70% ของประชากรโลก ประกอบด้วยประเทศ 90 ประเทศโดยประมาณ

²¹ А.И. Подберезкин, К.П. Боришполец, О.А. Подберезкина, *Евразия и Россия*. М: МГИМО-Университет, 2013. 106.

²² Ibid, 106-107.

ยูเรเชีย จนพัฒนาเป็นสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย เป็นสิ่งที่เรียกว่าการรวมตัวกันอีกครั้งของประเทศอดีตสหภาพโซเวียต แต่อยู่ในแนวนานกับรูปแบบของสหภาพโซเวียต

ภูมิภาคนิยมในยุโรปสามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่

ช่วงที่ 1 ทศวรรษ 1950 - 1960

ช่วงที่ 2 ทศวรรษ 1980 - 1990

ช่วงที่ 3 ทศวรรษ 2000 – ปัจจุบัน

ช่วงเวลาของยุโรปยุคหลังสงครามเย็นถึงปัจจุบัน คือ ช่วงที่ 2 เกิดการรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และ ช่วงที่ 3 เกิดการรวมกลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย

1. การรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS)

หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตมีการรวมตัวเป็นสมาพันธ์ในนามสหพันธ์สาธารณรัฐ (Federal Republics) โดยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ผู้นำของประเทศเบลารุส รัสเซีย ยูเครน มีการลงนามความตกลงสร้างเครือรัฐเอกราชร่วมกัน (Agreement Establishing the Commonwealth of Independent States) ในความเป็นจริงกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชนั้น ถือเป็นกลุ่มที่เปิดรับสมาชิกไม่เพียงแต่กลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียต แต่ยังรวมถึงประเทศต่างๆ ที่มีความสนใจปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และหลักการของข้อตกลงของกลุ่มก่อตั้ง กลุ่มเครือรัฐเอกราชมีการรวมตัวของสาธารณรัฐทั้งสิ้น 12 รัฐจากทั้งหมด 15 รัฐของอดีตสหภาพโซเวียต²³ แต่ในปัจจุบันมีจำนวน 11 รัฐที่คงอยู่ ได้แก่ อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน มอลโดวา รัสเซีย ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน และยูเครน และหลักการของการรวมกลุ่มของเครือรัฐเอกราช²⁴ คือ

1. เพื่อดำเนินงานด้านความร่วมมือทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา มนุษยธรรมวัฒนธรรมและอื่น ๆ
2. เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สมดุลและครบถ้วนของรัฐสมาชิกภายในพื้นที่เศรษฐกิจ พร้อมการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐและการบูรณาการระหว่างกัน

²³ โดยรวมสมาชิกของสหภาพโซเวียตทั้ง 15 รัฐ ได้แก่ อาร์เมเนีย (Armenia), อาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan), เบลารุส (Belarus), เอสโตเนีย (Estonia), จอร์เจีย (Georgia), คาซัคสถาน (Kazakhstan), คีร์กีซสถาน (Kyrgyzstan), ลัตเวีย (Latvia), ลิทัวเนีย (Lithuania), มอลโดวา (Moldova), รัสเซีย (Russia), ทาจิกิสถาน (Tajikistan), เติร์กเมนิสถาน (Turkmenistan), ยูเครน (Ukraine), อุซเบกิสถาน (Uzbekistan) แม้ว่า 3 รัฐบอลติก จะขอแยกตัวออกไป และปี ค.ศ. 2008 จอร์เจียได้แยกออกไปอีก 1 รัฐ ในปัจจุบันเหลือจำนวนสมาชิก 9 รัฐ คือ อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจาน เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน มอลโดวา รัสเซีย ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน และ 2 รัฐภาคีร่วม คือ เติร์กเมนิสถานและยูเครน

²⁴ СНГ. История, «Историческая справка СОДРУЖЕСТВО НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ», СНГ, дата обращения: Апрель 8, 2018, <http://www.e-cis.info/page.php?id=19397>.

3. เพื่อการรักษาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามหลักเกณฑ์และบรรทัดฐานสากลที่ยอมรับจากกฎหมายระหว่างประเทศและเอกสารขององค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Cooperation in Europe หรือ OSCE)

4. เพื่อการความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก การสร้างสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดอาวุธยุทโธปกรณ์และค่าใช้จ่ายทางทหารเพื่อลดอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการลดอาวุธโดยทั่วไปและสมบูรณ์

5. เพื่อการช่วยเหลือประชาชนของรัฐสมาชิกในการสื่อสารติดต่อและการเคลื่อนไหวในเครือรัฐอย่างอิสระ

6. เพื่อการสร้างความร่วมมือทางกฎหมายและความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ของความสัมพันธ์ทางกฎหมาย

7. เพื่อการยุติข้อพิพาทและความขัดแย้ง สร้างความสงบสุขระหว่างรัฐเครือรัฐ กล่าวได้ว่าการล่มสลายของสหภาพโซเวียตไม่เป็นผลดีต่อประเทศอดีตสหภาพโซเวียต การรวมตัวกันจึงเป็นประโยชน์ไม่เพียงแต่รัสเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในบรรดาสาธารณรัฐในอดีต แต่ยังรวมกับรัฐที่เหลือ

ปัจจุบันกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นรูปแบบของความร่วมมือของรัฐเอกราชที่แสดงออกถึงความพยายามสร้างความเท่าเทียมกัน เป็นองค์การระหว่างรัฐในภูมิภาคซึ่งสามารถเรียกได้ว่าเป็นประชาคมระหว่างประเทศ คุณลักษณะที่โดดเด่นคือการมีปฏิสัมพันธ์ในทุกรูปแบบของการสื่อสารระหว่างรัฐความยืดหยุ่นของกลไกและรูปแบบสำหรับความร่วมมือโดยรวม กลไกที่มีความยืดหยุ่นในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและระหว่างรัฐบาลช่วยให้คำนึงถึงระดับความพร้อมในการรวมประเทศที่แตกต่างกันและเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศมีส่วนร่วมในกระบวนการบูรณาการตามขอบเขตและทิศทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศ

สำหรับรัสเซียกับความต้องการดำรงอยู่ของความเป็นมหาอำนาจ หรือการจะก้าวกลับคืนสู่ความเป็นอภิมหาอำนาจเหมือนเช่นอดีตสหภาพโซเวียตนั้น รัสเซียจำเป็นต้องอาศัยฐานสนับสนุนทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร สังคมจิตวิทยา และอื่นๆ จากกลุ่มเครือรัฐเอกราชเป็นส่วนใหญ่ การก่อตัวขึ้นของกลุ่มเครือรัฐเอกราชเมื่อธันวาคม ค.ศ. 1991 จึงเป็นยุทธศาสตร์การรวมตัวที่สำคัญของรัสเซีย และยังเป็นที่มาของการล่มสลายของสหภาพโซเวียตแบบสมบูรณ์ แต่ถือเป็นการแยกจากกันแบบสันติ (Peaceful Divorce) ในขณะที่ช่วงทศวรรษที่ 90 นั้น ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชก็ต้องผ่านสภาวะรุ่มเร้าทั้งทางการเมืองภายใน วิฤตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจิตวิทยา การเกิดสงครามภายในเกี่ยวกับเชื้อชาติ พรมแดน และดินแดน

หลังจากปี ค.ศ. 2000 ภายหลังจากที่ ประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูตินก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำของรัสเซีย สถานภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และโครงสร้างทางสังคมภายในของรัสเซียเข้มแข็งขึ้น อาจทำให้รู้สึกได้ว่ารัสเซียอาจจะรวบรวมกลุ่มเครือรัฐเอกราชเข้าด้วยกันเป็นสหภาพเครือรัฐเอกราชภายใต้การนำของรัสเซีย พบว่ามีคำกล่าวว่ารัสเซียได้หารือกับผู้นำของชาติสมาชิกอย่างไม่เป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 2003 ซึ่งอาจจะเริ่มต้นด้วยการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจก่อน

นอกจากนั้น ในบรรดากลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช รัสเซียได้เริ่มร่วมกับเบลารุสในมิติต่างๆ อาทิ การทหาร การเงิน และเศรษฐกิจ การรวมตัวกันของกลุ่มประเทศเครือรัฐ เอกราชตั้งแต่ ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา กลับถูกมองว่า เป็นฐานอำนาจของรัสเซียในการคงอิทธิพลของตนเองภายในภูมิภาค หลายชาติสมาชิกของประเทศเครือรัฐเอกราชมองว่า รัสเซียกำลังต้องการกลืนชาติของตนเองกลับเป็นสหภาพโซเวียตใหม่อีกครั้ง รวมถึงปัญหากลุ่มแบ่งแยกตนเองเป็นเอกราชอาทิ อับคาเซีย (Abkhazia) และ เซาท์ออสเซตี (South Ossetia) ของจอร์เจีย ทรานส์นิสเตรีย (Transnistria) ของมอลโดวา หรือนากอร์โน-คาราบัค (Nagorno-Karabakh) ของอาเซอร์ไบจาน ล้วนได้รับการหนุนหลังจาก รัสเซียแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้รัสเซียยังหาทางส่งกำลังทหารของตนเองเข้าไปประจำในดินแดนของประเทศเหล่านั้น และไม่มีทีท่าว่าจะถอนทหารจากไป เมื่อมองในภาพรวมทางเศรษฐกิจ หลายประเทศต้องอาศัยพึ่งพาการค้ากับรัสเซีย นอกจากนี้แล้วการเข้ามาคงอิทธิพลของสหรัฐฯ ในเอเชียกลางและคอเคซัส หรือการขยายสมาชิกของนาโต้ (NATO) เข้าสู่ประชิดพรมแดนรัสเซีย นั้น รัสเซียอาจจะมองว่า สหรัฐฯ กำลังแผ่อิทธิพลเพื่อมุ่งหวังพลังงานในภูมิภาค หรือนำได้กำลังคุกคามความมั่นคงของรัสเซีย ประเทศเครือรัฐเอกราชในเอเชียกลางหรือ คอเคซัสถือเป็นปัจจัยการสร้างความสัมพันธ์ทางภูมิภาคขึ้นมาเพิ่มเติม ที่เชื่อว่ารัสเซียก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ดังเดิม ทำให้มองได้ว่าการเกิดการรวมตัวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian economic union) ที่มีความหมายทางการค้าและเศรษฐกิจของรัสเซียพร้อมกับอยู่บนพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์กับกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียต

2. การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียและการพัฒนาเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การรวมกลุ่มของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเริ่มขึ้นใน ค.ศ. 1994 ประธานาธิบดีแห่งคาซัคสถานนายนูร์ซุลตัน นาซาร์บายอฟ (Nursultan Nazarbayev) ได้ทำการกล่าวสุนทรพจน์ที่มหาวิทยาลัยมอสโกแห่งรัฐ (Lomonosov Moscow State University) สุนทรพจน์ที่เขาได้กล่าวในครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการพัฒนาการทำงานของเศรษฐกิจที่มีความคิดอยากให้เศรษฐกิจนั้นเชื่อมโยงถึงกันได้ ในเวลาต่อมาจึงนำไปสู่การเรียกร้องของนักการเมือง นักวิชาการ ที่จะให้มีการรวมกลุ่มอย่างแน่นแฟ้นทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ต่อมาในช่วงต้นปี ค.ศ. 1995 คาซัคสถาน เบลารุส และรัสเซีย ได้ลงนามในข้อตกลงสหภาพศุลกากรโดยมีการมุ่งเน้นไปที่การลดอุปสรรคทางการค้า วิธีการร่วมมือทางเศรษฐกิจ กฎข้อบังคับต่าง ๆ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน เพื่อสร้างแรงดึงดูดทางด้านเศรษฐกิจ สร้างความมั่นใจให้กับนักธุรกิจ การแลกเปลี่ยนสินค้าและการแข่งขันที่ยุติธรรมระหว่างกัน ก่อน ค.ศ. 2014 สมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย ประกอบด้วย 3 ประเทศ คือ รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส ในระยะแรกเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะสหภาพทางศุลกากร (Customs Union) ซึ่งหมายความว่า นอกจากมีการรวมกลุ่มในกรอบข้อตกลงเขตการค้าเสรีแล้ว ยังมีการดำเนินการให้มีการเก็บภาษีศุลกากรในระดับเดียวกันสำหรับสินค้าที่มาจากประเทศที่ 3 ซึ่งอยู่นอกกลุ่มสมาชิกที่จะนำสินค้าเข้าสู่ 3 ประเทศดังกล่าวให้คิดภาษีในอัตราเดียวกันโดยในวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 ผู้นำทั้ง 3 ประเทศได้มีการลงนามเพื่อพัฒนาสหภาพศุลกากรยูเรเชียไปเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจยูเรเชียซึ่งจะมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 เป็นต้นไป ในเวลาต่อมาเดือนตุลาคมและธันวาคม ค.ศ. 2014 อีก 2 ประเทศ คือ อาร์เมเนีย

และคิริกีสถานได้ลงนามเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยมีผลตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 2015 สำหรับอาร์เมเนีย และวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 2015 สำหรับคิริกีสถาน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในปัจจุบันมีประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ประกอบด้วยรัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส คิริกีสถาน อาร์เมเนีย

การที่รัสเซียร่วมเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเนื่องจากรัสเซียมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและบูรณาการเศรษฐกิจและการค้าระหว่างภายในสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมากขึ้น และปูทางไปสู่การบูรณาการทางการเมืองในอนาคต โดยมีสหภาพยุโรปเป็นตัวต้นแบบที่สำคัญ นอกจากนี้รัสเซียยังต้องการรวมประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศที่มีพรมแดนที่ติดกับรัสเซียให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเป็นปึกแผ่นมากขึ้นเพื่อลดอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ระหว่างกัน อีกอย่างหนึ่งคือรัสเซียต้องการใช้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางด้านเศรษฐกิจกับชาติตะวันตกและเพิ่มอำนาจตนเองในเวทีระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม มีบางกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่าการก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของรัสเซียนั้นเปรียบเสมือนการสร้างสหภาพโซเวียตขึ้นอีกครั้ง ในฐานะนโยบายขยายอำนาจของนายวลาดิมีร์ ปูติน ผู้นำรัสเซียที่เป็นประเทศชั้นนำของกลุ่มเศรษฐกิจนี้รัสเซียเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัสเซียจะได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้า การลงทุน และบริการ เนื่องจากการเป็นสมาชิกในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น การกำจัดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่อภาษีระหว่างกัน อีกอย่างหนึ่งคือรัสเซียได้โอกาสเพิ่มในการคานอำนาจต่อสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปมากขึ้น เนื่องจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่ได้แค่ต้องการสมาชิกเพียง 5 ประเทศที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ยังต้องการขยายมาฝั่งเอเชียด้วย ดังนั้นสมาชิกโดยเฉพาะรัสเซียที่เป็นผู้นำในกลุ่มนี้จะได้รับบทบาทและอำนาจต่อรองในเวทีโลกมากขึ้น ส่วนผลกระทบในด้านลบจากการรวมกลุ่มมีน้อยมาก

เมื่อเทียบกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอื่น ๆ เนื่องจากรัสเซียมีอำนาจในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นอย่างมาก ดังนั้นรัสเซียจึงมีโอกาสดึงดูดผลประโยชน์มากกว่าที่จะเสียผลประโยชน์ให้กลับสมาชิกในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียการรวมตัวของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีลักษณะเป็นองค์การเหนือรัฐ (Supranational) ด้านเศรษฐกิจ²⁵ คล้ายสหภาพยุโรป มีนโยบายส่งเสริมการค้าเสรีภายในกลุ่ม ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน และแรงงานอย่างเสรีพัฒนาเครือข่ายเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างกัน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ การเกษตร แรงงาน การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีระหว่างประเทศสมาชิกการขยายสมาชิกภาพ และการบูรณาการทางเศรษฐกิจของอดีตประเทศในสหภาพโซเวียตทั้ง 5 ประเทศ ส่งผลให้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในกลุ่มประเทศรวม 4.55 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (อาเซียน 2.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ) และมีประชากรรวมทั้งสิ้น 170 ล้านคน (อาเซียน 625 ล้านคน) มีที่ตั้งภูมิศาสตร์เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ด้วยเหตุนี้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงเป็นเขตเศรษฐกิจที่น่าติดตามพัฒนาการอย่างใกล้ชิดต่อไป

²⁵ โครงสร้างของความเป็นองค์การเหนือรัฐดังกล่าว ศูนย์กลางการดำเนินการอยู่ที่กรุงมอสโก

ดังนั้นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงมีความสำคัญต่อทั้งประเทศสมาชิกในด้านของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่กันมากขึ้นในด้านการนำเข้าและส่งออก อีกทั้งเป็นอีกหนึ่งองค์การทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ภูมิภาคอาเซียนและยุโรป เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบในแง่ของการถ่วงดุลอำนาจทางการค้าและการลงทุน จึงถือว่าเป็นอีกหนึ่งองค์การที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในส่วนหนึ่ง โดยพื้นฐานทุกประเทศสมาชิกจะมีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นอกเหนือจากนั้นยังมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านอื่น อาทิ ด้านการเมือง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างของรัสเซียและสมาชิกเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย ความสำคัญของโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ และมีความต้องการในการพึ่งประเทศทางตะวันตกน้อยลงจึงหันมาหาพันธมิตรทางเอเชีย ที่ถือเป็นหนึ่งในลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในปัจจุบัน คือ นโยบายหันสู่เอเชีย (Pivot policy)

ปัจจัยที่สืบเนื่องจากการรวมตัวในภูมิภาคยูเรเชียช่วงต้นหลังการสิ้นสุดสงครามเย็นกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียต มีแนวคิดเพื่อเป็นการรวมตัวกันเพื่อเป็นประชาคมเดียวและให้มีการจัดตั้งสหภาพศุลกากรร่วมกันเป็นการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจอีกทั้งยังครอบคลุมไปถึงเรื่องประเด็นการเมือง กลุ่มประเทศที่ว่าได้แก่ รัสเซีย และรัฐในเอเชียกลาง ยุโรปตะวันออกบางส่วน จากที่พบปัญหาในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตว่าประสบปัญหาเศรษฐกิจอ่อนแอ จากการปฏิรูปและแปรรูปเศรษฐกิจ (Economic reforms and privatization) ทำให้แนวคิดกระบวนการของการรวมกลุ่มยูเรเชียเริ่มขึ้นทันทีหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเพื่อกอบกู้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัฐต่างๆในอดีตสหภาพโซเวียตผ่านการสร้างเครือรัฐเอกราชเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 1991 โดยประธานาธิบดีเบลารุส²⁶ คาซัคสถาน²⁷ และรัสเซีย²⁸

การรวมกลุ่มทางภูมิภาค (Regional integration) ในยุคหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย (Post-communist regionalism) การพัฒนามีแนวทางลักษณะคล้ายกับในหลาย ๆ ที่ของโลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภูมิภาคนิยมถือเป็นสิ่งท้าทายไม่ใช่แค่เรื่องทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง ความเสี่ยงต่าง ๆ แต่ยังรวมถึงความคำนึงถึงความหมายร่วมกันทั้งโลก แนวความคิดที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการริเริ่มจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ ยูเรเชีย เมื่อ 10 ตุลาคม 2000 โดยมีกลุ่มประเทศสมาชิก คือ

1. กลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน รัสเซีย และทาจิกิสถาน กลุ่มนี้เข้าร่วมเมื่อ ค.ศ.2001 และอาร์เมเนีย เข้าเมื่อ ค.ศ. 2014
2. กลุ่มประเทศผู้สังเกตการณ์ มอลโดวา ยูเครน เข้าร่วมเมื่อ ค.ศ. 2002
3. กลุ่มประเทศที่ถูกระงับความสัมพันธ์ชั่วคราว อุซเบกิสถาน เข้าร่วมเมื่อ ค.ศ. 2006 - 2008

²⁶ ประเทศในยุโรปตะวันออก

²⁷ ประเทศในเอเชียกลาง

²⁸ Viktor Khristenko, Foreword to *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*, edited by Eurasian Economic Commission. Moscow: Eurasian Economic Commission. Accessed April 8, 2018. http://www.eurasiancommission.org/en/Documents/broshura26_ENGL_2014.pdf

การที่ได้กล่าวไปแล้วว่าจุดเริ่มต้น และการเกิดประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือเป็นการเริ่มต้นก่อตั้งเป็นองค์การทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียต โดยมีแนวคิดเพื่อเป็นการรวมตัวกันเพื่อเป็นประชาคมเดียวและให้มีการจัดตั้งสหภาพศุลกากรร่วมกัน เป็นการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจอีกทั้งยังครอบคลุมไปถึงเรื่องประเด็นการเมืองอีก จากที่กล่าวไปข้างต้นว่า มีจุดเริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 1994 ประธานาธิบดีแห่งคาซัคสถาน นายนูร์สุลตัน นาซาร์บายอฟ ได้เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องการรวมตัวกันของเหล่าประเทศเอเชียกลาง และ ค.ศ. 1995-2000 เริ่มมีการเคลื่อนไหวในการหาความคิดเห็นเกี่ยวกับการรวมตัว เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2000 ณ กรุง อาстана ประเทศคาซัคสถาน ได้ร่วมกับอีกสี่ประเทศอย่าง รัสเซีย เบลารุส ทาจิกิสถานและคีร์กีซสถาน การลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับสหภาพเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศเอเชียกลาง ที่ข้อตกลงนี้มีผลใช้เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 2001 โดยในตัวข้อตกลงจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการร่วมมือทางด้านการค้า การเศรษฐกิจเป็นสำคัญเพื่อจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกัน มีโจทย์ที่ต้องแก้ไขร่วมกันซึ่งเหล่านี้ที่จะเป็นประเด็นหารือคือเรื่องของการรวมตัวกันทางสหภาพศุลกากร และเป็นการรวมกันเพื่อเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในอาณาบริเวณเดียวกัน ในช่วงเวลานั้นทุกฝ่ายมีการหารือร่วมกันเรื่องตัวบทกฎหมายที่จะถูกนำมาใช้ร่วมกัน ข้อตกลงที่ต้องมีร่วมกัน หากกลไกการควบคุมเพื่อมาเป็นบทบังคับใช้ในการแก้ไขปัญหสำหรับทุกฝ่าย และเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2001 ได้มีการออกเอกสารที่เป็นตัวควบคุมดูแลการทำงานร่วมกัน และจัดตั้งสภาและคณะกรรมการของตัวประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย อีกสิ่งสำคัญที่ทำให้กลไกการทำงานนั้นสำคัญที่สุด คือการมีข้อบัญญัติทางการกฎหมายสำหรับประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียขึ้นมา โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อ เดือนเมษายน ค.ศ. 2003 และเดือนธันวาคมนั้นได้มีการรับรองสถานะภาพขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ร่วมด้วย

วัตถุประสงค์ของความจำเป็นในการเกิดประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ

1. ให้มีการค้าเสรีเต็มรูปแบบโดยมีการใช้ภาษีศุลกากรร่วมกันและมีระบบแบบแผนแบบเดียวกัน
2. มีการกำหนดใช้มาตรการเดียวกันเกี่ยวกับระบบการจัดการที่ไม่ใช่ภาษี
3. สนับสนุนให้มีการเคลื่อนย้ายทุนอย่างอิสระ
4. มีการให้ลงมติในการใช้สกุลเงินเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย
5. มีการตั้งกฎสำหรับการค้าและการบริการร่วมกันภายในตลาดของกลุ่มประเทศสมาชิก
6. สนับสนุนในการสร้างความมั่นคงทางระบบศุลกากร
7. มีการพัฒนาและการจัดการระบบแบบแผนต่างๆระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก
8. มีการดูแลจัดการให้เกิดความเท่าเทียมกันในเรื่องของกิจกรรมการผลิตและการลงทุน
9. จัดตั้งตลาดร่วมที่เกี่ยวกับการบริการด้านการขนส่งต่างๆและมีระบบการจัดการที่เป็นไปในทางเดียวกัน

10. ส่งเสริมให้มีการก่อตั้งตลาดพลังงานร่วมกัน
 11. สร้างระบบระเบียบที่เท่าเทียมกันสำหรับการเข้ามาลงทุนของต่างชาติในประเทศของกลุ่มสมาชิก
 12. ให้ประชาชนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับความช่วยเหลือทางการศึกษาและด้านการสาธารณสุขทางการแพทย์ต่างๆในท้องถิ่นของตน
 13. ให้ความร่วมมือในการประสานงานเกี่ยวกับกฎหมายของแต่ละประเทศ
 14. ให้การสนับสนุนร่วมกันเกี่ยวกับด้านกฎหมายของแต่ละประเทศสมาชิก
- ประชาคมเพื่อจุดมุ่งหมายในการตั้งกฎหมายรวมกันในเขตภายใต้กรอบของตัวประชาคม
- ความตกลงเหล่านี้ถือเป็นแนวความคิดของการรวมกันสร้างความแข็งแกร่งทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเพื่อคนอำนาจตะวันตกและประเทศอื่นๆ เป็นสำคัญ กล่าวคือ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจที่แผ่เรื่องสังคมการเมืองไปในตัวโดยมีแนวคิดที่จะใช้กลไกความร่วมมือที่สำคัญอย่าง

1. การเป็นเขตเศรษฐกิจเดียว (The Eurasian Economic Space or Single Economic Space)

สมาชิกในกลุ่มเขตเศรษฐกิจนี้ได้แก่ เบลารุส คาซัคสถาน รัสเซีย วัตถุประสงค์เพื่อการริเริ่มเป็นตลาดเดียวเมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2012 อันที่จริงจุดประสงค์นั้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางด้านการค้า การลงทุน การบริการ แรงงานและความร่วมมือทางนโยบายเศรษฐกิจของกลุ่มสมาชิกที่เชื่อมโยงไปในเรื่องของภาคการลงทุนการเงินขนาดใหญ่ การขนส่งทั้งเรื่องพลังงานสินค้าอุตสาหกรรม สินค้าเกษตรต่างๆ เป็นต้น

2. การเป็นสหภาพศุลกากรเดียว (Single customs union)

โดยเริ่มดำเนินการ 6 ตุลาคม ค.ศ. 2007 ถือเป็นแนวคิดที่เป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับนำไปสู่การเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียการเป็นเขตเศรษฐกิจเดียวกัน

3. การเป็นเขตการค้าเสรี (Free trade areas)

สิ่งสำคัญของการรวมกลุ่มกันทางภูมิภาคเกิดจากความเข้าใจของแนวคิดปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ถือเป็นแนวทางที่รัสเซียปฏิบัติในเชิงทัศนะที่ให้ความสำคัญแก่ความรู้และความจริง ที่เป็นการพัฒนามากจากแนวคิดสัจจะนิยม (Realism) ที่เกิดจากประสบการณ์ (Experience) ที่เกิดขึ้นหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย ที่รัสเซียมุ่งเน้นในการใช้ประสบการณ์มาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีการเปิดกว้างขึ้น และในแง่มุมมองทางเศรษฐกิจกับแนวคิดปฏิบัตินิยม

จากการที่รัสเซียเห็นความสำคัญของยุโรปตะวันออก และเอเชียกลางว่าไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยทางภูมิศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ ในเขตอิทธิพลสหภาพโซเวียตเดิมเพียงอย่างเดียว ปัจจัยทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ และความอุดมการณ์ร่วมกันนั้นคือสิ่งที่สนับสนุนความสัมพันธ์ภายในกลุ่มได้อย่างดี เพราะมองให้กว้างออกไปรัสเซียกับพื้นฐานของประเทศที่ครอบคลุมสองทวีป โดยการที่พื้นที่ 3 ใน 4 ของประเทศคือเอเชียเหตุนี้นับเป็นหนึ่งในปัจจัยที่รัสเซียมีความจำเป็นที่จะต้อง

ปรัชญาศาสตร์แนวความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เข้าหาตะวันออกมากขึ้นโดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียและเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น และอีกสิ่งที่จะกำหนดอนาคตของรัสเซียคือการแสวงหาความร่วมมือทั้งนอกภูมิภาคและในภูมิภาคเอง รัสเซียอาจมองว่าการใช้ความหวังของยูเรเชียอาจจะเป็นตัวทำให้เกิดความหนักแน่นขึ้น ซึ่งประเทศแกนนำก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียอย่างรัสเซีย เบลารุสและคาซัคสถาน รวมถึง มอลโดวา คีร์กีซสถานและทาจิกิสถาน นั้นถือว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพการสร้างความร่วมมือกันดังที่จะเห็นว่า

ภาพรวมเศรษฐกิจของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียนั้นถือเป็นขนาดตลาดที่ใหญ่เพราะพื้นที่กินบริเวณกว้างถึง 20.374 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากรโดยรวมทั้งสิ้น 182.6 ล้านคน (คิดเป็น 3% ของประชากรโลก) และมีปริมาณการผลิตสินค้าราว 4% ของ GDP โลก อีกทั้งยังเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญอย่าง พลังงาน น้ำมัน แร่ถ่านหินต่างๆ ที่ล่าสุดสำรวจ พบว่ามีปริมาณ

1. น้ำมัน ราว 7.5% ของโลก
2. ถ่านหิน 22%
3. แหล่งการผลิตไฟฟ้า 5.5%
4. แหล่งผลิตเหล็ก 5.1%
5. แหล่งธัญญาพืชม 5.9%

ประเทศแกนนำในการก่อตั้งอย่างประเทศ รัสเซีย เบลารุสและคาซัคสถานถือเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในเชิงแหล่งทรัพยากรที่สำคัญเนื่องจาก

ประเทศรัสเซีย

สำหรับรัสเซียนั้นถือเป็นประเทศที่มีศักยภาพเพราะมีฐานเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับแปดของโลก (ข้อมูลช่วงปี ค.ศ. 2013) และถือเป็นการได้เปรียบว่า รัสเซียนั้นมีทรัพยากรทางธรรมชาติ อย่างพวกก๊าซธรรมชาติ น้ำมันและถ่านหินมียุทธศาสตร์ที่ดีที่ว่ามีที่ตั้งอยู่สองทวีปและติด 14 ประเทศ ทั้งในยุโรปและเอเชียถือว่ารัสเซียนั้นเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเป็นมหาอำนาจอยู่ในตัวทั้งทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์

ประเทศเบลารุส

เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในแถบฝั่งตะวันออกที่มีบริเวณติดกับ รัสเซีย ลัตเวีย ยูเครน โปแลนด์และลิทัวเนีย ถือว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรป่าไม้ค่อนข้างมาก แต่เป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง มีอุตสาหกรรมการผลิตยางรถยนต์ซึ่งมีขนาดที่ใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก และเป็นหนึ่งประเทศคู่ค้าที่รัสเซียให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างใกล้ชิด ถือว่าเป็นประเทศที่มีความคล้ายคลึงกับรัสเซียและยังคงพึ่งพิงรัสเซียเป็นหลัก

ประเทศคาซัคสถาน

เป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 9 ของโลกมีพื้นที่ติดกับรัสเซีย อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถานและคีร์กีซสถาน มีทรัพยากรทางพลังงานค่อนข้างสูง เป็น 1 ใน 10 ของผู้ส่งออกน้ำมันรายใหญ่ของโลก อีกทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น แร่โครเมียม เหล็ก ทองแดง ทองคำ แก๊สธรรมชาติ รวมทั้งยูเรเนียมที่มีมากเป็นอันดับต้นๆ ของโลกเป็นประเทศที่ไม่จำเป็นในการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงาน เป็นประเทศที่มีนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งในประเทศและระหว่างประเทศของรัฐบาลคาสัคสถาน สอดคล้องกับนโยบายเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน ซึ่งต้องการสร้างเส้นทางสายไหมยุคใหม่เชื่อมโยงเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างเอเชีย ไปยังยุโรป และตะวันออกกลางเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

ประเทศทาจิกิสถาน

ทาจิกิสถานเป็นสาธารณรัฐที่ยากจนที่สุดในเอเชียกลาง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันยังคงไม่แน่นอน มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่ไม่สม่ำเสมอ และยังมีการจัดการทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีเนื่องด้วยรายได้จากต่างประเทศซึ่งไม่ใช่ระยะยาว รายได้ที่ได้ขึ้นอยู่กับส่งออกฝ้ายและอูมิเนียมเศรษฐกิจมีความเสี่ยงต่อผลกระทบจากภายนอกในปีงบประมาณ ค.ศ. 2000 ดังนั้นความร่วมมือระหว่างประเทศสำหรับทาจิกิสถานเป็นแหล่งสำคัญของการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจและประเทศ ที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในการต่อสู้กับภัยแล้งปีที่สองทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างต่อเนื่อง

ประเทศคีร์กีซสถาน

เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในเอเชียกลางติดกับคาซัคสถาน ทาจิกิสถานและอุซเบกิสถาน เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล สภาพเศรษฐกิจทางด้านเกษตรกรรมหลักจะเน้นพืชอย่าง ยาสูบ ฝ้าย องุ่น มันฝรั่ง รวมถึงผลไม้ต่าง ๆ มีการเลี้ยงสัตว์แบบชนเผ่าเร่ร่อน สัตว์เลี้ยงสำคัญได้แก่ แกะ แพะ ส่วนด้านอุตสาหกรรมเน้นพวกเครื่องจักรขนาดเล็ก สิ่งทอ อาหาร ปูนซีเมนต์ เครื่องเรือน และมอเตอร์ไฟฟ้า กลุ่มลูกค้าที่สำคัญคือเยอรมนี อุซเบกิสถาน รัสเซีย จีน และคาซัคสถาน

ประเทศอุซเบกิสถาน

เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล ติดกับอัฟกานิสถาน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และเติร์กเมนิสถาน เศรษฐกิจของประเทศอุซเบกิสถาน มีสินค้าส่งออกที่สำคัญคือ ฝ้าย แก๊สธรรมชาติ ปิโตรเลียม ถ่านหิน โลหะ ทอง เงิน เครื่องนุ่งห่มและสิ่งทอ ประเทศลูกค้าที่สำคัญคือ รัสเซีย จีน ยูเครน ตุรกี ทาจิกิสถาน บังคลาเทศ ความสำคัญของอุซเบกิสถานคือเป็นตลาดขนาดใหญ่ลำดับ 3 ของกลุ่ม CIS เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมบนเส้นทางสายไหมในอดีต การพัฒนาของประเทศอุซเบกิสถานคือ มีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ การปฏิรูปการเกษตร การเปิดเสรีทางการค้าต่างประเทศและการเงิน การปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชน แต่ปัญหาของภาคเศรษฐกิจยังคงเป็นธุรกิจแบบผูกขาด ระบบภาษียังขาดความโปร่งใส ประชาชนยังยากจน

ประเทศอาร์เมเนีย

ประเทศอาร์เมเนียที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล ถือเป็นประเทศในยุโรปที่ตั้งอยู่ทางใต้ของเทือกเขาคอเคซัส มีเส้นทางติดต่อกับตุรกีทางทิศตะวันตก ติดต่อกับจอร์เจียทางทิศเหนือ ติดต่อกับอาเซอร์ไบจานทางทิศตะวันออก และทางทิศใต้ติดต่อกับอิหร่านและรัฐปกครองตนเองนาคีเชวาน (เป็นดินแดนส่วนแยกของอาเซอร์ไบจาน) อาร์เมเนียเป็นรัฐสมาชิกของสภายุโรป (Council of Europe) และเครือรัฐเอกราช ด้านเศรษฐกิจมียุทธศาสตร์ด้านพลังงานในเรื่องของการผลิตไฟฟ้า ที่มีตลาดส่งออกสำคัญ คือ จอร์เจีย และอิหร่าน มีการพัฒนาด้านพลังงานประเภทต่าง ๆ เช่น พลังงานน้ำ พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานความร้อนใต้พิภพ พลังงานชีวมวล และพลังงานนิวเคลียร์ ตลาดส่งออกที่สำคัญได้แก่ รัสเซีย เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ตลาดนำเข้าที่สำคัญ รัสเซีย ยูเครน คาซัคสถาน เยอรมนี

ในมุมมองแนวโน้มทางการค้าระหว่างประเทศและในภูมิภาคภายใต้กรอบของประชาคมเศรษฐกิจ ยูเรเชียเราสามารถสังเกตได้ว่าการค้าภายในของกลุ่มประเทศสมาชิกยูเรเชียจากช่วง ค.ศ. 1998-2007 (ช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านความเปลี่ยนแปลงจาก ปลาย ศตวรรษที่ 20 จนไปถึงช่วงศตวรรษที่ 21) โดยภาพรวมจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ปริมาณการค้าภายในภูมิภาคที่ยังมีตัวเลขที่ต่ำและมีสถานะการพึ่งพิงแค่ประเทศเดียวซึ่งหลักๆ คือ รัสเซีย
2. การค้าเป็นไปในรูปแบบเก่า ขาดความคล่องตัวทำให้ตัวเลขของมูลค่าเพิ่มไม่ค่อยสูงมาก

สิ่งหนึ่งที่มีแนวโน้มในการเพิ่มมูลค่าการค้าในภูมิภาคนั้นคือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และการมีกิจกรรมของแต่ละประเทศในกรอบของข้อตกลงทางการค้าภายในภูมิภาค ดังนั้นจากการที่กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย มีปริมาณการค้าในภูมิภาคค่อนข้างต่ำอย่างช่วงหลังๆ เมื่อ ค.ศ. 2005 มูลค่าการค้าของกลุ่มประเทศสมาชิกสำหรับ การส่งออกมีปริมาณเพียง 9.3% แต่ การนำเข้าอยู่ที่ 20.1% อันนี้คือสิ่งบ่งชี้การเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจในกลุ่มสมาชิก ลดลงจาก ค.ศ. 1998 ที่มีปริมาณการส่งออกเป็นปริมาณ 15.8% และการนำเข้าอยู่ที่ 23.6% แม้ว่าตัวเลขจะไม่ได้สูงมากแต่ก็เห็นได้ชัดถึงความแตกต่าง และที่สำคัญ ช่วง ค.ศ.2006 พบว่ามีมูลค่าการส่งออกในตลาดโลกที่มีมูลค่าสูงกว่าการส่งออกภายในตลาดภูมิภาคและในกลุ่มสมาชิก ประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย ทำให้เกิดความตระหนักเพิ่มขึ้นที่จะต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมตลาดของกลุ่ม ให้มีปริมาณการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น²⁹

ยกตัวอย่าง ประเทศเบลารุส ค.ศ. 1998 ภาพรวมปริมาณการค้าในตลาดสินค้าของเบลารุส อยู่ที่ 66% ของปริมาณสินค้าทั้งหมดที่มีในตลาดของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียส่วน ค.ศ. 2006 ก็มีปริมาณดุลการค้าลดลงเช่นกันเหลือแค่ 36.5% เท่านั้น³⁰

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

ช่วง ค.ศ. 1998-2006 นับว่าเป็นช่วงที่ปริมาณการค้าภายในกลุ่มของเอเชีย กลางนั้นลดลงดังที่กล่าวถึงเบลารุส แม้อาเซียนก็ลดลงเช่นเดียวกันจาก 32.7% เหลือแค่ 12% ทาจิกิสถานจาก 27% เหลือเพียง 19% เท่านั้น และตามสถิติในช่วงปีนั้นรัสเซียถือเป็นผู้ส่งออกรายสำคัญของกลุ่มและก็เป็นผู้นำเข้าหลักด้วยเนื่องจากสภาพตลาดที่มีขนาดใหญ่ถ้าเทียบสัดส่วนกับประเทศอื่นๆ ในช่วง ค.ศ. 2007 เองปริมาณการส่งออกเข้ารัสเซียก็ยังคงมีตัวเลขเพิ่มขึ้นคือสูงถึง เกือบ 95.2% ถือเป็นสัดส่วนเกือบ 100% ของกลุ่มตลาด ประชาคม อย่างอาเซียนเองก็มีปริมาณ การส่งออกยังรัสเซียสูงถึง 89% และอุซเบกิสถาน 69.1% ในทางกลับกันปริมาณการนำเข้าจาก ประเทศรัสเซียเองก็สูงเช่นกัน³¹

1. เบลารุสมี ปริมาณการนำเข้าที่ 99.3%
2. คาซัคสถาน ปริมาณการนำเข้าที่ 92.2%
3. คีร์กีซสถาน ปริมาณการนำเข้าที่ 69.5%
4. ทาจิกิสถาน ปริมาณการนำเข้าที่ 50.8%
5. อุซเบกิสถาน ปริมาณการนำเข้าที่ 67%

การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียที่ไม่รวมประเทศ รัสเซีย นั้นถือว่ายังมีปริมาณที่น้อยอยู่มาก โดยความไม่สมดุลทางโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ของการ เคลื่อนไหวทางการตลาดในการส่งออกสินค้าและความที่ขาดความเป็นอิสระจากตลาดใดตลาดหนึ่ง เพียงอย่างเดียว จุดนี้ส่งผลต่อความอ่อนไหวทางเศรษฐกิจในเรื่องของระบบความหมุนเวียนเพราะ มองดูอาจจะกลายเป็นตลาดผูกขาดที่การค้าไปอิงกับรัสเซียกันเสียส่วนใหญ่

สำหรับประเทศทางเลือกของภายในกลุ่มที่นอกเหนือจากรัสเซีย คือคาซัคสถาน ประเทศที่เป็นฐานะแกนการตั้งแนวความคิดประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียและมีศักยภาพทางทรัพยากร พลังงานและการค้ากับกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่างคาซัคสถานถือมีความสำคัญทาง การค้าและตลาดการค้าภายในเอเชียกลางและกับรัสเซีย รองจากรัสเซียแล้ว อย่างที่เห็นได้ว่าประเทศ ในกลุ่มอย่างคาซัคสถานมีปริมาณการนำเข้าจากคีร์กีซสถานถึง 44.1% (เฉลี่ยจาก ค.ศ. 2006) และ กับรัสเซียมีปริมาณนำเข้าอยู่ที่ 37.3% (เฉลี่ยจาก ค.ศ.2006) และคาซัคสถานเองก็ส่งออกไปยัง คีร์กีซสถาน รัสเซีย ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถานโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 32% จากปริมาณการค้าทั้งหมดในกลุ่ม เพียงแต่ศักยภาพการผลิตสินค้ายังมีศักยภาพที่ต่ำ ทำให้ด้อยกว่ารัสเซีย แต่อย่างไรก็ตามถือเป็นอีก หนึ่งประเทศที่น่าสนใจ³²

สินค้าที่มีความสำคัญต่อการค้าการส่งออกในกลุ่มของประชาคม คือ พกสินค้า วัตถุดิบต่างๆ สินค้าพลังงาน น้ำมันดิบและแปรรูป เชื้อเพลิง แร่ต่างๆ เหล็กที่ไม่แปรรูป แร่และ

³¹ Ibid.

³² Ibid.

โลหะมีมูลค่าอย่างพอรัดหน้าตา รวมถึงพวกปุ๋ย ส่วนการนำเข้านั้นจะเป็นพวกเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ และพวกเครื่องจักร อุปกรณ์ไฟฟ้า

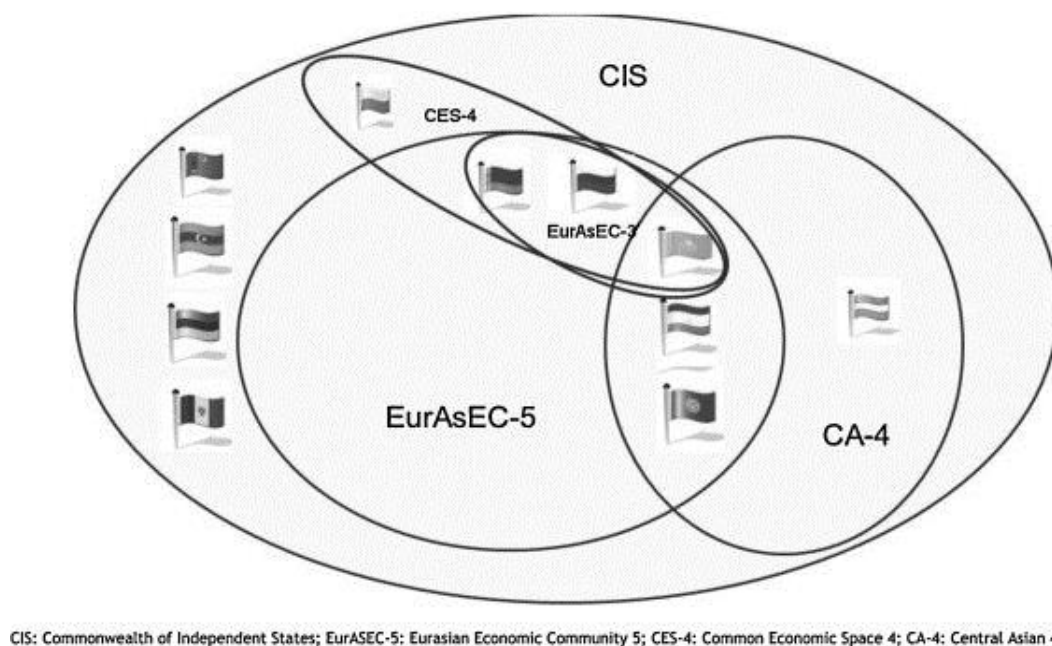
กลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียเน้นการค้าภายในกลุ่มสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะคือ

1. กลุ่มประเทศที่มีการนำเข้าและส่งออกที่มีปริมาณทรัพยากรและแหล่งวัตถุดิบขนาดใหญ่แต่ขาดการพัฒนาศักยภาพการผลิต สินค้ามักจะใช้แรงงานที่ไม่มีคุณภาพ เช่น ประเทศทาจิกิสถาน คาซัคสถาน และคีร์กีซสถาน

2. กลุ่มประเทศที่เป็นผู้ส่งออกยังกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย กลุ่มนี้ถือเป็นแหล่งทุนของสินค้าอย่างพวกอุปโภคและบริโภค สำหรับการผลิตนั้นมีการใช้แรงงานที่มีคุณภาพ เช่น เบลารุส และอุซเบกิสถาน

3. สำหรับประเทศรัสเซียนั้นถือเป็นกลุ่มที่อยู่กึ่งกลางเพราะว่าเป็นประเทศที่มีแหล่งทรัพยากรและวัตถุดิบขนาดใหญ่และการผลิตก็ถือว่ามีความแข็งแรงกว่าหลายประเทศในกลุ่ม ทำให้ไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่า กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นการค้าของรัสเซียกับกลุ่มประเทศในกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ เบลารุสและคาซัคสถาน

ทั้งนี้ข้อจำกัดของการค้าภายในอาจจะมีส่วนในเรื่องของปัจจัยทางทรัพยากรแหล่งวัตถุดิบสินค้าบางประเภท สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้การค้าภายในของกลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียยังถือว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะกลุ่มตลาดยุโรปตะวันออกอย่างกลุ่มสหภาพยุโรปและยุโรปตะวันออกต่างๆ สำหรับในกลุ่มรัสเซีย คาซัคสถานอีกทั้งอุซเบกิสถานก็ยังถือเป็นตลาดที่ใหญ่กว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชียกลาง และอีกหนึ่งวัตถุประสงค์ของการมีประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย นั้น อย่างที่กล่าวในข้างต้นของบทที่ 2 นี้ว่าไม่ได้มีการจำกัดการเข้าเป็นสมาชิกแค่เฉพาะเอเชียกลาง แต่ประเทศนอกภูมิภาคก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ภายใต้กรอบข้อตกลงต่างๆ ขององค์การสำหรับประเทศฐานผู้สังเกตการณ์นั้นมีสิทธิที่เข้าร่วมการประชุมกับกลุ่มสมาชิก แต่จะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกสิทธิออกเสียงใดๆ และไม่ได้สิทธิในการลงนามทางกฎหมายเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1 การรวมตัวกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย

ที่มา: Christopher A. Hartwell, “A Eurasian (or a Soviet) Union? Consequences of further economic integration in the Commonwealth of Independent States,” *Business Horizons* 56, 4 (July-August 2013): 411-420, accessed April 8, 2018, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681313000396>.

จากภาพที่ 1 การรวมตัวของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย³³ ภาพแสดงออกถึงการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช หรือ CIS (ถือเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ครอบคลุมกลุ่มเอเชียกลางที่เข้าร่วมกับประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (EurAsEC)) เกิดเป็นแนวคิดในการรวมกลุ่มการค้าระหว่างประเทศเพื่อความต้องการจะฟื้นฟูสถานะเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ หลังการแตกออกของสหภาพโซเวียต ซึ่งวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช เกิดขึ้นเพื่อรักษาสถานะดั้งเดิม และช่วยลดความกดดันจากการแข่งขันกับประเทศนอกกลุ่มหลักการแตกออกของสหภาพโซเวียต โดยประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียถือเป็นองค์การระหว่างประเทศ ที่เริ่มต้นจากการจัดทำเขตการค้าเสรี ระหว่างประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราช ระหว่างอาร์เมเนีย เบลารุส จอร์เจีย มอลโดวา คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน รัสเซีย ทาจิกิสถาน ยูเครน และอุซเบกิสถาน และความสำเร็จในตอนต้นการทำเขตการค้าเสรียังมีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่มีผลบังคับใช้ เหตุจากรัสเซียมีความต้องการในการไม่ยกเว้นในสินค้าบางรายการอย่างก๊าซและน้ำมัน

ตามภาพที่ 1 คือแผนภาพการรวมตัวกัน หรือเป็น “A Venn diagram of integration initiatives” โดยแสดงพื้นฐานความสัมพันธ์ของการรวมตัวของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช

³³ CIS คือ ประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) EurAsEC คือ ประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Community) CES คือ ความตกลงเขตเศรษฐกิจเดี่ยว (Common Economic Space) CA คือ เอเชียกลาง (Central Asia)

ราช (CIS) ใหญ่สุดจำนวน 11 ประเทศ วงประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (EurAsEC) 5 ประเทศ กลุ่มตลาดร่วม (Common Economic Space) 4 ประเทศ และเอเชียกลาง (Central Asia) อีก 4 ประเทศ จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเมื่อ ค.ศ. 2014

การพัฒนาเป็นประชาคมยูเรเชียมีเป้าหมายเพื่อการเก็บภาษีศุลกากรนอกกลุ่มสมาชิกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยเรียกว่า Common external tariff และยังต้องการประสานด้วยอุปสรรคทางการค้า เรียกว่า harmonize ทั้งนี้การพัฒนาทางเศรษฐกิจของกลุ่มสมาชิกหลัก เบลารุส คีร์กีซสถาน คาซัคสถาน รัสเซีย และทาจิกิสถาน (ดูภาพที่ 2) ถือว่ายังมีความที่แตกต่างกัน และยังขาดความร่วมมือทางการค้าภายใน ทำให้ผลสำเร็จภายในกลุ่มยังน้อยกว่าการค้าระหว่างประเทศ ความตกลงเขตเศรษฐกิจเดี่ยว (Single Economic Space: SES) เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2003 เป็นความร่วมมือระหว่าง เบลารุส รัสเซีย คาซัคสถาน และยูเครน ประเทศสมาชิสดังกล่าวมีมุมมองวิสัยทัศน์ และหลักการแตกต่างกันในประเด็นต่างๆที่สืบเนื่องจากความต้องการทางสังคมและการเมืองที่แตกต่างกัน ดังเช่น ยูเครนมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป หรือ อียู (European Union: EU) และต้องการหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในการสร้างความร่วมมือ การรวมกลุ่มหรือรัสเซียที่มีความร่วมมือกับเบลารุสที่มีความเห็นพ้องในเรื่องของการสร้างระบบการเงินร่วมกัน พร้อมทั้งต้องการก่อตั้งสหภาพศุลกากร ทำให้สะท้อนความแตกต่างภายในกลุ่มเครือรัฐเอกราช ประเด็นดังกล่าวมีผลต่อการจัดตั้งองค์การเหนือรัฐและการสร้างความผูกพัน ที่เกินไปกว่าการจัดทำ ความตกลงการค้าเสรีร่วมกัน

แต่อย่างไรก็ตามถือความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalism) ภายในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชถือว่าเพิ่มมากขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2007 เมื่อประเทศสมาชิก เห็นพ้องร่วมกันว่าเขตการค้าเสรีจะไม่สมบูรณ์หากมีการกีดกันทางการค้า ดังนั้น เบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซีย จึงวางแผนแม้ว่ายูเครนจะไม่มีความเห็นชอบ กำหนดการจัดเก็บภาษีศุลกากรอัตราเดียวกัน และก่อตั้งสหภาพศุลกากร ในขณะที่ คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถานคงนโยบายเขตปลอดภาษีคู่ขนานไปกับการดำเนินการอื่นๆ³⁴

³⁴ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “การรวมกลุ่มสหภาพศุลกากรระหว่างประเทศเบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซีย: ภาพรวมของนโยบายเศรษฐกิจสำหรับเบลารุส,” FTA Department of Trade Negotiations, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2561, [http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความต่าง/ tabid/62/ctl/Details/mid/433/ItemID/6668/Default.aspx](http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความต่าง/tabid/62/ctl/Details/mid/433/ItemID/6668/Default.aspx).

ภาพที่ 2 ภาพสมาชิกหลักของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ที่มา: Independent Analytical Center For Geopolitical Studies “Borysfen Intel”, “Russia’s project of the “Eurasian Economic Union”,” Borysfen Intel, accessed April 8, 2018, http://bintel.com.ua/en/article/07-27-China_RF_Ua/.

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีต้นแบบมาจากสหภาพยุโรป ทุกสถาบันดำเนินงานตามสนธิสัญญาคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย (EEC) และข้อตกลงระหว่างประเทศที่ให้กรอบทางกฎหมายและกฎระเบียบของสหภาพศุลกากร รวมถึงความเป็นพื้นที่เศรษฐกิจเดียว โครงสร้างการบริหารประกอบด้วย

โครงสร้างการบริหารงานของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

(The Governors of the Eurasian Economic Union)

The Court of the Eurasian Economic Union

ศาลแห่งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

1. สภาเศรษฐกิจยูเรเชียสูงสุด (Supreme Eurasian Economic Council)

สภาสูงสุดซึ่งประกอบไปด้วยประมุขแห่งรัฐสมาชิกที่ทำการตัดสินใจที่สำคัญสำหรับกิจการของสหภาพ และยังทำหน้าที่อนุมัติงบประมาณและการกระจายการมีส่วนร่วมของประเทศสมาชิก สภาสูงยังเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ทิศทางและโอกาสในการรวมกลุ่มและใช้การตัดสินใจที่มุ่งบรรลุเป้าหมายของสหภาพ

2. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission)

คณะกรรมาธิการยูเรเชียเป็นคณะกรรมาธิการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลด้านเศรษฐกิจ โดยจัดตั้งขึ้นในวันที่ 1 มกราคม 2012 คณะกรรมาธิการกลุ่มนี้มีต้นแบบมาจากคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ กรุงมอสโก คณะกรรมการตรวจสอบสาขาย่อยและหน่วยงานที่ปรึกษาแผนกต่าง ๆ มีการขยายตัวเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 และจำนวนเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 150 เป็น 1,200 คน ตามลำดับ

คณะกรรมาธิการยูเรเชีย มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลไม่เพียงแต่ด้านนโยบายศุลกากรของสหภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเศรษฐกิจมหภาค กฎระเบียบการแข่งขัน นโยบายพลังงานและนโยบายการคลังของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีการควบคุมกฎหมายต่อต้านการทุจริตอย่างเข้มงวด และตัวคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบด้วยสองหน่วยงาน คือ ตัวสภาและสหภาพที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการบริหารที่สำคัญ

3. สภา (Council)

สภาประกอบด้วยรองนายกรัฐมนตรีของรัฐสมาชิก สภาของคณะกรรมาธิการจะทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการรวมตัวในส่วนของสหภาพ และรับผิดชอบการบริหารโดยรวมของคณะกรรมาธิการยูเรเชีย รวมถึงทำการตรวจคณะกรรมาธิการ โดยตรวจสอบการอนุมัติงบประมาณร่างของสหภาพจำนวนพนักงานสูงสุดและข้อกำหนดคุณสมบัติสำหรับพนักงานของคณะกรรมาธิการสำหรับการประชุมสภาจะเรียกประชุมทุก ๆ ไตรมาส

นอกจากนี้สภายังทำหน้าที่พิจารณาประเด็นความร่วมมือด้านศุลกากร การค้าและการพัฒนาของการรวมกลุ่มของยูเรเชีย สภามีการหารือในประเด็นที่สำคัญของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่างสม่ำเสมอและพบกับตัวแทนธุรกิจของรัฐสมาชิกต่างๆ

4. คณะกรรมการ (Board)

คณะกรรมการประกอบด้วยคณะกรรมาธิการจำนวนสิบสองคน หนึ่งในนั้นคือประธานคณะกรรมการ แต่ละประเทศสมาชิกจะส่งคณะกรรมาธิการสองคนเข้าร่วม ที่ทำหน้าที่ดำเนินการด้านการบริหารการปฏิบัติงานและควบคุมงานประจำของคณะกรรมาธิการยูเรเชีย โดยคณะกรรมาธิการทั้งสิบคนได้รับการแต่งตั้งจากสภาเศรษฐกิจยูเรเชียสูงสุด มีระยะเวลาทำงานเป็นเวลาสี่ปีและสามารถต่ออายุได้ คณะกรรมาธิการดังกล่าวยังมีสถานะเป็นรัฐมนตรีของรัฐบาลในประเทศของตน

คณะกรรมการคือคณะผู้บริหารของคณะกรรมาธิการ มีภารกิจที่ว่าอย่างน้อยหนึ่งครั้งในหนึ่งสัปดาห์ มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รวมถึงการมีหน้าที่ติดตามการดำเนินการตามสนธิสัญญาการส่งรายงานความก้าวหน้าประจำปี และมีหน้าที่ให้คำแนะนำต่าง ๆ คณะกรรมการยังช่วยประเทศสมาชิกในการระงับข้อพิพาท และดำเนินการร่าง

งบประมาณของสหภาพ และยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานของคณะกรรมการธิการและประมุขแห่งรัฐสมาชิก

จำนวนหน่วยงานที่นำโดยคณะกรรมการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับล่าง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัสเซีย 84% คาซัค 10% และเบลารุส 6% ซึ่งเป็นสัดส่วนตามจำนวนประชากรของประเทศสมาชิก แผนกต่างๆ คณะกรรมการของคณะกรรมการยูเรเชียสามารถตัดสินใจได้ไม่เพียงแต่เรื่องเกี่ยวกับนโยบายศุลกากรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านเศรษฐศาสตร์มหภาค กฎระเบียบของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ นโยบายพลังงานและนโยบายทางการเงิน คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาลและการควบคุมการโยกย้ายแรงงาน

5. รัฐสภา (Parliament)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่ได้มีการเลือกตั้งกลุ่มทำงานทั้งในลักษณะโดยตรงหรือโดยอ้อม ในปี ค.ศ. 2012 การสร้างรัฐสภายูเรเชียอยู่ระหว่างการพิจารณา อย่างไรก็ตามมันถูกพิจารณาก่อนกำหนดและรัฐสมาชิกได้เริ่มดำเนินการจัดทำกฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียวกัน (harmonising national laws) และจัดทำข้อบัญญัติ (legal codes) และรัสเซียถือเป็นบทบาทที่สำคัญสำหรับกลไกรัฐภาเนื่องมาจากประธานาธิบดีรัสเซีย นายวลาดีมีร์ ปูติน ถือเป็นผู้เสนอความคิดในการจัดตั้งรัฐสภาให้กับสหภาพ

6. ศาลแห่งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Court of the Eurasian Economic Union)

ศาลแห่งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้จัดตั้งขึ้นมาแทนที่ศาลของประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (EurAsEC Court) ในปี ค.ศ. 2015 โดยมีหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทและการตีความคำสั่งทางกฎหมายภายในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่มินสค์ ประเทศเบลารุส³⁵ ศาลประกอบด้วยผู้พิพากษาสองคนจากแต่ละประเทศสมาชิกซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากหัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิก วาระการดำรงตำแหน่งเก้าปี³⁶

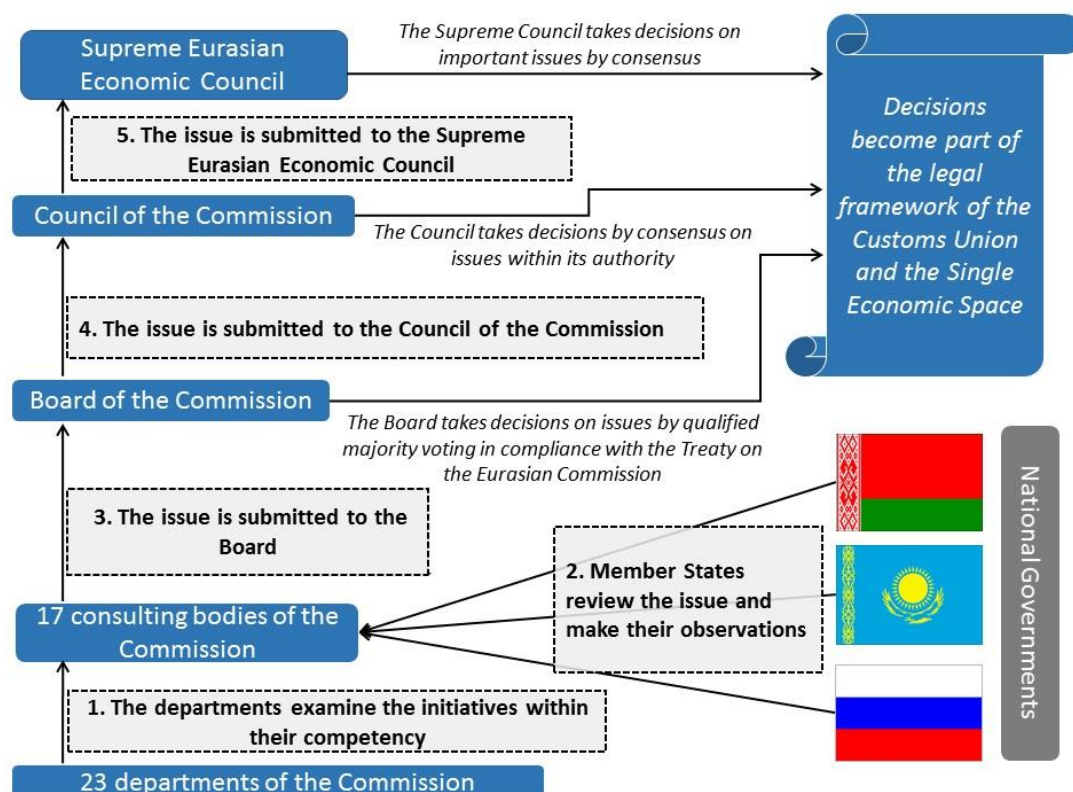
7. งบดุล (Budget)

งบประมาณที่ได้รับการอนุมัติจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสำหรับปี ค.ศ. 2015 สูงกว่า 6.6 พันล้านรูเบิลรัสเซีย งบประมาณดังกล่าวเกิดขึ้นจากการสนับสนุนของรัฐสมาชิกสหภาพ ในปี ค.ศ. 2015 มีการจัดสรรเงิน 6 พันล้านรูเบิลสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะกรรมการเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยมีการจัดสรรเงินจำนวน 463 ล้านรูเบิลเพื่อใช้สำหรับ 1. เพื่อดำเนินงานและพัฒนาระบบสารสนเทศแบบบูรณาการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย 2. เพื่อส่งเสริมและแจ้งให้ผู้บริโภคทราบถึงกิจกรรมของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

³⁵ Edward Borovikov, “B2B: Notes on the Future Court of the Eurasian Economic Union,” *Moscow Times*, April 28, 2014, accessed July 10, 2018, <https://www.themoscowtimes.com/2014/04/28/b2b-notes-on-the-future-court-of-the- Eurasian-economic-union-a34783>.

³⁶ World Trade Organization, “Treaty on the Eurasian Economic Union,” WTO, accessed July 10, 2018, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/kaz_e/WTACCKAZ85_LEG_1.pdf.

และเงินจำนวน 290 ล้านรูเบิล 1. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของศาล 2. ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมของโครงสร้างพื้นฐาน และที่פקอาศัยของคณะกรรมการได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัสเซีย³⁷ นอกจากนี้รัสเซียยังจัดสรรเงิน 1 พันล้านเหรียญสหรัฐเพื่อเร่งการเข้าร่วมของคีร์กีซสถาน (Kyrgyzstan)³⁸ รวมถึงส่วนหนึ่งค้ำชคสถานจัดหาเงินอีก 177 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงกระบวนการตัดสินใจในปัจจุบันของสหภาพศุลกากรของสหภาพยูเรเชียและของเขตเศรษฐกิจเดี่ยว (Single Economic Space: SES)

ที่มา: Eurasian Economic Commission, “Decision making process in the Eurasian Economic Commission,” accessed April 8, 2018, <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/16-05-2014-5.aspx>.

2.2 ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในปัจจุบัน

สำหรับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) ถือเป็นสหภาพเศรษฐกิจและเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่ได้มีการทำความตกลง 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 และ

³⁷ Известия, «Евразийские комиссары получают статус федеральных министров», Известия, Ноябрь 17, 2011, дата обращения: Апрель 8, 2018, <https://iz.ru/news/507125>.

³⁸ TASS, “Russia to allot \$1.2 billion to help Kyrgyzstan in accession to Customs Union,” Tass, May 30, 2014, accessed April 8, 2018.

จะเริ่มทำงานวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 แต่ถูกระงับไว้ก่อนเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2014 ตามหลักแล้วกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญคือ การเป็นสหภาพศุลกากรเดียว

1. ประเทศสมาชิกของสหภาพคือ อาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถานและรัสเซีย
2. คีร์กีซสถานและทาจิกิสถานนั้นกำลังอยู่ในช่วงการพิจารณาทำความตกลงเป็นประเทศสมาชิก
3. จุดประสงค์ คือ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มประเทศสมาชิกเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก

การเกิดและการพัฒนาของสถาบันทางภูมิภาคของรัสเซียที่เกิดขึ้น ที่เป็นสถาบันทางการเมืองในเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Institutionalism) ความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศที่อยู่ในอดีตสหภาพโซเวียต อย่างกลุ่มเครือรัฐเอกราช (CIS)

การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัสเซียยังคงขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเป็นหลัก เหมือนดังสมัยสหภาพโซเวียต ผู้นำเป็นบุคคลกำหนดทิศทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ด้วยรัสเซียมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ทั้งทวีปเอเชียและยุโรป รัสเซียจึงได้วางนโยบายต่างประเทศที่มุ่งสู่หลายทิศทางทั้งการมุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกและตะวันออก ความเป็นประเทศยูเรเชียจึงเป็นหลักการขั้นต้นของนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีรัสเซียทุกสมัย

2.2.1 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียภายหลังสหภาพโซเวียต

(1) สมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ภายหลังการล่มสลายสหภาพโซเวียต (1991) รัสเซียเป็นประเทศสืบทอดจากสหภาพโซเวียต จึงทำให้รัสเซียยังสามารถรักษาที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและยังคงสถานะความเป็นมหาอำนาจ แต่ทว่าระเบียบโลกได้เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของรัสเซียลดลง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต้องคำนึงถึงสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปของรัสเซีย ปัญหาความมั่นคงภายในและภัยคุกคามภายนอกก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายของรัสเซีย กระแสการสร้างความร่วมมือในภูมิภาคในช่วงเวลานั้นได้กำเนิดขึ้นมาแล้ว อย่างภูมิภาคยุโรปพัฒนาการรวมตัวจนสามารถสร้างองค์การเหนือชาติได้สำเร็จ ส่วนภูมิภาคเอเชียก็มีการรวมตัวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่าง อาเซียน เป็นต้น ส่วนในกรณีของรัสเซียและประเทศอดีตสหภาพโซเวียตก็ไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวในเวทีระหว่างประเทศได้ การรวมตัวในภูมิภาคเป็นกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นการรวมตัวในสถานะใหม่แต่ประกอบไปด้วยสมาชิกเก่า รัสเซียถือว่ามียุทธศาสตร์ในการสร้างความร่วมมือกับประเทศภายในภูมิภาคดังกล่าว โดยการตั้งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจและพลังงาน และความมั่นคง

นโยบายต่างประเทศสมัยนายบอริส เยลต์ซิน ต่อกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ด้วยสถานการณ์ภายในของรัสเซียและประเทศอดีตสหภาพโซเวียตทำให้แต่ละประเทศสนใจเหตุการณ์ภายในประเทศของตนมากกว่า การจัดตั้งกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอดีตสหภาพโซเวียตที่ยังมีความสัมพันธ์อันดีกับรัสเซีย องค์การระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชมีพันธกิจสร้างความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจและ

พลังงาน และการทหาร รัสเซียไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเนื่องด้วยรัสเซียก็มีระบอบการปกครองเฉพาะแบบของตน กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชพยายามรักษาความเชื่อมโยงทางการค้าแบบดั้งเดิม รัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชได้ลงนามข้อตกลงเขตการค้าเสรี มาตรการภาษีเดียวกัน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน ส่วนในยุคสมัยของเยลต์ซิน ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชไม่เด่นชัด เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศของรัสเซียเองก็ย่ำแย่ ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากตะวันตก โดยเฉพาะนโยบายของอังเดรย์ โคซียีเรฟ (Andrey Kozyrev) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนแรกของรัสเซีย รัสเซียไปพึ่งพาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐฯ แต่ทว่าก็เป็นช่วงเวลาไม่นานเพราะ การเข้ามามีบทบาทของนาโตในสงครามยูโกสลาเวียและบริเวณบอลข่าน เมื่อนายโคซียีเรฟลาออก และเปลี่ยนเป็นนายเยฟเกนี 프리มาคอฟผู้ซึ่งเสนอนโยบายต่างประเทศรอบทิศทาง ทำให้รัสเซียหันกลับมาสนใจภูมิภาคเครือรัฐเอกราชและเริ่มปฏิสัมพันธ์กับประเทศทางด้านตะวันออกของรัสเซีย ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับประเทศเครือรัฐเอกราชจึงพัฒนาไปได้อย่างเชื่องช้า แต่ทว่าการร่วมมือในภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นในกรอบกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และองค์การที่เกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประกันความมั่นคงอย่างองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม (Collective Security Treaty Organization: CSTO) ก็ยังไม่สามารถทำให้เกิดการบูรณาการในเชิงลึกกระหว่างประเทศสมาชิกได้ อีกทั้งความร่วมมือที่เกิดขึ้นก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงอิทธิพลของรัสเซีย ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่รัสเซียมีบทบาทเหนือสมาชิกอื่นๆ

กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นประเด็นหลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย องค์การระหว่างประเทศดำเนินมา 25 ปี อาจไม่ใช่เวทีที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน แต่ยังคงเป็นเวทีที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับประเทศสมาชิกทั้งทางการเมือง ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม อีกทั้งการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคที่ถูกพัฒนาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต สิ่งเหล่านี้ยังเป็นรากฐานสำคัญและสามารถสร้างโอกาสการบูรณาการทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก รัสเซียยังคงพยายามรักษาโครงสร้างของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชไว้ไม่ว่าองค์การจะดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จก็ตาม แต่สมาชิกกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชยังเป็นแรงสนับสนุนให้รัสเซียอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยสภาพเศรษฐกิจและชีวอำนาจในระดับโลกไม่ได้สร้างโอกาสให้ประเทศเครือรัฐเอกราชพึ่งพาประเทศนอกภูมิภาคได้ การรักษาสถาบันเดิมของภูมิภาคเครือรัฐเอกราชยังสามารถประกันความมั่นคงได้มากกว่า สิ่งนี้จึงยังทำให้บทบาทของรัสเซียยังคงอยู่ แต่ทว่าปัญหาภายในภูมิภาคเองที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการรวมตัวในภูมิภาค ปัญหาการปฏิวัติการเมือง สงครามกลางเมืองในทาจิกิสถาน ประเทศเติร์กเมนิสถานมีสถานะพิเศษในเวทีระหว่างประเทศ และวิกฤตการณ์ในประเทศยูเครนที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลต่อการพัฒนาสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้

(2) สมัยประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน เมื่อนายวลาดีมีร์ ปูตินได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีต่อจากนายบอริส เยลต์ซิน ในปี ค.ศ. 2000 นายปูตินได้กำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในยุคใหม่ รัสเซียยังคงให้ความสำคัญกับการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง รัสเซียมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของรัสเซียให้ดีขึ้น ดังนั้นในช่วงต้นการบริหารของนายวลาดีมีร์ ปูติน รัสเซียพยายามสานสัมพันธ์และแสวงหาพันธมิตรในทวีปยุโรป เอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา และนำพาตนเองบูรณาการเข้ากับกรอบความร่วมมือที่หลากหลายพันธกิจอีกด้วย

แม้ว่ารัสเซียกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชจะมีระดับความสัมพันธ์กันลดลงในช่วงสมัยบอริส เยลต์ซิน แต่รัสเซียสมัยนายวลาดีมีร์ ปูตินก็ยังคงให้ความสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเหล่านี้ทั้งในระดับทวิภาคี ในกรอบกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่นๆ ที่รัสเซียและประเทศเครือรัฐเอกราชได้เข้าร่วม โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่รัสเซียให้ความสำคัญ เนื่องจากเศรษฐกิจภายในประเทศจะฟื้นฟูได้ ก็ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดีด้วย รัสเซียจึงให้ความสำคัญต่อประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียและความตกลงกรอบตลาดเศรษฐกิจร่วม (Common Economic Space Framework Agreement) นอกจากนี้ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบ Collective Security Treaty Organization และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ จะเห็นได้ว่าพัฒนาการการก่อตั้งความร่วมมือในภูมิภาคยูเรเชียดำเนินอย่างมีพลวัตในช่วงนายวลาดีมีร์ ปูติน

ในช่วงต้นของการบริหารประเทศของนายวลาดีมีร์ ปูติน เน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชและประเทศตะวันตก ต่อมาเมื่อรัสเซียกลับสู่สถานะมหาอำนาจที่สามารถทัดเทียมอำนาจของสหรัฐฯ ได้ รัสเซียเน้นแนวคิดโลกหลายขั้วอำนาจ และเน้นความสำคัญต่อภูมิภาคยูเรเชียและเอเชีย ด้วยพื้นที่ตั้งของรัสเซียทำให้รัสเซียสามารถดำเนินนโยบายกับประเทศในทวีปยุโรป กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และประเทศในทวีปเอเชีย อย่าง จีน อินเดีย ทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ เพื่อผลักดันให้ตนมีบทบาทในเวทีโลกมากขึ้น แต่ทว่าการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของรัสเซียกับประเทศในสหภาพยุโรปและจีน ทำให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 รัสเซียมีปริมาณการค้ากับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชลดลง สหภาพยุโรปและจีนกลายเป็นคู่ค้าสำคัญของรัสเซีย อย่างไรก็ตามการลงทุนของรัสเซียต่อกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชก็ยังคงสำคัญอย่างมาก³⁹ แม้รัสเซียจะเน้นดำเนินความสัมพันธ์กับพันธมิตรอย่างจีน แต่ยังไม่ละทิ้งกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่เป็นเขตอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัสเซียที่ละทิ้งไม่ได้ ดังนั้นการพัฒนารอบความร่วมมือในพื้นที่ยูเรเชียต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างขั้วอำนาจใหม่เพื่อถ่วงดุลกับสหรัฐฯ และเพิ่มบทบาทของรัสเซียในเวทีโลก

³⁹ Olga Olika et al., "Russian Foreign Policy in Historical and Current Context," RAND Corporation, accessed April 8, 2018, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE144/RAND_PE144.pdf.

2.2.2 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อประเทศกลุ่มเครือรัฐเอกราชช่วง ค.ศ.

2008 - 2012

ในช่วงต้น ค.ศ. 2008 การปฏิวัติ “สีส้ม” (Orange Revolution) ในยูเครน ส่งผลต่อรัสเซียที่มีการขยายตัวของนาโต้ที่ส่งผลต่อชายแดนของรัสเซีย ขณะนั้นผู้นำยูเครนด้วยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดเพิ่มขึ้นอย่างเป็นอันตรายระหว่างรัสเซียและสหรัฐอเมริการวมถึงระหว่างรัสเซียและยูเครน โดยส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีต่อกลุ่มเครือรัฐเอกราช นอกจากนี้แล้วการเกิด “การปฏิวัติกุหลาบ” (Rose Revolution) ในจอร์เจียแล้วในปี ค.ศ. 2004 นำไปสู่การใช้กำลังโดยฝ่ายจอร์เจียในสถานการณ์ความขัดแย้งกับรัสเซีย ในช่วงฤดูร้อนปี ค.ศ. 2008 ความตึงเครียดในเขตเซาท์ออสเซตี (South Ossetia) และเขตแอบคาเซีย (Abkhazia) ถือว่าเป็นช่วงที่รัสเซียลดความไว้นื้อเชื่อใจในความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชอย่าง จอร์เจียและยูเครน รวมถึงความสัมพันธ์กับตะวันตกที่เข้ามาขยายอำนาจในเขตอิทธิพลของรัสเซีย รวมถึงการขยายสมาชิกของสหภาพยุโรป

นโยบายต่างประเทศสมัยประธานาธิบดีคนที่สามของสหพันธรัฐรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ ประกาศใช้ในวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 จุดประสงค์ของนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย โดยเฉพาะการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชยังเป็นภูมิภาคที่รัสเซียให้ความสำคัญ โดยเฉพาะประเทศเบลารุส ประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม (Collective Security Treaty Organization: CSTO) และ Eurasian Economic Community นโยบายต่างประเทศในช่วงนี้เป็นช่วงที่รัสเซียกลับมาเป็นมหาอำนาจที่แข็งแกร่งทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน รัสเซียต้องการสร้างระเบียบโลกใหม่ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภายหลังเกิดเหตุการณ์สงครามรัสเซียและจอร์เจียในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 ได้เกิดหลักการนโยบายต่างประเทศใหม่ของรัสเซีย ประกอบไปด้วย หนึ่ง รัสเซียเคารพและยึดมั่นในหลักการขั้นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ สอง โลกจะต้องเป็นระบบหลายขั้วอำนาจ รัสเซียไม่ยอมรับระเบียบโลกที่มีเพียงหนึ่งประเทศที่ตัดสินใจในทุกๆ เรื่อง สาม รัสเซียจะไม่เผชิญหน้ากับประเทศใดๆ สี่ การกิจสำคัญของรัสเซียคือ ปกป้องชีวิตพลเมืองชาวรัสเซียไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม 5 ภูมิภาคที่รัสเซียให้ความสำคัญคือ ประเทศที่เป็นมิตรและมีประวัติศาสตร์กับรัสเซีย ซึ่งก็คือ ประเทศที่มีพรมแดนติดกับรัสเซีย จะเห็นได้ว่าภายหลังความขัดแย้งดังกล่าว โดยเฉพาะเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับประเทศเครือรัฐเอกราช ทำให้รัสเซียต้องเน้นย้ำความสัมพันธ์กับภูมิภาคนี้ให้มากขึ้น รัสเซียได้เสียหนึ่งประเทศในเขตอิทธิพลของตน ในสมัยนี้รัสเซียเข้าไปมีบทบาทต่อประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในกลุ่มเครือรัฐเอกราช ในปี ค.ศ. 2010 สหภาพศุลกากรระหว่างเบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซียเริ่มมีผลบังคับใช้ ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2011 เขตศุลกากรระหว่างสามประเทศก็สามารถรวมกันได้อย่างสมบูรณ์ ถือได้ว่านโยบายของรัสเซียในการสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศในเครือรัฐเอกราชก็สามารถดำเนินมาถึงก้าวที่สำคัญ แม้ว่าจะมีสมาชิกเพียงสามประเทศ แต่ก็ยังเป็นประเทศที่สนใจและร่วมมือกับรัสเซียเป็นอย่างดี ก่อนหมดสมัยของนายเมดเวเดฟ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 2011 ประธานาธิบดีของทั้งสามประเทศได้ลง

นามในแถลงการณ์การบูรณาการเศรษฐกิจยูเรเชีย ในแถลงการณ์ครั้งนี้ประกาศความมุ่งหมายของระดับบูรณาการไปสู่เขตเศรษฐกิจเดียว

ในขณะที่รัสเซียกำลังผลักดันความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจภายในภูมิภาค ก็มีตัวแสดงที่เข้ามาแสดงบทบาทในภูมิภาคเครือรัฐเอกราชซึ่งส่งผลต่ออิทธิพลของรัสเซียอย่าง สหภาพยุโรป สหภาพยุโรปได้เสนอข้อริเริ่มหุ้นส่วนตะวันออก เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 ข้อเสนอดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายสร้างความสัมพันธ์ให้เข้มแข็งระหว่างสหภาพยุโรปกับหกประเทศเพื่อนบ้านทางด้านตะวันออก ได้แก่ อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจาน เบลารุส จอร์เจีย มอลโดวา และยูเครน สำหรับรัสเซียแล้วถือได้ว่าเป็นนโยบายต่อต้านรัสเซียโดยเฉพาะภูมิรัฐศาสตร์ จึงทำให้รัสเซียในช่วง ค.ศ. 2009 ได้สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างคาซัคสถาน เบลารุส ภายใต้ความร่วมมือสหภาพศุลกากร เพื่อเป็นการป้องกันในเรื่องอุปสรรคทางการค้าของสหภาพยุโรป สร้างยุทธศาสตร์และกระตุ้นทางการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นการสร้างยุทธศาสตร์ของรัสเซียต่อประเทศในภูมิภาคหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายและปี ค.ศ. 2011

ช่วงปี ค.ศ. 2011 ผู้นำประเทศแกนนำสหภาพศุลกากรมีการหารือกันถึงยุทธศาสตร์ในการสร้างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่จะมีผลตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 โดยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินได้ให้นิยามความสำคัญของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียว่า “ถือเป็นก้าวแรกของการฟื้นฟูสถานะเศรษฐกิจและการค้าในพื้นที่หลังสหภาพโซเวียต”⁴⁰ และในปี ค.ศ. 2012 ถึงช่วงต้นปี ค.ศ. 2013 ประเทศรัสเซียเสนอให้ประเทศยูเครนเข้าร่วมสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างเขตการค้าเสรี แต่ฉันทามติของฝ่ายยูเครนมีความต้องการเข้าร่วมกับสหภาพยุโรปและทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป เป็นผลให้ข้อเสนอดังกล่าวของรัสเซียไม่สามารถทำให้ยูเครนเข้าร่วมการเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทั้งในเชิงสัญลักษณ์และการปฏิบัติ ยูเครนอยู่ในสถานะของผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

ดังนั้นความพยายามในการบูรณาการกลุ่มประเทศในเครือรัฐเอกราชให้เข้ามาอยู่ภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในการบูรณาการเศรษฐกิจการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคยูเรเชียและถือเป็นยุทธศาสตร์สำหรับนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่สำคัญ อันเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับยูเครน โดยมีตะวันตกมาแทรกแซง

2.2.3 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียหลังการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

(1) ความสัมพันธ์รัสเซียกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

นโยบายต่างประเทศเป็นสิ่งแสดงถึงเป้าหมายและแผนดำเนินการของรัสเซียต่อความสัมพันธ์กับประเทศและตัวแสดงอื่นๆ ในเวทีระหว่างประเทศ เมื่อนายวลาดิมีร์ ปูตินได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 3 ในปี ค.ศ. 2012 ได้ดำเนินการทบทวนและสร้างนโยบาย

⁴⁰ Нил Балки, «Путин нацеливается на евразийский экономический союз,» *Россия Сегодня*, дата обращения: Июль 28, 2019, <https://inosmi.ru/politic/20110817/173452511.html>.

ต่างประเทศใหม่ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2013 สาระสำคัญของนโยบายต่างประเทศฉบับดังกล่าว หลักการของนโยบายต่างประเทศประกอบไปด้วย

1. รักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ รวมถึงบูรณาภาพแห่งดินแดน และอำนาจอธิปไตย
2. สร้างบรรยากาศระหว่างประเทศที่ดีเพื่อการเติบโตของประเทศอย่างมีพลวัต
3. สร้างสันติภาพระหว่างประเทศ
4. สร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรกับประเทศที่มีอาณาเขตติดกัน
5. พัฒนาความสัมพันธ์ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี ด้วยความร่วมมือที่เท่าเทียมกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน
6. สร้างตำแหน่งทางเศรษฐกิจการค้าของรัสเซียในระบบเศรษฐกิจโลก
7. ปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของพลเมืองรัสเซียและเพื่อนร่วมชาติที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ
8. เผยแพร่ภาษารัสเซียในระดับโลก และก้าว ส่งเสริมการพัฒนาคู่เจรจา และพันธมิตรระหว่างประเทศ⁴¹

โดยรัสเซียได้ระบุถึงกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช โดยเฉพาะประเด็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในข้อที่ 44 ไว้ว่า รัสเซียเห็นว่าการก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นภารกิจหลัก รัสเซียมุ่งหมายไม่เพียงแต่การเชื่อมโยงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช แต่ยังคงกลายเป็นแม่แบบของการรวมตัวที่เปิดรับประเทศอื่นๆ แม่แบบดังกล่าวจะตัดสินอนาคตของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช สหภาพดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคยุโรปและเอเชียแปซิฟิก⁴² จะเห็นได้ว่า รัสเซียได้วางเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศในประเด็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไว้อย่างชัดเจน แสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะพัฒนากลุ่มความร่วมมือดังกล่าว โดยนโยบายในปี ค.ศ. 2013 ยังเน้นย้ำว่า รัสเซียสนับสนุนกระบวนการบูรณาการทางเศรษฐกิจยูเรเชีย ประสานงานร่วมกับเบลารุสและคาซัคสถานเพื่อพัฒนาประชาคมให้รัดหน้าและก่อตั้ง สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย และพัฒนาปรับปรุงกลไกและกฎระเบียบกรอบสหภาพศุลกากร และการจัดทำเขตเศรษฐกิจร่วมกัน และทำให้

⁴¹ Д.А.Дегтерев, К.П. Курьлев, *Внешняя политика стран СНГ: Учеб. пособие для студентов вузов*, М.: Издательство Аспект Пресс, 2017. 132.

⁴² Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, "Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation (Approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013)," Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, accessed April 8, 2018.
http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6B6BZ29/content/id/122186.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยูเรเชียเข้มแข็งเป็นหน่วยงานบริหารของสหภาพศุลกากร และ เขตเศรษฐกิจเดียวกันร่วมกัน

ความตั้งใจของผู้นำรัสเซียได้แสดงออกผ่านสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ในการประชุมสโมสรเสนาธิการชาติวัลได (Valdai Discussion Club) เมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2013 สุนทรพจน์ในครั้งนี้ได้กล่าวถึงสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญของรัสเซียต่อการบูรณาการภายในเขตภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นพื้นที่สำคัญทั้งทางเศรษฐกิจ การเงิน วัฒนธรรม อารยธรรม การเมือง และการทหาร รัสเซียจัดลำดับการบูรณาการเข้ากับเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด “สหภาพยูเรเชีย เป็นโครงการเพื่อรักษา อัตลักษณ์ของประชาชนในพื้นที่ยูเรเชียเชิงประวัติศาสตร์ในศตวรรษใหม่และในโลกใหม่ การบูรณาการใน ยูเรเชีย เป็นโอกาสหนึ่งสำหรับพื้นที่หลังยุคโซเวียตทั้งหมดที่จะกลายเป็นศูนย์กลางที่เป็นอิสระของการพัฒนาที่มีลักษณะสากลมากกว่าที่จะยังคงดำเนินนโยบายที่มีการเน้นแถบรอบนอกของยุโรปและเอเชีย ผมอยากจะเน้นว่า การบูรณาการในยูเรเชียก็จะถูกสร้างขึ้นมาจากหลักการของความหลากหลายเช่นเดียวกัน นี่เป็นสหภาพที่ทุกคนยังคงดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตน บุคลิกลักษณะเฉพาะของตน ตลอดจนอิสรภาพทางการเมืองของตนด้วยกันกับหุ้นส่วนของเรา เราจะค่อยๆ ทำให้โครงการนี้บรรลุผลไปทีละขั้น เราคาดหวังว่ามันจะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าร่วมของเราที่จะนำไปสู่การดำรงรักษาไว้ซึ่งความหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาโลกที่มีเสถียรภาพ”⁴³

แต่ภายหลังเหตุการณ์ความวุ่นวายในประเทศยูเครนที่รัสเซียเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในไครเมีย นโยบายต่างประเทศภายใต้การนำโดยนายวลาดิมีร์ ปูตินได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่รัสเซียโดนคว่ำบาตรจากตะวันตก หลักการปูตินที่ออกมาในปี ค.ศ. 2014 ประเด็นที่รัสเซียเน้นย้ำคือ รัสเซียไม่พิจารณาตนเองเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูโรแอตแลนติก แต่รัสเซียได้สร้างตนเองเป็นประเทศในภูมิภาคยูเรเชีย ดังนั้นรัสเซียจึงให้ความสำคัญกับพื้นที่ภายหลังสหภาพโซเวียตซึ่งก็คือ กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช

ในปี ค.ศ. 2016 ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ได้ประกาศนโยบายต่างประเทศใหม่ โดยเฉพาะภายหลังที่รัสเซียประสบกับเหตุการณ์การคว่ำบาตรจากตะวันตก และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการแล้ว

ตามนโยบายต่างประเทศฉบับปี ค.ศ. 2016 ในข้อ 40 รัสเซียตั้งใจใช้โอกาสจากองค์การระหว่างประเทศทางด้านการเงินและเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ในขณะเดียวกันรัสเซียให้ความสนใจต่อองค์การระหว่างประเทศและโครงสร้างซึ่งผลักดันกระบวนการบูรณาการยูเรเชีย⁴⁴ จากเอกสารดังกล่าวแสดงถึงความตั้งใจของรัสเซียต่อการ

⁴³ วลาดิมีร์ ปูติน: มิวนิค วัลไดไครเมีย โซซี องค์การสหประชาชาติ – สุนทรพจน์ครั้งสำคัญของประธานาธิบดีรัสเซีย, แปลโดย ยอดบุญ เลิศฤทธิ์ และ วิชนิ ศรีสนิท, Kuala Lumpur: Hazrah Enterprise, 2017.

⁴⁴ Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, “Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016),” Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, accessed April 8, 2018. http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248.

พัฒนาภูมิภาคยูเรเชีย นอกจากนี้ความตั้งใจของรัสเซียต่อประเด็นการบูรณาการทางเศรษฐกิจยูเรเชีย ยังได้ปรากฏตั้งแต่ต้นนโยบายต่างประเทศปี ค.ศ. 2013 เมื่อนายวลาดีมีร์ ปูตินดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดีสมัยที่ 3 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 จนถึงนโยบาย ค.ศ. 2016 จะเห็นได้ว่ารัสเซียให้ความสนใจและระบุดึงสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในนโยบายต่างประเทศของตน

สำหรับรัสเซีย สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีบทบาทสำคัญในการบูรณาการในยุโรปและยูเรเชีย รัสเซียได้อธิบายการดำเนินความสัมพันธ์กับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไว้ว่า รัสเซียจะทำให้การบูรณาการขยายตัวและสร้างความเข้มแข็งภายในสหภาพเศรษฐกิจ ร่วมกับอาร์เมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน เพื่อการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ความร่วมมือกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สนับสนุนศักยภาพการแข่งขันของสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และการพัฒนามาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งใจทำให้มั่นใจว่าการเคลื่อนไหวของสินค้า บริการ เงินทุน และแรงงานเป็นไปอย่างเสรี และเสนอการร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างการลงทุน

ตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัสเซียฉบับปัจจุบัน จนถึงปี ค.ศ. 2020 ได้เน้นถึงบทบาทนำของรัสเซียเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการบูรณาการ ภูมิภาคยูเรเชียและนำรัสเซียเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระดับโลก รวมถึงเป็นศูนย์กลางทางการเงินถือว่าเป็นจุดหมายหลักของรัสเซีย⁴⁵

สำหรับรัสเซียแล้ว สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นเหมือนกลุ่มที่รวมพันธมิตรทางการเมืองของรัสเซีย หากพิจารณาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่มีประเทศใดที่มีความเข้มแข็งเท่ากับประเทศรัสเซียและเป็นประเทศที่ต้องอาศัยรัสเซียคุ้มครอง อาจจะมีเพียงประเทศคาซัคสถานที่มีศักยภาพเศรษฐกิจและพยายามสร้างบทบาทนำในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยเปิดความสัมพันธ์กับประเทศจีน

ปัจจุบันภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียพยายามจะสร้างกรอบความร่วมมือต่างๆ เพื่อรักษาเครือข่ายและความสัมพันธ์กับประเทศที่เคยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียต สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็เป็นองค์การระหว่างประเทศหนึ่งที่เกิดจากการพัฒนาความร่วมมือของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช แม้กรอบความร่วมมือนี้จะเกิดจากข้อริเริ่มโดยประธานาธิบดีคาซัคสถาน แต่ด้วยอิทธิพลทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจของรัสเซียได้เป็นแรงผลักดันสำคัญจนองค์การตั้งสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่า รัสเซียเป็นแกนกลางของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงเป็นส่วนสำคัญของพัฒนาการขององค์การและการขยายบทบาทองค์การในเวทีระหว่างประเทศ

ด้วยสภาพภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ภายในประเทศรัสเซียเกิดเหตุการณ์วุ่นวายทั้งทางการเมืองและสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต้องพยายามสร้างความร่วมมือ การปฏิสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนและทำให้

⁴⁵ Elena Alekseenkova, *The EAEU by 2025: Priorities and Expectations of the Member States in EAEU Development Prospects up to 2025. Working Paper*, ed. I.S. Ivanov (Moscow: NPMP RIAC, 2017).

อิทธิพลของตนแข็งแกร่งขึ้นในภูมิภาค ภูมิภาคเครือรัฐเอกราชเป็นภูมิภาคที่สามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในและภายนอกของประเทศรัสเซีย สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นกลุ่มพันธมิตรการเมืองที่ใกล้ชิด แต่ละประเทศสมาชิกสำคัญต่อรัสเซียแตกต่างกัน

รัสเซียและคาซัคสถาน

รัสเซียและคาซัคสถานทั้งคู่เป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security Treaty Organization: CSTO) องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization: SCO) และระบบป้องกันภัยทางอากาศร่วมของเครือรัฐเอกราช (The Commonwealth of Independent States: CIS) ดังนั้นทั้งรัสเซียและคาซัคสถานจึงมีการฝึกซ้อมทางทหารและการประชุมด้านความมั่นคงภายในภูมิภาคเครือรัฐเอกราช ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีหลายครั้ง ในแต่ละปีในสมัยอดีตสหภาพโซเวียตถึงอย่างนั้นทั้ง 2 ประเทศเองก็มีข้อขัดแย้งด้านพรมแดนด้วยเช่นกัน โดยมีการลงนามในสนธิสัญญาดำเนินการแก้ไขปัญหาพรมแดนตั้งแต่ ค.ศ. 1918 ซึ่งก็ดำเนินการเรื่อยมาจนบรรลุผลสรุปเมื่อปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 2004 และเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2005 ระหว่างการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทั้งสอง ประธานาธิบดีปูตินและประธานาธิบดีนาร์ซาร์บายอฟ แห่งคาซัคสถานได้ลงนามในสนธิสัญญาการแบ่งเขตแดนระหว่างกัน (Treaty between Russia and Kazakhstan on the State Border) โดยรัสเซียต้องยอมเสียดินแดนทางบก รวมทั้งสิ้น 700 เฮกเตอร์ให้แก่คาซัคสถาน และยอมแบ่งแหล่งก๊าซธรรมชาติในทะเลสาบแคสเปียนเท่าๆ กัน และหากพื้นที่ใดมีปัญหาทั้งสองฝ่ายก็จะร่วมกันลงทุนและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว โดยส่วนมากจะเป็นแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ดังนั้นการลงทุนของทั้งสองฝ่าย จึงนับเป็นการยุติปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและเขตแดนที่มีระหว่างกันเป็นเวลานาน เพื่อแลกกับการเป็นพันธมิตรระหว่างกันในเชิงยุทธศาสตร์และมิติด้านการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้ทั้ง 2 ประเทศยังคงมีการลงนามสนธิสัญญาร่วมกันหลายฉบับและเป็นประเทศสมาชิกในองค์กรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organisation for Security and Cooperation in Europe: OSCE) การประชุมว่าด้วยปฏิสัมพันธ์และมาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย (Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia: CICA) และการก่อตั้ง Common Economic Space ภายในภูมิภาคเอเชียกลาง

ด้านเศรษฐกิจของประเทศคาซัคสถานมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากการเพิ่มปริมาณการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติและการปฏิรูปโครงสร้างของประเทศครั้งใหญ่เพื่อส่งเสริมพื้นฐานของการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รัฐบาลคาซัคสถานอยู่ระหว่างแปรรูปรัฐวิสาหกิจและโดยการแก้กฎระเบียบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การค้าการลงทุนจากต่างประเทศ คาซัคสถานเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีกำลังทุนและทรัพยากรมหาศาล ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2014 คาซัคสถานประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ภายใต้วิสัยทัศน์ Nurly Zhol หรือ “เส้นทางสู่อนาคต” (The Path to the Future) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างทวีปเอเชียและยุโรป โดยโครงการดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางความคิด และแรงผลักดันจากข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหมใหม่ของประเทศจีน คาซัคสถานตั้งเป้าหมายมูลค่าการลงทุน ในวิสัยทัศน์เส้นทางสู่อนาคต (Nurly Zhol) กว่า 4 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายใน ค.ศ. 2020 โดยปัจจุบันได้ลงทุนไปแล้วกว่า 9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งในปัจจุบันคาซัคสถานยังคงต้องการสร้างความหลากหลายทางเศรษฐกิจเพื่อลดการพึ่งพาการส่งออกน้ำมันที่ประสบกับปัญหาราคาลดต่ำลง อีกทั้งยังต้องแก้ปัญหาค่าเงินเทงกี (ZKT) ที่อ่อนค่าลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่มีการประกาศลดค่าเงินเทงกี และยกเลิกระบบผูกค่าเงินกับดอลลาร์สหรัฐฯ มาเป็นแบบลอยตัวเสรี ใน ค.ศ. 2015 สหภาพยุโรปยังคงเป็นคู่ค้าสำคัญของคาซัคสถาน โดยมูลค่าทางการค้าคิดเป็นร้อยละ 45.5 ของการค้าทั้งหมด กลุ่มเครือรัฐเอกราชร้อยละ 26.4 และกลุ่มประเทศเอเชียร้อยละ 21.4 ในขณะที่การค้าระหว่างคาซัคสถานกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียลดลงกว่าร้อยละ 21 เมื่อเปรียบเทียบกับ ค.ศ. 2014

อย่างไรก็ตามแต่ประเทศคาซัคสถานก็ยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัสเซียเรื่อยมาโดยความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศจะเน้นทางทรัพยากรน้ำมันเป็นหลัก เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศมีทรัพยากรสำรองเป็นจำนวนมาก คาซัคสถานเป็นประเทศที่มีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอุดมสมบูรณ์นอกจากนั้นยังมีพื้นที่กว้างขวางสามารถทำเกษตรกรรมและปศุสัตว์ได้เป็นอย่างดี อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของคาซัคสถานสูงกว่าร้อยละ 9 ติดต่อกันเป็นปีที่ 5 โดยเฉพาะ ค.ศ. 2004 ที่สูงกว่าร้อยละ 12 มูลค่าการค้าระหว่างรัสเซียกับคาซัคสถานมีมูลค่าถึง 7,000 ล้านเหรียญใน ค.ศ. 2004 โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก ค.ศ. 2003 ถึงร้อยละ 21 คาซัคสถานยังคงส่งออกปรัสเซียประมาณร้อยละ 25 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ขณะที่คาซัคสถานนำเข้าจากรัสเซียเกือบร้อยละ 40 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด ซึ่งหากมองโครงสร้างการส่งออกและนำเข้าแล้วจะพบว่าคาซัคสถานยังอาศัยการส่งออกสินค้าสำคัญด้านพลังงาน อาทิ น้ำมัน กับก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมีมูลค่าเกือบร้อยละ 70 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ขณะที่ต้องนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องจักร ยานยนต์ และอุปกรณ์ช่างจากต่างประเทศ ทั้งนี้คาซัคสถานต้องอาศัยรัสเซียในการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติผ่านระบบการขนส่งทางท่อไปสู่ยุโรป และสั่งซื้อเครื่องจักรกลจากรัสเซียเกือบทั้งหมดหากมองเฉพาะในมิติด้านพลังงานแล้วรัสเซียและคาซัคสถานมีความสัมพันธ์ในด้านโครงข่ายการขนส่งด้านพลังงานและการลงทุนด้านพลังงานอย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต ซึ่งหลังจากโซเวียตล่มสลาย รัสเซียพยายามรักษาสถานภาพการเป็นผู้ผลิตและส่งออกพลังงานรายใหญ่ของตนเอง และรักษาสายสัมพันธ์ด้านพลังงานดั้งเดิมที่มีอยู่กับคาซัคสถาน โดยการผลักดันให้บริษัทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่เป็นของรัฐและเอกชนของรัสเซียเข้าไปลงทุนระยะยาวในโครงการต่างๆ ในคาซัคสถาน โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและระหว่างรัฐบาลเป็นตัวนำในขณะเดียวกันก็รักษาโครงข่ายการส่งออกน้ำมันที่เชื่อมโยงในภูมิภาคยูเรเชียกับยุโรปของตนเอง ซึ่งคาซัคสถานก็ยังคงพึ่งพาเส้นทางส่งออกน้ำมันผ่านทางท่อที่ต้องผ่านรัสเซียไปสู่ภูมิภาคยุโรปนี้จากแหล่งน้ำมันที่ เทนกีซ (Tengiz) และ

คาราชากรากันค (Karachaganak) ในคาซัคสถานไปยังเมือง Novorossiisk ที่ทะเลดำของรัสเซียเพื่อส่งออกไปยังยุโรปการเดินทางเยือนคาซัคสถานของประธานาธิบดีปูตินเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2005 ได้มีข้อตกลงในการขยายการส่งออกน้ำมันของคาซัคสถานผ่านเส้นทางนี้ และรัสเซียกับคาซัคสถานยังมีโครงการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งน้ำมันที่เคอร์มานกาซี (Kurmangazy) เซ็นทรัลโนเย (Tssentralnoye) และฮวาลีนสโกเย (Khvalynskoye) อีกด้วย

นอกจากนั้นแล้วรัสเซียและคาซัคสถานยังมีความต้องการพัฒนาโครงการด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมผ่านดาวเทียมร่วมกันในอนาคต นอกจากนี้เองมีการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยสนธิสัญญาซึ่งลงนามเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 และมีผลในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 โดยมีจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งตลาดร่วม (Common market) อันหมายถึงการเปิดเสรีทางสินค้า เงินทุน บริการ และคน ในส่วนของการเปิดเสรีสินค้าเป็นการรวมกลุ่มถึงขั้นเขตการค้าเสรีเพื่อความแน่นแฟ้นทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม หากมีปัญหาระหว่างประเทศสมาชิก สหภาพยูเรเชียยังมีการจัดตั้งศาลเพื่อพิจารณาคดีร่วมกันอีกด้วย ในปัจจุบันนี้มีสมาชิกทั้งหมด 5 ประเทศคือ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาเมเนีย และคีร์กีซสถาน โดยประเทศรัสเซียนั้นเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของคาซัคสถาน จากทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเทศรัสเซียและคาซัคสถานได้เป็นอย่างดี

รัสเซียและคีร์กีซสถาน

แม้ว่าคีร์กีซสถานจะเป็นประเทศที่มีความประชาธิปไตยที่สุดในภูมิภาคเอเชียกลาง แต่สถานการณ์การเมืองของคีร์กีซสถานในปัจจุบันกำลังเผชิญแรงกดดันจากประชาชนอันเนื่องจากรัฐบาลชุดปัจจุบันเป็นรัฐบาลผสม จึงทำให้ประสบปัญหาด้านการบริหารและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ และในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คีร์กีซสถานมีอาชญากรรม ความสัมพันธ์กับรัสเซีย เนื่องจากคีร์กีซสถานต้องพึ่งพารัสเซียด้านเศรษฐกิจและโดยเฉพาะการทหาร คีร์กีซสถานเคยมีฐานทัพของทั้งรัสเซียและสหรัฐอเมริกา โดยรัสเซียยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพที่ฐานทัพมานาส เพื่อส่งกำลังบำรุงทางอากาศให้กับกองกำลังสหรัฐอเมริกาและ องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) เพื่อปฏิบัติการในสงครามกับอัฟกานิสถาน แต่เมื่อ ค.ศ. 2014 สหรัฐอเมริกาได้ทำการส่งมอบฐานทัพมานาสคืนให้แก่รัฐบาลคีร์กีซสถาน แต่ยังคงมีฐานทัพของรัสเซียอยู่ในคีร์กีซสถาน ดังนั้นหลังจากที่สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกจากอัฟกานิสถานนั้นทำให้คีร์กีซสถานเกรงการที่กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) จะเข้ามาขยายอิทธิพลในคีร์กีซสถาน รัฐบาลคีร์กีซสถานจึงหันมากระชับความสัมพันธ์กับรัสเซียเพื่อต้องการร่วมกันส่งเสริมความร่วมมือทางพหุภาคด้านความมั่นคงระหว่างประเทศให้มากขึ้น โดยเฉพาะกับองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ อาทิ องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป องค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้

นอกจากนี้คิริกีซสถานใน ค.ศ. 2010 ก็กำลังประสบปัญหาทางตอนใต้ของประเทศ ซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนกว่าทุกภูมิภาคของประเทศ โดยได้เกิดปัญหาการจลาจลระหว่างชาติพันธุ์ขึ้น ซึ่งมีทั้งชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติอุซเบกิสถานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการปะทะและจลาจลขึ้นระหว่างชาวคิริกีซสถานและชาวอุซเบกิสถาน ทำให้มีผู้เสียชีวิตสูงถึง 200 ราย แต่เป็นตัวเลขที่อาจน้อยกว่าความเป็นจริง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทางตอนใต้ในพื้นที่นั้นนับถืออิสลาม และอาจเป็นไปได้ว่าจะมีผู้เสียชีวิตที่ญาตินำไปทำพิธีศพตามศาสนาโดยไม่ได้นำรายงานทางการนอกจากนี้เด็กและผู้หญิงชาวอุซเบกิสถานจำนวนมากที่ต้องอยู่ในค่ายของผู้พลพที่ชายแดนของอุซเบกิสถาน แต่ทางอุซเบกิสถานก็ไม่สามารถรับผู้อพยพเข้ามาได้เพิ่มอีก พร้อมสั่งการให้ปิดพรมแดน ทางรัสเซียก็ได้มีการส่งกำลังเข้ามาในคิริกีซสถานเพื่อช่วยดูแลความสงบให้ แต่ทางรัสเซียก็ต้องระมัดระวังไม่ให้ทางอุซเบกิสถานเข้าใจผิดว่ารัสเซียพยายามจะใช้กำลังทหารเข้ามาครอบงำในเอเชียกลาง

ความขัดแย้งนี้กินระยะเวลานานเป็นหลายปี จนใน ค.ศ. 2016 รัฐบาลของคิริกีซสถานประกาศขอความช่วยเหลือจากองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน โดยมีรัสเซียเป็นแกนนำ เพื่อขอให้ช่วยแก้ไขปัญหาคความตึงเครียดระหว่างคิริกีซสถานกับอุซเบกิสถาน หลังจากการประชุมที่รัสเซียเสร็จสิ้น ทางทางอุซเบกิสถานก็เริ่มทยอยถอนกำลังทหารออกจากคิริกีซสถานทำให้พื้นที่อยู่ในความสงบและรัฐบาลของคิริกีซสถานสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับคิริกีซสถานในด้านการเมือง ส่วนใหญ่จะดำเนินไปในทางที่คิริกีซสถานต้องอาศัยพึ่งพาอำนาจทางการเมืองและกองทัพรัสเซียการให้ช่วยแก้ปัญหาระหว่างประเทศที่คิริกีซสถานพยายามจะแก้ไข แต่ทางรัสเซียก็จะเข้าไปช่วยในรูปแบบอ้อมๆ อันเนื่องจากในเอเชียกลางยังมีความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ยังไม่นิ่งสงบ การเข้าไปช่วยเหลือโดยตรงอาจทำให้รัสเซียถูกมองว่าแทรกแซงทางการเมืองได้ ในช่วงแยกตัวมาจากสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐคิริกีซก็ยังเผชิญสถานะเศรษฐกิจที่ยังมีความผกผัน อย่างไรก็ตามรัฐบาลคิริกีซได้พยายามสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวการบูรณาการทางเศรษฐกิจของรัฐบาลส่งผลให้สามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ใน ค.ศ. 1998 ทั้งนี้รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคอย่างเคร่งครัด ปัจจุบันสาธารณรัฐคิริกีซอยู่ระหว่างการพัฒนาด้านการค้า การธนาคาร ระบบตลาดหุ้น และการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของสาธารณรัฐคิริกีซที่ดำเนินมาตั้งแต่ได้รับเอกราชก็ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยร้อยละ 70 ของกิจการของรัฐได้แปรรูปเป็นของเอกชนแล้ว แต่การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมไปยังประเทศตะวันตกมีเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตามคิริกีซได้รับเงินช่วยเหลือจากต่างชาติจำนวนมาก อาทิ จากรัฐบาลญี่ปุ่นด้านโครงสร้างพื้นฐาน จากธนาคารยุโรปเพื่อการบูรณะและพัฒนา (European Bank for Reconstruction and Development: EBR) ในการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจไปสู่ระบบการตลาด นอกจากนี้สาธารณรัฐคิริกีซยังได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และ ธนาคารโลก (World

Bank) ในการสร้างเสถียรภาพให้กับระบบเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ สำหรับความช่วยเหลือจากสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ มักจะอยู่ในรูปความช่วยเหลือทางเทคนิค และเนื่องจากประเทศรัสเซียมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศศีกษสถานเป็นอย่างมากจึงมีนโยบายต่างประเทศร่วมกันอย่างมากมายในส่วนด้านเศรษฐกิจรัสเซียยังคงเป็นคู่ค้าที่สำคัญของศีกษสถานถึงจะได้รับเอกราชหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายแต่ทางรัฐบาลศีกษสถานก็เริ่มหันมาให้ความสนใจในการที่จะขยายการค้ากับต่างประเทศมากขึ้นและมีความต้องการหาตลาดใหม่ๆ ในการทำการค้า

โดยศีกษสถานได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับเขตการค้าเสรีเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States Free Trade Area: CISFTA) ในปี ค.ศ. 2014 โดยเข้าร่วมกับรัสเซีย ยูเครน เบลารุส อุซเบกิสถาน มอลโดวา อาร์เมเนีย และคาซัคสถาน นอกจากนี้ ศีกษสถานยังเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (The Eurasian Economic Union: EEU) โดยร่วมกับรัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส และอาร์เมเนีย ใน ค.ศ. 2015 เพื่อการดึงดูดการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศและต้องการบูรณาการเศรษฐกิจของอดีตประเทศในสหภาพโซเวียต

รัสเซียและเบลารุส

เบลารุสและรัสเซียมีประวัติศาสตร์ทางการเมืองร่วมกันมาตลอดตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียตที่เบลารุสเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตและเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงเบลารุสก็ยังคงมีการดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญกับรัสเซีย ส่งผลให้การเมืองของเบลารุสดำเนินไปโดยมีรัสเซียเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ โดยเห็นได้อย่างชัดเจนคือการที่นายอเล็กซานเดอร์ ลูคาเซนโก ประธานาธิบดีของเบลารุสมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับรัสเซียมากกว่าประเทศอื่นๆ ซึ่งรัสเซียและเบลารุสมีความร่วมมือกันทางการเมืองในรูปแบบความร่วมมือของสหภาพรัสเซีย-เบลารุสโดยทั้งสองประเทศได้ลงนามกันในสนธิสัญญาสหภาพรัสเซีย-เบลารุส เพื่อก่อตั้งเป็นสหภาพใน ค.ศ. 1999 โดยตามข้อตกลงเบลารุสและรัสเซียได้มีการกำหนดเป้าหมายที่สำคัญหลายประการเพื่อประสานความแตกต่างและความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการบูรณาการทางสังคมระหว่างทั้งสองประเทศโดยสนธิสัญญาการจัดตั้งสหภาพรัสเซีย-เบลารุสได้มีผลบังคับใช้ในเบลารุสเมื่อวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 2000 ซึ่งความร่วมมือทางการเมืองในสมัยของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน มีการดำเนินการจัดตั้งสหภาพร่วมกันแต่ก็มีอุปสรรคที่เกิดจากตัวผู้นำของเบลารุสที่มีความเป็นชาตินิยม อำนาจในการบริหารทั้งหมดตกอยู่กับประธานาธิบดีลูคาเซนโกทำให้รูปแบบการปกครองของเบลารุสไม่เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์รัสเซียจึงลดการให้ความสำคัญในการรวมตัวเป็นสหภาพกับเบลารุสลงส่วนในสมัยของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้ความร่วมมือในการจัดตั้งสหภาพเริ่มน้อยลงเนื่องจากประธานาธิบดีปูตินให้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติจึงให้ความสนใจทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น นอกจากนี้ประธานาธิบดี ปูติน ยังมีข้อเสนอที่ต้องการรวมรัสเซียและเบลารุสให้เป็นรัฐเดียวกัน แต่ทั้งนี้ประธานาธิบดีลูคาเซนโกแห่งเบลารุสมีความต้องการที่จะให้ทั้งสองประเทศยังคงมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง เนื่องจากประธานาธิบดีลูคาเซนโกเห็นว่า

ประธานาธิบดีปูตินมีอำนาจและอิทธิพลมากทำให้รัสเซียได้รับการยอมรับจากนานาชาติประเทศทำให้ความต้องการที่ประธานาธิบดีลูกาเซโนโกจะก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีของสหภาพเป็นไปได้อย่างนอกจากนี้ยังเกรงว่าจะสูญเสียอำนาจที่มีอยู่ในเบลารุสไปจึงต้องลดท่าทีทางการเมืองกับรัสเซียลงโดยใช้เรื่องการรักษาอำนาจอธิปไตยของเบลารุสเป็นข้ออ้าง ในการไม่ยอมรับข้อเสนอของประธานาธิบดีปูตินนอกจากความร่วมมือในรูปแบบของสหภาพรัสเซีย-เบลารุส ทั้งสองประเทศยังได้มีการให้ความร่วมมือกันทางด้านการทหารด้วย ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านเทคนิคของกองทัพเบลารุส-รัสเซีย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางทหารของรัสเซียและเพื่อให้มั่นใจถึงศักยภาพในการป้องกันที่จำเป็น การฝึกอบรมที่มีคุณภาพของกองกำลังติดอาวุธการวางแผนและการจัดมาตรการร่วมเพื่อป้องกันภัยคุกคามทางทหารและการรุกรานในอาณาเขตของรัสเซีย ความร่วมมือด้านเทคนิคทางทหารและทางทหารได้ดำเนินไปในรูปแบบทวิภาคีภายใต้ข้อตกลงของสหภาพรัฐและพหุภาคีภายในองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม และเครือรัฐเอกราช

ระบบเศรษฐกิจเบลารุสค่อนข้างพัฒนาล่าช้า เนื่องจากนโยบายภายในไม่สนับสนุนการปฏิรูปเศรษฐกิจแบบเสรี และส่งเสริมเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางแบบโซเวียตเดิม โดยรัฐบาลพยายามเข้ามาควบคุมการผลิตและปัจจัยการผลิตทั้งหมด กฎระเบียบของรัฐที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน และความเสี่ยงในการประกอบการด้านต่าง ๆ ส่งผลให้บริษัทต่างชาติหลายแห่งถอนฐานการผลิตออกไปจาก เบลารุส อาทิ บริษัท อิกีย (Ikea) ของสวีเดน และบริษัทเปียร์บาลิกา (Balika) ของรัสเซีย เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อ ค.ศ. 2008 รัฐบาลได้ประกาศแผนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยจะแปรรูปรัฐวิสาหกิจมากขึ้น และให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคน้อยลงอันเป็นผลจากการที่รัฐบาลต้องจ่ายค่าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากรัสเซียเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเบลารุสไม่มีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญมากนัก และยังต้องพึ่งพาการนำเข้าก๊าซธรรมชาติและน้ำมันจากรัสเซีย นอกจากนี้ยังมีสัญญาณที่จะอิงค่าเงินดอลลาร์สหรัฐเพิ่มมากขึ้นด้วย โดยมีประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ รัสเซีย เนเธอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ยูเครน โปแลนด์ เยอรมนีสินค้าส่งออก ได้แก่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ผลิตภัณฑ์แร่ธาตุสารเคมีโลหะ สิ่งทอ อาหาร สินค้านำเข้า ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แร่ธาตุ เครื่องจักร อุปกรณ์สารเคมีอาหาร และโลหะ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของเบลารุสกับรัสเซียว่า การที่จะดำเนินการระหว่างประเทศให้ประสบความสำเร็จทั้งสองฝ่ายนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงด้านการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นสำคัญ เนื่องจากถ้าพื้นฐานด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศดำเนินต่อกันไปได้ด้วยดี นโยบายด้านอื่นๆ ก็จะดำเนินไปได้ด้วยดีด้วยเช่นกัน

รัสเซียและอาร์เมเนีย

รัสเซียและอาร์เมเนียมีความสัมพันธ์กันแบบทวิภาคีรัสเซียเป็นประเทศที่สำคัญกับอาร์เมเนียตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 โดยความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศเริ่มมาจากสงครามรัสเซีย-เปอร์เซีย ช่วง ค.ศ. 1826-1828 ระหว่างจักรวรรดิรัสเซีย และ Qajar Persia หลังจากอาร์เมเนียตะวันออกถูกยกให้รัสเซีย นอกจากนี้รัสเซียยังถูกมองว่าเป็นผู้พิทักษ์

แห่งคริสเตียนในจักรวรรดิออตโตมันรวมถึงอาร์เมเนียด้วย ทั้งสองประเทศจึงมีความใกล้ชิดกัน หลังจากการสลายตัวของสหภาพโซเวียต อาร์เมเนียได้ร่วมกับรัสเซียในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือรัฐเอกราช อาร์เมเนียและรัสเซียเป็นสมาชิกของพันธมิตรทางทหารองค์การความมั่นคงร่วม ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล พันมิตรทางทหาร ที่ได้มีการลงนามร่วมกันในวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต พร้อมกับประเทศในอดีตรัสเซียอีกสี่ประเทศ ได้แก่ คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถาน นับว่าเป็นความสัมพันธ์ที่อาร์เมเนียให้ความสำคัญในเรื่องของความมั่นคงของประเทศอาร์เมเนียเองในบรรดาสัญญาและข้อตกลงที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลที่เป็นสนธิสัญญาเกี่ยวกับมิตรภาพการทำงานร่วมกัน ตลอดไปจนถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งควบคุมฐานของหน่วยทหารของรัสเซียและผู้ประสานงานในดินแดนอาร์เมเนีย ทั้งนี้อาร์เมเนียได้เข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปยูเรเชียที่นำโดยรัสเซียด้วย เมื่อวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 2015 นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังประสบความสำเร็จอย่างมากในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างกันด้วยการมีสนธิสัญญาว่าด้วยมิตรภาพความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างรัฐในวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1997 ที่มอสโกมีความมุ่งมั่นที่จะป้องกันอาร์เมเนียหากมีการโจมตีโดยบุคคลที่สาม รัสเซียจะเป็นผู้รักษาความปลอดภัยหลักของภูมิภาคและรัสเซียก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าตนเป็นพันธมิตรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมากสำหรับอาร์เมเนีย

อาร์เมเนียเป็นประเทศในกลุ่ม เครือรัฐเอกราช ซึ่งประกาศเอกราช หลังจากการการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ชาวอาร์เมเนียมีเหตุต้องอพยพถิ่นฐานหลายครั้งในประวัติศาสตร์ เนื่องจากถูกรุกรานจากชนชาติต่าง ๆ จึงทำให้ปัจจุบันมีประชากรเพียง 3 ล้านคนในอาร์เมเนีย แต่อีก 8 ล้านคน กระจายอยู่ ในประเทศต่าง ๆ อาทิ รัสเซีย 2.5 ล้าน ตะวันออกกลาง 1 ล้าน สหรัฐฯ 7 แสน ยุโรป 5.2 แสน ละตินอเมริกา 3.6 แสน ออสเตรเลีย 7 หมื่น และแคนาดา 5 หมื่น โดยในไทยมีชาวอาร์เมเนีย ประมาณ 40-50 คน ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจอัญมณี รองเท้า และอุตสาหกรรมก่อสร้าง ในช่วงทศวรรษที่ 90 ประเทศอาร์เมเนียได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก สภายุโรป (Council of Europe) และมีการปฏิรูปเศรษฐกิจ ซึ่งนำมาสู่ความมั่นคง และเจริญเติบโตของประเทศในระดับหนึ่ง แต่ชาวอาร์เมเนียส่วนมากยังมีความเป็นอยู่ที่ยากจน เศรษฐกิจอาร์เมเนียและรายได้ส่วนใหญ่มาจากอุตสาหกรรมเจียรไนเพชรและบรันดี ซึ่งอาร์เมเนียมีชื่อเสียงและความเชี่ยวชาญ โดยอาร์เมเนียมีข้อพิพาทกับอาเซอร์ไบจานในเรื่องดินแดนนาโกรโน-คาราบัค และมีความขัดแย้งกับตุรกีในประเด็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวอาร์เมเนียในสมัยอาณาจักรออตโตมัน เมื่อปี ค.ศ. 1915 ทำให้ไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับทั้งสองประเทศและชายแดนกับประเทศทั้งสองถูกปิด นอกจากนี้อาร์เมเนียไม่มีทางออกทะเลและเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมกับอิหร่านและจอร์เจียยังไม่ทันสมัย ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของอาร์เมเนียเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามอาร์เมเนียยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัสเซีย โดยรัสเซียเห็นว่าการสนับสนุนและรักษาความเป็นพันธมิตรกับอาร์เมเนียเป็นแนวทางเดียวที่จะกีดกันตุรกีให้อยู่นอกเขตทรานส์คอเคซัส (Trans-Caucasus) และเป็นการกีดกันอาเซอร์ไบจาน ซึ่งมีความขัดแย้งด้าน

ผลประโยชน์ในทะเลสาบแคสเปียนกับรัสเซีย อาร์เมเนียเป็นสมาชิกสภาแอตแลนติก (Euro-Atlantic Partnership Council) และสหภาพยุโรป อีกทั้งอาร์เมเนียยังมีนโยบายต่างประเทศแบบ Complementarity Approach คือ มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศ และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับรัสเซียและสหรัฐฯ สำหรับภูมิภาคเอเชีย อาร์เมเนียมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งจีน อินเดีย และญี่ปุ่น ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ สหภาพยุโรป รัสเซีย สหรัฐอเมริกา อิหร่าน อิสราเอล จอร์เจีย และยูเครน มีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เพชร แร่ธาตุ อาหาร พลังงาน สินค้านำเข้า ก๊าซธรรมชาติ ปิโตรเลียม ยาสูบ อาหาร และเพชร

ดังนั้นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการรวมกลุ่มทางภูมิภาคในความเป็นสหภาพยูเรเชีย เป็นยุทธศาสตร์ทางผลประโยชน์ที่รัสเซียคำนึงถึงทางด้านการค้า เศรษฐกิจและการลงทุน ที่เชื่อมโยงไปสู่ประเด็นทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค หลังจากการสิ้นสุดสงครามเย็น รัสเซียมีความกังวลในเรื่องของดุลอำนาจ และประเด็นต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ อย่างเรื่องของประชาธิปไตย มนุษยชน การค้าและการตลาด ที่รัสเซียยังขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกอย่างถูกกำหนดจากฝั่งตะวันตก และบทบาททางภูมิภาค ยูเรเชียสำหรับรัสเซียจะหายไปจากฝั่งยุโรปแอตแลนติก (Euro-Atlantic) โดยเฉพาะในยุคสมัยของ วลาดิมีร์ ปูติน จากการเกิดแผนนโยบายยุทธศาสตร์ทางเอเชียเกิดขึ้น และการสร้างความร่วมมือลักษณะองค์กรทางภูมิภาค เป็นสิ่งสำคัญที่รัสเซียจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือ ความเปลี่ยนแปลงของรัสเซียหลังยุคสงครามเย็นไม่ถือเป็นสิ่งที่ย่างที่จะปฏิสัมพันธ์กับภายนอก รัสเซียจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างบทบาท และศักยภาพในโลก โดยใช้สถาบันทางภูมิภาคเป็นกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ใหม่ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงถูกนำมาเป็นกลไกสำหรับรัสเซีย ที่มองได้ว่าสามารถจะเชื่อมความร่วมมือได้ตั้งแต่ยุโรปจนถึงเอเชีย เช่น EU NAFTA APEC ASEAN เป็นต้น

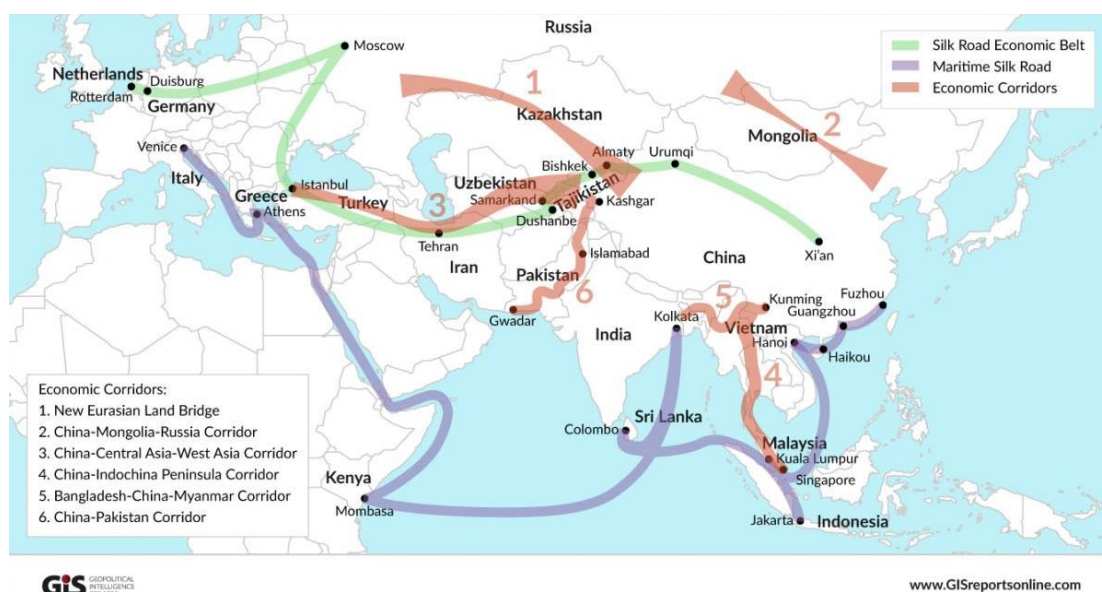
2.2.4 ความสัมพันธ์รัสเซียกับจีนที่ส่งผลต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

อีกหนึ่งประเทศที่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่สามารถละความสนใจไปได้เลยคือสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ได้เสนอข้อริเริ่มที่จะเชื่อมจีนสู่ยุโรปไม่ว่าจะเป็นทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะเส้นทางสายไหมทางบกจะพาดผ่านประเทศในเอเชียกลางซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย การเข้ามาของจีนในภูมิภาคเอเชียกลางที่เป็นเสมือนสนามหลังบ้านของรัสเซียที่ต้องได้รับการปกป้องและรักษาอิทธิพลของรัสเซียไว้ รัสเซียคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามาของจีนได้ แต่รัสเซียต้องเรียนรู้ที่จะบูรณาการตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของข้อริเริ่มของจีน เพื่อรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตนในภูมิภาคยูเรเชีย

การก้าวขึ้นมาเป็นบทบาททางเศรษฐกิจของมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะ ค.ศ. 2013 จีนได้เปิดตัวข้อเสนอการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมที่เคยนำความรุ่งโรจน์ทางการค้ามาสู่จีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของจีนกับประเทศตามเส้นทางสายไหมทางบกก็เป็นเครื่องมือทางการทูตหนึ่งที่จีนพยายาม

ใช้กับประเทศในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สำหรับรัฐบาลในภูมิภาคนี้มองจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่น่าสนใจ อย่างน้อยที่สุดจีนไม่เข้าแทรกแซงเรื่องการเมืองภายในประเทศ

รัสเซียตระหนักถึงการรวมตัวภายในภูมิภาคยูเรเชียและรัสเซียได้ใช้องค์การระหว่างประเทศและข้อริเริ่มอื่นๆ เชื่อมโยงกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่างองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ตามผลการประชุมที่กรุงทาชเคนต์ นายวลาดิมีร์ ปูตินได้เชิญชวนประเทศสมาชิกอื่นๆ ในองค์การ เข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ส่วนข้อริเริ่ม Silk Road Economic Belt ของจีน มีการประสานนโยบายระหว่างกัน แต่ต่างฝ่ายต่างสร้างโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งในประเทศตน รัสเซียตั้งใจที่จะร่วมทุกโครงการในภูมิภาคเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 4 Six corridors: China's Belt and Road Initiative

ที่มา: Geopolitical Intelligence Services, "Opinion: The BRI – China's road to hegemony," GIS, accessed April 8, 2018, <https://www.gisreportsonline.com/opinion-the-bri-chinas-road-to-hegemony,economy,2318,report.html>.

เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางทางการค้าในอดีตของจีนกับทวีปยุโรป มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางเริ่มต้นที่เมืองฉางอาน (Chang'an) หรือซีอานในปัจจุบัน และเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียกลางโดยผ่านเมืองทาชเคนต์ (Tashkent) และเมืองบูคารา (Bukhara) ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศอุซเบกิสถาน จาง เซียน (Zhang Qian) ทูตของราชสำนักจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น เดินทางไปยังดินแดนแถบเอเชียกลาง ดังนั้นจึงเกิดเครือข่ายเส้นทางการค้าเชื่อมคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อัฟกานิสถาน และปากีสถาน เส้นทางดังกล่าวได้ขนส่งสินค้าและเทคโนโลยีจากจีนไม่ว่าจะเป็นไหม ผ้าไหม การเลี้ยงไหม ใบชา เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพรจีน เทคนิคการทำกระดาษ การพิมพ์ เป็นต้น ส่วนสินค้าและวัฒนธรรมที่จีนได้รับจากยุโรป เอเชียตะวันออก และเอเชียกลาง ได้แก่ เพชรพลอย เครื่องหอม เหริยญเงินเหริยญทอง เสื้อผ้าจากเอเชียกลาง เป็นต้น แต่ทว่าเมื่อเทคโนโลยีการเดินเรือสมุทรก้าวหน้ามากขึ้นนับตั้งแต่

ศตวรรษที่ 9 ส่งผลให้การขนส่งทางทะเลขยายบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะใน ค.ศ. 1405 เจิ้งเหอ (Zheng He) ในสมัยราชวงศ์หมิง ได้ออกเดินทางสำรวจทางทะเล จากจีน ไปยัง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาตะวันออก และคาบสมุทรอาหรับ ต่อมาศตวรรษที่ 16 การค้าระหว่างเอเชียและยุโรปได้อาศัยเส้นทางทะเลแทน อีกทั้งการค้าขายผ่านเส้นทางสายไหมทางบกต้องเผชิญกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เลวร้าย และความไม่สงบจากความขัดแย้งในบริเวณอิรัก อิหร่าน และอัฟกานิสถาน จึงทำให้การค้าดังกล่าวเสื่อมความนิยมลง

ในปัจจุบันเกิดความพยายามฟื้นคืนเส้นทางสายไหมโดยการริเริ่มขึ้นจากหลากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลางหลังจากการถอนกองกำลังจากประเทศอัฟกานิสถาน โดยปรับบทบาทจากการรักษาความมั่นคงมาสู่การสร้างความร่วมมือทางการค้า พลังงาน และการคมนาคมภายในภูมิภาค เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ประเทศอัฟกานิสถานและประเทศในเอเชียกลาง ด้วยเห็นว่าประเทศในเอเชียกลางมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก แต่ยังเป็นภูมิภาคที่ร่วมมือและรวมตัวกันในระดับต่ำ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ไม่สามารถนิ่งเฉยต่อการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมของตน ด้วยการพัฒนาและการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริโภคพลังงานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังต้องการการกระจายสินค้าไปตะวันตกเพื่อเพิ่มความมั่นคงและเพื่อลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างพื้นที่ตะวันออกและตะวันตกของจีน ดังนั้นจีนจำเป็นต้องแสวงหาทั้งตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียกลาง เศรษฐกิจของจีนเติบโตได้ช้าลง จีนต้องการแรงกระตุ้นใหม่ๆ การผลิตที่ล้นเกิน การฟื้นคืนเส้นทางสายไหมจะช่วยระบายกำลังการผลิตของจีน

นโยบาย One Belt One Road (OBOR)⁴⁶ หรือ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เป็นข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคของจีน นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลจีนริเริ่มขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านการค้าระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง และยุโรป แยกออกเป็น 2 เส้นทางคือ เส้นทางสายไหมทางทะเล และเส้นทางสายไหมทางบก โดยเฉพาะเส้นทางสายไหมทางบกเป็นเส้นทางสายไหมเดิมในอดีต และเป็นเส้นทางที่นำจีนไปบูรณาการความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

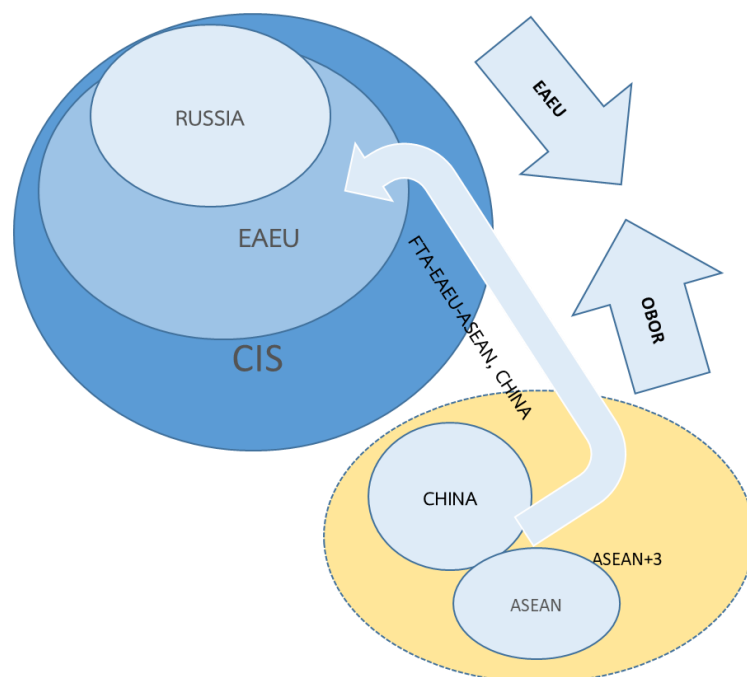
นโยบาย Silk Road Economic Belt เป็นเส้นทางสายไหมเส้นทางเดิมที่พาดผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง โดยเริ่มเชื่อมจีนทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้กับภูมิภาคเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และทวีปยุโรป นโยบายนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจและรวมไปถึงอิทธิพลทางการเมืองของจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง โดยผ่านแผนการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน นายสี จิ้นผิงได้เสนอการสร้างหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทาง ในการประชุมสุดยอดผู้นำองค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ค.ศ. 2013 โดยข้อเสนอประกอบไปด้วย 5 ประเด็นดังนี้

⁴⁶ ปัจจุบันเรียกเป็น Belt and Road Initiative หรือ BRI แทน

1. สร้างความแข็งแกร่งในการสื่อสารนโยบาย เพื่อช่วยกระตุ้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ
2. สร้างความแข็งแกร่งในการเชื่อมโยงทางถนน โดยมีแนวคิดสร้างระเบียงการขนส่งขนาดใหญ่จากมหาสมุทรแปซิฟิกไปสู่ทะเลบอลติกและจากภูมิภาคเอเชียกลางสู่มหาสมุทรอินเดีย อีกทั้งสร้างเครือข่ายการเชื่อมโยงทางการขนส่งระหว่างเอเชียตะวันออก เอเชียตะวันตกและเอเชียใต้
3. สร้างความแข็งแกร่งในการอำนวยความสะดวกด้านการค้า มุ่งขจัดอุปสรรคทางการค้าและลดค่าใช้จ่ายการค้าและการลงทุน
4. สร้างความแข็งแกร่งความร่วมมือทางการเงิน
5. สร้างความแข็งแกร่งความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

การดำเนินนโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทางจำเป็นต้องใช้เงินทุนเพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ จีนได้จัดตั้งกองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund) โดยจัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2014 กองทุนนี้จีนจะระดมทุนจากภายในประเทศ และจะลงทุนในโครงการที่อยู่ตามพื้นที่ของแผน One Belt One Road อีกทั้งกองทุนนี้ไม่ได้มุ่งเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเน้นไปที่โครงการที่มีผลตอบแทนสูง เช่น การพัฒนาทรัพยากรและความร่วมมือระดับอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้จีนยังจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asia Infrastructure Investment Bank) จุดประสงค์ของจีนก็เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียในรูปแบบเงินกู้ในการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน คมนาคม เป็นต้น

ตามภาพที่ 4 แสดงให้เห็นถึง Silk Road Economic Belt เน้นสร้างระเบียงเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Land Bridge) และพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น ระเบียงเศรษฐกิจจีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (China-Mongolia-Russia Economic Corridor), ระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง-เอเชียตะวันตก (China-Central Asia-West Asia Economic Corridor) และ ระเบียงเศรษฐกิจจีน-แหลมอินโดจีน (China-Indochina Peninsula Economic Corridor) โดยมีแผนการพัฒนาการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนนและทางรถไฟ พัฒนาพื้นที่ชนบท และสนับสนุนกระบวนการทำให้เป็นเมือง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนอุตสาหกรรมหนัก และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการลงทุนสำหรับกิจการขนาดย่อมและขนาดกลาง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องเพิ่มการลงทุนในด้านการท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งจัดการเอื้ออำนวยในด้านการค้าและการส่งเสริมให้เกิดการค้าข้ามพรมแดน รวมทั้งการบริการและการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน

ภาพที่ 5 ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt

ที่มา: The Russian presidential academy of national economy and public administration.
<http://apec-center.ru/en/> และ โครงการวิจัยยุทธศาสตร์และนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยหลังสหภาพโซเวียตปี ค.ศ.1990 ถึง 2015 (ทุนวิจัยอาจารย์รุ่นใหม่ สกว. จิราพร ตริวิเศษสร)

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt ของประเทศจีน ขึ้นอยู่กับตัวแสดงหลัก 2 ประเทศคือ รัสเซียกับจีน แม้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นองค์การระหว่างประเทศ แต่ก็ต้องยอมรับว่ารัสเซียมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานและการปฏิสัมพันธ์กับกรอบความร่วมมืออื่นๆ แต่ไม่ได้มีเพียงแต่รัสเซียเท่านั้น ราชอาณาจักรก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังแสดงบทบาทในเวทีความร่วมมือดังกล่าว การแสดงบทบาทของสองประเทศเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย และ Silk Road Economic Belt

สาธารณรัฐประชาชนจีนถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาคและระดับโลกของรัสเซีย⁴⁷ รัสเซียและจีนต่างสนับสนุนระบบหลายขั้วอำนาจในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภายหลังการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของตะวันตกต่อรัสเซีย จีนเป็นประเทศที่รัสเซียให้ความสนใจโดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ แต่พลวัตทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศยังล่าช้า เนื่องด้วยโครงสร้างทางเศรษฐกิจของรัสเซียเป็นโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของสองประเทศเน้นการค้าขาย แต่การลงทุนระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ รัสเซียตระหนักรู้ถึงจุดอ่อนของความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังนั้นจำเป็นต้องขยายความร่วมมือกับจีนใน

⁴⁷ Ivan Timofeev, *Theses on Russia's foreign policy and Global positioning (2017-2024)*, ed. Andrey Kortunov and Sergey Utkin, Moscow: Center for Strategic Research, 2017. 22.

ระดับทวิภาคีและพหุภาคี ในกรอบของ Silk Road Economic Belt จะทำให้รัสเซียและสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ผลประโยชน์ กล่าวคือ การเข้าร่วม Silk Road Economic Belt จะเปิดโอกาสให้จีนเข้ามาพัฒนาเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในประเทศสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อาจส่งผลให้ภูมิภาคนี้เป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนระหว่างเอเชียและยุโรป ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt ช่วยในการพัฒนาภายในประเทศของทั้งสองฝ่าย จีนได้พัฒนาเขตตะวันตกของตน ส่วนรัสเซียและประเทศคาซัคสถานและคีร์กีซสถานได้เปิดรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจากการลงทุนของจีน รัสเซียและประเทศสมาชิกอื่นๆ สามารถใช้เส้นทาง Silk Road Economic Belt สร้างความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ตามเส้นทาง การบูรณาการของสองข้อคิดริเริ่มจะเป็นส่วนสนับสนุนบทบาทของรัสเซียในภูมิภาค โดยเฉพาะสามารถขจัดเขตกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่รัสเซียไม่สามารถผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้สำเร็จได้

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับจีนอาจขึ้นอยู่กับความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน เนื่องด้วยการดำเนินนโยบาย Silk Road Economic Belt จำเป็นต้องผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง การเข้ามาของจีนในภูมิภาคเอเชียกลางที่เป็นเขตอิทธิพลของรัสเซีย รัสเซียคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามาของจีนได้ และต้องแสวงหาจุดผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน นี่อาจไม่ใช่ครั้งแรกของจีนในการเข้ามาบีบบังคับในภูมิภาคดังกล่าว จีนเข้ามาสร้างกรอบความร่วมมือพหุภาคีตั้งแต่เซี่ยงไฮ้ 5 จนถึงองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ จีนได้แสดงบทบาทการประกันความมั่นคงมาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่าภูมิภาคเอเชียกลางเต็มไปด้วยการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และ Silk Road Economic Belt องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ รับผิดชอบที่ประกันความมั่นคงในระดับภูมิภาค ส่วน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และ Silk Road Economic Belt รับผิดชอบที่การพัฒนาเศรษฐกิจ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและ Silk Road Economic Belt คงต้องทำงานร่วมกันในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแต่แตกต่างรูปแบบกันไปด้วยเหตุผลที่ว่า

1. จีนเน้นการปฏิสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
2. สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีระหว่างประเทศสมาชิก

สองประเด็นข้างต้นทำให้เห็นว่าอาจจะเกิดการทับซ้อนระหว่างอิทธิพลของรัสเซียและจีนอาจเกิดขึ้น แต่ทุกฝ่ายได้แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันและหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งอันจะเป็นอุปสรรคต่อการสร้าง Greater Eurasia และเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันสำหรับการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มอื่น

ดังนั้นในบทที่ 2 นี้ เห็นได้ວ່ານับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็นสิ้นสุดลง การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ โครงสร้างทางภูมิภาคมีความเป็นอิสระมากขึ้นในทางการเมืองและเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มแบบภูมิภาคนิยมหลังยุคสงครามเย็นที่ไม่ใช่การรวมกลุ่มแบบชั่วคราวทาง การเมืองแบบช่วงสงครามเย็น เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เน้นความมั่นคงใน ระดับภูมิภาค และสร้างดุลอำนาจทางเศรษฐกิจ เน้นการส่งออกเป็นการขับเคลื่อนความเป็น ประชาธิปไตย การเกิดการรวมกลุ่มของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่แรกเริ่มมาจากความเป็นประชาคม และการรวมกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อุดมการณ์ทางการเมือง แม้ว่ากลุ่มประเทศสมาชิกจะเป็นกลุ่ม ประเทศเครือรัฐเอกราชและเอเชียกลางที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียต แต่ความสัมพันธ์กับรัสเซียจะมี วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายของรัสเซียที่ต้องการ คือ หลังจากที่สหภาพโซเวียตแตกออกรัสเซีย และประเทศในกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจอ่อนแอ จึงต้องฟื้นฟู ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัฐต่างๆ รวมถึงสร้างความร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจให้มี จุดหมาย รวมถึงสร้างกลไกอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ การสร้างเขตเศรษฐกิจเดียว การสร้าง ความเป็นสหภาพศุลกากร และสร้างเขตการค้าเสรี ที่เน้นในเรื่องยุทธศาสตร์ของภูมิภาคยูเรเชีย มี ความคล้ายคลึงกับองค์การทางภูมิภาคที่สำคัญอย่างสหภาพยุโรป และอาเซียน เพื่อการสร้างอำนาจ ต่อรองทางการค้า สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยรัสเซียมีแรงผลักดันจากความ ขัดแย้งกับยูเครน รวมถึงการแทรกแซงของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ตามสหภาพ เศรษฐกิจยูเรเชียยังมีข้อจำกัดในบางเรื่องทำให้มีความจำเป็นต้องขยายความร่วมมือกับกลุ่มประเทศ ต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น จีนที่เชื่อมโยงความร่วมมือในกรอบเส้นทางสายไหมใหม่ ที่จีนเองก็มีความ ต้องการเชื่อมโยงเส้นทางการค้ากับเอเชียกลางเช่นกัน และรัสเซียมองว่าจะช่วยลดแรงกดดันทาง การเมืองและสร้างความสำคัญทางการค้าภายในภูมิภาค

บทที่ 3

ความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซียภายใต้ความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

3.1 ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซียในปัจจุบัน

3.1.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง

(1) ความสัมพันธ์ทางการเมืองตั้งแต่จุดเริ่มต้นความสัมพันธ์จนถึงก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียต

ไทยมีความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับประเทศรัสเซียยาวนานและรอบด้านมากกว่าทุก ๆ ประเทศ ไทยและรัสเซียได้ยึดถือการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน ค.ศ. 1897 เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน แต่ทว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายได้หยุดชะงักเนื่องด้วยการล้มล้างจักรวรรดิรัสเซีย แต่เมื่อสถานการณ์ของทั้งสองประเทศดำเนินเป็นปกติ ไทยกับสหภาพโซเวียตได้เริ่มสถาปนาทางการทูตระหว่างกันเมื่อ ค.ศ. 1939 และสำเร็จในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1941 แต่การแลกเปลี่ยนอัครราชทูตไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากเกิดสงครามระหว่างเยอรมนีกับสหภาพโซเวียตในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1941 ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตหยุดชะงักลง เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ไทยต้องการเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เมื่อ ค.ศ. 1946 สหภาพโซเวียตไม่แสดงการยับยั้งคำขอเป็นสมาชิกสหประชาชาติของประเทศไทย เนื่องจากทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูต ต่อมาทั้งสองประเทศได้ยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นระดับเอกอัครราชทูตช่วง ค.ศ. 1956 แต่ทว่าด้วยความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศห่างเหินกันตลอดช่วงสงครามเย็น อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงดำเนินความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต โดยดำเนินนโยบายรักษาดุลอำนาจมหาอำนาจรัสเซีย สหรัฐฯ และจีน เมื่อ ค.ศ. 1970 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงทางการค้าฉบับแรก และเหตุการณ์สำคัญที่เป็นรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศคือ การเสด็จเยือนของพระราชวงศ์ระดับสูง อย่างในระหว่างวันที่ 13 - 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1974 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในขณะนั้นทรงเป็นพระอาจารย์และหัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันตกที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายหลังการเสด็จเยือนสหภาพโซเวียต ประเทศไทยได้เริ่มการเรียนการสอนเป็นภาษารัสเซียครั้งแรกในระดับมหาวิทยาลัยใน ค.ศ. 1975 ต่อมาพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในขณะนั้นเสด็จเยือนระหว่างวันที่ 16-21 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ณ กรุงมอสโก ต่อมาสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ได้เสด็จเยือนเป็นครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 10-19 กรกฎาคม ค.ศ. 1989 เสด็จเยือนตามสถานที่สำคัญต่างๆ ในกรุงมอสโก และได้เสด็จเยือนเมืองอิร์คุสค์ (Irkutsk) ในเขตไซบีเรีย โดยในภายหลังได้ออกพระนิพนธ์ท่องเที่ยว “ที่ไซบีเรียหนาวไหม: Is It Cold In Siberia?” ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1990 ส่วนการเยือนในระดับผู้นำรัฐบาลที่สำคัญคือ ระหว่างวันที่ 21-27 มีนาคม ค.ศ. 1979 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีของไทยได้เยือนสหภาพโซเวียตและได้พบกับนายลีโอนิด เบรจเนฟ เพื่อหารือปัญหาการแทรกแซงประเทศกัมพูชาของประเทศเวียดนามซึ่งเป็น

พันธมิตรสำคัญที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุน ต่อมาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้เยือนสหภาพโซเวียตระหว่างวันที่ 16-22 พฤษภาคม ค.ศ. 1988 และได้หารือกับนายมีคาอิล การ์บาชอฟในประเด็นทั้งการประคับประคองความสัมพันธ์ให้เป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์และปัญหากัมพูชาที่สหภาพโซเวียตรับไปเจรจากับประเทศเวียดนามให้ถอนกำลังทหารออกจากกัมพูชา ทางฝ่ายผู้นำของสหภาพโซเวียตก็ได้เยือนไทยตอบแทนเช่นเดียวกัน อย่างในปี ค.ศ. 1988 นายเอ็ดดูอาร์ด เชวารัดนาเด (Eduard Shevardnadze) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหภาพโซเวียต และนายนิโกลา ริชคอฟ (Nikolai Ryzhkov) นายกรัฐมนตรีสหภาพโซเวียตเยือนไทยอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1990 จะเห็นได้ว่าก่อนสหภาพโซเวียตจะล่มสลายการเยือนระดับผู้นำหลายระดับทั้งของไทยและรัสเซียได้นำไปสู่รากฐานความสัมพันธ์ในยุคใหม่ โดยเฉพาะเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงไทยยังคงดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซียอย่างต่อเนื่อง

(2) ความสัมพันธ์ทางการเมืองในช่วงทศวรรษ 1990

เมื่อสงครามเย็นได้ยุติลง สภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน แต่ละประเทศต่างพึ่งพาซึ่งกันและกันและรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ อุดการณ์ทางการเมืองซึ่งในอดีตเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งระดับโลกก็ได้เบาบางลง การสร้างความไว้วางใจและสร้างความมั่งคั่งร่วมกันเป็นประเด็นสำคัญในยุคหลังสงครามเย็น เหนือเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย ความสัมพันธ์ในยุคใหม่ก็ถือกำเนิดขึ้น ใน ค.ศ. 1992 คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้รัสเซียเป็นหนึ่งในความสำคัญของนโยบายต่างประเทศของไทย เหตุการณ์สำคัญครั้งแรกในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของสองประเทศคือ เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในขณะนั้นเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการในฐานะอาคันตุกะของรัฐบาลรัสเซียระหว่างวันที่ 17-24 มีนาคม ค.ศ. 1993 และได้ทรงพระราชนิพนธ์ “รอยยิ้มหมีขาว” เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนิน ภายหลังเหตุการณ์สำคัญในครั้งนี้กระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายก็ได้หารือร่วมกันเป็นระยะๆ ต่อมาใน ค.ศ. 1993 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-รัสเซีย (Joint Thai-Russian Commission on Bilateral Cooperation: JC) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียให้รอบด้านและมีพลวัต การประชุมจัดขึ้นโดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานโดยกำหนดการจัดประชุม 2 ปีครั้ง และสลับการเป็นเจ้าภาพหลังจากนั้นก็มีการเยือนระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอย่างใน ค.ศ. 1994 นายอันเดรย์ โคชีรอฟ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียเยือนไทย ส่วนฝ่ายไทย รองประธานสภาผู้แทนราษฎรเยือนมอสโกอย่างเป็นทางการถือได้ว่าเป็นการเยือนอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของสภาดумаของรัสเซีย⁴⁸

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1996 นายอานวย วีรวรรณ รองนายกรัฐมนตรีของไทยได้หารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียในประเด็นความร่วมมือทางการเมือง และได้หารือกับรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ในประเด็นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการค้า และใน ค.ศ. 1996 เกิดเหตุการณ์สำคัญคือ การลงนามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและ

⁴⁸ Анна Владимировна Симоненко, «Россия – Таиланд: история продолжается,» *Россия и АТФ*, No. 4, (декабрь 2007): 76.

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยในการให้บริการขนส่งทางอากาศ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 1996⁴⁹ และในปี ค.ศ. 1997 เป็นปีครบรอบการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย 100 ปี ในโอกาสนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนโทรเลขแสดงความยินดีระหว่างหัวหน้ารัฐบาลของทั้งสองประเทศ อีกทั้งประธานองคมนตรีและอดีตนายกรัฐมนตรีของไทย พลเอกเปรม ติลสูลานนท์ เยือนรัสเซีย ส่วนนายเยฟเกนี PRIMAKOV (Yevgeny Primakov) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนไทย

เหตุการณ์การครบรอบ 100 ปี ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ได้จัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดนิทรรศการ คอนเสิร์ต การประชุม เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้และเข้าใจกันมากขึ้น และเป็นแรงผลักดันการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายให้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน⁵⁰ ภายหลังจากปี ค.ศ. 1997 การปฏิสัมพันธ์โดยตรงและรอบด้านระหว่างไทยกับรัสเซียก็ได้เร่งพัฒนามากขึ้น ได้ลงนามพิธีสารว่าด้วยความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกรุงเทพฯ กับกรุงมอสโก โดยแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหารเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวและกีฬา⁵¹ นอกจากนี้กรุงเทพฯ ยังได้เจริญความสัมพันธ์กับนครเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อแลกเปลี่ยนการศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และวิทยาศาสตร์⁵²

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับรัสเซียไม่เพียงแต่การปฏิสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีเท่านั้น แต่ยังส่งผลการพัฒนาความสัมพันธ์ในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค ประเทศไทยสนับสนุนให้รัสเซียเข้ามาปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะไทยสนับสนุนให้รัสเซียได้เป็นสมาชิกกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปค (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) และสนับสนุนให้รัสเซียได้รับสถานะประเทศคู่เจรจากับอาเซียน จะเห็นได้ว่าทั้งรัสเซียและไทยต่างสนใจสร้างกรอบความร่วมมือที่มั่นคงในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

(3) ความสัมพันธ์ทางการเมืองในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-รัสเซียในยุคใหม่ดำเนินบนรากฐานความสัมพันธ์อันดีทางการเมือง ทำให้ทั้งสองประเทศเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันและนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะในทศวรรษ 2000 ความร่วมมือต่างๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นและอย่างรอบด้าน ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามข้อตกลงต่างๆ ได้แก่ ปี ค.ศ. 2000 ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยในความร่วมมือด้านวัฒนธรรม (Agreement on

⁴⁹ สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, “ข้อตกลงทวิภาคี,” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/hist-agr-th>.

⁵⁰ Аида Алексеевна Симония, «Перспективы развития военно-технического сотрудничества России со странами Юго-Восточной Азии,» *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития*, No. 9, (2006): 77.

⁵¹ สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, “กรุงมอสโก สหพันธรัฐรัสเซีย,” สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561, http://iad.bangkok.go.th/th/showsister_cities?id=6.

⁵² สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, “นครเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย,” สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561, http://iad.bangkok.go.th/th/showsister_cities?id=7

Cooperation in the Field of Culture between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation)

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองประเทศได้รับการพัฒนาขึ้น เมื่อรัสเซียนำโดยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ส่วนไทยคือ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ในระหว่างวันที่ 16-18 ตุลาคม ค.ศ. 2002 นายกรัฐมนตรีของไทยเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการ ในครั้งนั้นทั้งสองฝ่ายต่างเน้นย้ำการพัฒนาความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม อาจจะกล่าวได้ว่าประเทศไทยในสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ช่วง ค.ศ. 2002-2005 ไทยพยายามสร้างความร่วมมือกับรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกันความมั่นคง การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และก็ได้ถึงความร่วมมือในช่วงระหว่างนั้นรอบด้านและเข้มข้นอย่างมาก ผลการเยือนทั้งสองฝ่ายได้ลงนามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยในความร่วมมือนำด้านการท่องเที่ยว (Agreement on Cooperation in the Field of Tourism between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation) ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยในการส่งเสริมและคุ้มครองด้านการลงทุน (Agreement on Promotion and Protection of Investment between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation) ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยในการยกเว้นการตรวจลงตราสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Agreement on Mutual Abolishing of Visa Requirement for Diplomatic and Official Passport between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation) และบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซียว่าด้วยความร่วมมือด้านเทคโนโลยีอวกาศและการประยุกต์ใช้ (Memorandum of Understanding on Cooperation in the Field of Space Technologies and their Application between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Russian Federation)⁵³ ส่วนประเด็นการเจรจาเรื่องการจัดโครงสร้างหนี้กับฝ่ายไทย ทางสหพันธรัฐรัสเซียได้เสนอชำระหนี้พร้อมอัตราดอกเบี้ยคงที่ 2.5% ให้ฝ่ายไทยภายใน 5 ปี รัสเซียจะชำระหนี้ด้วยสินค้า ได้แก่ อุปกรณ์เทคโนโลยีและการบริการสื่อสารดาวเทียม อุปกรณ์การทหารและบริการ ตลอดจนสินค้าและบริการอื่นๆ ตามที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน⁵⁴ ทางฝ่ายไทยยอมรับข้อตกลงในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและวิธีการชำระหนี้สินของสหพันธรัฐรัสเซีย

ในขณะที่ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ การเยือนประเทศไทยในครั้งนี้นับเป็นการเยือนไทยเป็นครั้งแรกของ

⁵³ สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, “ข้อตกลงทวิภาคี,” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/hist-agr-th>.

⁵⁴ จุลชีพ ชินวรรณโณ, *สยาม รัสเซีย ไทย การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน อนาคต*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, 63.

ผู้นำประเทศในระดับประมุขของรัฐ ถือได้ว่าเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันครั้งสำคัญที่ก่อตั้งมานานกว่า 100 ปี ผลภายหลังจากการเยือนอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินคือการลงนามข้อตกลงในการชำระหนี้ของสหพันธรัฐรัสเซียแก่ราชอาณาจักรไทย และบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นด้านการสนับสนุนทางการทหารระหว่างรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย⁵⁵ ซึ่งเป็นความร่วมมือทางเทคโนโลยีทางการทหาร มนุษยธรรม ด้านเศรษฐกิจ การค้า และการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรม และการค้ายาเสพติด รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูล การฝึกอบรมบุคลากรทางการทหาร การจัดงานสัมมนาและวิจัยร่วมกัน

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ผู้นำของทั้งสองประเทศได้หารือและลงนามเอกสารสำคัญระหว่างการเข้าร่วมประชุมเอเปคที่ปูซาน เกาหลีใต้ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามข้อตกลงที่สำคัญความร่วมมือด้านพลังงาน ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างบริษัทก๊าซพรอม ธนาคาร Vneshekonombank และบริษัท ปตท. จำกัด มหาชน และในปีเดียวกันระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซียว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราเพื่อการเยือนระหว่างกันของชนชาติแห่งราชอาณาจักรไทยและของชนชาติสหพันธรัฐรัสเซีย (Agreement between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation on the term of Visa Exemption for Mutual Visits of the Nationals of the Kingdom of Thailand and the Government of Russian Federation) เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2005 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อ 24 มีนาคม ค.ศ. 2007 ซึ่งเป็นข้อตกลงที่สำคัญที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและความเข้าใจของประชาชนระหว่างกันในปัจจุบัน

นอกจากการเยือนอย่างเป็นทางการระหว่างกันเป็นประจำของผู้นำของทั้งสองประเทศ ผู้นำทั้งสองยังพบปะกันในองค์การระหว่างประเทศ อย่างในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2006 และเดือนกันยายน ค.ศ. 2007 การประชุมสุดยอดเอเปคที่ฮานอยและซิดนีย์ เกิดการหารือกรอบระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับนายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ส่วนในปี ค.ศ. 2012 ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำเอเปคที่ลิมา ประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟและนายกรัฐมนตรี สมชาย วงศ์สวัสดิ์ จะเห็นได้ว่าทั้งไทยและรัสเซียใช้โอกาสการเยี่ยมเยือนและการพบปะในเวทีระหว่างประเทศเพื่อหารือและพัฒนาความสัมพันธ์

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียถือได้ว่าอยู่บนรากฐานความสัมพันธ์อันดีระดับราชวงศ์ แม้ว่าในปัจจุบันรัสเซียจะเปลี่ยนการปกครองที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข แต่ทั้งสองฝ่ายก็ยังมีการเยือนของผู้นำในระดับสูง โดยในปี ค.ศ. 2007 ถือได้ว่าเป็นปีที่สำคัญของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ระหว่างวันที่ 2-11 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นผู้แทนพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ในฐานะพระราชอาคันตุกะของประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย เนื่องในโอกาสที่รัฐบาลรัสเซียจัดงานฉลองครบรอบ 110 ปีความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

เจ้าอยู่หัวทรงเสด็จประพาสรัสเซียเมื่อ ค.ศ. 1897 ในโอกาสนี้มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาภาษาและวัฒนธรรมตะวันออกแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

การหารือในระดับสูงและระดับเจ้าหน้าที่ของทั้งสองประเทศถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ของไทยและรัสเซียอย่างมีพลวัต ทั้งสองได้จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซียปี ค.ศ. 2007-2011 ถือเป็นแผนงานแรกในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งถือเป็นแผนงานสำคัญของความร่วมมือทั้งสองฝ่าย⁵⁶ ไทยกับรัสเซียได้จัดตั้งกลไกการหารือ เช่น การหารือประจำปีระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Ministerial Bilateral Consultation) ของทั้งสองฝ่าย และการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในช่วงปี ค.ศ. 2004-2005 การปรึกษาหารือประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศร่วมกันที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ส่งผลให้ฐานะของไทยและรัสเซียมีความสำคัญในเวทีระหว่างประเทศและภูมิภาค โดยเฉพาะการสนับสนุนการสร้างระบบโลกหลายขั้วอำนาจ และการสร้างความมั่นคงในระดับโลก การไม่แพร่กระจายอาวุธทำลายล้างสูงและการปลดอาวุธ การต่อสู้กับการก่อการร้ายและกลุ่มหัวรุนแรง ไทยกับรัสเซียถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกรอบเวทีระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ความร่วมมือรัสเซีย-อาเซียน การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค⁵⁷

เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ภายหลังการเข้าร่วมประชุมอาเซียน ที่จังหวัดภูเก็ต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย นายเซเกย์ ลาฟรอฟ ได้เยือนไทยอย่างเป็นทางการ ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้เข้าพบเพื่อหารือกับนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย นายกษิต ภิรมย์ และลงนาม Plan of consultations ระหว่างปี 2009 - 2011 ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียกับกระทรวงการต่างประเทศของไทย⁵⁸

ในระหว่างการเยือน นายเซเกย์ ลาฟรอฟได้บรรยายพิเศษที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในหัวข้อ ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียและนโยบายรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Russian-Thai relations and Russia's policy in the Asia-Pacific region) เซเกย์ ลาฟรอฟได้กล่าวว่า แม้ประเทศรัสเซียและไทยจะตั้งอยู่ห่างไกลกันหลายพันกิโลเมตร แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า รัสเซีย

⁵⁶ Александр Прохорович Лосюков, «Россия - Таиланд. 110 лет по пути взаимопонимания.» *Международная жизнь*, 2007 No. 6, 16.

⁵⁷ Ibid, 17.

⁵⁸ Сергей Викторович Лавров, «Стенограмма выступления и ответов на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В. Лаврова на совместной пресс-конференции по итогам переговоров с Министром иностранных дел Таиланда К. Пиромом, Бангкок 24 июля 2009 года,» дата обращения: Апрель 8, 2018, <http://www.mid.ru/bdomp/ns-rasia.nsf/1083b7937ae580ae432569e7004199c2/432569d80021985fc32575fd00617f69?OpenDocument>.

กับไทยเป็นเพื่อนบ้านกัน เพราะทั้งสองฝ่ายตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประเทศไทยเป็นสมาชิกอาเซียน ส่วนสถานะของรัสเซียก็เป็นส่วนหนึ่งในอาเซียนเหมือนกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในทางการเมืองและเศรษฐกิจ รัสเซียสนใจรวมตัวกับอาเซียน ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเพื่อไม่ให้ตนเองอยู่นอกการบูรณาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลกสมัยใหม่ โดยเฉพาะโครงการที่น่าสนใจที่น่าจะนำมาใช้กับประเทศในภูมิภาคนี้เพื่อการพัฒนารัสเซียตะวันออกไกลของตน ดังนั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียจึงสำคัญอย่างยิ่ง ตามความคิดเห็นของนายเซเกย์ ลาฟรอฟ รัสเซียและไทยมีมุมมองที่คล้ายกันเกี่ยวกับรัฐเพื่อเป้าหมายการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุมมองเหล่านี้อยู่บนรากฐานความมั่นคงของกฎหมายระหว่างประเทศ ความปรารถนาสร้างระบบโลกที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นบนพื้นฐานหลักการการไม่แบ่งแยก ความมั่นคงร่วมกัน การเคารพซึ่งกันและกัน และความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ตามความคิดเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียนั้นแสดงให้เห็นถึงว่ารัสเซียให้ความสำคัญทั้งไทยและอาเซียน การพัฒนาความร่วมมือในภูมิภาคนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญ

ระหว่างวันที่ 4-13 มิถุนายน ค.ศ. 2011 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีในขณะนั้นเสด็จเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ในโอกาสนี้ทรงรับการถวายรางวัลกิตติมศักดิ์ (Honorary Award) จากสถาบัน เอ็น ดี เซลินสกี (N.D. Zelinsky) ซึ่งเป็นสถาบันด้านอินทรีย์เคมีแห่งสภาวิชาการสหพันธรัฐรัสเซีย และทรงรับการถวายปริญญาดุษฎีกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัย ดี เมนเดเลเยฟ (D. Mendeleev University of Chemical Technology of Russia) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยด้านเทคโนโลยีเคมีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ในฐานะที่ทรงทุ่มเทพระวรกายและพระวิริยะอุตสาหะเพื่อการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์แก่มวลมนุษยชาติ อีกทั้งทรงรับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก (Saint Petersburg State University) ในฐานะที่ทรงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือด้านสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งนับเป็นการสร้างสายสัมพันธ์อันนำไปสู่ความร่วมมือด้านวิชาการและการวิจัย

ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ดีเป็นรากฐานของการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ ระหว่างไทยกับรัสเซีย แต่ทว่าช่วงหนึ่งของความสัมพันธ์ไม่ปรากฏการเยือนในระดับผู้นำประเทศระหว่างกัน มีเพียงแต่การหารือในเวทีการประชุมระหว่างประเทศ จนกระทั่งวันที่ 7-8 เมษายน ค.ศ. 2015 นายคิมทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซียเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะของแขกรัฐบาล ตามคำเชิญของนายกรัฐมนตรีของไทย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือในสาขาต่างๆ บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน นับเป็นการเยือนประเทศไทยในระดับนายกรัฐมนตรีของสหพันธรัฐรัสเซียครั้งแรกในรอบ 25 ปี โดยเป็นการพบกันภายหลังได้พบหารือเมื่อปี ค.ศ. 2014 ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ที่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์มาร์ ผลการเยือนคือ ทั้งสองฝ่ายบรรลุการลงนามความตกลงระหว่างภาคีรัฐจำนวน 5 ฉบับ นอกจากนี้ยังมีการลงนามความตกลงระหว่างภาคเอกชนไทยกับภาคเอกชนรัสเซียอีก 5 ฉบับ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นเศรษฐกิจ การลงทุน และสังคมวัฒนธรรม ทางฝ่ายรัสเซียได้เสนอให้มีการพิจารณาความตกลงด้านอื่นๆ ที่ยังอยู่ระหว่างการพิจารณา

อาทิ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ทรัพย์สินทางปัญญา การวิจัยด้านอวกาศ การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้ลงนามและใช้บังคับให้เกิดประโยชน์และความร่วมมือในด้านต่างๆ⁵⁹ นอกจากนี้ประเด็นที่สำคัญคือ ทางรัสเซียได้หยิบยกประเด็นการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมาหารือกับนายกรัฐมนตรีของไทยอีกด้วย

ความสัมพันธ์ในปัจจุบัน นายกรัฐมนตรีของไทย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของนายดมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีรัสเซีย ระหว่างวันที่ 17-19 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นการเยือนรัสเซียระดับนายกรัฐมนตรีของไทยครั้งแรกในรอบ 11 ปี และได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซียสมัยพิเศษ (ASEAN-Russia Commemorative Summit) ระหว่างวันที่ 19-20 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 ตามคำเชิญของนายวลาดิมีร์ ปูติน เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมและอย่างรอบด้าน โดยรัสเซียถือเป็นประเทศแรกนอกภูมิภาคเอเชียที่นายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนในระดับทวิภาคี ผลการเยือน ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองครบรอบ 120 ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-รัสเซีย ส่วนด้านการค้า-การลงทุน รัสเซียพร้อมสนับสนุนไทยในการเจรจาเพื่อจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย นอกจากนี้รัสเซียพร้อมสนับสนุนไทยในการจัดตั้งโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรในรัสเซีย และการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสูง ทั้งสองฝ่ายยังได้หารือในประเด็นความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ไทยยังขอให้ฝ่ายรัสเซียส่งหัวหน้ารัฐบาลเข้าร่วมการประชุมสุดยอดกรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD) ที่จัดขึ้นในเดือนตุลาคม 2016⁶⁰

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซียระหว่างวันที่ 30 กันยายน ถึง 8 ตุลาคม ค.ศ. 2017 ในการนี้ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นนำ รวมถึงสถาบันอาชีววะและศูนย์ต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสหพันธรัฐรัสเซีย เช่น ศูนย์นวัตกรรมสโกลโกโว (Skolkovo Institute of Science and Technology: Skoltech) กรุงมอสโก ศูนย์การศึกษาซิริอุส (Educational Foundation “Talent and Success”: Sirius) เมืองโซชี และการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมโคลโมโกรอฟ (Kolmogorov School) และมอสโกเซาท์อีสเทิร์น (Moscow South-Eastern School) ณ กรุงมอสโก ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของกลุ่มบริษัท ปตท. การเสด็จพระราชดำเนินเยือนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการศึกษาและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างไทยกับรัสเซีย ผลสืบเนื่องต่อมาทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โรงเรียนกำเนิดวิทย์ สถาบันวิทยสิริเมธีได้จัดการประชุมโต๊ะกลมไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 1 เรื่องความร่วมมือในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มี

⁵⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “นายดมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน 2558,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/55351-นายดมิทรี-เมดเวเดฟ-นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย-เด.html>.

⁶⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-รัสเซีย ที่เมืองโซชี สหพันธรัฐรัสเซีย,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66994-นายกรัฐมนตรีพบหารือประธานาธิบดีรัสเซีย.html>.

ความสามารถพิเศษ ระหว่างวันที่ 18-19 สิงหาคม ค.ศ. 2018 โดยทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม เคมี ชีววิทยา ศิลปะและดนตรี การฝึกอบรมเพื่อการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ การปลูกฝังคุณลักษณะดีจิตใจ การศึกษาทวิภาคี และการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น อีกทั้งมีการลงนามบันทึกความเข้าใจเพื่อร่วมมือกันทางด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ และการศึกษาวิจัย 2 ฉบับระหว่างสถาบันวิทยสิริเมธีกับศูนย์นวัตกรรมสโกลโกโว และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติกับศูนย์นวัตกรรมสโกลโกโว อาจกล่าวได้ว่าการเยือนระดับราชวงศ์ของไทยเป็นการเปิดโอกาสการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในด้านต่างๆ ซึ่งจะปัจจัยหนึ่งต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในอนาคตได้อีกด้วย⁶¹

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองประเทศถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ อย่างการเยือนของราชวงศ์ระดับสูงของไทยเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเทศรัสเซีย และได้ก่อให้เกิดการเรียนการสอนภาษารัสเซียในประเทศไทยครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกทั้งการเยือนของสมาชิกราชวงศ์ของไทยยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องยาวนานมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นการเริ่มต้นความร่วมมือด้านการทหาร การศึกษา วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ และเศรษฐกิจ ส่วนการเยือนระดับผู้นำประเทศของไทยก็ส่งผลดีที่ทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับรัสเซียมีพลวัตอย่างมากตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 20 แต่ทว่าการเมืองภายในประเทศของไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เกิดความไม่ต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ จึงส่งผลให้ความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ปัจจัยทางการเมืองถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันอีกด้วย

3.1.2 ความสัมพันธ์ทางด้านการเศรษฐกิจ

(1) ความสัมพันธ์ทางด้านการเศรษฐกิจในสมัยสหภาพโซเวียต

ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียในยุคปัจจุบันภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ได้พัฒนาความร่วมมือในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะประเด็นทางด้านการเศรษฐกิจ ความร่วมมือดังกล่าวก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายต้องการ โดยทั้งไทยกับรัสเซียได้เริ่มความสัมพันธ์ในด้านดังกล่าวตั้งแต่สมัยรัสเซียยังเป็นสหภาพโซเวียตเริ่มจากความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต การค้า และความสัมพันธ์ทางด้านกงสุลตามปกติ (Agreement between the Union of Soviet Socialist Republics and the Kingdom of Thailand on the Establishment of Normal Diplomatic, Trade and Consular Relation) ในปี ค.ศ. 1941 ต่อมาในปี ค.ศ. 1949 ได้มีการจัดตั้งสถาบันที่ปรึกษาด้านการพาณิชย์ (Trade Counselor Office) ที่สถานเอกอัครราชทูตโซเวียต ที่กรุงเทพฯ เหตุการณ์นี้ถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญอย่างเป็นทางการของความสัมพันธ์ทางการค้าทวิภาคีของทั้ง

⁶¹ มติชน, “ประชุมโต๊ะกลมไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 1 เดินหน้าพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษและการวิจัย,” มติชนออนไลน์, 22 สิงหาคม 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2561, https://www.matichon.co.th/education/news_1095772.

สองประเทศ⁶² ซึ่งในปัจจุบันคือ ผู้แทนการค้าสหพันธรัฐรัสเซียประจำราชอาณาจักรไทย (Trade Representation of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand)

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างรัสเซียและไทยอยู่บนพื้นฐานของความตกลงทางการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต (Trade Agreement between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Union of Soviet Socialist Republics) ซึ่งลงนามเมื่อวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1970 ประเด็นของข้อตกลงดังกล่าวคือ การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยทางการค้าและการขนส่ง ต่อมาได้ลงนามพิธีสารจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้า (Protocol on the Establishment of the Joint Thai-Soviet Commission on Trade between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Union of Soviet Socialist Republics) เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1987 เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย รัสเซียเป็นรัฐที่สืบทอด พันธกรณีทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในอดีตก็สืบทอดมาสู่ความสัมพันธ์ไทยกับรัสเซียด้วย⁶³

(2) ความสัมพันธ์ทางด้านการเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1990

การขยายการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-รัสเซียถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ในยุคใหม่ของทั้งสองประเทศ ประเทศรัสเซียและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจการค้า ในแง่ปริมาณการค้ากับรัสเซีย ไทยถือว่าเป็นประเทศสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียน

กลไกภาครัฐที่สำคัญของความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายคือ คณะกรรมการความร่วมมือว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-รัสเซีย (Joint Commission: JC) เป็นผลจากความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทวิภาคีไทย-รัสเซียว่าด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซีย (Agreement on the Establishment of the Russian-Thai Joint Commission for bilateral Cooperation between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Russian Federation) เมื่อวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1993 เป็นความพยายามส่งเสริมความร่วมมือในรูปแบบทวิภาคีระหว่างกันในสาขาต่างๆ เช่น การส่งเสริมการค้าและการลงทุนในด้านพลังงาน การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงด้านการเกษตร โดยจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 1997 และดำเนินการประชุมอย่างต่อเนื่องในปี ค.ศ. 1999, 2000, 2009 และ 2013 อย่างการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ. 2015 ที่กรุงมอสโก พลเอก ณะศักดิ์ ปภิวาประกร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเยือนกรุงมอสโก สหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 14 – 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 ผลการหารือที่สำคัญในครั้งนี

⁶² สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า,” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/economy-th>.

⁶³ จุลชีพ ชินวรรณโณ, *สยาม รัสเซีย ไทย การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน อนาคต*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, 47.

ได้แก่ รัสเซียเชิญไทยพิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-Eurasia Economic Union (EAEU)⁶⁴ โดยจะเห็นได้ว่าตั้งแต่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในต้นปี ค.ศ. 2015 รัสเซียได้พยายามเชิญชวนประเทศนอกภูมิภาคเข้ามาบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน อย่างการจัดทำความตกลงการค้าเสรีที่ไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่รัสเซียเชิญให้พิจารณาจัดทำ นอกจากนี้ยังมีประเด็นสินค้าการเกษตรที่ไทยมีมาตรฐานและได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ฝ่ายไทยได้เสนอให้ฝ่ายรัสเซียพิจารณาผ่อนคลายกฎระเบียบและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าเกษตรจากไทย ส่วนฝ่ายรัสเซียแสดงถึงความพร้อมที่จะเสนอซื้อขายพาราจากไทย อีกทั้งยังหารือในประเด็นการอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน การศึกษาความเป็นไปได้ที่รัสเซียจะมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบรางและการลงทุนของรัสเซียในเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนของไทย อีกทั้งทั้งสองฝ่ายยังได้หารือประเด็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนด้านการวิจัยวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมวัฒนธรรม และการขยายการท่องเที่ยว และได้เน้นย้ำให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมความร่วมมือให้เป็นรูปธรรม⁶⁵ ส่วนการประชุมครั้งต่อไป ครั้งที่ 7 ไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-รัสเซีย นอกจากนี้ไทยกับรัสเซียได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการด้านการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-รัสเซีย (Sub-Commission on Trade and Economic Cooperation) ภายใต้คณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-รัสเซีย ซึ่งได้จัดการประชุม ค.ศ. 2011 และ 2014⁶⁶ ส่วนกลไกส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างกันของภาคเอกชน คือ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1997 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าและอุตสาหกรรมของสหพันธรัฐรัสเซียกับสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย (Agreement on Cooperation between The Board of Trade of Thailand and The Chamber of Commerce and Industry of The Russian Federation) โดยมีเป้าหมายเพื่อเจรจาจัดตั้งสภาธุรกิจไทย-รัสเซีย (Joint Business Council) ต่อมาฝ่ายไทยได้จัดตั้งหอการค้าไทย-รัสเซีย เมื่อ ค.ศ. 1999 ในรูปแบบสมาคมการค้าไทย-รัสเซีย และเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 2005 ได้ยกระดับเป็นหอการค้า ส่วนสภาธุรกิจไทย-รัสเซีย (Thailand – Russia Business Council: T – RBC) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 2007 โดยคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน หรือ กกร. ประกอบด้วย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย ได้ตกลงสร้างกลไกการขับเคลื่อนธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไทยและสหพันธรัฐรัสเซีย เพื่อให้เกิดคล่องตัวและมีผลทางรูปธรรม ซึ่งมีสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงาน

⁶⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ และเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-รัสเซีย ครั้งที่ ๖” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/58441-รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.html>.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁶ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, https://www.dtn.go.th/files/60/europe/Russia_2s_0360.pdf.

กำกับดูแลกระบวนการทำงานต่างๆ สภาธุรกิจไทย-รัสเซียทำงานครอบคลุมทุกด้าน เช่น ด้านการค้า การลงทุน ธุรกิจบริการ การเงินการธนาคาร โลจิสติกส์ เทคโนโลยี และการศึกษา เป็นต้น⁶⁷

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจการค้าไม่ได้ดำเนินอย่างมีพลวัตตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่มสลาย เงื่อนไขหนึ่งที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวคือ สภาพการเมืองภายในของแต่ละประเทศ อย่างช่วงภายหลังยุคสงครามเย็น สถานะของรัสเซียในฐานะอภิมหาอำนาจได้ลดลง รัสเซียสนใจแต่เพียงเศรษฐกิจภายในประเทศ และลดความสนใจการพัฒนาเศรษฐกิจกับดินแดนที่ตั้งอยู่ห่างไกลอย่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่รัสเซียก็ไม่สามารถละทิ้งภูมิภาคนี้ได้นาน หลังจากได้ประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1997 ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่ยอมรับว่ารัสเซียเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และในปี ค.ศ. 1999 มีการลงนามในอนุสัญญาระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซียว่าด้วยการเว้นการเก็บภาษีซ้อนและป้องกันการหลบหลีกการเก็บภาษีเก็บเงินได้⁶⁸ (แต่ยังไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากฝ่ายรัสเซียได้แจ้งขอปรับแก้ตัวสะกดในอนุสัญญานับภาษารัสเซีย ซึ่งทางฝ่ายไทยกำลังดำเนินการ)⁶⁹ ส่วนในภาคเอกชนทั้งสองประเทศได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยกับสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมของสหพันธรัฐรัสเซีย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1997

ทั้งรัสเซียและไทยมีความสนใจในการพัฒนาความร่วมมือด้านการค้าและเศรษฐกิจ ประเทศไทยพยายามที่จะขยายและกระจายสินค้าของตนไปสู่ตลาดอื่นๆ ดังนั้นตลาดรัสเซียที่มีขนาดใหญ่จึงน่าสนใจสำหรับนักธุรกิจชาวไทย อีกทั้งประเทศไทยสนใจสินค้าพลังงานซึ่งรัสเซียถือได้ว่าเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก รัสเซียประสบความสำเร็จในการจำหน่ายสินค้าบางประเภทให้ไทย ซึ่งสามารถขยายและให้หลากหลายได้ในระยะยาว⁷⁰ แต่ทว่าในปี ค.ศ. 1997-1998 การค้าโดยรวมระหว่างรัสเซียกับไทยลดลงอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในไทยและรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1999 มีแนวโน้มที่ชัดเจนในการฟื้นฟูการค้ารัสเซีย-ไทย

ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจรัสเซีย-ไทยเกิดการพัฒนามากขึ้น ในปี ค.ศ. 1999 ไทยเป็นประเทศคู่ค้าอันดับแรกใน 8 ประเทศในกลุ่มอาเซียน ปริมาณการค้า 427 ล้านเหรียญสหรัฐหรือ 2.4 เท่าเมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1998 อย่างไรก็ตามสัดส่วนการค้าต่างประเทศของรัสเซียต่อไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ในช่วงเก้าเดือนแรกของปี ค.ศ. 1999 สัดส่วนการค้ารัสเซียต่อไทย ปริมาณการซื้อขายรวม - 0.4% การส่งออกของไทย - 0.2% การนำเข้าของไทย -

⁶⁷ สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย, “ความเป็นมา”, สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561, <http://www.thairussian.org/thai/aboutus2.asp>.

⁶⁸ สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, “ข้อตกลงทวิภาคี,” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/hist-agr-th>.

⁶⁹ จุลชีพ ชินวรรณโณ, *สยาม รัสเซีย ไทย การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน อนาคต*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, 80.

⁷⁰ Елена Алексеевна Фомичева, *Россия-Таиланд. Развитие дипломатических и экономических отношений между двумя странами в контексте интересов России в Азиатско-Тихоокеанском регионе*. М, 2007.

0.65% การส่งออกของรัสเซียในปี ค.ศ. 1999 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1998 เพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่า รัสเซียส่งออกสินค้ามาที่ไทย ได้แก่ เหล็ก ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก ปุ๋ย และสินค้าอื่นๆ นอกจากนี้รัสเซียยังร่วมมือกับประเทศไทยในด้านการต่อเรือ การขนส่งทางรถไฟ และการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศ ส่วนสินค้าส่งออกของไทยไปยังรัสเซีย ได้แก่ น้ำตาล ยางพารา และเสื้อผ้า ส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนร่วมกันในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือทวิภาคีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและเทคโนโลยีทางอวกาศ ไทยมีความสนใจร่วมมือกับรัสเซียในด้านเทคโนโลยีทางชีวภาพ อีกทั้งการใช้พลังงานทางเลือก

โดยทั่วไปภาคเศรษฐกิจของไทยในช่วงนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมีพลวัตร ประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของไทยคือ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และทั้งสองเป็นผู้ส่งออกสินค้าหลักสำหรับตลาดในประเทศไทย ในการค้าต่างประเทศการนำเข้ามีมูลค่าสูงกว่าการส่งออกเล็กน้อย การขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่องของมูลค่าการค้าส่วนใหญ่เกิดจากความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เงินกู้ รายได้จากการลงทุนของต่างประเทศ⁷¹

(3) ความสัมพันธ์ทางด้านการเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเงินส่งผลกระทบต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัสเซีย ในช่วงปี ค.ศ. 1999-2000 การค้าระหว่างกันดีขึ้นในปี ค.ศ. 2001 แต่ทว่าก็ดีขึ้นเพียงชั่วคราว เนื่องจากสาเหตุจากการลดลงโดยรวมการค้าต่างประเทศของไทย เป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอยในปี ค.ศ. 2001 อย่างไรก็ตามยังมีโอกาสที่ดีสำหรับการขยายความร่วมมือกับไทยในกรอบขององค์การระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค อย่างเอเปคและอาเซียน อย่างในกรณีของอาเซียน ข้อตกลงพื้นฐานที่กำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-รัสเซียเกิดในช่วงปี 2000 ได้แก่ ความตกลงระหว่างอาเซียนกับสหพันธรัฐรัสเซียว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ค.ศ. 2005 ความตกลงดังกล่าวเป็นกุญแจสำคัญที่ผลักดันให้รัสเซียเข้ามาปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศอาเซียน

ในช่วงทศวรรษ 2000 กลุ่มสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังตลาดรัสเซีย ได้แก่ สินค้าเกษตร (ข้าว ผักและผลไม้สดและแปรรูป อาหารทะเลสดและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์) ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ (อุปกรณ์ทางการแพทย์ เภสัชกรรม เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์สปา) สินค้าอุตสาหกรรมก็เป็นกลุ่มสินค้าสำคัญของไทย ได้แก่ เครื่องจักรอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ วัสดุก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์พลาสติกและผลิตภัณฑ์พลาสติก สินค้าการพิมพ์ กระดาษและบรรจุภัณฑ์ เครื่องจักรและส่วนประกอบ นอกจากนี้สินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ เครื่องประดับ เครื่องหนัง รองเท้า เสื้อผ้า

อาจกล่าวได้ว่าโอกาสสำหรับการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียและไทยในกรอบอาเซียนขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของรัสเซียที่ไม่เพียงแต่เป็นประเทศคู่เจรจาแต่ยังอยู่ในกรอบการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกซึ่งเป็นกลไกการที่ก่อตั้งในปี ค.ศ. 2005 ซึ่งรัสเซียเป็นสมาชิกในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2010 ในกรอบความร่วมมือดังกล่าวคือ การสร้างชุมชน

⁷¹ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, ตลาดยุโรปตะวันออก, กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, 2551. 12.

เศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี ค.ศ. 2020 และในอนาคตการบูรณาการภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งเริ่มในปี ค.ศ. 2015

กระทรวงพาณิชย์ของไทยได้จัดตั้งคณะทำงานพิเศษเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ กลไกหลักในการพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย คือ คณะกรรมการความร่วมมือว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-รัสเซีย โดยเฉพาะการประชุมครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 ที่กรุงเทพฯ ในระหว่างการประชุมได้พิจารณาประเด็นความร่วมมือทวิภาคีในด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังได้มีการลงนามในแผนปฏิบัติการการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสหพันธรัฐรัสเซียกับราชอาณาจักรไทย ค.ศ. 2010-2014 ตามนโยบายต่างประเทศของไทย ไทยพยายามหาตลาดใหม่ๆ โอกาสการลงทุน และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ รัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่ไทยให้ความสนใจ

รัสเซียสามารถเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจใหม่ของไทย ประเทศไทยพยายามรักษาไม่เพียงแต่ตลาดที่มีอยู่แล้ว แต่ยังมองหาตลาดใหม่ สถานการณ์ในตลาดโลกเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการคาดการณ์ของนโยบายทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ประเทศที่มีเศรษฐกิจใหม่ โดยเฉพาะจีน มีบทบาทสำคัญในเวทีโลกและมีอิทธิพลต่อการค้าต่างประเทศของไทย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยตั้งเป้าหมายในการเพิ่มการส่งออกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องประดับ เคมีภัณฑ์ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ยางพารา ส่วนการส่งออกสินค้าที่มีปริมาณการส่งออกเท่ากันและปริมาณมากกว่าเพียงเล็กน้อย ได้แก่ รถยนต์ ชิ้นส่วนยานยนต์ และข้าว ดังนั้นในปัจจุบัน นอกเหนือจากตลาดส่งออกหลักของไทย (ประเทศในเอเชีย สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป) ตลาดใหม่ๆ จึงมีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างมาก

ในตอนต้นของศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยยังคงเป็นหนึ่งในคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การค้าทวิภาคีในปี ค.ศ. 2006 มีจำนวน 1.768 พันล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. 2009 ประเทศไทย เป็นอันดับที่ 4 ของกลุ่มประเทศอาเซียนในด้านการค้ากับรัสเซีย อันดับหนึ่งคือ สิงคโปร์ ตามด้วยมาเลเซีย และเวียดนาม โครงการการลงทุนขนาดใหญ่ของไทยในธุรกิจด้านการเกษตรของรัสเซียคือ การดำเนินธุรกิจโดยบริษัทซีพี เป็นการลงทุนในการก่อสร้างโรงงานผลิตอาหารสัตว์และฟาร์มสุกรจำนวน 4 ฟาร์มในเขต Lukhovitsy ของกรุงมอสโก จำนวนเงินลงทุนทั้งหมดของไทยในโครงการนี้อยู่ที่ 100 ล้านเหรียญสหรัฐ ในการดำเนินการโครงการนี้ได้ก่อตั้งสำนักงานตัวแทนในเมืองมอสโก⁷²

แต่ทว่าในปี ค.ศ. 2009 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจไปทั่วโลกซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย-รัสเซีย ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการส่งออกของไทยและกำลังซื้อของฝ่ายรัสเซียและประเทศอื่น ๆ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียและประเทศมีอุปสรรคในด้านต่างๆ อาทิ ต้นทุนโลจิสติกส์และค่าใช้จ่ายการขนส่งที่สูง ไทยพยายามที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการส่งออกและนำเข้ากับรัสเซีย เนื่องจากปัจจุบันรัสเซีย

⁷² «Торговый представитель Российской Федерации в Королевстве Таиланд,» дата обращения Апрель 8, 2018, <http://thailand.ved.gov.ru/ru/>.

เป็นประเทศที่เป็นตลาดเกิดใหม่และกำลังซื้อของประชาชนก็เพิ่มมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันวิกฤตเศรษฐกิจของยุโรปไม่ได้ส่งผลกระทบต่อรัสเซียมากนัก

การพัฒนาภาคพลังงานถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในนโยบายต่างประเทศของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างไทยกับรัสเซียก็เป็นประเด็นที่ทั้งสองประเทศให้ความสนใจในโลกปัจจุบันเกิดการแข่งขันการเข้าถึงแหล่งพลังงาน โดยเฉพาะประเทศที่บริโภคพลังงานเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ ผู้บริโภคมีทั้งประเทศในยุโรป เอเชียแปซิฟิก และอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้มีอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมที่สูงขึ้น การใช้พลังงานเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้นพลังงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้งหมดด้วยเช่นกัน เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่ารัสเซียมีแหล่งพลังงานที่สำคัญโดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน ด้วยทรัพยากรทางพลังงานที่มหาศาลของรัสเซียสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศพันธมิตรได้

หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงประเทศไทยแสดงความสนใจในการนำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากรัสเซีย รัฐบาลรัสเซียวางกลยุทธ์ด้านพลังงานและความร่วมมือกับประเทศในเอเชีย กลยุทธ์ด้านพลังงานของรัสเซียจนถึง ค.ศ. 2020 ได้วางโครงการการผลิตร่วมกัน การพัฒนาการขนส่งในไซบีเรียตะวันออกและตะวันออกไกลของรัสเซีย โครงการดังกล่าวจะส่งออกไปยังประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รัสเซียได้ปรับกลยุทธ์ด้านพลังงานของตนให้เข้ากับสถานการณ์ของการเมืองโลก เป้าหมายหลักคือ เพื่อบูรณาการการพัฒนาและการปฏิสัมพันธ์ของภาคเศรษฐกิจและพลังงาน การลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและการค้นหาแหล่งใหม่ๆ และการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงานและความยั่งยืนของการพัฒนา ประเทศไทยสนใจที่จะร่วมมือกับรัสเซีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่สำคัญโดยเป็นเส้นทางผ่านการขนส่งทางทะเล และประเทศไทยก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งศูนย์กลางของการคมนาคมทางทะเลได้

ในด้านพลังงาน รัสเซียสามารถเป็นหนึ่งในหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทย ความร่วมมือกับรัสเซียอาจช่วยให้ไทยลดการพึ่งพาน้ำมันจากภูมิภาคตะวันออกกลาง ในขณะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเองก็พยายามที่จะรักษาความมั่นคงด้านพลังงานของตนไว้เช่นกัน รัสเซียเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่มั่งคั่งให้แก่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ว่ามาเลเซียซื้อน้ำมันจากรัสเซียแล้ว ประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็แสดงให้เห็นถึงความสนใจเพิ่มขึ้นต่อน้ำมันดิบของรัสเซีย โดยเฉพาะไทยและฟิลิปปินส์

ไทยกับรัสเซียเคยพยายามพัฒนาความร่วมมือด้านเชื้อเพลิงและพลังงานระหว่างกัน โดยเฉพาะในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ระหว่าง Gazprom, Vnesheconombank ของรัสเซียกับบริษัท น้ำมันและก๊าซแห่งประเทศไทย พีทีที จำกัด (มหาชน) สารสำคัญในข้อตกลงเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งในอาณาเขตของประเทศที่สาม นอกจากนี้ยังแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันในด้าน การอนุรักษ์พลังงาน และการใช้แหล่งพลังงานทดแทน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาโครงการ

ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนและไฟฟ้าพลังน้ำในประเทศไทยอีกด้วย แต่ทว่าความพยายามพัฒนาความร่วมมือทางด้านพลังงานของสองฝ่ายไม่ได้รับการพัฒนา ข้อตกลงและการประชุมที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นยังเป็นเพียงแผนการ แต่ไม่ได้รับการปฏิบัติจริง ความมุ่งหวังของไทยที่จะเป็นศูนย์กลางพลังงานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ไม่สามารถเป็นไปได้ ด้วยทางฝ่ายของรัสเซียเองในขณะนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานเขตไซบีเรียตะวันออกและเขตตะวันออกไกลก็ยังไม่ชัดเจน ส่วนไทยเองเมื่อเกิดปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ การต่างประเทศจึงถูกลดความสำคัญลง

เป็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจโดยรัฐบาลไทยที่ใช้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลานาน โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ไทยให้ความสำคัญกับรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับองค์การการเงินระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติที่ไม่เป็นภัยคุกคามต่ออำนาจอธิปไตยทางเศรษฐกิจของประเทศไทย นโยบายทางเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะเด่น คือ ให้ความสำคัญกับคู่ค้าเดิมเป็นหลัก

ใน ค.ศ. 1997-1998 ไทยสามารถรอดจากวิกฤตการณ์ทางการเงินได้ ในทศวรรษที่ 2000 ไทยสามารถรักษาสถานะเศรษฐกิจที่มั่นคงไว้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว แต่ทว่าระบบการเมืองของไทยที่ไม่มีเสถียรภาพ เกิดรัฐประหารเป็นครั้งแรกในรอบ 15 ปี และความขัดแย้งทางการเมืองที่สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง จากปัจจัยภายในดังกล่าวได้ส่งผลให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความไม่ต่อเนื่องของนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาล กล่าวคือ นโยบายต่างประเทศและเศรษฐกิจของไทยขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งรัฐบาลไม่มีความมั่นคง เปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง และเกิดความขัดแย้งทางการเมือง ในขณะเดียวกันสังเกตได้ว่าภาคเศรษฐกิจของไทยมีลักษณะดั้งเดิม โดยเฉพาะเลือกจ้างงานจากแรงงานในชนบทเพื่อเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม แต่ระดับการพัฒนาฝีมือแรงงานอยู่ในระดับต่ำ และประชากรส่วนใหญ่ของไทยอยู่ในชนบท น่าสังเกตว่าภาคเกษตรกรรมของไทยถือว่าเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจของประเทศ แต่ปรากฏว่าภาคเกษตรกลับมีบทบาทน้อยกว่าภาคเศรษฐกิจอื่นๆ อีกทั้งนโยบายทางด้านเศรษฐกิจก็ขึ้นอยู่กับความสนใจรัฐบาลในขณะนั้น บางครั้งเป็นผู้ออกนโยบายเพียงนักการเมืองที่ไม่มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ จากประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทยแสดงให้เห็นว่าโลกาภิวัตน์ส่งผลให้ภาครัฐบาลมีบทบาทในการเข้าจัดการระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในสถานการณ์ของการแข่งขันระหว่างกันที่เพิ่มมากขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนความร่วมมือระหว่างประเทศก่อตั้งขึ้นเพื่อวางตำแหน่งและปกป้องสถานะของตนในเวทีระหว่างประเทศ และเพื่อดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชัดเจน และลดผลกระทบเชิงลบของวิกฤตการณ์ต่างๆ และเพิ่มข้อได้เปรียบของประเทศของตนในตลาดโลก ทั้งหมดนี้เป็นตัวกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากนี้ไทยยังรักษาเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2000 ไทยสามารถฟื้นตัวภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเงินในปี ค.ศ. 1997-1998 ไทยได้แปรรูปรัฐวิสาหกิจ กล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐบาลพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของตนต่อหลักการของระบบเศรษฐกิจตลาดซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่รอดพ้นจากวิกฤตทางการเงินได้ ผลภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวในปี ค.ศ. 2002 - 2004 ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ส่งออกที่ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเวลาเพียงไม่กี่ปี ค.ศ. 2007 ภาคการท่องเที่ยวของไทยฟื้นตัวจากผลกระทบของสึนามิในปี ค.ศ. 2004 อย่างไรก็ตาม

หลังจากรัฐประหารในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2006 สภาการเมืองของไทยต่อจากนั้นเผชิญปัญหาทางการเมือง รัฐบาลที่แต่งตั้งโดยมติคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ปกครองเป็นเวลาประมาณหนึ่งปีเศษได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และจัดการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2008 แต่ทว่ารัฐบาลภายใต้ นายสมัคร สุนทรเวชก็ไม่สามารถบริหารประเทศได้ ด้วยสาเหตุจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้พ้นจากตำแหน่ง หลังจากนั้นสถานการณ์ทางการเมืองของไทยก็ตกอยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยลดลง การออกไหลของเงินทุนและการลดลงของความเชื่อมั่นของนักลงทุน เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่แน่นอนในประเทศไทย

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของไทยลดลงซึ่งเป็นผลของวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศอันเนื่องมาจากผลของการรัฐประหารและเกิดความขัดแย้งทางการเมือง ก่อนรัฐประหารในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 อัตราการขยายตัวเศรษฐกิจไทยอยู่ในระดับสูง ใน ค.ศ. 2002 อยู่ที่ 6.1% ใน ค.ศ. 2003 อยู่ที่ 7.2% ใน ค.ศ. 2004 อยู่ที่ 6.3% และ ค.ศ. 2005 อยู่ที่ 4.2% หลังจากเริ่มเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองและเกิดรัฐประหาร และความขัดแย้งทางการเมืองต่อ อัตราการขยายตัวเศรษฐกิจเริ่มลดต่ำลง ค.ศ. 2006 อยู่ที่ 5% ค.ศ. 2007 อยู่ที่ 1.7% ค.ศ. 2009 อยู่ที่ -0.7%⁷³ เมื่อเกิดเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศได้ช่วยให้ไทยสามารถรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ต่อไป ในปี ค.ศ. 2010-2011 ผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในประเทศไทยมีการปรับตัวดีขึ้นเรื่อยๆ แต่ในปี ค.ศ. 2012 เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (อัตราการเติบโตของ GDP ลดลง 3%) แต่ทว่าเศรษฐกิจไทยภายหลังกู้ภัยก็ยังไม่ได้ดีขึ้นนโยบายต่างๆ ไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้และวิกฤตทางการเมืองที่สืบสาเหตุมาตั้งแต่การรัฐประหารครั้งก่อน นำไปสู่การรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 เศรษฐกิจไทยกลับสู่สถานการณ์เดิม ทำให้ไทยมีปัญหาการค้าขายกับประเทศตะวันตก ประกอบกับนโยบายภายใต้รัฐบาลจากหลังรัฐประหารก็เน้นนโยบายสร้างความมั่นคงและมั่นคงภายในประเทศก่อน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็ยังให้ความสำคัญแต่ก็ค่อยเป็นค่อยไป

หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ไทยกับรัสเซียพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แต่มีอุปสรรคที่ไม่อาจคาดเดาได้ อย่าง ผลกระทบจากวิกฤตการเงิน นอกจากนี้ปัญหาลึกที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศคือ ความซับซ้อนทางการเงิน อุปสรรคด้านภาษา โลจิสติกส์ และความแตกต่างทางกฎหมายทางเศรษฐกิจ (โดยเฉพาะกฎหมายที่ควบคุมการนำเข้าสินค้าเข้าสู่สหพันธรัฐรัสเซีย) นอกจากนี้ไทยต้องประสบกับคู่แข่งต่างประเทศซึ่งมีบทบาทสำคัญในตลาดรัสเซีย อย่าง จีน อินเดีย เวียดนาม เป็นต้น ด้วยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่พิเศษของรัสเซีย กำหนดให้รัสเซียแสดงบทบาทเป็นผู้นำบนเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคยุโรปและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไม่สามารถมองข้ามระบบการขนส่งได้ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อระดับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน

⁷³ World Bank, "Thailand: GDP growth (annual %)," World Bank, accessed October 15, 2018, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2017&locations=TH&start=1996&view=chart>.

ได้ ดังนั้นการพัฒนาเทคโนโลยีการขนส่งสินค้า คุณภาพการขนส่งสินค้า และการประกันความปลอดภัย จึงเป็นสิ่งที่การค้าระหว่างประเทศต้องคำนึงถึง

ตามภูมิศาสตร์ของรัสเซียตั้งอยู่ห่างไกลจากประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้นการขนส่งสินค้าระหว่างกันมักใช้เส้นทางการขนส่งทางเรือ ปัจจุบันประเทศไทยใช้เส้นทางทะเลผ่านขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือของรัสเซียประกอบไปด้วย เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก วลาดิวอสต็อก และโนโวรัสซี แต่ไทยก็ยังดำเนินการค้นหาเส้นทางใหม่ เพื่อการขนส่งระหว่างกันง่ายและสะดวกมากขึ้น อย่างการขนส่งทางบกผ่านประเทศจีนและต่อยุโรปทรานส์ไซบีเรีย เส้นทางทางบกและทางทะเลอย่าง North-South corridor เส้นทางระหว่างรัสเซียและเอเชียโดยผ่านอิหร่านและอินเดีย เส้นทางเชื่อมต่อจีนและรัสเซียโดยผ่านเอเชียกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งออกของไทยไปยังรัสเซียคือสินค้าไทยมีคุณภาพสูง สามารถแข่งขันสินค้าจากประเทศอื่นๆ แต่ด้วยค่าใช้จ่ายของการขนส่งทำให้ราคาสินค้าที่ส่งออกไปรัสเซียสูงขึ้น

แม้ทั้งสองประเทศจะมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน แต่ไทยกับรัสเซียมีปริมาณการค้าคิดเป็น 0.66 เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. 2017 มูลค่าการค้ารวม 3,023 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยส่งออก 1,036 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นำเข้า 1,987 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷⁴ สินค้าส่งออกของไทย ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ เม็ดพลาสติก ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น สินค้านำเข้าจากรัสเซีย ได้แก่ น้ำมันดิบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ ปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ สินแร่โลหะ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ส่วนการลงทุนของไทยในรัสเซียมี 4 บริษัท คือ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ (CPF) ในธุรกิจสุกร และไก่ครบวงจร และบริษัท Fennel ในธุรกิจเครื่องสำอาง บริษัทดุติ สาขาธุรกิจสปาและร้านอาหาร บริษัท LLC⁷⁵ จะเห็นได้ว่าปริมาณการค้าและการลงทุนระหว่างกันอยู่ในระดับต่ำ แต่ความสัมพันธ์ทางการเมืองอยู่ในระดับที่ดี การเยี่ยมเยือนตั้งแต่ระดับราชวงศ์ของไทยจนถึงระดับผู้นำประเทศซึ่งน่าจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นได้

⁷⁴ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, “ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทย,” ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2561, <http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>

⁷⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, “รัสเซีย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561, <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89638-Russian-Federation.html>.

ตารางที่ 1 ตารางแสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย (ค.ศ. 2000-2018) (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ค.ศ.	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
2000	456.52	78.98	377.54	-298.56
2001	395.16	81.06	314.1	-233.04
2002	650.03	150.53	499.5	-348.97
2003	850.44	272.92	577.52	-304.6
2004	1,316.05	300.89	1,015.16	-714.27
2005	1,931.75	324.82	1,606.93	-1,282.11
2006	1,657.62	385.12	1,272.50	-887.38
2007	2,154.10	616.23	1,537.87	-921.64
2008	3,821.52	959.11	2,862.41	-1,903.30
2009	2,097.86	405.69	1,692.17	-1,286.48
2010	3,995.84	771.13	3,224.71	-2,453.58
2011	5,668.50	1,149.51	4,518.99	-3,369.48
2012	5,189.01	1,132.82	4,056.19	-2,923.37
2013	4,693.32	1,163.82	3,529.50	-2,365.68
2014	4,913.64	1,205.18	3,708.46	-2,503.28
2015	2,355.93	713.44	1,642.49	-929.05
2016	1,941.86	577.77	1,364.09	-786.32
2017	3,023.00	1,036.00	1,987.00	-951
ม.ค.-ส.ค. 2017	1,800.20	564.15	1,236.05	-671.9
ม.ค.-ส.ค. 2018	2,404.54	789.55	1,614.99	-825.44

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ 2 ตารางแสดงสินค้านำเข้าจากรัสเซียมาไทย 10 อันดับแรก (ค.ศ. 2015-2018)

อันดับที่	ชื่อสินค้า	มูลค่า:ล้านเหรียญ				อัตรายายตัว (%)				สัดส่วน (%)			
		2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)	2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)	2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)
1	น้ำมันดิบ	730.5	1,204.7	523.8	831.8	-16.25	64.92	68.53	58.79	53.55	60.63	52.56	65.98
2	ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์	187.5	192.6	138.9	127.3	-25.82	2.77	37.90	-8.38	13.74	9.70	13.94	10.10
3	สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและ ผลิตภัณฑ์	129.9	109.2	67.3	86.5	22.83	-15.99	5.88	28.46	9.53	5.49	6.76	6.86
4	เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	159.6	209.2	99.4	68.4	-33.04	31.05	-1.58	-31.21	11.07	10.53	9.97	5.42
5	พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช	30.6	70.1	41.4	43.1	-8.76	128.83	157.89	4.33	2.25	3.53	4.15	3.42
6	ถ่านหิน	42.5	95.1	67.0	23.1	258.03	123.72	680.18	-65.46	3.12	4.79	6.72	1.84
7	สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป และกึ่งสำเร็จรูป	27.4	34.3	18.2	16.7	28.23	25.29	93.00	-8.22	2.01	1.73	1.82	1.32
8	แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่	12.0	17.3	10.5	11.9	-31.24	44.53	44.24	13.72	0.88	0.87	1.05	0.94
9	เยื่อกระดาษและเศษกระดาษ	10.1	8.7	4.4	9.0	60.39	-14.09	-23.91	103.87	0.74	0.44	0.44	0.71
10	เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงิน แท่งและทองคำ	2.0	4.6	2.4	7.8	-79.14	127.90	61.04	224.46	0.15	0.23	0.24	0.62
	รวม 10 รายการ	1,332.2	1,945.9	1,209.6	1,574.5	-15.11	46.07	59.88	30.17	97.66	97.93	97.86	97.50
	อื่นๆ	31.9	41.1	26.4	40.4	-56.36	28.81	25.18	52.98	02.34	02.07	02.14	02.50
	รวมทั้งสิ้น	1,364.0855	1,987.0	1,236.1	1,615.0	-16.95	45.67	58.93	30.66	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ 3 ตารางแสดงสินค้าส่งออกจากไทยไปรัสเซีย 10 อันดับแรก (ค.ศ. 2015-2018)

อันดับที่	ชื่อสินค้า	มูลค่า:ล้านเหรียญ	อัตรายายตัว (%)	สัดส่วน (%)
-----------	------------	-------------------	-----------------	-------------

		2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)	2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)	2016	2017	2017 (ม.ค.- ก.ค.)	2018 (ม.ค.- ก.ค.)
1	รถยนต์ อุปกรณ์และ ส่วนประกอบ	122.7	424.0	182.6	259.2	-24.48	245.51	152.68	41.93	21.24	40.93	36.16	37.91
2	ผลิตภัณฑ์ยาง	50.3	80.3	43.7	54.0	-18.07	59.61	93.11	23.65	8.71	7.75	8.65	7.90
3	อัญมณีและเครื่องประดับ	46.6	55.8	26.8	45.9	-4.00	19.55	24.34	71.05	8.07	5.38	5.31	6.71
4	ผลไม้กระป๋องและแปรรูป	38.4	43.2	22.8	31.4	-6.22	12.29	25.78	37.69	6.65	4.17	4.52	4.59
5	เม็ดพลาสติก	29.7	36.7	22.6	23.0	-35.66	23.45	33.53	1.51	5.15	3.54	4.48	3.36
6	เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบ ลูกสูบและส่วนประกอบ	3.8	9.4	4.4	22.2	-69.91	149.65	91.88	408.71	0.65	0.91	0.86	3.24
7	เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ของเครื่องจักรกล	12.2	46.1	18.8	20.2	-65.06	276.21	126.24	7.55	2.12	4.45	3.72	2.95
8	เครื่องปรับอากาศและ ส่วนประกอบ	22.3	26.3	15.6	19.4	11.75	17.81	7.08	24.35	3.86	2.54	3.09	2.84
9	ข้าว	13.5	21.2	10.8	11.7	-2.72	56.54	40.95	8.55	2.34	2.04	2.14	1.72
10	เคมีภัณฑ์	6.5	35.5	19.0	11.4	17.21	443.95	473.90	-40.15	1.13	3.42	3.77	1.67
	รวม 10 รายการ	359.1	763.2	394.8	577.0	-22.16	112.50	75.99	46.16	62.12	73.67	69.99	73.09
	อื่นๆ	218.6	272.8	169.3	212.5	-13.26	24.79	21.12	25.50	37.84	26.33	30.01	26.91
	รวมทั้งสิ้น	577.76 72	1,036.0	564.1	789.6	-19.02	79.31	54.92	39.96	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ 4 โครงสร้างสินค้านำเข้าของไทยจากรัสเซีย

โครงสร้างสินค้านำเข้าของไทย
รัสเซีย

สินค้า	มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐ				อัตราการขยายตัว(%)				สัดส่วน (%)			
	2559	2560	2560 (ม.ค.-ส.ค.)	2561 (ม.ค.-ส.ค.)	2559	2560	2560 (ม.ค.- ส.ค.)	2561 (ม.ค.- ส.ค.)	2559	2560	2560 (ม.ค.- ส.ค.)	2561 (ม.ค.- ส.ค.)
รวมทุกสินค้า	1,364.09	1,987.00	1,236.05	1,614.99	-16.95	45.67	58.93	30.66	100	100	100	100
1. สินค้าเชื้อเพลิง	773.37	1,299.97	775.67	1,090.02	-12.53	68.09	97.15	40.53	56.70	65.42	62.75	67.49
2. สินค้าทุน	6.57	5.27	3.33	6.73	-84.10	-19.72	-34.89	102.24	0.48	0.27	0.27	0.42
3. สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	574.97	666.66	447.87	505.76	-17.98	15.95	20.07	12.93	42.15	33.55	36.23	31.32
4. สินค้าอุปโภคบริโภค	8.43	11.56	7.28	9.22	-44.24	37.17	32.40	26.56	0.62	0.58	0.59	0.57
5. ยานพาหนะและอุปกรณ์การขนส่ง	0.47	2.94	1.55	2.77	50.13	528.29	297.56	78.96	0.03	0.15	0.13	0.17
6. อารูธ ยุทธปัจจัย และสินค้าอื่นๆ	0.28	0.59	0.35	0.49	-54.85	111.68	40.10	38.40	0.02	0.03	0.03	0.03

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ 5 โครงสร้างสินค้าส่งออกของไทยไปยังรัสเซีย

โครงสร้างสินค้าส่งออกของไทย
รัสเซีย

สินค้า	มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐ				อัตราการขยายตัว(%)				สัดส่วน (%)			
	2559	2560	2560 (ม.ค.-ส.ค.)	2561 (ม.ค.-ส.ค.)	2559	2560	2560 (ม.ค.- ส.ค.)	2561 (ม.ค.- ส.ค.)	2559	2560	2560 (ม.ค.- ส.ค.)	2561 (ม.ค.- ส.ค.)
รวมทุกสินค้า	577.77	1,036.00	564.15	789.55	-19.02	79.31	54.92	39.96	100	100	100	100
1. สินค้าเกษตรกรรม (กลีกรรรม,ปศุสัตว์,ประมง)	49.79	66.99	42.60	43.82	-9.65	34.54	35.24	2.87	8.62	6.47	7.55	5.55
2. สินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร	75.44	85.93	55.19	70.32	-12.47	13.90	17.93	27.42	13.06	8.29	9.78	8.91
3. สินค้าอุตสาหกรรม	449.79	880.21	464.27	670.81	-21.13	95.69	63.43	44.49	77.85	84.96	82.30	84.96
4. สินค้าแร่และเชื้อเพลิง	2.74	2.87	2.09	4.60	45.90	4.64	18.43	120.22	0.47	0.28	0.37	0.58
5. อื่น ๆ (ธุรกรรมพิเศษ เช่น ของที่ออกไปกับตน)	0.00	0.00	0.00	0.00					0.00	0.00	0.00	0.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ปัจจุบัน รัสเซียเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุดในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ในปี ค.ศ. 2017 รัสเซียเป็นคู่ค้าอันดับที่ 29 จัดอยู่ใน 50 อันดับแรกคู่ค้าของไทย ส่วนประเทศในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยยังมีการค้าระหว่างกันน้อยมาก ได้แก่ คาซัคสถาน อันดับที่ 97 เบลารุส อันดับที่ 104 อาร์เมเนีย อันดับที่ 152 และคีร์กีซสถาน อันดับที่ 216⁷⁶

อาจจะกล่าวได้ว่าปัจจัยภายในของทั้งสองประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยของฝ่ายไทย วิกฤตการณ์ทางการเมืองต่างๆ เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อไทย เหตุการณ์ทางการเมืองก็กำหนดความเป็นไปทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองที่มีเสถียรภาพย่อมเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้นบทบาทของภาครัฐต่อการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจถือว่าสำคัญอย่างมาก โดยทั่วไปไทยมักดำเนินการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับคู่ค้าเดิมและกลุ่มทางเศรษฐกิจที่คุ้นเคย ถึงแม้จะมีตลาดและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจใหม่ๆ ไทยก็ให้ความสนใจศึกษาความเป็นไปได้ แต่ทว่าการศึกษาข้อมูลและการทำความเข้าใจของผู้นำและผู้ปฏิบัติงานก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยยังไม่สามารถเพิ่มคู่ค้าใหม่ๆ ได้ รัสเซียเป็นตลาดหนึ่งที่ไทยให้ความสนใจมาตลอด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทย-รัสเซียสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านและมีพลวัต แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารและวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สืบเนื่องมา นโยบายของรัฐบาลปรับเปลี่ยน ได้ส่งต่อการปฏิสัมพันธ์ของไทยและรัสเซียได้ลดน้อยลง การดำเนินการความสัมพันธ์เป็นไปอย่างเชื่องช้าและไทยไม่สามารถรักษาสถานะประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนของรัสเซีย หากพิจารณาปัจจัยทางฝ่ายรัสเซียที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย อาจกล่าวได้ว่า รัสเซียสนใจพัฒนาความสัมพันธ์กับไทยเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ เพราะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัสเซียคือ ทวีปยุโรป กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช และจีน ส่วนภูมิยุทธศาสตร์ของรัสเซียก็คือ บริเวณยูเรเชีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไทยตั้งอยู่ แม้เป็นบริเวณที่รัสเซียไม่สามารถละทิ้งได้ แต่ก็ไม่ใช่ภูมิภาคอันดับแรกที่รัสเซียให้ความสนใจดังที่ปรากฏในทวินโยบายต่างประเทศของรัสเซีย เมื่อภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ของรัสเซียกลับยังไม่สอดคล้องกัน จึงส่งผลให้รัสเซียก็ไม่ดำเนินนโยบายเชิงรุกกับไทย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อรัสเซียได้นำก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และเลือกมาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเวียดนามแล้ว และได้เชิญให้ไทยเข้าไปส่วนหนึ่งขององค์การดังกล่าว ไทยก็ตอบรับดำเนินการความสัมพันธ์กับกลุ่มความร่วมมือนี้ โดยใช้ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัสเซียและเข้าสู่ตลาดยูเรเชีย

⁷⁶ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, “ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทย,” ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2561, <http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>.

3.2 ความร่วมมือระหว่างไทยกับรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่ว่าจะเป็น เบลารุส อาร์เมเนีย คีร์กีซสถาน คาซัคสถานและรัสเซีย ในหมู่สมาชิกเหล่านี้ ไทยมีความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับประเทศรัสเซีย ยาวนานและรอบด้านมากกว่าทุกๆ ประเทศ สำหรับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่าง คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อาร์เมเนีย และเบลารุส ไทยเพิ่งมาสถาปนาทางการทูตอย่างเป็นทางการภายหลังที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย อย่างประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง อย่างคาซัคสถานและ คีร์กีซสถาน ไทยได้สถาปนาทางการทูตกับทั้งสองประเทศในปี ค.ศ. 1992 ในปัจจุบันไทยดำเนินความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศมากกว่า 25 ปีแล้ว แต่ไทยก็ยังไม่สามารถเข้าถึงภูมิภาคดังกล่าวได้ง่าย เนื่องด้วยอุปสรรคของการขนส่ง ประเทศที่ตั้งห่างไกล จึงทำให้ปริมาณการค้าระหว่างกันไม่มากนัก แต่ทว่าประเทศในเอเชียกลางก็ยังเป็นตลาดที่น่าสนใจให้แก่ไทย ในภาพรวมของเอเชียกลาง เศรษฐกิจถูกขับเคลื่อนจากการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพลังงานและการผลิตสินแร่เพื่อการส่งออก นำไปสู่การลงทุนเพื่อสร้างสาขาเศรษฐกิจใหม่ๆ โดยเฉพาะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงาน เช่น ภาคบริการพื้นฐาน การก่อสร้างและบริการด้านสาธารณสุขโรค แต่การที่ไทยจะเข้าไปดำเนินเศรษฐกิจด้านพลังงาน ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการอย่างการก่อสร้าง การขนส่ง การบริการและเครือข่ายโลจิสติกส์เป็นไปได้ยาก ไทยไม่มีความเชี่ยวชาญและไทยก็ไม่สามารถไปแข่งขันกับประเทศอย่างตุรกี ออสเตรเลีย สหรัฐฯ แคนาดา เกาหลีใต้ มาเลเซีย สิงคโปร์ ที่เป็นประเทศที่ดำเนินความสัมพันธ์กับเอเชียกลางอยู่แล้ว โอกาสที่ไทยจะสามารถดำเนินการได้และควรพัฒนาก่อนด้านการลงทุนอื่นๆ การส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค คาซัคสถานยังต้องการสินค้าเหล่านี้อย่างมาก แต่ทว่าสินค้าเหล่านี้คู่ค้าเดิมคือ รัสเซียกับจีนซึ่งเป็นสินค้าราคาถูก และความต้องการก็กระจุกตัวอยู่ในเมือง แต่ไทยก็สามารถส่งออกสินค้าที่ส่งออกให้แก่ทั้งสองประเทศโดยพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพระดับดี ก็อาจจะเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับคาซัคสถานและ คีร์กีซสถานได้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับคาซัคสถาน สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปยังคาซัคสถาน ได้แก่ รถยนต์และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ไขมันพืชและสัตว์ เม็ดพลาสติก เครื่องนุ่งห่ม เพอร์นิเจอร์ ในขณะที่สินค้าสำคัญที่นำเข้าหลักจากคาซัคสถาน ได้แก่ เคมีภัณฑ์ สินแร่โลหะอื่นๆ ด้ายและเส้นใย ผลิตภัณฑ์จากพลาสติก เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด การลงทุน ปัจจุบันคาซัคสถานได้เข้ามาลงทุนในไทยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดภูเก็ตมูลค่าประมาณ 155 ล้านบาท⁷⁷ ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของไทยกับประเทศคีร์กีซสถาน สินค้าส่งออกหลักของไทยไปสาธารณรัฐคีร์กีซ ได้แก่ กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เต้าอ้อมโครเวฟ เครื่องปรับอากาศ สินค้านำเข้าหลักจากคีร์กีซสถาน ได้แก่ เครื่องมือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด ไดโอด

⁷⁷ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, “สาธารณรัฐคาซัคสถาน,” กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561, <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=15#4>.

ทรานซิสเตอร์และผลิตภัณฑ์กึ่งตัวนำ ผลิตภัณฑ์ทำจากพลาสติก และปัจจุบันยังไม่ปรากฏการลงทุนระหว่างกัน⁷⁸

ส่วนไทยกับอาร์เมเนียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อปี ค.ศ. 1992 การค้าระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำมาก ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากนัก สินค้าส่งออกของไทย ได้แก่ ยาง ข้าว กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ อัญมณีและเครื่องประดับ ตู้เย็น ตู้แช่แข็งและส่วนประกอบ สินค้านำเข้าจากอาร์เมเนียได้แก่ เพชร พลอย อัญมณี เงินแท่ง และทองคำ เครื่องประดับอัญมณี เป็นต้น ส่วนการลงทุน มีบริษัทไทยที่ร่วมลงทุน และทำธุรกิจนำเข้า-ส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับกับอาร์เมเนีย⁷⁹ ส่วนประเทศเบลารุสได้สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในปี ค.ศ. 1992 ระดับความสัมพันธ์ยังอยู่ในระดับต่ำ ไม่เคยมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงระหว่างผู้นำ และการค้าระหว่างกันยังมีจำนวนน้อยมาก สินค้าส่งออกของไทยได้แก่ ยางธรรมชาติ สิ่งทออื่น ๆ ผลิตภัณฑ์ยาง ผ้าปักและผ้าลูกไม้ เครื่องมือแพทย์และอุปกรณ์ สินค้านำเข้าจากเบลารุส ได้แก่ ปุ๋ยโพแทส สิ่งพิมพ์ ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เป็นต้น ส่วนด้านการลงทุนระหว่างกันยังไม่ปรากฏ⁸⁰

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ไทยให้ความสนใจจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศรัสเซียซึ่งกลไกความตกลงดังกล่าวจะช่วยผลักดันให้เกิดการขยายการค้าการลงทุนระหว่างกัน และเมื่อรัสเซียเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยจึงไม่สามารถจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับรัสเซียได้ ดังนั้นถ้าไทยต้องการจะทำ ก็ต้องทำความตกลงดังกล่าวกับสหภาพเศรษฐกิจโดยรวม⁸¹

พิจารณาจากภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรายประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีเพียงประเทศรัสเซียกับคาซัคสถานของไทยดำเนินความสัมพันธ์มากที่สุด แต่ไทยก็ให้ความสนใจที่จะเพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกอื่นๆ โดยเฉพาะใช้ความสัมพันธ์อันดีของไทยต่อประเทศรัสเซียเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ไปยังประเทศสมาชิกอื่นๆ โอกาสของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคือ การสร้างตลาดใหม่และขยายการส่งออก การต่อยอดช่องทางการจัดจำหน่าย ไทยสามารถใช้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็น Hub/distribution network ไปยังประเทศในเอเชียกลางได้ ซึ่งจะเป็นการขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนของไทย เนื่องจากการค้าส่วนใหญ่ระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียมีการกระจุกตัวอยู่ที่การค้าระหว่างไทย-รัสเซีย นอกจากนี้

⁷⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, “สาธารณรัฐคีร์กีซ,” กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561, <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=13#4>.

⁷⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, “อาร์เมเนีย,” กรมยุโรป, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561, <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89707-Armenia.html>.

⁸⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, “เบลารุส,” กรมยุโรป, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561, <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89703-Belarus.html>.

⁸¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, “EAEU ก้าวต่อไปของไทย-รัสเซีย,” *วารสารการค้าระหว่างประเทศ* ปีที่ 3 ฉบับที่ 12 เมษายน - มิถุนายน 2559: 11, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2561, <http://e-library.moc.go.th/multimedia/ITFapJune2016.pdf>.

ผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับคือ การต่อยอดโอกาสในการลงทุนในประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และการเข้าถึงทรัพยากร โดยบริษัทไทยที่ลงทุนในรัสเซียจะมีโอกาสขยายกิจการไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจง่ายขึ้นและได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย⁸²

ในขณะนี้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่นำโดยประเทศได้เริ่มการปฏิสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค อย่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน รัสเซียได้ใช้ความสัมพันธ์ของตนที่ใกล้ชิดกับประเทศต่างๆ ชักชวนประเทศเหล่านั้นให้เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ในปัจจุบันประเทศเวียดนามได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 2016 ซึ่งเวียดนามได้เริ่มเจรจาตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2013 ตั้งแต่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังมีสถานะเป็นเพียงสหภาพศุลกากร⁸³

ในขณะนี้ไทยให้ความสนใจเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ตั้งแต่ภายหลังการเยือนของนายกรัฐมนตรีของรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟที่เยือนไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 2015 ทางรัสเซียได้หยิบยกประเด็นการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมาหารือกับนายกรัฐมนตรีของไทย ภายหลังจากการเยือนดังกล่าว ทางฝ่ายไทยตั้งระดับรองนายกรัฐมนตรีของไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และเอกอัครราชทูตไทยได้หารือการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี กับทางฝ่ายรัสเซียมาโดยตลอด และทางฝ่ายรัสเซียเองก็แสดงถึงความพยายามที่จะโน้มน้าวให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ สนับสนุนการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับไทย

เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย ภายหลังจากการเยือนไทยของนายกรัฐมนตรีรัสเซีย ผู้นำฝ่ายไทยอย่าง พล.อ. ประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคงและรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม และนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ในฐานะผู้แทนพิเศษของนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 22-25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 และเป็นการเตรียมการสำหรับการเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีของไทยที่จะเข้าร่วมการประชุมอาเซียน – รัสเซีย สมัยพิเศษ (ASEAN – Russia Commemorative Summit) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2016 ณ เมืองโซชี สหพันธรัฐรัสเซีย ผลการเยือนในครั้งนี้นี้อย่างไทยและรัสเซียได้เจรจาความร่วมมือในด้านความมั่นคงและการทหาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านพลังงาน และด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ได้พบหารือกับผู้แทนจากบริษัทขนาดใหญ่ของรัสเซีย 4 บริษัท คือ บริษัท Group IB บริษัท Sistema บริษัท FESCO Integrated Transport และ บริษัท OJSC Magnit Hypermarket Group ซึ่งสนใจจะทำธุรกิจกับไทย นอกจากนี้ฝ่ายไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการ

⁸² กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, “ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2561, http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf.

⁸³ สรพงษ์ ลัดสวน, “เวียดนามกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” ASEAN INSIGHT, กรุงเทพฯธุรกิจ, 15 ตุลาคม 2558, <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/635842>.

ส่งเสริมการลงทุนได้จัดกิจกรรมสัมมนาโต๊ะกลมทางเศรษฐกิจไทย-รัสเซีย โดยฝ่ายรัสเซียมีทั้งผู้แทนภาครัฐและบริษัทจากหลายสาขาที่สนใจการลงทุนในไทย เช่น พลังงาน อากาศยาน อิเล็กทรอนิกส์ ขั้นสูง ซอฟต์แวร์ เป็นต้น ฝ่ายไทยต้องการเปิดเวทีเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ภาคธุรกิจรัสเซียได้ทราบถึงโอกาสและสู่ทางการลงทุนในไทยและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างนักธุรกิจไทยและรัสเซีย รวมทั้งเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนด้วย และกระทรวงพาณิชย์ยังได้จัดกิจกรรมการจับคู่ทางธุรกิจ (business matching) ซึ่งผู้ประกอบการจากไทยและรัสเซียเข้าร่วมในสาขาอาหาร แพชั่น อัญมณี สปา ของตกแต่งบ้าน เวชภัณฑ์ เครื่องมือแพทย์ เครื่องสำอาง วัสดุก่อสร้าง และชิ้นส่วนยานยนต์⁸⁴ ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีไทยรัสเซียจะปูทางให้ไทยสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้

ในขณะที่ทางฝ่ายไทยได้ศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยก็ยังคงดำเนินความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับรัสเซียอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ ประเทศไทย 4.0 เมื่อนายกรัฐมนตรีของไทย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เดินทางเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นการเยือนระดับผู้นำรัฐบาลครั้งแรกในรอบ 11 ปี ระหว่างวันที่ 17 – 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 และเข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน – รัสเซียสมัยพิเศษ (ASEAN – Russia Commemorative Summit) ที่เมืองโซชี ประเทศรัสเซีย ระหว่างวันที่ 19 – 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 นายกรัฐมนตรีของไทยได้หารือกับนายกรัฐมนตรีของรัสเซีย ผลการเยือนในครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า จะเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกันให้สูงขึ้นเป็น 5 เท่า ภายใน 5 ปี หรือเป็น 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ในประเด็นการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยแสดงความจำนงขอให้รัสเซียพิจารณาใช้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนของรัสเซียในอาเซียน และไทยจะใช้รัสเซียเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ทั้งนี้ไทยยืนยันถึงความประสงค์ที่จะเข้ามาลงทุนในรัสเซียให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมสินค้าเกษตร อาทิ สินค้าเนื้อสัตว์ และสินค้าประมง และเชิญชวนฝ่ายรัสเซียให้เข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะด้าน super cluster และเขตเศรษฐกิจพิเศษ และในการเป็นศูนย์ซ่อมอากาศยาน ขณะเดียวกัน ฝ่ายรัสเซียยินดีที่จะสนับสนุนการพัฒนาของประเทศไทยในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การถ่ายทอดเทคโนโลยีขั้นสูง และความมั่นคงพลังงานของไทย⁸⁵ ต่อมานายกรัฐมนตรีได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน – รัสเซีย สมัยพิเศษในวาระการเฉลิมฉลองครบรอบ 20 ปีความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและรัสเซีย ในกรอบของอาเซียน-รัสเซียในด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะขยายการค้าและการลงทุน โดยไทยได้สนับสนุนการลดอุปสรรคทางการค้าของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งความร่วมมือในลักษณะ +1 เพื่อ

⁸⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “ปลัดกระทรวงการต่างประเทศร่วมคณะรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกลาโหมและรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ เยือนสหพันธรัฐรัสเซีย” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/65299-ปลัดกระทรวงการต่างประเทศร่วมคณะรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกลาโหมและรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ เยือนสหพันธรัฐรัสเซีย>

⁸⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “การประชุมคณะรัฐมนตรีย่อยร่วมไทย-รัสเซีย: ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของความสัมพันธ์” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66949-การประชุมคณะรัฐมนตรีย่อยร่วมไทย-รัสเซีย-ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของความสัมพันธ์>

ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของแต่ละประเทศ และสนับสนุนการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมีข้อตกลงการค้าเสรีอย่างครอบคลุมระหว่างอาเซียนและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU)⁸⁶ นอกจากนี้ผู้นำของอาเซียนและรัสเซียได้เข้าร่วมการประชุมกับผู้แทนจากคณะกรรมการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission: EEC) และเลขาธิการองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization: SCO) โดยได้หารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ รวมทั้งโครงการสายไหมของจีน ทั้งนี้ ไทยได้สนับสนุนการเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางยุทธศาสตร์ทั้งในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค ทั้งด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ และระหว่างประชาชน โดยอาจครอบคลุมองค์การระหว่างประเทศและเวทีการประชุมต่างๆ รวมถึงอาเซียน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ และ กรอบความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue-ACD)⁸⁷

ภายหลังจากการเยือนของไทย เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 2016 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อการแสดงความจำนงเพื่อเริ่มกระบวนการเตรียมการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ⁸⁸ และเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 เอกอัครราชทูตไทยประจำรัสเซียได้เข้าพบหารือประธานคณะกรรมการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเพื่อหารือเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผลการหารือคือ ไทยได้รับการสนับสนุนในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีร่วมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Joint Feasibility Study: JFS) โดยในขณะนี้ทั้งสองฝ่ายกำลังจัดทำร่างของบันทึกความร่วมมือที่มีสาระสำคัญเป็นการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับกฎระเบียบด้านการค้าและการลงทุน⁸⁹ ต่อมาในวันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 2018 นายกรัฐมนตรีของไทยได้หารือกับประธานาธิบดีรัสเซียระหว่างการประชุมบริกส์ (BRICS) นายกรัฐมนตรีของไทยได้ย้ำถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ นายกรัฐมนตรีได้ติดตามผลการเยือนโดยเฉพาะประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันตั้งเป้าหมาย มูลค่าการค้าให้เพิ่มขึ้นเป็น 5 เท่า ภายใน 5 ปี ซึ่งนายกรัฐมนตรีเห็นว่า การผลักดันความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน สามารถดำเนินได้หลายทาง เช่น การสนับสนุนการลงทุน การเพิ่มการซื้อขายสินค้าระหว่างกัน เป็นต้น นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้จัดตั้งคณะทำงานไทย-รัสเซีย เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก

⁸⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-รัสเซีย ที่เมืองโซชี สหพันธรัฐรัสเซีย” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66994-นายกรัฐมนตรีพบหารือประธานาธิบดีรัสเซีย.html>.

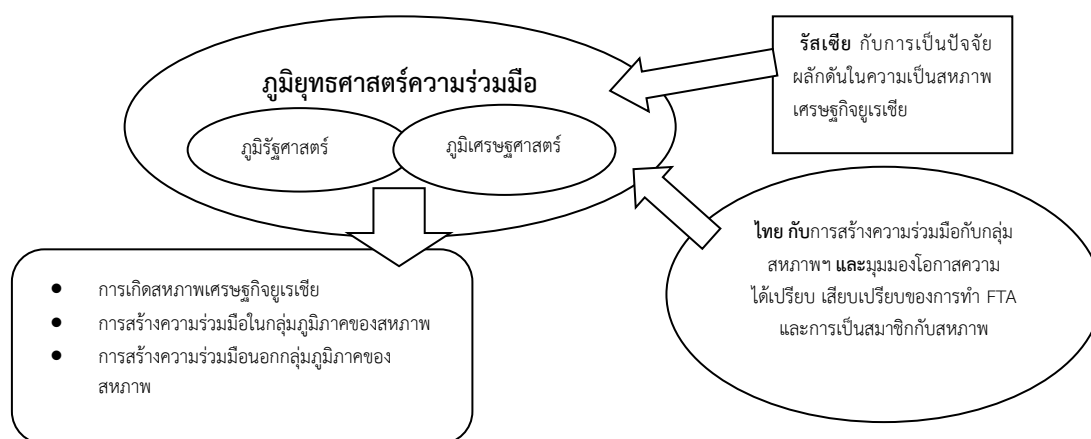
⁸⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁸ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, “ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561, http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf.

⁸⁹ ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในรัสเซีย, “เอกอัครราชทูตฯ และประธาน Board ของ Eurasian Economic Commission (EEC) หารือถึงทางกระชับความสัมพันธ์เศรษฐกิจ ไทย-EAEU,” Thai Biz Russia, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561, <http://www.thaibizrussia.com/ru/news/detail.php?cate=news-highlight&id=20968>.

หรือ อีอีซี (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งฝ่ายไทยกล่าวหาภูมิภาคเอเซียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาลงทุนในไทย ในสาขาที่ฝ่ายรัสเซียมีความเชี่ยวชาญ⁹⁰

ในประเด็นโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกที่ไทยเล็งเห็นโอกาสที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าการลงทุนของสองประเทศและอาจนำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน นายดอน ปรมดีวินัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย โดยเฉพาะในประเด็นดังกล่าวว่า ในขณะนี้ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของไทยที่เรียกว่า ไทยแลนด์ 4.0 เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม และทำให้เศรษฐกิจของตนให้เข้มแข็งภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในขณะนี้รัฐบาลไทยดำเนินเศรษฐกิจภายใต้สถานการณ์การแข่งขันในภูมิภาคเอเชียตะวันออก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกของประเทศไทยได้ดำเนินโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ไทยมีเป้าหมายในการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมและโครงสร้างคมนาคมขนส่ง เพื่อเชื่อมโยงการคมนาคมในภูมิภาคให้สะดวกและมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการขนส่งทางอากาศ รถยนต์ และทางรถไฟ ให้ประเทศไทยเป็นเขตเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเชื่อมไปสู่ระดับโลก การดำเนินโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกของไทยให้สำเร็จลุล่วง ก็เปิดโอกาสให้บริษัทรัสเซียสามารถขยายการลงทุนของตนในสาขานวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง เกษตวิทยา การเกษตร โทรคมนาคม โครงสร้างสาธารณูปโภคด้านพลังงานและการใช้พลังงานทดแทน ในขณะเดียวกันไทยก็มองเห็นโอกาสในการลงทุนในเขตตะวันออกไกลของรัสเซีย โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือเสรีวลาดีวอสต็อก⁹¹

ภาพที่ 6 ภูมิยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

⁹⁰ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล, “นายกรัฐมนตรีหารือทวิภาคีรัสเซียระหว่างการประชุม BRICS,” ทำเนียบรัฐบาล, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561, <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/6466>.

⁹¹ Алексей Сковоронский, «Глава МИД Таиланда: экономическое сотрудничество с Россией выглядит многообещающим,» ТАСС, дата обращения Апрель 8, 2018, <http://tass.ru/opinions/interviews/4411600>.

ตามนโยบายของรัฐบาลไทยในปี ค.ศ. 2014 และนโยบายต่างประเทศของไทย ประเด็นที่ประเทศไทยให้ความสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคือ หนึ่ง การกระชับความสัมพันธ์กับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ และ สอง การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ในประเด็นที่ 1 ประทรวงการต่างประเทศได้กำหนดแนวทาง คือ การสานต่อความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี และต่อยอดความร่วมมือกับประเทศยุทธศาสตร์/ มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมความมั่นคง ในภูมิภาคและในระดับโลก และส่งเสริม ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนร่วมกันไปในทุกมิติ ส่วนในประเด็นที่ 2 แนวทางคือ การดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย การสร้างความเชื่อมั่นต่อศักยภาพและเศรษฐกิจของไทย และการส่งเสริมการค้าการลงทุนกับต่างประเทศ⁹² กิจกรรมหลักที่ไทยได้ดำเนินนโยบายต่อรัสเซีย ได้แก่ การเยือนและการประชุมทวิภาคีและพหุภาคี ในระดับราชวงศ์/ ผู้นำ/ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ/ ผู้บริหารระดับสูง โดยเฉพาะภายหลังที่นายกรัฐมนตรีรัสเซียเยือนไทย ก็ได้เกิดการเยือนของสองฝ่ายและการพบปะหารือทวิภาคีในการประชุมพหุภาคีต่างๆ ต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 จนถึงปัจจุบัน ไทยได้ใช้โอกาสการเยือนและการประชุมร่วมกับรัสเซียแสวงหาตลาดใหม่และโอกาสในการลงทุน อีกทั้งยังเชิญชวนให้รัสเซียเข้ามาลงทุนในโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกของไทย

การดำเนินความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีต่อประเทศรัสเซียในประเด็นทางเศรษฐกิจ และการสร้างความร่วมมือ กรณีศึกษาความร่วมมือผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่ผู้วิจัยเรียกว่าเป็นภูมิยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบของการค้าเสรีหรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ความสำเร็จคือประเทศไทยต้องพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซียเป็นพื้นฐานอันเนื่องมาจากภูมิยุทธศาสตร์ตามปัจจัยดังต่อไปนี้

ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในประเด็นทางภูมิศาสตร์และการเมือง จากแกนนำความคิดการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน เบลารุส และรัสเซีย จะเห็นได้จากประเทศรัสเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ถือนิโทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปตะวันออก หรือ นัยยะกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่ในสมัยสหภาพโซเวียตที่มีโซเวียตรัสเซียสร้างภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำการกลืนกลายในเป็นแบบโซเวียตรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงส่งผลให้ตกทอดเป็นมรดกวัฒนธรรมทางการเมืองกลุ่มประเทศที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียตมาก่อน และส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการทำธุรกิจที่แตกต่างไปจากชาติตะวันตก

ภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economics) ที่มีส่วนสำคัญสำหรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจเข้าไว้ด้วยกัน และอาจจะเพิ่มประเด็นเรื่องการเมืองได้ด้วยเช่นกัน การแสดงความสัมพันธ์หรือการสร้างความร่วมมือต่างๆ ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทิศทางที่ดีอย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่ในภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านั้น

⁹² กระทรวงการต่างประเทศ, “นโยบายการต่างประเทศ,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2561, <http://www.mfa.go.th/main/th/policy>.

จะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่อิทธิพลของรัสเซียที่มีมาตั้งแต่สมัยสหภาพ โซเวียตก็ยังคงอยู่ในประเทศเหล่านี้ในทุกๆ ด้าน ทำให้ประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศรัสเซีย การเกิดขึ้นขององค์การความร่วมมือระดับภูมิภาคโดยเฉพาะบริเวณใจกลางยูเรเชียเป็นเครื่องมือของที่พยายามคงอิทธิพลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองไว้

จากข้างต้นสะท้อนว่ารัสเซียหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายยุทธศาสตร์ของรัสเซียไม่ได้อยู่แค่การเน้นนโยบายนิยมตะวันตก (Westernization) แต่เน้นนโยบายการโอบล้อม (Pivot policy) ทางภูมิภาคของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ปูตินที่เน้นการเข้าหาหลายๆ ประเทศในภูมิภาคต่างๆ พร้อมกับรัสเซียได้มีแนวทางของความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalism) ที่สร้างการรวมตัวกันเป็นกลุ่มระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ เห็นว่าการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติต่างๆ รวมถึงประเด็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกันในกลุ่มภูมิภาคของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่ประเทศเหล่านั้นเคยอยู่ภายใต้ระบอบโซเวียตและมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ซึ่งเรียกว่าเป็นแนวทางต่อชาติใกล้เคียง (Near Abroad Doctrine) ภูมิยุทธศาสตร์ของรัสเซียทางด้านเศรษฐกิจต้องการพึ่งพิงตลาดการนำเข้าและส่งออก ส่วนทางการเมืองต้องการลดทอนอำนาจการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา นโยบายการลูกคืบของกลุ่มเศรษฐกิจยูเรเชียจะช่วยในการพัฒนาตะวันออกไกลของรัสเซียที่ไทยเองสามารถใช้โอกาสตรงนี้ในการเข้าหากลุ่มตลาดใหม่ที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง ถือเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชาติแต่ละฝ่าย (National Interest) มีส่วนสนับสนุนในการพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ร่วมกัน

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่าการเข้าไปดำเนินความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศรัสเซีย ในขั้นต้นไทยต้องการแรงสนับสนุนจากรัสเซียเพื่อนำพาไทยเข้าสู่ภูมิภาคยูเรเชีย ทางฝ่ายรัสเซียเองก็พร้อมสนับสนุนให้ไทยเข้าไปปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคดังกล่าวเช่นกัน แม้ว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศดำเนินมาอย่างยาวนานและรอบด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ทว่าอุปสรรคที่สำคัญคือ ที่ตั้งของสองประเทศที่ห่างไกลระหว่างกัน และการเชื่อมโยงทางโลจิสติกส์ที่จะช่วยให้การดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้ลึกซึ้งมากขึ้นยังเสียเปรียบประเทศอื่นๆ ในอาเซียน ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศภูมิภาคยูเรเชียดำเนินไปไม่ได้อย่างรวดเร็วนัก อีกทั้งการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมุ่งเน้นไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป ประเทศในกลุ่มอาเซียน และมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและญี่ปุ่น เป็นอันดับแรก ส่วนประเทศรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นกลุ่มประเทศที่ไทยสนใจรองลงมาที่จะดำเนินความสัมพันธ์ ในทางกลับกันตามนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภูมิภาคอาเซียนก็ให้ความสำคัญแก่ไทยรองจากพันธมิตรอย่างเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตามด้วยโอกาสที่ไทยจะได้รับจากการเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียน่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ และอาจส่งผลให้ไทยสามารถดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้หลายทิศทาง โดยไม่ต้องพึ่งพาประเทศใดจนมากเกินไป การพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้ากับรัสเซียจะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ ถูทาง

ทางการค้าและการลงทุนของไทยกับประเทศในภูมิภาคยูเรเชีย ดังที่ไทยเคยตั้งเป้าหมายให้รัสเซียเป็น ศูนย์กลางและทางผ่านสินค้าของไทยไปยังกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช เมื่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ก่อตั้งขึ้น ไทยควรพิจารณาเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การระหว่างประเทศนี้ในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของตน

ดังนั้นในส่วนของบทที่ 3 สามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัสเซียและไทยมีจุดเริ่มต้นมาอย่างยาวนาน ในรูปแบบทวิภาคี นับตั้งแต่การเสด็จประพาสรัสเซียอย่าง เป็นทางการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ค.ศ. 1897 แต่เหตุผลที่ความสัมพันธ์ ต้องหยุดชะงักลงเนื่องมาจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการปกครองภายในของรัสเซีย เมื่อ ค.ศ. 1917 ที่เกิดการปฏิวัติครั้งใหญ่ในรัสเซีย จนทำให้เปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญา สิทธิราชไปสู่การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ไทยหรือสยามในขณะนั้นถือว่ามิได้มีจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์มา จากระดับราชวงศ์จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถยอมรับการปกครองที่ดำเนินโดยรัฐบาลคอมมิวนิสต์ แต่ เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงในช่วงท้าย ศ.ต.ที่ 20 หรือราวปี 1991 สภาวะแวดล้อมของการเมือง โลก สภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ละประเทศต่างต้องพึ่งพากันและกัน เกิดการรวมตัวทางเศรษฐกิจ สร้างความไว้วางใจ สร้างความมั่นคงร่วมกัน ซึ่งขณะนั้นไทยและ รัสเซียมีความพยายามพัฒนาและฟื้นฟูความสัมพันธ์กับรัสเซีย หลังการล่มสลายการปกครองก่อนเป็น ประเทศแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและรัสเซียยังมี ปฏิสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีแต่ส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้การสนับสนุนรัสเซียเข้ามาปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มากขึ้น อย่างการส่งเสริมการสร้างร่วมมือภายใต้กรอบเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรือ เอเปค ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศจึงมีการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นลำดับ

สภาพการเมืองภายในของแต่ละประเทศช่วงภายหลังยุคสงครามเย็น สถานะของรัสเซีย ในฐานะมหาอำนาจได้ลดลง รัสเซียสนใจแต่เพียงเศรษฐกิจภายในประเทศ และลดความสนใจการ พัฒนาเศรษฐกิจกับดินแดนที่ตั้งอยู่ห่างไกลอย่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่รัสเซียก็ไม่สามารถละทิ้งภูมิภาคนี้ได้ การเยือนของราชวงศ์ระดับสูงถือว่ามีส่วนในการกระชับความสัมพันธ์ ทางการเมืองของทั้งสองประเทศ และในปัจจุบันประเด็นทางการค้าและเศรษฐกิจถือว่าเป็นกลไกที่ สำคัญของความสัมพันธ์ที่เกิดจากระดับทวิภาคีไปสู่ความหลากหลาย มีการเชื่อมโยงความร่วมมือทาง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่ไทยถือว่ารัสเซียเป็นประเทศที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ในกลุ่ม ประเทศอาเซียน ทั้งรัสเซียและไทยมีความสนใจในการพัฒนาความร่วมมือด้านการค้าและเศรษฐกิจ ประเทศไทยพยายามที่จะขยายและกระจายสินค้าของตนไปสู่ตลาดอื่นๆ การบูรณาการความร่วมมือ อย่างการสร้างร่วมมือในกรอบสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

จากเหตุผลตามหลักของภูมิศาสตร์ รัสเซียถือว่าตั้งอยู่ห่างไกลประเทศไทยเป็นอย่างมาก แต่รัสเซียก็ถือว่ารัสเซียเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุดในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชจึงไม่เป็นอุปสรรค แต่อุป สรรคคือ ปัจจัยภายในของทั้งสองประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้าน เศรษฐกิจระหว่างกัน เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยของฝ่ายไทย วิฤตการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ส่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจในระดับโลกที่ส่งกระทบต่อ

ไทย เหตุการณ์ทางการเมืองก็กำหนดความเป็นไปทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองที่มีเสถียรภาพย่อมเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ไทยมีความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับประเทศรัสเซียยาวนานและรอบด้านมากกว่าทุกๆ ประเทศ สำหรับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอย่าง คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อาร์เมเนีย และเบลารุส ไทยเพิ่งมาสถาปนาทางการทูตอย่างเป็นทางการภายหลังที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย อย่างประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง การค้าส่วนใหญ่ระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีการกระจุกตัวอยู่ที่การค้าระหว่างไทย-รัสเซีย แต่อย่างไรก็ตามผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับคือ การต่อยอดโอกาสในการลงทุนในประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและการเข้าถึงทรัพยากรโดยบริษัทไทยที่ลงทุนในรัสเซียจะมีโอกาสขยายกิจการไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจง่ายขึ้นและได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่นำโดยประเทศรัสเซีย ได้เริ่มการปฏิสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค อย่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน โดยมีรัสเซียที่ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างทวิภาคีชักชวนให้ประเทศเหล่านั้นให้เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีสำหรับไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ด้วยยุทธศาสตร์ทางที่ตั้งของไทยที่อยู่ในศูนย์กลางของอาเซียนจึงมีความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่จะเชื่อมโยงทางการค้าตรงจุดนี้ส่งผลให้รัสเซียพิจารณาใช้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนของรัสเซียในอาเซียน และไทยจะใช้รัสเซียเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของแต่ละประเทศ และสนับสนุนการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมีข้อตกลงการค้าเสรีอย่างครอบคลุมระหว่างอาเซียนและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คณะทำงานไทย-รัสเซียเป็นกลไกที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก EEC ที่ไทยใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ กับรัสเซีย

ตามนโยบายของรัฐบาลไทยในปี ค.ศ. 2014 และนโยบายต่างประเทศของไทย ประเด็นที่ประเทศไทยให้ความสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคือ การกระชับความสัมพันธ์กับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ โดยกระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดแนวทาง คือ การสานต่อความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี และต่อยอดความร่วมมือกับประเทศยุทธศาสตร์/ มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมความมั่นคง ในภูมิภาคและในระดับโลก และส่งเสริม ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนร่วมกันไปในทุกมิติ นอกจากนี้การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ แนวทางนี้ คือ การดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย การสร้างความเชื่อมั่นต่อศักยภาพและเศรษฐกิจของไทย และการส่งเสริมการค้าการลงทุนกับต่างประเทศ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รัสเซียหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายยุทธศาสตร์ของรัสเซียไม่ได้อยู่แค่การเน้นนโยบายนิยามตะวันตก แต่เน้นนโยบายการโอบล้อมทางภูมิภาคของประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน ที่เน้นการเข้าหาหลายประเทศในภูมิภาคต่างๆ พร้อมกับรัสเซียได้มีแนวทางของความเป็นภูมิภาคนิยม ที่สร้างการรวมตัวกันเป็นกลุ่มระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

เห็นว่าการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติต่างๆ รวมถึงประเด็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกันในภูมิภาคของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่ประเทศเหล่านั้นเคยอยู่ภายใต้ระบอบโซเวียตและมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ซึ่งเรียกว่าเป็นแนวทางต่อชาติใกล้เคียง ภูมิยุทธศาสตร์ของรัสเซียเองทางด้านเศรษฐกิจก็มีความต้องการพึ่งพิงตลาดการนำเข้าและส่งออก ทางการเมืองมีความต้องการลดทอนอำนาจการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา นโยบายการลูกค้ำของกลุ่มเศรษฐกิจยูเรเชียจะช่วยในการพัฒนาตะวันออกไกลของรัสเซีย ไทยเองสามารถใช้โอกาสตรงนี้ในการเข้าหากลุ่มตลาดใหม่ที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง ถือเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชาติแต่ละฝ่าย มีส่วนสนับสนุนในการพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศรัสเซีย

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกและการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย

จากการศึกษาแนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์ของความสัมพันธ์ของไทยที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่อยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซีย ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าความเข้าใจของการเข้าเป็นสมาชิก หรือการทำเขตการค้าเสรีจะมีปัจจัยพื้นฐานจากมุมมองของโอกาส อุปสรรค รวมถึงความเป็นไปได้ต่าง ๆ ของการขยายสมาชิกขององค์การ หรือประโยชน์ของกลุ่มที่เข้ามาสร้างความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

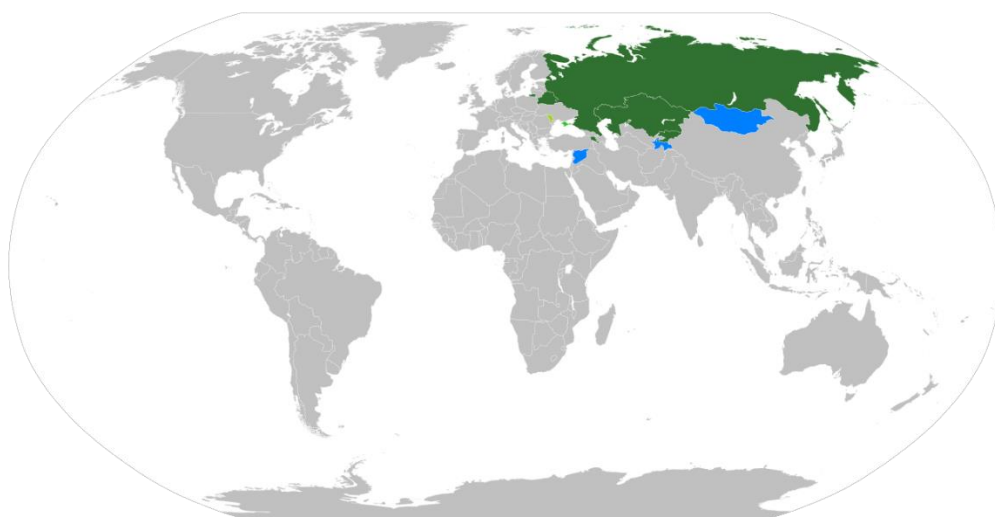
4.1 การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Enlargement of the Eurasian Economic Union)

จากที่กล่าวไปในบทที่ 2 และ 3 แล้วว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่าเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีความสำคัญต่อรัสเซียและกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียต รวมถึงมีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคยูเรเชีย และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคือ การขยายสมาชิกหรือพันธมิตร (Enlargements) ที่มาพร้อมความท้าทายในการขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย จากที่กล่าวไปแล้วว่าโครงสร้างของสหภาพยูเรเชียมีการพัฒนามาจากสหภาพยุโรป มีลักษณะของการเป็นองค์การเหนือรัฐ (Supranationalism) และเป็นองค์การระดับภูมิภาค มีการกำหนดนโยบาย และมาตรการทางกฎหมายมาบังคับใช้ภายในภูมิภาค อำนาจพื้นฐานของประชาคมจะมีตัวกฎหมายมารองรับในรูปแบบของสนธิสัญญาและยังรวมถึงมาตรการทางกฎหมายในรูปแบบของข้อบังคับ (Directives) ระเบียบ (Regulations) แต่สหภาพยูเรเชียยังมีความแตกต่างกับสหภาพยุโรปตรงที่ว่าการเป็นองค์การเหนือรัฐประเทศสมาชิกกับการยินยอมถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้กับส่วนกลางของประชาคม แต่ยอมรับว่ารัสเซียยังมีบทบาทในเชิงนโยบายขององค์กรต่อสมาชิก และพันธมิตรภายนอก แต่อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ของการขยายสมาชิกหรือพันธมิตรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย นั้น ให้ความสำคัญจากการตัดสินใจของคณะกรรมการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission: EEC) ที่มีการกำหนดเรื่องของการขยายสมาชิกหรือพันธมิตรของสหภาพไว้ในระเบียบวาระ (the agenda of the enlargement of the Eurasian Economic Union) โดยเบื้องต้นการรับสมาชิกใหม่ที่อยู่ในกรอบความต้องการของกลุ่มสหภาพคือ ประเทศทาจิกิสถาน และมอลโดวาที่มีสถานะของผู้สังเกตการณ์เมื่อ ค.ศ. 2017 ทั้งนี้สิ่งสำคัญของแนวทางการขยายสมาชิกใหม่ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ ความเป็นภูมิภาคยูเรเชียนิยมหรือแนวคิดนิยมยูเรเชีย (Eurasianism) โดยความคิดของภูมิภาคยูเรเชียนิยม ดังกล่าวนั้นคือการแสดงออกเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรัสเซีย ด้วยเหตุผลที่ว่าด้วยรัสเซียมีลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่ใช่ทั้งยุโรปและเอเชียแต่จะอยู่ในรูปแบบของยูเรเชีย และส่วนหนึ่งเป็นการพัฒนาแนวคิดนี้ขึ้นช่วงทศวรรษที่ 1920 นับจากการเคลื่อนไหวของการ

ปฏิวัติบอลเชวิค การเกิดคอมมิวนิสต์และการจัดตั้งสหภาพโซเวียตขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อสถานภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของรัสเซียและกลุ่มประเทศในสหภาพ

การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Enlargement of the Eurasian Economic Union) มีความหมายถึงการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียซึ่งกลุ่มของการขยายตัวนั้นจะเปิดสำหรับกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปและเอเชียเป็นสำคัญ ที่มีลักษณะของการเป็นรัฐที่มีความแน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมือง การตัดสินใจรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะอยู่ที่องค์กรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยลักษณะของการขยายสมาชิกจะแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การขยายสมาชิกในกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียต (Past Enlargement)
2. การขยายสมาชิกที่มีศักยภาพในอนาคต (Potential future enlargement)
3. การขยายสมาชิกในกรอบความตกลงเขตการค้าเสรี (Free trade agreement)

	รัฐที่เป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Member States of the Eurasian Economic Union)
	รัฐที่เป็นผู้สังเกตการณ์ (Observer states)
	รัฐกลุ่มผู้สมัครอื่นๆ (Other candidate states)

ภาพที่ 7 สมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ความสำคัญของการขยายสมาชิกในกรอบความตกลงเขตการค้าเสรี เริ่มต้นขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2017 หลังจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย นายเซอร์เกย์ ลาฟรอฟ ได้กล่าวถึงมุมมองที่ว่ากลุ่มประเทศต่าง ๆ กว่า 50 ประเทศ ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการสร้างกรอบความร่วมมือด้านเขตการค้าเสรีของสหภาพยูเรเชีย และเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2017 ประธานาธิบดีแห่งคาซัคสถาน ได้ให้การเน้นย้ำถึงการเติบโตอย่างมีศักยภาพ สำหรับอนาคตของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เล็งเห็นว่าตลาดของกลุ่มสหภาพที่มีจำนวนประชากรมากกว่า 183 ล้านคน ส่งผลต่อกลุ่มการค้า

อื่น ๆ อย่างสหภาพยุโรป อาเซียน และรวมถึงองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ มีแนวโน้มที่จะสร้างความร่วมมือต่าง ๆ ร่วมกัน

ยุทธศาสตร์การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทางโครงสร้างมีความคล้ายคลึงกัน สหภาพยุโรป แต่ยุทธศาสตร์ของการขยายของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความซับซ้อนในเชิงลักษณะที่ยังยึดในเรื่องภูมิเศรษฐศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์

ภูมิรัฐศาสตร์ ที่เป็นปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในปัจจัยทางภูมิศาสตร์และการเมือง จากแกนนำความคิดการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน เบลารุส และรัสเซีย จะเห็นได้จากประเทศรัสเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ที่ถืออิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรปตะวันออก หรือนัยยะกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่ในสมัยสหภาพโซเวียต ที่มีโซเวียตรัสเซียสร้างภูมิยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำการกลืนกลายในเป็นแบบโซเวียตรัสเซีย ไม่ว่าจะด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงส่งผลให้ตกทอดเป็นมรดกวัฒนธรรมทางการเมืองกลุ่มประเทศที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียตมาก่อน และส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการทำธุรกิจที่แตกต่างไปจากชาติตะวันตก

ภูมิเศรษฐศาสตร์ ที่มีส่วนสำคัญสำหรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ เข้าไว้ด้วยกัน และอาจจะเพิ่มประเด็นเรื่องการเมืองได้ด้วยเช่นกัน การแสดงความสัมพันธ์หรือการสร้างความร่วมมือต่าง ๆ ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทิศทางที่ดี อย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่ในภูมิภาคร่วมกับรัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านั้นจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่อิทธิพลของรัสเซียที่มีมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต ก็ยังคงอยู่ในประเทศเหล่านั้นในทุกๆ ด้าน ทำให้ประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศรัสเซีย การเกิดขึ้นขององค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค โดยเฉพาะบริเวณใจกลางยูเรเชียเป็นเครื่องมือของที่พยายามคงอิทธิพลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองไว้

โดยเหตุผลข้างต้นจะส่งผลต่อความสัมพันธ์กับรัฐบาลของกลุ่มประเทศสมาชิก การที่รัสเซียเข้ามามีบทบาทเพื่อการสร้างเครือข่ายในภูมิภาคจากที่กล่าวไปว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญเชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์สมาชิกในกลุ่มจะเป็นกลุ่มจากประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช หรือเป็นกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตโดยนัยยะ รวมถึงกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพ (ที่มีความใกล้ชิดทางภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซีย) ในการเข้าร่วมสหภาพศุลกากรต่อมาในภายหลัง ได้แก่ มองโกเลีย ทาจิกิสถาน ตุเนเซีย โดย 3 ประเทศนี้ ให้ความสนใจในการเข้าร่วมสหภาพศุลกากรดังกล่าวเพราะเห็นถึงประโยชน์ของการค้าและลดความเสี่ยงของอุปสรรคทางการค้า พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์กับรัสเซียเป็นหลัก แต่ทั้งนี้การที่รัสเซียมีบทบาทในกลุ่มสมาชิกของสหภาพก็ได้มีปัญหายุ่งยากเกิดขึ้นที่ว่า

ปัญหาแรก คือ ในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบทบาทสำคัญอยู่ที่รัสเซีย โดยรัสเซียมีความสนใจในหน้าที่โครงสร้างการปฏิบัติงานของสหภาพค่อนข้างมากที่อาจจะไม่ใช่แค่เรื่องของการจัดการด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รัสเซียค่อนข้างจะยึดในเรื่ององค์ประกอบหลักของสถานภาพทางภูมิรัฐศาสตร์

ปัญหาที่สอง คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจภายในของรัสเซียที่มีเพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบต่อหน้าที่การเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของภูมิภาค (Regional payment)

ปัญหาที่สาม คือ ปัญหาของข้อถกเถียงที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นในเรื่องของปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและสหภาพยุโรป

แนวโน้มและความเป็นไปได้ของไทยกับการเป็น “สมาชิก” สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การดำเนินการในเชิงรุกของประเทศไทยในการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ ในหลายภูมิภาค เช่น อเมริกา ยุโรป แอฟริกา เอเชีย รวมถึงยูเรเชีย สำหรับยูเรเชีย ความสัมพันธ์อันยาวนานกับประเทศรัสเซียจึงส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย แต่ทั้งนี้ในมุมมองเชิงวิเคราะห์สำหรับการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของประเทศไทย ยังถือว่ามีข้อจำกัด จากแผนที่ แผนภาพสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะพบว่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีประเทศใดเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ และจากหลักการการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีกำหนดจากคณะกรรมการที่ทำให้เกิดข้อจำกัดสำหรับกลุ่มประเทศนอกภูมิภาคที่ต้องการสมัครเข้าเป็นภาคีสมาชิก รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความพร้อมของประเทศที่ต้องการสมัครเข้าเป็นสมาชิก ในเรื่องการทำความตกลงระหว่างประเทศ การยอมรับกฎและข้อระเบียบต่าง ๆ ของสหภาพ
2. การพัฒนาร่างแผนการดำเนินการสำหรับการภาคยานุวัติของประเทศที่ประสงค์สมัครเป็นสมาชิกกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่ต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการระดับสูงติดตามการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ระบุไว้
3. รายงานความคืบหน้าต่อคณะกรรมการและที่ประชุมระดับสูงในส่วนของแผนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับประเทศที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิก
4. พัฒนาร่างสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการภาคยานุวัติของประเทศผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ
5. ตัวแทนจากหัวหน้าคณะทำงานเพื่อรายงานต่อคณะกรรมการสำหรับความคืบหน้าขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับการดำเนินการตามโครงการปฏิบัติการ (พร้อมร่าง) สนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการภาคยานุวัติของรัฐผู้สมัครต่อสหภาพ) ที่จะส่งเพื่อประกอบการพิจารณาของที่ประชุมคณะกรรมการและสภาสูง

เหตุผลของการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของประเทศไทยถือว่ายังทำได้ยากกว่าการทำความเข้าใจในกรอบของเขตการค้าเสรีอันเนื่องจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography)

ที่ตั้งของประเทศไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งห่างไกลกัน ส่งผลต่อการขนส่งสินค้า แม้ว่าไทยจะมีโครงการเชื่อมโครงข่ายตั้งแต่โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) รถไฟความเร็วสูงจากไทยไปจีนและอาศัยโครงข่ายของจีนไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่โครงข่ายคมนาคมดังกล่าวยังต้องใช้เวลาในการพัฒนาสักระยะหนึ่ง นอกจากนี้หากเปรียบเทียบกับประเทศเวียดนามที่เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนเหมือนกับประเทศไทย ประเทศไทยยังขาดการพัฒนาในเรื่องของโลจิสติกส์ ที่เวียดนามเช่น การขนส่งสินค้า และโกดังเพื่อการจัดเก็บเพื่อกระจายสินค้า

2. ปัจจัยการรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ (Membership)

การเข้าเป็นสมาชิกอย่างทีกล่าวก่อนแล้วข้างต้นยุทธศาสตร์การเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นไปตามความสัมพันธ์เชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ยังคงเน้นความใกล้ชิดทางชาติพันธุ์และกลุ่มความสัมพันธ์เดิมในอดีตสหภาพโซเวียตมากกว่าการขยายรับสมาชิกภายนอก ถึงแม้ว่าตามหลักเกณฑ์จะสามารถทำได้

3. ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ (Demographic)

เป็นประเด็นที่สำคัญเชื่อมโยงกับประชากรและชาติพันธุ์ในดินแดนต่าง ๆ ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความคล้ายคลึงกัน เช่น เบลารุสและรัสเซียที่เป็นชาติพันธุ์สลาฟและมีความรู้ความเข้าใจภาษารัสเซีย หรือแม้แต่ในกลุ่มเอเชียกลางอาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับรัสเซีย อาจจะได้เป็นชาติพันธุ์สลาฟเหมือนกัน แต่ถูกกลืนกลายเป็นโซเวียตในช่วงสหภาพโซเวียตทำให้มีความเข้าใจในภาษารัสเซียอย่างแตกฉาน ภาษารัสเซียถือเป็นภาษาราชการของสหภาพจึงมีความสำคัญและอาจจะกลายเป็นอุปสรรคให้แก่ผู้ที่ไม่รู้ภาษารัสเซีย ถือเป็นอุปสรรคสำหรับประเทศไทย

4. ปัจจัยทางด้านนโยบายต่างประเทศ

นโยบายต่างประเทศของไทย หากดูจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศตั้งแต่สมัยนายสมัคร สุนทรเวช ไทยเน้นความร่วมมือในกรอบอาเซียนเป็นหลัก การแสวงหาตลาดใหม่ นอกเหนือจากคู่ค้าเดิมของไทย พิจารณาจากนโยบายต่างประเทศ ไทยเพียงต้องการหาตลาดส่งออกใหม่ๆ เพื่อลดความเสี่ยงวิกฤตเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นกับคู่ค้าเดิม เช่น กรณีวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ที่สหรัฐอเมริกา ไทยไม่ได้เน้นการบูรณาการเชิงลึกกับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อย่างที่ไทยดำเนินกับอาเซียน หลักฐานคือ การเจรจาเพื่อการจัดทำความตกลงการค้าเสรีในระดับทวิภาคี

4.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทยกับกลุ่มสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและโอกาสในการทำเขตการค้าเสรี

ผู้วิจัยได้ตั้งมุมมองใน 2 มิติ สำหรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนกับพันธมิตรของรัสเซีย ที่เชื่อมโยงกับกลุ่มสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและโอกาสในการทำเขตการค้าเสรี คือ

มิติความสัมพันธ์สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับอาเซียน

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นไปตามขอบเขตความร่วมมือทางภูมิภาค (Regional integration) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญของการรวมตัว เพราะสำหรับอาเซียนเรื่องนโยบายการทำเขตการค้าเสรีของกลุ่มสมาชิก 10 ประเทศอาเซียน ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม และไทย ปัจจุบันถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางทางการค้าในเอเชีย มีนโยบายการสนับสนุนเรื่องการทำความตกลงตามกรอบของเขตการค้าเสรี เพราะมองถึงยุทธศาสตร์ โอกาสด้านการค้า การลงทุน รวมถึงการสร้างเครือข่าย⁹³ ที่เป็นไปตามเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่ว่ากลุ่มสมาชิก 10 ชาติได้มีการร่วมกันทำแผนงานหรือที่เรียกว่า ASEAN Economic Community Blueprint ที่เป็นยุทธศาสตร์ร่วมกัน 4 ด้าน คือ

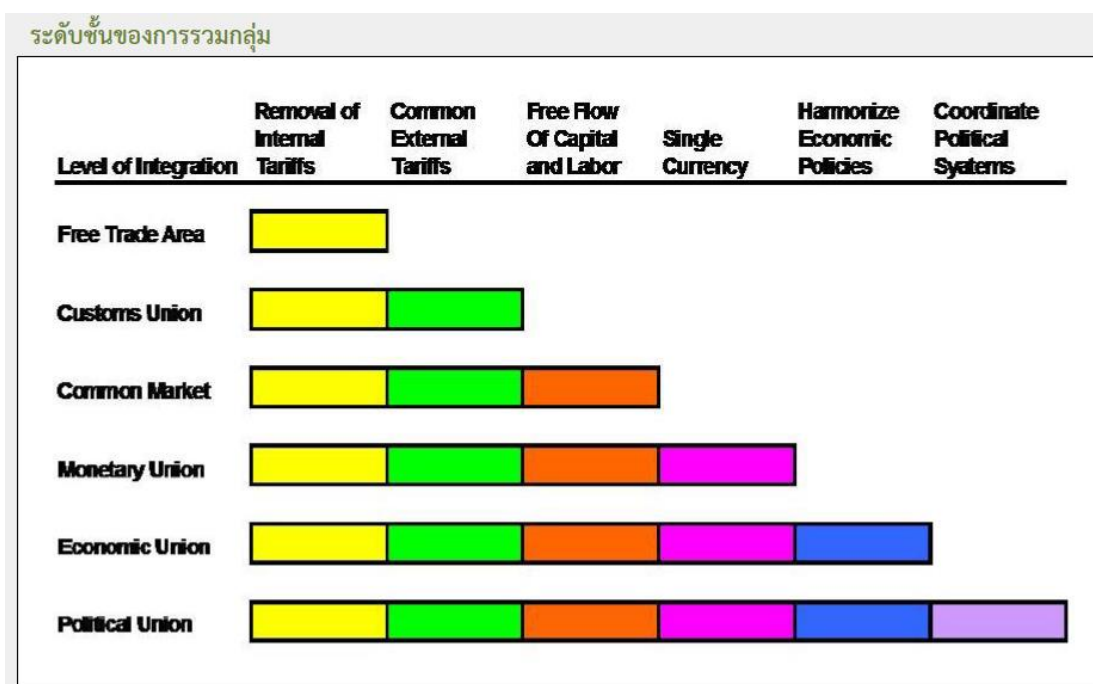
1. การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วมกัน (Single Market and Production Base) มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการการลงทุน แรงงานฝีมือ และเงินทุนอย่างเสรี
2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Highly Competitive Economic Region) โดยส่งเสริมกรอบนโยบายด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ
3. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค (Regional of Equitable Economic Development) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกโดยการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ภายใต้กรอบการริเริ่มการรวมกลุ่มของอาเซียน
4. การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Fully Integrated into Global Economy) เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนที่มีต่อประเทศภายนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีและสร้างเครือข่ายด้านการผลิตและจำหน่าย

มุมมองของอาเซียนที่มีต่อความร่วมมือภายนอกภูมิภาคอย่างเอเชียแปซิฟิกที่ถือว่าเป็นศูนย์กลาง (ASEAN - Centrality) ความร่วมมือทั้งในรูปแบบของทวิภาคีและพหุภาคี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือในกรอบการค้าเสรี ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์มีส่วนส่งเสริมสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือทางการค้าที่หลากหลาย ความเชื่อมโยงกับทรานส์-แปซิฟิกที่สร้างความสนใจที่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างกลุ่มความร่วมมือทางภูมิภาค

⁹³ Masahiro Kawai and Ganeshan Wignaraja, *Patterns of Free Trade Areas in Asia*, Honolulu: East-West Center, 2013, 2-3.

การทำเขตการค้าเสรีเป็นสิ่งที่ช่วยในเรื่องของการปกป้องด้านการลงทุน และการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยี เพราะมีการทำให้เกิดความสอดคล้องกันในเรื่องของการร่วมมือ (ถือเป็น FTA Plus) มีการลงทุนที่เหมาะสม รวมถึงความเหมาะสมของความได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขันระหว่างประเทศพันธมิตร

การลดอุปสรรคทางการค้ากับการสร้างเขตการค้าเสรี ถือเป็นสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน นับตั้งแต่การเกิดองค์การการค้าโลกขึ้นมา (World Trade Organization หรือ WTO) ศ.ต.ที่ 18 หรือราว ค.ศ. 1723 การเปิดเขตการค้าเสรีในระบบการค้าทวิภาคีหรือการค้าภูมิภาค ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเศรษฐกิจโลกอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อการเปิดการค้าเสรีพหุภาคีโดยองค์การการค้าโลก ที่ระบุว่าประเทศภาคีสามารถเข้าถึงตลาดกันและกันภายใต้กฎเดียวกันเป็นสำคัญ โดยระดับขั้นของการรวมกลุ่ม (ดูแผนภาพที่ 8) การทำเขตการค้าเสรีถือเป็นขั้นพื้นฐานในการลดอุปสรรคทางการค้า

ภาพที่ 8 ระดับขั้นของการรวมกลุ่ม

ที่มา: กวีพจน์ สัตตวัฒนานนท์, “ระดับขั้นของการรวมกลุ่ม,” 26 เมษายน 2562.

มติแผนการทำเขตการค้าเสรีของสหภาพเศรษฐกิจเอเชียในกลุ่มสมาชิกอาเซียน (EAEU Plans FTA expansion within ASEAN)

การสร้างความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจเอเชียกับอาเซียนถือเป็นหนึ่งในสาระสำคัญของการเติบโตอย่างมีศักยภาพ ตามที่ประธานาธิบดีคาซัคสถาน นายนูซูลตัน นาซาบายอฟ กล่าวเมื่อเดือนมีนาคม 2017 ถึงประเด็นการขยายตลาดของสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย ที่มี

ประชากรราวกว่า 183 ล้านคน ที่ควรส่งเสริมให้มีการขยายความร่วมมือทางการค้ากับองค์กรทางภูมิภาคอื่นที่สำคัญอย่างสหภาพยุโรปและอาเซียน หรือแม้แต่องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเริ่มต้นที่จะมีกิจกรรมการทำงานที่ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือในลักษณะความสัมพันธ์ทางการค้ากับกลุ่มสมาชิกอาเซียน และเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2015 ในการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออก นายกรัฐมนตรีรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ ได้กล่าวถึงการทำความตกลงเสรี ในนามสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่มีสมาชิกคือ รัสเซีย เบลารุส และ คาซัคสถาน ทั้งนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศแรกที่มีการดำเนินการเป็นประเทศแรก คือ เวียดนาม และมุมมองทางฝ่ายรัสเซียเห็นว่าการบรรลุข้อตกลงกับเวียดนามจะสามารถใช้เป็นแนวทางเดียวกับประเทศสมาชิกของอาเซียนที่เหลือ จุดแข็งของ 5 ประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ อาเมเนีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และรัสเซีย นั้นประกอบด้วยจำนวนประชากรกว่า 176 ล้านคน และมี GDP อยู่ที่ 2.5 ล้านล้าน ดอลลาร์สหรัฐ การเติบโตทางการค้าภายในภูมิภาค ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 อยู่ที่ 2 หมื่นล้าน⁹⁴ กลุ่มประเทศที่มีความสนใจในการสร้างเขตการค้าเสรีกับ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย กลุ่มสมาชิกอาเซียน คือ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ไทย และกัมพูชา รวมถึง จีน เช่นกัน

สิ่งที่ว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย – อาเซียน และแนวโน้มการทำเขตการค้าเสรีนั้น สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มทางภูมิภาค ในกลุ่มสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นกลุ่มประเทศที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย ที่ถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked) ส่วนกลุ่มประเทศอาเซียนเองถือเป็นประเทศที่มีทางออกทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ หรือเรียกว่าเป็นกลุ่มโอเชียนิก (Ocianic) มีเพียงประเทศลาวเท่านั้นที่ไม่มีทางออกทางทะเล

การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการค้า เพราะระหว่างสมาชิกอาเซียนมียังถือว่ามีความต้องการการพัฒนาด้านการค้า เศรษฐกิจ และการลดอุปสรรคการแข่งขันทางการตลาด การเชื่อมโยงความร่วมมือของอาเซียนกับ องค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือว่าประเทศรัสเซียมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างอาเซียน ประเทศไทยและกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยอาเซียนและรัสเซีย มีกลไกคือการประชุมร่วมกันนับตั้งแต่ เดือนสิงหาคม ค.ศ. 2010 จากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน - รัสเซีย (AEM-Russia Consultations) ที่เกิดการวางแผนงาน ด้านความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน (Roadmap for Trade and Investment) ตามกรอบ กลไกเศรษฐกิจระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตามมีการปรับปรุงเพื่อความทันสมัย ความเหมาะสมต่อสถานการณ์ และการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างอาเซียนและ รัสเซีย ดังเช่น

⁹⁴ Maxfield Brown. Eurasian Economic Union (EAEU) plans FTA expansion within ASEAN. ASEAN Briefing. <https://www.aseanbriefing.com/news/2015/09/17/eurasian-economic-union-eaeu-plans-fta-expansion-within-asean.html>

1. สนับสนุนการบูรณาการระดับภูมิภาคภายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) ที่รวมความร่วมมือเพื่อสนับสนุนระบบการค้าพหุภาคี

2. มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยผ่านการสนับสนุนจากรัสเซีย ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า Workshop on Regional Economic integrations in Eurasian Economic Union กับอาเซียน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระหว่างการวางแผนวัน เวลาและสถานที่ เพื่อเป็นการสร้างกิจกรรมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียให้เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

แม้ว่าแผนกิจกรรมต่าง ๆ จะอยู่ในขั้นหารือ แต่สำหรับปี ค.ศ. 2019 ทางฝ่ายรัสเซียได้มีข้อเสนอในการสร้างแผนการดำเนินงานในเชิงรุกกับประเทศสมาชิกอาเซียน กระตุ้นการหารือกับภาคธุรกิจ โดยใช้กลไกองค์กรใหม่อย่างสภาธุรกิจอาเซียน-รัสเซีย (ASEAN-Business Council หรือ ARBC) ที่ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 2017 และมีการประชุมหารือร่วมกันกับคณะกรรมการมอสโก-อาเซียน เมื่อ ค.ศ. 2018 ราวเดือนเมษายน ซึ่งการหารือดังกล่าวเน้นในเรื่องดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมสร้างการมีสัมพันธ์กับเอกอัครราชทูตประเทศสมาชิกอาเซียน
2. เพื่อเสริมสร้างแผนกิจกรรมประจำปี ค.ศ. 2018
3. เพื่อเจรจาธุรกิจระหว่างอาเซียนและรัสเซีย ปี ค.ศ. 2018 ในการประชุม Eastern Economic Forum 2018 (จัดขึ้น ณ เมืองวลาดิวอสตอก)

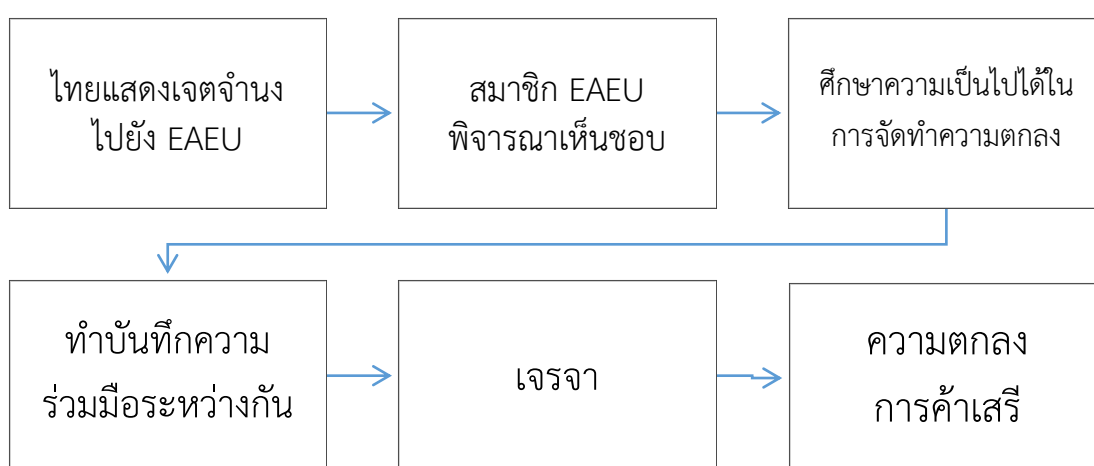
นอกจากนี้การสนับสนุนการรวมกลุ่มทางภูมิภาคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยสร้างแผนกิจกรรมร่วมกันที่มีรัสเซียเป็นตัวประสาน ภายใต้โครงการต่าง ๆ ล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 2018 คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียนได้มีการเสนอกิจกรรมหารือร่วมกันในภูมิภาคระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียน (Workshop on Regional Economic Integration in the Eurasian Economic Union and ASEAN) ที่ถือเป็นกลไกร่วมกันที่สำคัญ นอกจากนี้แล้วล่าสุดในปี ค.ศ. 2018 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน ระหว่างอาเซียนและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างกัน โดยฝ่ายรัสเซียมีการผลักดันที่สำคัญ คือ เสนอโครงการความร่วมมือทั้งหมด 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การหารือในระดับสูง (High-level dialogue)
2. การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ (Events involving business community)
3. การจัดกิจกรรมร่วมในเวทีขององค์กรระหว่างประเทศ (Joint events on the platforms of international organization)
4. การหารือของผู้เชี่ยวชาญและทำการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Expert consultations and menage of experience)

สำหรับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและในกลุ่มสมาชิกอาเซียน ประเทศสิงคโปร์ และเกาหลีใต้มีความประสงค์ที่จะสร้างความร่วมมือในลักษณะความร่วมมือเขตการค้าเสรี พลัส (FTA Plus) เนื่องจากทั้งสองประเทศเป็นประเทศศักยภาพและมีลักษณะเป็นประเทศชั้นนำด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมขั้นสูง จึงมีความพยายามสร้างความตกลงสำหรับความร่วมมือกับพันธมิตรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ประเทศไทยกับการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ายังคงเป็นสิ่งที่หารือระหว่างกัน โดยประเทศไทยมีแนวโน้มที่คล้ายคลึงกับประเทศสมาชิกของอาเซียนที่ว่าท้ายที่สุดมีการทำความตกลงกับสหภาพยูเรเชีย ซึ่งรัสเซียทำหน้าที่เป็นตัวประสาน เมื่อ ค.ศ. 2015 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า นายเดนิส มานตูรอฟ ระบุว่ารัสเซียพร้อมที่จะหารือกับไทย หากมีการทำความตกลงดังกล่าวรัสเซียมองว่าจะถือเป็นข้อดีในการลดภาษีต่าง ๆ สำหรับกลุ่มประเทศที่ร่วมมือและสำหรับการส่งออกอันดับต้น ๆ ของไทยไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อย่างกลุ่มสินค้าประเภทยานยนต์ ถือว่าจะได้รับประโยชน์สูงสุดในเรื่องของค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับการค้าระหว่างสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รวมถึงกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมอ่อนไหวของไทย เช่น กลุ่มสินค้าเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม

ทั้งนี้ไทยมีประเด็นเรื่องการเก็บภาษีซ้ำซ้อน หรือ Double Taxation Agreement (DTA) คือ การที่ต้องเสียภาษีตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ รัสเซียและอาร์เมเนีย ข้อจำกัดเหล่านี้คิดเป็น 97 เปอร์เซ็นต์ของการค้าของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และจะนำไปประกอบการใช้ประโยชน์ในการทำความตกลงที่เกี่ยวข้องกับเขตการค้าเสรีในอนาคต โดยแนวโน้มในการทำกรอบความร่วมมือเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่งานวิจัยนี้ตั้งสมมติฐานไว้เป็นไปตามแผนภาพต่อไปนี้คือ

ภาพที่ 9 แผนภาพแนวโน้มการทำการรอบความร่วมมือเขตการค้าเสรี

การจัดทำบันทึกความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับคณะกรรมการการเศรษฐกิจเรเซียที่ได้ลงนามไปแล้วเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2018 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นช่องทางสร้างความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสาขาที่สองฝ่ายสนใจร่วมกัน อีกทั้งสร้างความคุ้นเคยเกี่ยวกับนโยบาย กฎระเบียบด้านการค้า และการลงทุนของแต่ละฝ่าย รวมทั้งการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างทั้งสองฝ่าย

สาระโดยทั่วไปของบันทึกความร่วมมือ ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อส่งเสริมความร่วมมืออย่างรอบด้านระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจเรเซียกับไทย เพื่อนำไปสู่การยกระดับความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุน การขจัดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุน ตลอดจนความร่วมมือในสาขาที่สนใจร่วมกัน สาขาความร่วมมือที่ทั้งสองฝ่ายสนใจดำเนินการร่วมกัน ได้แก่ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค นโยบายการค้า การวิเคราะห์การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของมหภาคของประเทศภาคีสหภาพเศรษฐกิจเรเซียกับไทย กฎระเบียบศุลกากร กฎระเบียบทางเทคนิค มาตรฐาน และกระบวนการตรวจสอบและรับรอง มาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช การเงิน การขนส่ง นโยบายพลังงาน อุตสาหกรรมเกษตร นโยบายแข่งขันการค้าและกฎระเบียบต่อต้านการผูกขาดทางการค้า อุตสาหกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเศรษฐกิจดิจิทัล การค้า บริการและการลงทุน การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ และด้านอื่น ๆ ที่สนใจ นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ เช่น

1. แลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างกฎระเบียบทางเทคนิคและมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชที่เป็นมาตรการหนึ่งที่มีใช้ภายในของรัสเซียที่ใช้กับสินค้านำเข้าของประเทศต่าง ๆ
2. จัดการประชุมคณะทำงานร่วมระหว่างสองฝ่าย โดยมีตัวแทนจากทั้งสองฝ่ายประชุมอย่างน้อยปีละครั้ง
3. จัดงานแสดงสินค้า นิทรรศการ การให้คำปรึกษา การหาซื้อแบบโต้ตอบ
4. จัดเตรียมเอกสารและรายงานวิเคราะห์ เช่น การจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อลดและกำจัดอุปสรรคทางการค้า

มุมมองในเชิงวิเคราะห์สำหรับเหตุผลที่ของการทำเขตการค้าเสรีในหลาย ๆ ประเทศ เริ่มต้นจากช่วงทศวรรษ 1990 การแข่งขันทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในเวทีระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ประเทศที่มีพลังเศรษฐกิจก็สามารถแข่งขันได้เพียงลำพัง แต่ในขณะเดียวกันยังมีอีกหลายประเทศที่ไม่มั่นใจศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนและไม่มั่นใจที่จะดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเกิดความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และขยายความร่วมมือกับประเทศที่อยู่ร่วมภูมิภาคกัน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจนำไปสู่การบูรณาการทางเศรษฐกิจจึงเป็นกระแสหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นต้นมา อย่างการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีในอาเซียนอย่างทีกล่าวไปในส่วนต้นของบทที่ 4 นี้ และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นองค์การเหนือชาติอย่างสหภาพยุโรป

การรวมตัวทางเศรษฐกิจหรือการบูรณาการทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) เป็นการประสานงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งและยาวนานจนถึงขั้นปรับนโยบายเศรษฐกิจให้มีเอกภาพร่วมกันระหว่างรัฐตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไปที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยน (Transformation) หรือรวมตัวเป็นหน่วยใหม่ทางเศรษฐกิจและการเมือง (New Political and Economic Unit)⁹⁵ การรวมกลุ่มภายในภูมิภาคอาจนำไปสู่การขยายความร่วมมือนอกภูมิภาค อย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่กำลังดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่ม ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็แสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจนอกภูมิภาคอาเซียนในบทบาทของรัฐและองค์การระหว่างประเทศอย่างอาเซียน การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องร่วมมืออย่างค่อยเป็นค่อยไป การรวมตัวทางเศรษฐกิจต้องพัฒนาไปทีละขั้นตอนเพื่อพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในเชิงลึกต่อไป เขตการค้าเสรีเป็นขั้นตอนแรกของการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยเป็นความสัมพันธ์ในระดับรัฐต่อรัฐ องค์การระหว่างประเทศต่อรัฐ หรือองค์การระหว่างประเทศต่อองค์การระหว่างประเทศ

จากที่ทราบแล้วว่าเขตการค้าเสรีหรือข้อตกลงทางการค้าเสรี หมายถึง การรวมกลุ่มเศรษฐกิจประกอบไปด้วยประเทศ 2 ประเทศหรือหลายประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่มลงให้เหลือน้อยที่สุด หรือเป็น 0 % และใช้อัตราภาษีปกติที่สูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่ม โดยทั่วไปการทำเขตการค้าเสรีมุ่งในด้านการเปิดเสรีด้านสินค้า (goods) โดยการลดภาษีและอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันการจัดทำเขตการค้าเสรียังรวมถึงการเปิดเสรีด้านบริการ (services) และการลงทุนด้วย

หลักการในการจัดทำเขตการค้าเสรี กรณีของประเทศไทย⁹⁶ ประกอบไปด้วย

1. การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ควรทำในกรอบกว้าง (Comprehensive) ครอบคลุมการเปิดเสรีทั้งการค้าสินค้าและบริการ และการลงทุน รวมทั้งการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อย่างไรก็ดีตามควมมีความยืดหยุ่น (Flexibility) ให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของประเทศคู่เจรจาเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

2. การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีควรให้สอดคล้องกับกฎของ WTO ซึ่งมีเงื่อนไขให้การเปิดเสรีครอบคลุมการค้าสินค้า/ บริการอย่างมาพอ (Substantial) สร้างความโปร่งใส และเปิดให้สมาชิกอื่นตรวจสอบความตกลง

3. การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ควรยึดหลักการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ (Reciprocate) และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยคำนึงถึงสถานะของไทยที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาในกรณีที่คู่เจรจาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ไทยควรเรียกร้องความยืดหยุ่นเพื่อให้มีเวลาในการปรับตัวนานกว่า หรือทำข้อผูกพันในระดับต่ำกว่า

⁹⁵ จุลชีพ ชินวรรณ, ภูมิภาคเศรษฐกิจการเมืองโลก: วิถีกฎกับการท้าทายในศตวรรษที่ 21, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558, 139.

⁹⁶ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, “ข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ,” Biz Portal, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561, <https://biz.govchannel.go.th/th/Home/Article/26>.

4. การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ควรให้ครอบคลุมเรื่องมาตรการสุขอนามัย และ มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอื่น ๆ (NTM) ด้วย

5. ความตกลงเขตการค้าเสรี ควรมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อเป็นกลไกในการป้องกัน ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภายในและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามพันธกรณี เช่น มาตรการ AD, CVD การใช้มาตรการคุ้มกัน (Safeguards) การใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร ซึ่งทำให้การดำเนินการตามพันธกรณีไม่มีผลในการเปิดตลาด รวมทั้งกำหนดกลไกการยุติปัญหาหรือข้อพิพาทอย่างเป็นธรรม

ในการจัดทำเขตการค้าเสรีควรให้ผลในทางปฏิบัติโดยเร็ว ทั้งนี้ อาจมีการเจรจา ตกลงในเรื่องที่จะเป็นการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ระหว่างกันก่อน (Early Harvest)

4.2.1 พัฒนาการการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของไทย

กระบวนการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ในกรณีประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้พัฒนาประเด็น กระบวนการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554 โดยฉบับเดิมการทำสนธิสัญญาหรือหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงใช้ผ่านคณะรัฐมนตรี ดังนั้นฝ่ายบริหารจึงมีอำนาจในการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศได้โดยลำพัง ไม่ต้องปรึกษาหรือขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนการแสดงเจตนาผูกพัน แต่ทว่าไทยเคยเผชิญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำความตกลงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเขตการค้าเสรี จึงเกิดแนวคิดสร้างกระบวนการทำหนังสือสัญญาที่มีความละเอียดรอบคอบมากขึ้น มีธรรมาภิบาล และเป็นประโยชน์ต่อสังคม⁹⁷

ภาพที่ 10 แผนภาพแสดงสถานะการทำเขตการค้าเสรีของไทย

ที่มา: กวีพจน์ สัตตวัฒนานนท์, “แผนภาพแสดงสถานะการทำเขตการค้าเสรี,” 26 เมษายน 2562.

⁹⁷ อรณิข รุ่งธิปานนท์, “บทบาทของรัฐสภากับการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญ,” สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561, <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-055.pdf>.

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีฉบับแรกที่ไทยจัดทำคือ ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area) หรือที่เรียกว่า AFTA ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1992 แต่ประเทศไทยเพิ่งผลักดันการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับหลากหลายประเทศในสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร โดยการทำความตกลงระหว่างประเทศได้ระบุในกฎหมายสูงสุดของประเทศอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 224 ที่ว่าด้วย “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

จะเห็นได้ว่าตามรัฐธรรมนูญ 2540 ไม่ได้ระบุการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศอย่างละเอียด ทำให้ฝ่ายบริหารตีความได้ว่า การทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับต่างประเทศเป็นการทำสนธิสัญญาที่รัฐบาลไม่ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา

กระบวนการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีในสมัย ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีสมัยนั้นได้กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ที่ถูกจัดตั้งเมื่อ ค.ศ. 1992 เพื่อดูแลการกำหนดและประสานนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และดูแลความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี ภูมิภาค อนุภูมิภาคและพหุภาคี ประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ เป็นรองประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นกรรมการ มีอธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศเป็นเลขานุการ ภายใต้คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีคณะกรรมการ 3 ชุด ได้แก่

1. คณะกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่ดูแลด้านเศรษฐกิจเป็นประธาน
2. คณะเจรจาของแต่ละเขตการค้าเสรี
3. คณะอนุกรรมการประเมินผลและกำหนดแนวทางขยายผลการเจรจาเขตการค้าเสรี

คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำหนดนโยบายการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี โดยในการเจรจาจะรับนโยบายจากคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และสุดท้ายคณะรัฐมนตรีมีอำนาจตัดสินใจอย่างเด็ดขาด โดยไม่มีการขอความเห็นชอบจากรัฐสภา

ในสมัย ดร.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่าง ค.ศ. 2001-2006 นายกรัฐมนตรีใช้อำนาจตัดสินใจเลือกประเทศที่จะเจรจาการค้าเสรี แม้รัฐบาลมีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเจรจา FTA ผ่านทางเว็บไซต์และพิมพ์เผยแพร่เป็นรูปเล่มเพื่อสื่อสารกับภาคประชาชน แต่ทว่าประชาชนก็ไม่สามารถศึกษารายละเอียดของข้อตกลงและวิเคราะห์เพื่อแสดงความคิดเห็น เนื่องจากรัฐบาลถือว่าเอกสารร่างความตกลง FTA และข้อรายละเอียดของการเจรจาเป็นเรื่องลับ ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

ขั้นตอนการพิจารณาการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศของรัฐสภาที่ถือว่าเป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ รัฐบาลในสมัยนั้นไม่บอกกล่าวแก่รัฐสภาก่อนการเจรจาและไม่มีการขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนที่จะเข้าผูกพันตาม FTA ทำให้ขาดกลไกการตรวจสอบจากรัฐสภา อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบาย FTA สมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรมีลักษณะเร่งรีบ ขาดการศึกษาผลกระทบด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างกว้างขวาง และขาดการเตรียมการรองรับผลกระทบอย่างเพียงพอ

รัฐบาลในสมัยนั้นได้ลงนามใน FTA หลายประเทศ ได้แก่

1. กรอบความตกลงว่าด้วยพันธมิตรทางเศรษฐกิจไทย-บาหลีเรน วันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 2002 แต่ไม่มีผลบังคับใช้
2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ลงนามเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2003 โดยฝ่ายไทยและจีนลงนามความตกลงการลดภาษีบางส่วนทันทีในสินค้าผักและผลไม้ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2003 เป็นการบังคับใช้ก่อนประเทศสมาชิกอาเซียน 1 มกราคม ค.ศ. 2004
3. เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย ลงนามเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2003 เริ่มลดภาษีเมื่อ 1 กันยายน ค.ศ. 2004
- และ 4. ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ลงนามเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 2004 มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ. 2005

ผลกระทบภายหลังจากการเร่งรีบดำเนินการจัดทำ FTA ไทยกับประเทศต่าง ๆ ภายใตรัฐบาลในสมัยนั้น เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมการเจรจา มีแต่นายกรัฐมนตรีและกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและดำเนินการจัดทำข้อตกลง แต่หน่วยงานอื่น ๆ อย่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรมมีส่วนร่วมน้อย ทำให้ผลลัพธ์ต่อมาส่งผลกระทบต่อชาวสวนผลไม้และเกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก ผลไม้จากจีนทดแทนการ

บริโภคของคนไทย ทำให้มีการบริโภคผลไม้ไทยน้อยลง ราคาเฉลี่ยของผลไม้ไทยราคาลดลง ผักอย่างกระเทียมและหอมหัวใหญ่ จีนก็นำเข้าเกินโควตาและมีลักลอบนำเข้ากระเทียมจีน⁹⁸

เมื่อนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ถูกรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 และร่างรัฐธรรมนูญใหม่ที่ได้กำหนดประเด็นการทำความตกลง FTA กับต่างประเทศ จะต้องมีการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและต้องเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบก่อนการเจรจา และหลังจากการเจรจาก่อนการจัดทำความตกลง⁹⁹

ตามมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรม ประกอบกับให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดประเภท กรอบการเจรจา ขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าว โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป

⁹⁸ โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย, “นโยบายการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของไทย ในช่วง 2544-2549,” Policy-Research Platform, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561. <http://prp.trf.or.th/trf-policy-brief/นโยบายการจัดทำความตกลง/>.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน.

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาดโดยนำบทบัญญัติตามมาตรา 154 (1) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม”¹⁰⁰ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 สามารถอธิบายได้ว่าการทำข้อตกลง โดยเฉพาะที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวางและที่มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ รัฐบาลจะทำได้โดยลำพังไม่ได้ ต้องได้รับความเห็นชอบโดยรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ก่อนการดำเนินการเพื่อทำข้อตกลง รัฐบาลต้องให้ข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นขอประชาชนก่อน และรัฐบาลต้องชี้แจงต่อรัฐสภา และเสนอกรอบการเจรจาให้รัฐสภาเห็นชอบประเด็นเจรจากับต่างประเทศ เมื่อลงนามข้อตกลงแล้ว ต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญาได้ หากการปฏิบัติตามข้อตกลงก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน รัฐบาลต้องแก้ไขเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรม นอกจากนี้รัฐบาลต้องออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไข ขั้นตอน และวิธีการต่าง ๆ ในการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ หากมีปัญหาว่าข้อตกลงระหว่างประเทศใดถือว่ามีผลกระทบในระดับที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย

ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กล่าวถึงกรณีการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ เช่น การทำความตกลงการค้าเสรี เพื่อให้ประชาชนเจ้าของประเทศเป็นผู้ตัดสินใจระบบเศรษฐกิจที่เปิดเสรีด้วยตนเองว่า หากมีการเปิดเสรีแล้วมีผลกระทบต่อประชาชนสมควรที่ประเทศจะเข้าไปผูกพันหรือไม่ จึงให้ผนวกกลุ่มของสนธิสัญญานี้เข้าไปด้วย วรรคสองทั้งหมดต้องผ่านสภาเป็นเงื่อนไขของการทำสนธิสัญญา¹⁰¹ หลักการที่สร้างขึ้นในรัฐธรรมนูญดังกล่าวต้องการสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างคณะรัฐมนตรี รัฐสภา เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเจรจามากขึ้น โดยเฉพาะความตกลงระหว่างประเทศต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ ไม่สนองผลประโยชน์เพียงบุคคลบางกลุ่ม

การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีภายหลังปี ค.ศ. 2006 ได้แก่

1. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น ลงนามเมื่อ 11 เมษายน ค.ศ. 2008 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2009
2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี ลงนามเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2010

¹⁰⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔, มาตรา 190, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฎหมาย เล่มที่ 128 ตอนที่ 13 ก (4 มีนาคม 2554): 3-4.

¹⁰¹ ลาวัญย์ ถนอดศิลปกุล, บทบาทของรัฐสภากับกระบวนการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศและปัญหามาตรา 190 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, (ม.ป.ท.), ม.ป.ป., อ้างถึงใน อรณิข รุ่งธิพานนท์, “บทบาทของรัฐสภากับการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญ,” สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561, <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-055.pdf>.

3. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย ลงนามเมื่อ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2009 เริ่มลดภาษีระหว่างอินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย เมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2010 ส่วนประเทศที่เหลือมีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2010

4. ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ลงนามเมื่อ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 12 มีนาคม ค.ศ. 2010

5. เขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้กระทรวงพาณิชย์ จัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป” เมื่อ 12 มกราคม ค.ศ. 2010 ปัจจุบันชะลอการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป เนื่องด้วยเหตุการณ์ภายในประเทศของไทย

6. ความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-เปรู ลงนามครั้งแรกเมื่อ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และมีลงนามพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 2006 และ 2009 มีผลบังคับใช้ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2011

และ 7. ความตกลงการค้าเสรี ไทย-ชิลี ลงนามเมื่อ 4 สิงหาคม ค.ศ. 2013 มีผลบังคับใช้ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 2015

ถ้าพิจารณาตามเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ กระบวนการทำความตกลงเขตการค้าเสรีต้องผ่านการพิจารณาหลายฝ่าย ส่งผลให้ใช้เวลานาน อาจส่งผลให้ไทยเสียเปรียบประเทศอื่น ๆ ที่แข่งขันการจัดเขตการค้าเสรี เมื่อเกิดรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้ถูกยกเลิกและร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บทบัญญัติเกี่ยวกับการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศปรากฏอยู่ในมาตรา 178 ยังคงมีหลักการคล้ายเดิมตามมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 แต่มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยเฉพาะประเด็นบทบาทของรัฐสภาในกระบวนการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ในส่วนมาตรา 178 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้มีกฎหมาย

กำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จะเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย เมื่อมีปัญหาวาดด้วยหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอ

ประเด็นสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางคณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดประเภทหนังสือสัญญาที่คณะรัฐมนตรีต้องเสนอรัฐสภาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนแสดงเจตนาให้มีผลผูกพันอย่างชัดเจนซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้าไม่ได้กำหนดและทำให้เกิดปัญหาในการตีความของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งหนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรีก็เป็นหนึ่งในนั้น แต่ทว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ลดขั้นตอนการทำข้อตกลงไปบางประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ฝ่ายบริหารต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการดำเนินการ ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาและเสนอกรอบการเจรจาให้รัฐสภาเห็นชอบก่อน และรัฐบาลต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของข้อตกลงต่างๆ ได้ โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดเพียงว่าให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จะเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญา ดังนั้นบทบาทของรัฐสภาถือว่าสำคัญอย่างมากต่อการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ให้รัฐสภาเป็นตัวแทนของประชาชนทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และเพื่อให้หนังสือสัญญากับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความรอบคอบ มีธรรมาภิบาล และประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและส่วนรวม¹⁰²

บทบาทในรัฐธรรมนูญที่พัฒนาประเด็นการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีถือเป็นหลักการสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องยึดถือและนำไปสู่การปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญเหนือกว่าผลประโยชน์เพียงบางกลุ่ม และต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลกปัจจุบันที่การแข่งขันเปิดการค้าเสรีทุกภูมิภาค จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตไทยกับประเทศในกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจเอเชียยังไม่ได้เริ่มการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี แต่ในขณะที่ประเทศเวียดนามได้ดำเนินการสำเร็จใน ค.ศ. 2015 ในปัจจุบันไทยกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชียกำลังจัดทำบันทึกความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสร้างความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสาขาที่สองฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน

4.2.2 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของอาเซียน

นอกจากการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย ไทยยังสนใจผลักดันให้กรอบความร่วมมืออาเซียนทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชียอีกด้วย โดยเฉพาะเมื่อไทยได้เป็นประธานอาเซียนในปี ค.ศ. 2019 ซึ่งการจัดทำเขตการค้าเสรีภายใต้

¹⁰² เรื่องเดียวกัน.

กรอบอาเซียนจะมีผลบังคับใช้กับทุกประเทศสมาชิกในอาเซียน อาจส่งผลให้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสนใจเร่งรัดการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีมากขึ้น

อาเซียนหรือสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการรวมกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ¹⁰³ ต่อมาด้วยสถานการณ์ในเวทีระหว่างประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันสูง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและอำนาจต่อรองของประเทศสมาชิก ในปี ค.ศ. 2003 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนได้ลงนามร่วมกันในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ได้จัดทำกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรของอาเซียน ซึ่งลงนามเมื่อ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 2007 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 2008 โดยมีสาระสำคัญกำหนดความสัมพันธ์ของอาเซียนกับภายนอก โดยเฉพาะประเด็นการทำความตกลงระหว่างประเทศ

กฎบัตรอาเซียน ข้อที่ 41 อาเซียนต้องพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตร และช่องทางเจรจา ความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน กับนานาประเทศ องค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยอาเซียนสามารถทำความตกลงกับนานาประเทศ หรือองค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ กระบวนการทำความตกลงให้กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียนโดยหารือกับคณะมนตรีประชาคมอาเซียน¹⁰⁴

กฎบัตรอาเซียนได้กำหนดโครงสร้างองค์กรอาเซียน ได้แก่

1. ที่ประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนหรือที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ทำหน้าที่กำหนดแนวนโยบาย เป้าหมายและแผนการดำเนินงานของอาเซียน
2. คณะมนตรีประสานงานอาเซียนประกอบไปด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน หมายถึง รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ทำหน้าที่เป็นองค์กรประสานการดำเนินการตามนโยบายของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
3. คณะมนตรีประชาคมอาเซียนหรือคณะมนตรีประชาคมสามเสา ประกอบไปด้วยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นองค์กรระดับรองที่จะรับนโยบายของที่ประชุมสุดยอดอาเซียนมาปฏิบัติให้เกิดผล โดยให้รัฐสมาชิกแต่ละรัฐแต่งตั้งผู้แทนของรัฐตนสำหรับ

¹⁰³ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน, “ความเป็นมาของอาเซียน,” กรมอาเซียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562, <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/other-20150407-154408-852678.pdf>.

¹⁰⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน, “กฎบัตรแห่งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” กรมอาเซียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562, <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/asean-media-center-20121203-180519-958411.pdf>. 30-31.

การประชุมคณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะ ในการนี้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะจะมีองค์การระดับรัฐมนตรีเฉพาะสาขา อย่างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประกอบไปด้วย ที่ประชุมเศรษฐกิจอาเซียน คณะกรรมการเขตการค้าเสรีอาเซียน ฯลฯ¹⁰⁵

4. เลขาธิการอาเซียน เป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของอาเซียน ทำหน้าที่ตามที่กฎบัตร ตราสาร พิธีสาร หรือแนวปฏิบัติกำหนด อำนาจความสะดวก และสอดส่องดูแลความคืบหน้าในการอนุวัติการตามความตกลงและข้อตกลงใจของอาเซียน

และ 5. คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน ประกอบด้วยเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศที่พำนักอยู่ ณ กรุงจาการ์ตา สนับสนุนการทำงานของคณะมนตรีประชาคมอาเซียนและองค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา และประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติและองค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา

โดยอาเซียนได้วางกฎระเบียบว่าด้วยการทำความตกลงระหว่างประเทศโดยอาเซียน (Rules of Procedure for Conclusion of International Agreements by ASEAN)¹⁰⁶ ซึ่งลงนามวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2011 เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะสนับสนุนการทำงานของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ระเบียบฉบับนี้จะใช้บังคับกับการทำความตกลงระหว่างประเทศโดยอาเซียนในฐานะที่เป็นองค์การระหว่างประเทศในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน โดยจะไม่ใช้บังคับกับการทำความตกลงระหว่างประเทศที่ทำโดยประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดและก่อให้เกิดภาระผูกพันกับประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ในขั้นตอนการเจรจา ให้คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียนกับองค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (ระดับปลัดกระทรวง) จัดทำแผนการดำเนินการเจรจา โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนโดยตนเองหรือผ่านคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียนเป็นผู้ตัดสินใจในแผนและแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินการเจรจาในนามของอาเซียน เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น ให้ผู้แทนเสนอตัวบ่งชี้ความตกลงระหว่างประเทศให้แก่องค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อให้การรับรอง การให้การรับรอง ให้กระทำโดยการหารือกับคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน โดยคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียนต้องเสนอตัวบ่งชี้ความตกลงที่ได้รับการรับรองแล้วให้แก่ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเพื่อพิจารณาส่วนกระบวนการในการให้ความยินยอมเพื่อผูกพันตามความตกลงระหว่างประเทศ ตามกฎระเบียบกำหนดให้กระทำโดยการลงนามหรือการกระทำที่เป็นการยืนยันอย่างเป็นทางการ

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน. 42.

¹⁰⁶ Association of Southeast Asian Nations, “Rules of Procedure for Conclusion of International Agreements by ASEAN,” Association of Southeast Asian Nations, accessed February 15, 2019, <https://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/documents/ROP%20for%20Conclusion%20of%20International%20Agreements%20by%20ASEAN.pdf>.

ในปี ค.ศ. 2007 อาเซียนยังได้ร่วมกันจัดทำแผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 (ASEAN Economic Community Blueprint: AEC Blueprint 2015) เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี ค.ศ. 2015 จากแต่เดิมที่กำหนดไว้ในปี ค.ศ. 2020 AEC Blueprint ได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ด้านหลัก¹⁰⁷ ได้แก่

1. การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วมกัน (Single market and production base) ให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และเงินทุนอย่างเสรี
2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Highly competitive economic region) โดยส่งเสริมกรอบนโยบายด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น กรอบนโยบายการแข่งขันของอาเซียน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การขนส่งและเทคโนโลยีสารสนเทศ) เป็นต้น
3. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค (Region of equitable economic development) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก โดยการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ภายใต้กรอบการริเริ่มการรวมกลุ่มของอาเซียน (IAI) เป็นต้น
4. การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Fully integrated region into the global economy) เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนที่มีต่อประเทศภายนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรี และการสร้างเครือข่ายด้านการผลิตและจำหน่าย เป็นต้น

ในประเด็นการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก อาเซียนได้ดำเนินการจัดทำความตกลงการค้าเสรี ได้แก่

1. เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China Free Trade Agreement) ลงนามเมื่อ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 2004 มีผลบังคับใช้ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 โดยไทยกับจีนยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้าผักและผลไม้เป็นสินค้านำร่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003¹⁰⁸
2. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) ลงนามเมื่อวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 2008 เริ่มลดภาษี 1 มิถุนายน ค.ศ. 2009¹⁰⁹

¹⁰⁷ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “AEC Blueprint หมายถึง...,” ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562, http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=6385&filename=index.

¹⁰⁸ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562, <http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Home/FTAByCountry/tabid/53/ctl/detail/id/4/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

¹⁰⁹ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562,

3. เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN-Korea Free Trade Agreement) ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้จัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญร่วมเพื่อศึกษาการขยายความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาระหว่างอาเซียนกับเกาหลีใต้ และศึกษาความเป็นไปได้ในการทำเขตการค้าเสรีเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ต่อมาลงนามเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2005 และเริ่มลงนามเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010¹¹⁰

4. เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (ASEAN-India Free Trade Agreement: AIFTA) ทั้งสองฝ่ายเริ่มเห็นชอบให้มีการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดียในปี ค.ศ. 2002 ลงนามเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2009 และเริ่มลงนามเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010¹¹¹

5. ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area: AANZFTA) การเจรจาได้เริ่มขึ้นเมื่อผู้นำของอาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์แถลงการณ์ร่วมเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 2004 ตกลงให้เริ่มการเจรจาทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน ได้ลงนามเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ. 2010¹¹²

6. ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) เป็นการพัฒนามาจากแนวคิด ASEAN+3/ASEAN+6 เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของ AEC Blueprint ที่อาเซียนต้องการรักษาบทบาทในการเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นในภูมิภาค และเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 2012 ณ กรุงพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา ผู้นำอาเซียนและประเทศคู่เจรจา 6 ประเทศ (ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน ญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลีใต้ และ นิวซีแลนด์) ได้ออกปฏิญญาร่วมว่าด้วยการประกาศการเริ่มเจรจาจัดทำความตกลง RCEP (Joint Declaration on the Launch of Negotiations for the

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAByCountry/tabid/53/ctl/detail/id/35/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

¹¹⁰ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562,

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAByCountry/tabid/53/ctl/detail/id/37/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

¹¹¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562,

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAByCountry/tabid/53/ctl/detail/id/38/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

¹¹² กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562,

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAByCountry/tabid/53/ctl/detail/id/32/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

Regional Comprehensive Economic Partnership) เพื่อประกาศให้มีการเริ่มเจรจาอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2013¹¹³ ในปัจจุบันยังอยู่ในขั้นตอนการเจรจา

และ 7. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ฮ่องกง (ASEAN-Hong Kong FTA) เริ่มการเจรจาความตกลง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 และลงนามเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2017¹¹⁴

อาเซียนได้วางร่างแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2025 เป็นเอกสารที่กำหนดทิศทางการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนในระยะ 10 ปีข้างหน้า (2016 - 2025) โดยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวทางการรับมือต่อประเด็นความท้าทายใหม่ ๆ ที่อาเซียนอาจต้องเผชิญในอนาคต ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยเฉพาะประเด็นการเป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก อาเซียนได้วางแผนงาน เช่น หนึ่ง การทบทวนหรือปรับปรุงความตกลงการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาที่มีอยู่เดิม สอง ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจาที่มีได้มีความตกลงการค้าเสรี และ สาม การมีส่วนร่วมกับพันธมิตรทั้งในระดับภูมิภาคและโลก สนับสนุนระบบการค้าพหุภาคีและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเชิงรุกในเวทีระดับภูมิภาค รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับสถาบันต่าง ๆ ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค จะเห็นได้ว่าอาเซียนพยายามผลักดันองค์การพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจา การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีก็เป็นขั้นแรกขอความร่วมมือในเชิงลึก รัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศคู่เจรจาที่อาเซียนต้องการเริ่มความสัมพันธ์ด้วย การดำเนินความสัมพันธ์ในกรอบพหุภาคีโดยอาเซียนและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่รัสเซียเป็นผู้นำสามารถสร้างผลประโยชน์แก่ทั้งสองภูมิภาค ในปัจจุบันทั้งสองฝ่ายได้ลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจยูเรเชียว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Memorandum of Understanding between the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and the Eurasian Economic Commission (EEC) on Economic Cooperation) เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 2018 ในระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 33 บันทึกความเข้าใจดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและความร่วมมือ เพื่อสนับสนุนการค้าการลงทุนและการขยายตัวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกของอาเซียนและประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีระบุบันทึกความเข้าใจประกอบไปด้วย 9 ประเด็นซึ่งวางรากฐานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นและการพัฒนาความร่วมมือในสาขาใหม่ ๆ เช่น ขั้นตอนศุลกากรและการอำนวยความสะดวกทางการค้า สุขภาพและสุขอนามัยพืช กฎระเบียบทางเทคนิค พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การค้าบริการ

¹¹³ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562, <http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTABycountry/tabid/53/ctl/detail/id/41/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

¹¹⁴ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ฮ่องกง,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562, <http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTABycountry/tabid/53/ctl/detail/id/49/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

และการลงทุน การพัฒนาธุรกิจโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อมและรายย่อย หรือ MSMEs (Micro, Small and Medium Enterprises) และความร่วมมืออื่นๆ ที่ภาคีเห็นชอบ¹¹⁵

4.2.3 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยทั่วไป

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถูกสร้างขึ้นมาจากจุดประสงค์การรวมกลุ่มและการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันของประเทศในพื้นที่ยูเรเชีย กล่าวคือ เพื่อการดำเนินงานเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการเคลื่อนไหวอย่างเสรีของสินค้า บริการ ทุน และแรงงาน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้กำหนดทิศทางความสัมพันธ์กับภายนอกโดยคณะกรรมการธิการยูเรเชียเป็นผู้ดำเนินการขยายสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลต่างประเทศ ความร่วมมือในระดับภูมิภาค และองค์การระหว่างประเทศ รูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ข้อตกลงทางการค้าที่เป็นการมอบสิทธิพิเศษ บันทึกความร่วมมือ และความร่วมมือในรูปแบบอื่น ๆ ที่กระทำกันของความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยจัดตั้งคณะทำงานภายใต้บันทึกความเข้าใจหรือความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชียกับรัฐบาลต่างประเทศเพื่อสร้างความมั่นใจและประสานงานกัน

รูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย¹¹⁶

1. บันทึกความเข้าใจหรือบันทึกความร่วมมือ จุดประสงค์ที่จัดทำ เพื่อสร้างกรอบการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้า การดำเนินการดังกล่าวเกิดจากความคิดริเริ่มและความสนใจร่วมกันของทั้งสองฝ่าย เมื่อคณะกรรมการธิการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเห็นชอบ ร่างบันทึกถูกจัดเตรียมเพื่อลงนาม สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสามารถลงนามได้กับรัฐต่างประเทศ กับการรวมตัวในระดับภูมิภาค และกับองค์การระหว่างประเทศรวมถึงองค์การภายใต้สหประชาชาติ

2. สิทธิประโยชน์ทางการค้า จุดประสงค์เพื่อสร้างกรอบความร่วมมือในระดับสถาบัน เป็นพื้นฐานของการพัฒนาไปสู่การมอบสิทธิพิเศษทางการค้า ประเทศหรือกลุ่มความร่วมมือใดที่สนใจ หรือประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสามารถส่งใบสมัครที่คณะกรรมการธิการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประธานของสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตัดสินใจเริ่มต้นการเจรจา หลังจากการพิจารณาข้อเสนอและผลการวิเคราะห์ความได้เปรียบเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ โดยสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสามารถลงนามได้กับรัฐต่างประเทศ และกับการรวมกลุ่มบูรณาการในระดับภูมิภาค

3. ข้อตกลงเขตการค้าเสรี จุดประสงค์เพื่อลดภาษีศุลกากรหรือยกเลิกภาษีเป็นศูนย์สำหรับสินค้าที่กำหนด รัฐสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คณะกรรมการธิการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และรัฐต่างประเทศสามารถส่งใบสมัครไปยังคณะกรรมการธิการของสหภาพเศรษฐกิจ

¹¹⁵ Association of Southeast Asian Nations, “ASEAN and the Eurasian Economic Commission sign a Memorandum of Understanding on Economic Cooperation,” Association of Southeast Asian Nations, accessed March 2, 2019, <https://asean.org/asean-eurasian-economic-commission-sign-memorandum-understanding-economic-cooperation/>.

¹¹⁶ Eurasian Economic Commission, *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2018*, Moscow: Eurasian Economic Commission, 2019, 86-87.

ยูเรเชีย ภายหลังการพิจารณาและการวิเคราะห์เบื้องต้น คณะทำงานดำเนินการวิเคราะห์เศรษฐกิจเชิงลึกเพื่อการจัดทำข้อตกลง และจัดทำรายงาน ประธานาธิบดีของประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตัดสินใจเริ่มต้นการเจรจา ความตกลงดังกล่าวสามารถทำได้โดยรัฐต่างประเทศ และการรวมกลุ่มบูรณาการระดับภูมิภาค

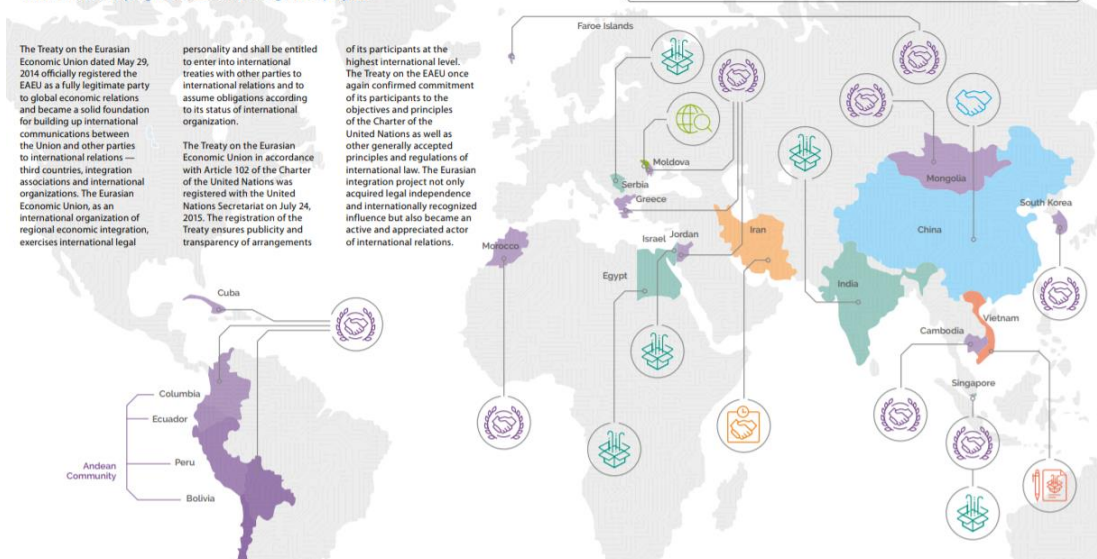
4. สถานะผู้สังเกตการณ์ จุดประสงค์เพื่อให้ประเทศผู้สังเกตการณ์ได้รับสิทธิการเข้าร่วมการประชุมของหน่วยงานสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และได้รับเอกสารการประชุม ประเทศที่ได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์สามารถเป็นสมาชิกถาวรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในอนาคตได้ โดยรัฐต่างประเทศสามารถขอสถานะผู้สังเกตการณ์โดยยื่นเรื่องไปที่ประธานคณะกรรมการธิการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สภาเศรษฐกิจ ยูเรเชียสูงสุด (The Supreme Eurasian Economic Council) ตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลประโยชน์การบูรณาการ

5. สมาชิกถาวร การสร้างเงื่อนไขเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอย่างมั่นคง เพื่อเพิ่มมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากร มุ่งมั่นในการสร้างตลาดสินค้า บริการ ทุน เดียวกันภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สร้างความทันสมัย ความร่วมมือและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจโลก โดยรัฐบาลของประเทศที่สนใจส่งใบสมัครไปยังการพิจารณาของคณะกรรมการธิการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สภาสูงสุดจะเป็นผู้ตัดสินใจให้สถานะสมาชิกถาวรแก่ประเทศที่ยื่นเรื่อง คณะทำงานถูกตั้งขึ้นมาจัดทำ Road map เพื่อให้ประเทศที่ยื่นเรื่องดำเนินตามเงื่อนไข และสภาสูงสุดตัดสินใจลงนามสนธิสัญญาระหว่างประเทศการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจ ประเทศจะเป็นสมาชิกเต็มรูปแบบจากวันที่กำหนดไว้ในการภาคยานุวัติของสนธิสัญญา

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเป็นแนวโน้มสำคัญในเศรษฐกิจโลก ความร่วมมือในอนาคตนั้นอยู่บนพื้นฐานประสิทธิภาพของการเจรจาระดับโลกของการบูรณาการและความมั่นคงภายในของแต่ละประเทศ ดังนั้นการแสวงหาเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดในโครงสร้างใหม่ของระบบเศรษฐกิจโลกกำลังก่อตัวขึ้น ประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกำลังพัฒนาโครงการบูรณาการทางเศรษฐกิจเช่นกัน จะเห็นได้ว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสร้างรูปแบบการปฏิสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบ จากความร่วมมือขั้นพื้นฐานจนถึงการบูรณาการในเชิงลึก ข้อตกลงเขตการค้าเสรีเป็นรูปแบบหนึ่งที่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกภูมิภาค

International Cooperation

Regional economic cooperation is a key trend in the global economy development, the future whereof is largely dependent on the efficiency of global dialogue of integration formations and on their intrinsic stability. Therefore, seeking to take the most favorable in the new structure of global economic system that is now forming, the Eurasian Economic Union Member States are developing their economic integration project.

ภาพที่ 11 ภาพความร่วมมือระหว่างประเทศในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภูมิภาค

ที่มา: Eurasian Economic Commission, *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2018*, Moscow: Eurasian Economic Commission, 2019. 76-77.

ตามสนธิสัญญาของสหภาพ การตัดสินใจลงนามข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งรวมถึงการจัดทำเขตการค้าเสรีของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย จะกระทำโดยสภาเศรษฐกิจยูเรเชียสูงสุด (Supreme Eurasian Economic Council) ซึ่งเป็นสภาระดับประมุขของรัฐ โดยจำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนทางกฎหมายของแต่ละประเทศ ในกรณีที่ข้อตกลงมีผลบังคับใช้ต่อประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและตัวองค์กรสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ข้อตกลงนั้นจะต้องลงนามทั้งจากตัวสมาชิกและองค์กร

ประเทศของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียพยายามอย่างยิ่งยวดในการพัฒนาการส่งออกสินค้าและการบูรณาการกับห่วงโซ่การผลิตในระดับภูมิภาคและระดับโลก การจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาจเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดซึ่งผู้ผลิตในประเทศสามารถขยายและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงตลาดของประเทศอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าประเทศในกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังตามหลังประเทศพัฒนาแล้ว ในด้านจำนวนและภูมิศาสตร์ของข้อตกลงการค้าเสรีที่มีอยู่¹¹⁷

¹¹⁷ Евразийская экономическая комиссия, «Вопросы и ответы по Соглашению о свободной торговле между Евразийским экономическим союзом и Социалистической Республикой Вьетнам,» Евразийская экономическая комиссия, дата обращения: Февраль 21, 2019,

รัฐต่างประเทศ การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค และองค์การระหว่างประเทศใด สนใจจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีสามารถยื่นใบสมัครเพื่อเริ่มต้นการเจรจา ไปที่คณะกรรมการธิการของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย¹¹⁸ (Eurasian Economic Commission) ส่วนประเทศสมาชิกถาวรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็มีสิทธิสามารถยื่นข้อเสนอการจัดทำเขตการค้าเสรีได้ ฝ่ายที่ริเริ่มการเจรจาต้องจัดทำเอกสารแสดงเหตุผลเกี่ยวกับการจัดทำเขตการค้าเสรี ความคิดริเริ่มของทุกฝ่ายจะถูกพิจารณาโดยคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย เมื่อคณะกรรมการธิการได้รับเอกสารแล้วจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการประเมินความเป็นไปได้และรวบรวมความคิดเห็นของประเทศสมาชิก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเตรียมการเจรจา ศึกษาสถานะเศรษฐกิจและปริมาณการค้าร่วมกัน และการค้าภายนอกของประเทศ (แต่ละฝ่าย) ศึกษาผลประโยชน์ที่จะมีร่วมกัน เพื่อเตรียมข้อมูลไว้ใช้ในการเจรจา ภายหลังจากการเตรียมข้อมูลนำเสนอรายงานเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการเจรจาเกี่ยวกับเขตการค้าเสรี หรือ Joint Research Group¹¹⁹ ประธานาธิบดีของประเทศสมาชิกถาวรของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (หรือคณะกรรมการ) เป็นผู้ตัดสินใจเริ่มต้นการเจรจา โดยอยู่บนพื้นฐานข้อสรุปของกลุ่มวิจัยร่วม ซึ่งกลุ่มวิจัยร่วมถูกสร้างขึ้นก่อนที่จะเริ่มการเจรจา กลุ่มดังกล่าวประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญของคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย ประเทศสมาชิกถาวร และประเทศที่ต้องการจัดทำเขตการค้าเสรี หากกลุ่มวิจัยร่วมสรุปว่าการจัดตั้งเขตการค้าเสรีดังกล่าวมีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ และเกิดผลประโยชน์ร่วมกัน การเจรจาก็จะเริ่มต้นในขั้นต่อไป

คณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชียจะมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีด้านการบูรณาการและเศรษฐกิจมหภาคเจรจา หลังจากนั้นผู้แทนของคณะกรรมการ ประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และประเทศที่ต้องการจัดทำเขตการค้าเสรีร่างข้อตกลงเขตการค้าเสรี กำหนดพันธกรณี และสิทธิประโยชน์อย่างละเอียด ซึ่งในขั้นตอนนี้ อาจจะต้องเจรจากันหลายรอบ ดังนั้นกระบวนการเจรจาจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อการพัฒนาการค้าระดับทวิภาคีร่วมกัน แต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมการเจรจาต้องคำนึงถึงความสะดวกต่อการเข้าถึงตลาด ผู้ประกอบการเริ่มการติดต่อธุรกิจ สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยง เพื่อบรรลุถึงผลประโยชน์ร่วมกัน

เวียดนามเป็นกรณีศึกษาให้แก่ฝ่ายไทยในประเด็นการสร้างความสัมพันธ์ภายนอกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เวียดนามเปิดตลาดการค้ากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2015 ที่ประเทศคาซัคสถาน หลังจากเริ่มเจรจาไป 8 รอบตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2013 ซึ่งในขณะนั้นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังมีสถานะเป็นเพียงสหภาพศุลกากร¹²⁰ การจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพศุลกากรกับเวียดนามได้มีการหารือกันในปี ค.ศ. 2009 ในระหว่างการเยือนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าของ

http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/sogl_torg/Documents/Вопросы-и-ответы-по-Соглашению-освободной-торговле-между-странами-ЕАЭС-и-Вьетнамом”.

¹¹⁸ คณะกรรมการธิการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ องค์การบริหารถาวรมีสถานะเหนือชาติของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

¹¹⁹ Eurasian Economic Commission. *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2017*. Moscow: Eurasian Economic Commission, 2018. 60.

¹²⁰ สรพงษ์ ลัดสวน, “เวียดนามกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” ใน *ฉกทัศน์อาเซียน: หลากมิติความเปลี่ยนแปลงในประชาคมและภูมิภาค*, บรรณาธิการโดย กิตติ ประเสริฐสุข และ พินิตพันธุ์ บริพัตร (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2560), 187.

เวียดนามกับรัสเซียอย่างเป็นทางการ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2010 คณะกรรมการสหภาพศุลกากรตัดสินใจจัดตั้งกลุ่มวิจัยร่วม (Joint Research Group) ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญจากเบลารุส คาซัคสถาน รัสเซีย และเวียดนาม เพื่อสำรวจความเป็นไปได้และประเมินความเป็นไปได้ของข้อตกลงดังกล่าว

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2012 ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำเอเปคที่วลาดิวอสต็อก มีประกาศอย่างเป็นทางการถึงความสำเร็จของกลุ่มวิจัยร่วมและได้ข้อสรุปเชิงบวก ในที่ประชุมของสหภาพศุลกากรเอเชียสูงสุดในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 ประธานสหภาพศุลกากรได้ตัดสินใจที่จะเริ่มการเจรจาเกี่ยวกับเวียดนาม โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าของคณะกรรมการสหภาพศุลกากรเอเชียเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนการเจรจา

ตามกฎหมายของสหภาพศุลกากรเอเชีย ประธานาธิบดีของประเทศสมาชิกกลุ่มสหภาพเป็นผู้ตัดสินใจลงนามข้อตกลงของสหภาพศุลกากรเอเชีย โดยข้อตกลงกับเวียดนามได้ถูกพิจารณาในระหว่างการประชุมของสหภาพศุลกากรเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 2015 ข้อตกลงกับเวียดนามมีผลบังคับใช้ภายใน 60 วันหลังจากมีการให้สัตยาบันในทุกประเทศในกลุ่มสมาชิกของสหภาพศุลกากรเอเชียและในประเทศเวียดนามซึ่งเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่เข้าร่วมในข้อตกลง¹²¹ ข้อตกลงระหว่างสหภาพศุลกากรเอเชียกับเวียดนามยกเว้นหรือลดภาษีศุลกากรระหว่างกันลงกว่าร้อยละ 90 ของสินค้าที่ซื้อขายกัน โดยเฉพาะสินค้าส่งออกสำคัญของเวียดนามที่ได้รับเงื่อนไขปลอดภาษีศุลกากร เช่น ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ สินค้าเกษตร ส่วนสินค้าสิ่งทอจะมีการยกเว้นภาษีศุลกากรร้อยละ 80 เวียดนามต้องการใช้ข้อตกลงนี้ขยายความร่วมมือและความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศยูเรเชีย โดยเฉพาะรัสเซีย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มพลังงาน การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น¹²²

เวียดนามยังไม่มีแผนบูรณาการเชิงลึกกับสหภาพศุลกากรเอเชีย เนื่องจากสหภาพศุลกากรเอเชียเป็นสหภาพที่มีการรวมกลุ่มอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือจากการยกเลิกภาษีศุลกากรในการค้าขายร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของเขตการค้าเสรีแล้ว สหภาพศุลกากรเอเชียยังมีการกำหนดภาษีร่วมกันกับประเทศที่สาม ตลาดร่วมสำหรับสินค้าตลาดเดียวของบริการและทุน และการสร้างตลาดเดียวคือ เป้าหมายของสหภาพศุลกากรเอเชีย สำหรับประเทศเวียดนามยังถือว่าเพิ่งเริ่มดำเนินการความสัมพันธ์ในระดับเริ่มต้น

แต่อย่างไรก็ตามเวียดนามถือเป็นแบบแผนของหลายประเทศในอาเซียน ที่สหภาพศุลกากรเอเชียมองว่าสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือ และความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ต่อไป

¹²¹ Евразийская экономическая комиссия, «Вопросы и ответы по Соглашению о свободной торговле между Евразийским экономическим союзом и Социалистической Республикой Вьетнам,» Евразийская экономическая комиссия, дата обращения: Февраль 21, 2019, [http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/sogl_torg/Documents/ Вопросы-и-ответы-по-Соглашению-о-свободной-торговле-между-странами-ЕЭАС-и-Вьетнамом/](http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/sogl_torg/Documents/Вопросы-и-ответы-по-Соглашению-о-свободной-торговле-между-странами-ЕЭАС-и-Вьетнамом/).

¹²² เรื่องเดียวกัน, 188.

4.2.4 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทยกับรัสเซีย

ปัจจุบันไทยกับรัสเซียยังไม่มีความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างกัน ในฝ่ายของรัสเซียได้ลงนามข้อตกลงการเปิดเสรีการค้า (FTA) กับต่างประเทศ ได้แก่ เซอร์เบีย (Serbia) มอนเตเนโกร (Montenegro) ยูเครน (Ukraine) เบลารุส (Belarus) อาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan) อาร์เมเนีย (Armenia) คีร์กีซสถาน (Kyrgyzstan) ทาจิกิสถาน (Tajikistan) คาซัคสถาน (Kazakhstan) เติร์กเมนิสถาน (Turkmenistan) อุซเบกิสถาน (Uzbekistan) มอลโดวา (Moldova) และ จอร์เจีย (Georgia)¹²³

แม้จะยังไม่มีข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างกัน ไทยได้รับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) จากประเทศรัสเซีย กล่าวคือ ระบบการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นมาตรการลดหย่อนภาษี/ ยกเว้นภาษีนำเข้าที่ประเทศกำลังพัฒนาแล้วให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา หรือ ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด¹²⁴ โดยลดหย่อนหรือยกเว้นอากรขาเข้าแก่สินค้าที่มีอยู่ในข่ายได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า ทั้งนี้ประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษฯ จะเป็นผู้ให้แต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ แนวคิด GSP เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจโลกประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาในปี ค.ศ. 1964 มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา โดยการมีรายได้มาจากการค้าแทนที่จะได้รับเงินช่วยเหลือ สหพันธรัฐรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ได้แก่ อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย เบลารุส จอร์เจีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน มอลโดวา ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน และยูเครน ได้เริ่มให้ GSP แก่ไทยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1965 ตั้งแต่สมัยยังเป็นสหภาพโซเวียต

ตามประกาศของรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซีย รายชื่อสินค้าที่นำเข้าสู่อำนาเขตของสหพันธรัฐรัสเซียซึ่งมีถิ่นกำเนิดจากประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุด¹²⁵ โดยอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าปกติลดหย่อนลงร้อยละ 25 จากอัตราภาษีปกติ¹²⁶ และไม่จำกัดโควตา หรือ เพดานการให้สิทธิ ทั้งนี้การให้สิทธิ GSP ดังกล่าว ไม่ได้ระบุระยะเวลาสิ้นสุดโครงการไว้ชัดเจน ปัจจุบันมีสินค้าที่ได้รับสิทธิประมาณ 2,500 รายการ โดยผู้ประกอบการที่จะใช้สิทธิดังกล่าว ต้องมาขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า Form A จากกรมการค้าต่างประเทศ เพื่อขอรับสิทธิพิเศษในด้านศุลกากรของประเทศสมาชิกในกลุ่มเครือรัฐเอกราช

¹²³ PwC Russia, *Doing business and investing in the Russian Federation 2014*, Moscow: PwC Russia, accessed March 17, 2019, 54, <https://www.pwc.ru/ru/doing-business-in-russia/assets/e-dbg.pdf>.

¹²⁴ กระทรวงพาณิชย์, สำนักบริหารกิจการต่างประเทศ, “การใช้สิทธิพิเศษทางภาษีของไทยภายใต้ GSP ระบบต่างๆ,” กระทรวงพาณิชย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562, https://www.moc.go.th/images/Agencies_Information/Trade_Situation/Commercial_Bruxelles/93.pdf.

¹²⁵ กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ, “โครงการ GSP ของรัสเซียและเครือรัฐเอกราช,” กรมการค้าต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562, <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/409/-GSP-1>.

¹²⁶ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากรและพิกัดอากรขาเข้าได้ที่ “พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2559 (พิกัดฉบับภาษาไทย)”, http://www.customs.go.th/data_files/ad5e0129680ac963317538ca8ea02209.PDF.

ตารางที่ 6 ตารางแสดงอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าปกติของประเทศรัสเซียและกลุ่มเครือรัฐเอกราช
ดังต่อไปนี้

HS code *	Article *	Basic Import tariff
02		15%, but not less than 0.2 Euro per 1 kg
03 (excluding 0305)		10%
04		15%
05		10%
06		5%-15%, but not less than 0.9 Euro per 1 kg
07		15%
08		5%, but not less than 0.1-0.2 Euro per 1 kg
09		5%
1006		10%
11		10%
12		5%
13		5%
14		15%
15 (excluding 1509, 1517 - 1522 00)		5-15%, but not less than 0.1 Euro per 1 kg
16		20%, but not less than 0.4 Euro per 1 kg
1801 00 000 0		5%
1802 00 000 0		5%
20 (excluding 2001 10 000 0, 2009 50, 2009 71, 2009 79)		15%, but not less than 0.075 Euro per 1 kg
2103		15%
2104		15%
2401		5%
25 (excluding 2501 00 91, 2529 21 000 0, 2529 22 000 0)		5%
26		5%
3003		10%
32		5%
3301, 3302		5%
3402 (excluding 3401)		15%
35		5%

3923		20
4001		5%
4403 41 000 0, 4403 49		15% 15%
4407 24 - 4407 29		15%
4420		15%
4421		15%
45		5%
46		20%
50		5%
5101		10%
5201 00		free
53		15%
56		5%
5701		20%, but not less than 0.5 Euro per 1 m ²
5702 10 000 0		20%, but not less than 0.5 Euro per 1 m ²
5705 00 100 0 (only for handmade carpets)	**	20%, but not less than 1 Euro per 1 m ²
5808		20%
6702 90 000 0		20%, but not less than 0.5 Euro per 1 m ²
68		15%
6913		20%
6914		20%
7018 10		15%
7117		20% but not less than 4.0 Euro per 1 kg
9401 50 000 0		20%, but not less than 0.7 Euro per 1 kg
9403 80 000 0		20%, but not less than 1.3 Euro per 1 kg
9403 90 900 0		20%, but not less than 0.7 Euro per 1 kg
9601		20%
9602 00 000 0		20%
9603		20%
9604 00 000 0		20%
9606		20%

9609		20%
9614		20%
9615 11 000 0		20%
9617 00		20%
97		free

* The articles are defined exclusively by HS codes.

** Tariff preferences only for handmade carpets

โดยทางรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชได้กำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดทั้งหมดในประเทศผู้ผลิต (Wholly obtained product) หรือกรณีมีวัตถุดิบจากต่างประเทศต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของราคาสินค้าจากโรงงาน (Ex-factory Price)
2. สามารถใช้กฎแหล่งกำเนิดสินค้าแบบสะสมจากประเทศผู้รับสิทธิอื่นได้
3. สามารถใช้กฎว่าด้วยการใช้วัตถุดิบนำเข้าจากประเทศผู้ให้สิทธิ (Donor Country Content)

ในปี ค.ศ. 2018 (มกราคม-กันยายน) ไทยได้ส่งออกสินค้า¹²⁷ ภายใต้สิทธิ GSP มูลค่า 123.04 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.41 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี ค.ศ. 2017 ที่มีมูลค่า 111.44 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วนการใช้สิทธิฯ ร้อยละ 83.96 ของมูลค่าการส่งออกเฉพาะรายการที่ได้รับสิทธิฯ เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับร้อยละ 82.78 ในช่วงเดียวกันของปี ค.ศ. 2017

¹²⁷ สินค้าส่งออกสำคัญไปรัสเซียและเครือรัฐเอกราช ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ, ผลิตภัณฑ์ยาง, อัญมณีและเครื่องประดับ, ผลไม้กระป๋องและแปรรูป, เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่อง, เม็ดพลาสติก, เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบ, เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ, ข้าว, อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เป็นต้น

ตารางที่ 7 ตารางแสดงรายการสิทธิพิเศษภายใต้ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป

(2017-2018)

รายการ	2017	2017 (ม.ค.-ก.ย.)	2018 (ม.ค.-ก.ย.)
มูลค่าการส่งออกสินค้าที่ได้รับสิทธิ GSP	179.61	134.63	146.54
มูลค่าการส่งออกภายใต้สิทธิ GSP	152.26	111.44	123.04
สัดส่วนการใช้สิทธิ GSP (%)	84.77	82.78	83.96

ที่มา: สำนักบริการการค้าต่างประเทศ รวบรวมโดย ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สินค้าส่งออกสำคัญที่มีการใช้สิทธิ GSP (ม.ค.-ก.ย. 2017)¹²⁸ ได้แก่

1. ผัก/ ผลไม้ปรุงแต่ง (พิกัดฯ 200600) คิดเป็น 21%
2. สับปะรดกระป๋อง (พิกัดฯ 200820) คิดเป็น 19%
3. ข้าวที่สีบ้างแล้ว/ สีทั้งหมด (พิกัดฯ 100630) คิดเป็น 14%
4. ปลาหมึกกระป๋อง/ แปรรูป (พิกัดฯ 160414) คิดเป็น 10%
5. ข้าวโพดหวาน (พิกัดฯ 200580) คิดเป็น 4%
6. เดกซ์ทรีน/ โมดิไฟด์สตาร์ชอื่นๆ (พิกัดฯ 350510) คิดเป็น 3%
7. น้ำผลไม้/ น้ำพืชผักอื่นๆ (พิกัดฯ 200980) คิดเป็น 3%
8. กุ้งแช่แข็ง (พิกัดฯ 030617) คิดเป็น 3%
9. ฝรั่ง มะม่วง มังคุด สด/ แห้ง (พิกัดฯ 080450) คิดเป็น 2%
10. ซอสและของปรุงแต่งสำหรับทำซอส (พิกัดฯ 210390) คิดเป็น 2%

นอกจากนี้ไทยยังได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010 สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกำหนดรายการสินค้าที่ได้รับสิทธิและอัตราภาษีนำเข้าสินค้าปกติ โดยสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้กำหนดอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าปกติให้ลดหย่อนลงร้อยละ 25 จากอัตราภาษีปกติ สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออกไปยังรัสเซียและกลุ่มเครือรัฐเอกราชเป็นประจำก็ได้รับสิทธิพิเศษจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย¹²⁹

¹²⁸ กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ, กองสิทธิประโยชน์ทางการค้า, “การใช้สิทธิประโยชน์ส่งออกภายใต้สิทธิ GSP ของ CIS (รัสเซียและเครือรัฐเอกราช) ในปี 2561 (มกราคม-กันยายน),” กรมการค้าต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2562, <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/409/-GSP-1>.

¹²⁹ Евразийская экономическая комиссия, «ЕДИНЫЙ ТАМОЖЕННЫЙ ТАРИФ Евразийского экономического союза,» Евразийская экономическая комиссия, дата обращения Марта 19, 2019, <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/ett/Pages/default.aspx>.

ตารางที่ 8 ตารางแสดงอัตราภาษีปกติของกลุ่มสินค้าเกษตร

สินค้า	อัตราภาษีปกติ
ผัก/ ผลไม้ปรุงแต่ง	10%
สับปะรดกระป๋อง	6%
ข้าวที่สีบ้างแล้ว/ สีทั้งหมด	10%
ปลาทูน่ากระป๋อง/ แปรรูป	12.5%
ข้าวโพดหวาน	10%
เดกซ์ทรีน/ โมดิไฟด์สตาร์ชอื่น ๆ	5%
น้ำผลไม้/ น้ำพืชผักอื่น ๆ	14%
กุ้งแช่แข็ง	3% (รวมควิน 5%)
ฝรั่ง มะม่วง มังคุด สด/ แห้ง	3% / 5%
ซอสและของปรุงแต่งสำหรับทำซอส	6%

ส่วนกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้กำหนดดังต่อไปนี้ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 16 มกราคม ค.ศ. 2019

1. ใช่วัตถุดิบภายในประเทศที่รับสิทธิทั้งหมด (Wholly Obtained) หรือ
2. สินค้าผ่านการแปรรูปอย่างเพียงพอ (Sufficiently Processed) โดยกำหนดให้มูลค่าวัตถุดิบที่ไม่ได้ถิ่นกำเนิด (วัตถุดิบที่มีถิ่นกำเนิดจากประเทศที่ไม่ได้รับสิทธิหรือมีถิ่นกำเนิดไม่แน่ชัด) ต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของมูลค่าสินค้าส่งออก ทั้งนี้ มูลค่าสินค้าส่งออกกำหนดจากราคาหน้าโรงงาน (Ex-work Price)
3. วัตถุดิบที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศกำลังพัฒนา ที่นำมาผลิตเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายในประเทศกำลังพัฒนา ถือว่าได้ถิ่นกำเนิด (กล่าวคือ สามารถสะสมถิ่นกำเนิดได้ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น)
4. วัตถุดิบที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียนำมาผลิตเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายในประเทศกำลังพัฒนา ถือว่าได้ถิ่นกำเนิด (กล่าวคือ สามารถนำวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมาสะสมถิ่นกำเนิด)

รัสเซียและกลุ่มเครือรัฐเอกราชเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพและน่าสนใจ เนื่องจากเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีรัสเซียเป็นผู้นำ โดยไทยมีมูลค่าการค้าการส่งออกรวมไปถึง การขอใช้สิทธิ GSP ไปรัสเซียสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งในกลุ่มเครือรัฐเอกราช ทั้งนี้ปัจจุบันรัสเซียได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป แก่ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย” แม้ไทยจะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปจากรัสเซียเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีได้ผลประโยชน์ที่ดีกว่า กล่าวคือ การส่งออกถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย ไทยต้องพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ การที่ไทยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปจากประเทศต่าง ๆ ที่ไทย

ทำการค้าด้วยก็ช่วยกระตุ้นให้เกิดการส่งออกมากขึ้น แต่ทว่าบางประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปอย่างสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป กำหนดเงื่อนไขเกณฑ์การให้สิทธิและตัดสิทธิ และเคยตัดสิทธิดังกล่าวแก่ไทย ทำให้เกิดความไม่แน่นอนต่อการส่งออกของไทย ในกรณีของสหภาพยุโรป สหภาพยุโรปกำหนดเกณฑ์การยกเลิกการให้สิทธิพิเศษฯ กับประเทศที่ถูกจัดอันดับโดยธนาคารโลกให้อยู่ในกลุ่มที่มี GNI per capita¹³⁰ ตั้งแต่ระดับปานกลางค่อนข้างสูง (Upper Middle Income) มูลค่า 3,945-12,195 เหรียญสหรัฐฯ ขึ้นไป เป็นเวลา 3 ปีติดต่อกัน ซึ่งประเทศไทยมี GNI per capita ปี ค.ศ. 2010-2012 มูลค่า 4,320, 4,620 และ 5,210 เหรียญสหรัฐฯ ประเทศไทยจึงเข้าเกณฑ์ถูกตัดสิทธิตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015¹³¹ ส่วนในกรณีของสหรัฐฯ รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ออกประกาศผลการพิจารณาโครงการทบทวนการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร ประจำปี 2017 (Annual GSP Product Review) โดยไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่โดนตัดสิทธิ เนื่องจากมีการนำเข้าไปยังสหรัฐฯ เกินมูลค่าเพดานที่กำหนด 180 ล้านดอลลาร์ และมีส่วนแบ่งตลาดเกินกว่า 50% ขึ้นไป ซึ่งได้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 2018 เป็นต้นไป มีสินค้าไทยถูกตัดสิทธิรวม 11 รายการ ได้แก่ ดอกกล้วยไม้สด ทุเรียนสด มะละกอดกแห้ง มะขามตากแห้ง ข้าวโพดปรุงแต่ง ผลไม้/ถั่วแช่อิ่ม มะละกอแปรรูป แผ่นไม้ปูพื้น เครื่องพิมพ์ เครื่องซักผ้า ขาตั้งกล้องถ่ายรูป ซึ่งในจำนวนนี้มี 10 รายการ ที่มีส่วนแบ่งตลาดเกิน 50% และ 1 รายการ คือ เครื่องซักผ้า มีมูลค่าการนำเข้าเกิน 180 ล้านดอลลาร์¹³²

แม้ว่ารัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชยังไม่เคยตัดสิทธิดังกล่าวแก่ไทย แต่การพึ่งพาการใช้สิทธิพิเศษเพื่อสนับสนุนการส่งออกของไทยก็อาจเกิดความไม่แน่นอนในอนาคต โดยเฉพาะสถานการณ์ระหว่างประเทศที่ประเทศต่างๆ เน้นการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีจะช่วยให้ไทยประสบกับอุปสรรคในการเข้าตลาดคู่ค้าน้อยลง รักษาตลาดเดิม และขยายการค้าสู่ตลาดใหม่ เพื่อโอกาสในการส่งออกสินค้าและบริการของไทย และที่สำคัญคือ ลดอุปสรรคด้านภาษีและมาตรการที่มีไขภาษีให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อให้การค้าขยายตัว สนับสนุนให้นักธุรกิจชาวไทยไปลงทุนในต่างประเทศและดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น นอกจากนี้ไทยสามารถสร้างพันธมิตรทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรี เพื่อเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีโลก และทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีทางเลือกในการอุปโภคบริโภคสินค้าได้หลากหลายและราคาต่ำลง

มาตรการด้านภาษีของรัสเซีย รัสเซียจัดเก็บภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศ โดยจะกำหนดอัตราภาษีในแต่ละรายการสินค้า ตามพิกัดอัตราภาษีศุลกากรของ

¹³⁰ รายได้ประชาชาติต่อหัว คือ ผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ค่าตอบแทนแรงงาน ผลตอบแทนจากที่ดินทุน และการประกอบการโดยมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ดังนี้ $NI = GNP - \text{ค่าเสื่อมราคา} - (\text{ภาษีทางอ้อม} - \text{เงินอุดหนุน})$ และหารด้วยจำนวนประชากรทั้งประเทศ

¹³¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ, “การตัดสิทธิ GSP สหภาพยุโรป,” กรมการค้าต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.dft.go.th/th-th/บริการจากกรม/บริการข้อมูล-Information/สิทธิประโยชน์ทางการค้า/โครงการ-GSP-ที่ไทยถูกตัดสิทธิ-GSP-สหภาพยุโรป>.

¹³² ไทยโพสต์, “สหรัฐตัดสิทธิ GSP สินค้าไทยอีก 11 รายการ,” ไทยโพสต์, 2 พฤศจิกายน 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <https://www.thaipost.net/main/detail/21208>.

องค์การศุลกากรโลก (World Customs Organization) ของปี ค.ศ. 2017 อย่างอัตราภาษีตามมูลค่า (Ad valorem rate) จากรายงานของ World Tariff Profiles 2018 (ข้อมูลของ WTO) ในปี ค.ศ. 2017 อัตราภาษีเฉลี่ยโดยทั่วไป (Simple average MFN applied tariff) ของรัสเซียอยู่ที่ ร้อยละ 6.7 โดยสินค้าเกษตรอัตราภาษีเฉลี่ยโดยทั่วไป อยู่ที่ร้อยละ 10.2 และสินค้าที่ไม่มีสินค้าเกษตรอยู่ที่ ร้อยละ 6.2¹³³

ตารางที่ 9 ตารางแสดงอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรและไม่มีสินค้าเกษตรของรัสเซีย

ภาษีนำเข้าสินค้าเกษตร		ภาษีนำเข้าสินค้าที่ไม่มีสินค้าเกษตร	
ร้อยละ จากรายการสินค้าเกษตร ทั้งหมด	อัตราภาษีนำเข้า (ร้อยละ)	ร้อยละ จากรายการสินค้าที่ ไม่มีสินค้าเกษตรทั้งหมด	อัตราภาษีนำเข้า (ร้อยละ)
39.4	1-5	42.5	1-5
18.0	6-10	27.3	6-10
24.9	11-15	10.8	11-15

ทั้งนี้ สินค้าที่ต้องเสียภาษีนำเข้าในอัตราสูง ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ (เฉลี่ยร้อยละ 19.1) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (เฉลี่ยร้อยละ 21.2) น้ำตาล (เฉลี่ยร้อยละ 10.4) และไม้และกระดาษ (เฉลี่ยร้อยละ 8.2)

โดยสินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่ไม่ได้มีการให้ MFN¹³⁴ นั้น จะต้องเสียภาษีในอัตรา 2 เท่าของอัตราภาษี MFN และสำหรับสินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่ได้มีการจัดทำเขตการค้าเสรีหรือสหภาพศุลกากรไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าและสินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่ได้รับสิทธิ GSP จากรัสเซีย จะเสียภาษีร้อยละ 75 ของอัตราภาษี MFN

ด้านการค้าบริการและการลงทุน รัสเซียได้เปิดตลาดให้คนไทยหรือนิติบุคคลไทยสามารถไปลงทุนในรัสเซียได้ 100% ในหลายกิจกรรม ได้แก่ ร้านอาหารไทย ธุรกิจก่อสร้าง ธุรกิจซ่อม

¹³³ World Trade Organization, International Trade Centre and UNCTAD, *World Tariff Profiles 2018*, Geneva: World Trade Organization, accessed March 20, 2019, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles18_e.pdf.

¹³⁴ Most-Favoured National Treatment: MFN คือ หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง หรือที่หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ตามมาตรา 1 ของข้อตกลงเขตการค้าโลก หลักการนี้เป็นเครื่องรับประกันว่า ประเทศผู้ค้าขายจะได้รับการปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจการค้าอย่างเสมอภาคกัน สินค้าส่งออกไม่ว่าจากประเทศใดจะต้องไม่ถูกกีดกันจากประเทศนำเข้า ดังนั้นบรรดาข้อได้เปรียบ สิทธิประโยชน์ และเอกสิทธิ์ใดๆ ที่ประเทศหนึ่งได้ให้แก่ประเทศอีกประเทศหนึ่ง จะมิผลขยายต่อไปถึงประเทศที่สามซึ่งเป็นภาคีขององค์การการค้าโลกทุกประเทศ

รถและอุปกรณ์ต่างๆ และธุรกิจบันเทิง เป็นต้น แต่ทว่าการลงทุนของไทยในรัสเซียยังมีจำนวนน้อยมาก

เมื่อรัสเซียได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกอย่างเป็นทางการในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2012 รัสเซียต้องเปิดตลาดสินค้าและบริการ ในด้านสินค้า รัสเซียจะลดเพดานภาษีจากอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10 เหลือร้อยละ 7.8 โดยสินค้าเกษตรจะลดจากร้อยละ 13.2 เป็นร้อยละ 10.8 และสินค้าอุตสาหกรรมจากร้อยละ 9.5 เป็นร้อยละ 7.3 สำหรับสินค้าประเภทเนื้อสัตว์จะยังสามารถใช้ระบบโควตาภาษี (TRQ) ได้ ส่วนด้านบริการ รัสเซียตกลงรับข้อผูกพันของภาคบริการ 11 สาขาหลัก และ 116 สาขาย่อย เช่น ในธุรกิจโทรคมนาคม โดยจะยกเลิกข้อจำกัดการถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 49 สำหรับต่างชาติ หลังการเข้าเป็นสมาชิก 4 ปี และธุรกิจประกันภัยต่างชาติดังกล่าวจะสามารถเปิดสาขาในรัสเซียได้ภายในอีก 9 ปี หลังการเข้าเป็นสมาชิก ในส่วนมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีของรัสเซีย รัสเซียจะยกเลิกการอุดหนุนสินค้าอุตสาหกรรมทันที ส่วนการอุดหนุนสินค้าเกษตรรัสเซียตกลงจะมีการอุดหนุนไม่เกิน 9 ล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2012 และจะลดลงเรื่อยไปจนถึง 4.4 ล้านเหรียญสหรัฐ ภายในปี ค.ศ. 2018 ขณะที่มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชจะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ใน WTO และมาตรการสากล สำหรับมาตรการการค้าที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน (Trade-Related Investment Measures) รัสเซียตกลงว่าจะยกเลิกกฎระเบียบที่ขัดต่อความตกลงมาตรการการค้าที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน (Agreement on Trade-Related Investment Measures Agreement: TRIMs) ในด้านความโปร่งใส รัสเซียจะดำเนินการโดยการประกาศกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า บริการและทรัพย์สินทางปัญญา ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในภายใต้ WTO เพื่อให้ประเทศสมาชิก WTO สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทันที¹³⁵

แม้รัสเซียจะปรับปรุงและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นไปตามองค์การการค้าโลก แต่ยังมีกฎระเบียบและมาตรการกีดกันทางการค้าที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกสินค้าไปยังรัสเซียและรวมไปถึงสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เช่น

1. สินค้าบางรายการต้องขอใบอนุญาตนำเข้า (import license) เช่น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์(คาซัคสถาน) ยาฆ่าแมลง (เบลารุส) ส่วนกระบวนการยื่นขอใบอนุญาตนำเข้าในรัสเซียนั้นยุ่งยากและไม่โปร่งใส
2. ด้านการส่งออก รัสเซียเก็บอากรส่งออกในสินค้า 240 รายการ (ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร) และห้ามการส่งออก เช่น โลหะมีค่าและผลิตภัณฑ์(ทอง เงิน ทองคำขาว)
3. รัสเซียมีอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าที่บังคับใช้เฉลี่ย 7.8% โดยสินค้าเกษตรมีอัตราภาษีเฉลี่ย 11.8% เคมีภัณฑ์/เหล็ก 5% และสินค้าอื่น 7.2%

¹³⁵ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “รัสเซียสมาชิกใหม่ของ WTO ทางเลือกใหม่แห่งการลงทุนชาวไทย,” สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, http://www.thairussian.org/thai/news_detail.asp?id=33&cid=10.

4. รัสเซียมีการดำเนินมาตรการต่อต้านการทุ่มตลาดกับจีนสูงสุดจำนวน 4 กรณี โดยทั้งหมดเป็นผลิตภัณฑ์เหล็ก

และ 5. สินค้าที่ควบคุมคุณภาพ เช่น สินค้าบริโภคและเครื่องจักรบางชนิด จะต้องได้รับใบรับรอง (Certificate of Conformity) ซึ่งออกโดยหน่วยงาน Gosstandart ก่อนจำหน่ายในรัสเซีย¹³⁶

เมื่อพิจารณาการนำเข้าและส่งออกสินค้านี้ระหว่างกัน ในรายสินค้าพบว่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังรัสเซีย 10 อันดับแรก เป็นสินค้านยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาง อัญมณีและเครื่องประดับ ผลไม้กระป๋องและแปรรูป เม็ดพลาสติก เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบ ลูกสูบและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ ข้าว เคมีภัณฑ์ ส่วนสินค้านำเข้าจากรัสเซีย ได้แก่ น้ำมันดิบ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช และสัตว์ สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช ถ่านหิน สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป และกึ่งสำเร็จรูป แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่ เยื่อกระดาษและเศษกระดาษ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นสินค้าคนละชนิดกัน มีความชำนาญในการผลิตสินค้าคนละประเภทและเป็นสินค้าที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยไทยชำนาญสินค้าอุปโภคบริโภค ในขณะที่รัสเซียชำนาญในการผลิตสินค้าทุนที่จำเป็นในการผลิต เช่น น้ำมัน เหล็ก ฯลฯ ดังนั้นการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ไทยจะได้รับประโยชน์ทางการค้า รัสเซียและกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นตลาดใหม่ให้แก่ไทย โดยไทยลดการพึ่งพิงตลาดดั้งเดิมอย่างสหรัฐฯ และได้พันธมิตรทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 10 ตารางแสดงจุดแข็งจุดอ่อนของประเทศไทยต่อโอกาส

ความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

จุดแข็งของประเทศไทย	จุดอ่อนของประเทศไทย
1. มีสินค้าที่มีศักยภาพและคุณภาพ 2. เป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียน 3. มีความสัมพันธ์อันดีกับจีน 4. มีภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอาเซียน 5. มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับรัสเซีย 6. มีนโยบาย EEC และเป็นส่วนหนึ่งของ BRI 7. มีนโยบายสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติ 8. มีความชำนาญการในการผลิตสินค้าในกลุ่ม	1. มีความไม่แน่นอนทางการเมืองที่ส่งผลต่อความมีเสถียรภาพ 2. สภาพเศรษฐกิจไทยอ่อนไหวต่อสถานการณ์โลก 3. ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ทางด้านภาษา เช่น ภาษารัสเซีย 4. ข้อมูล/ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิภาคยูเรเชียยังมีจำนวนน้อย 5. ความเข้าใจในระดับประชาชนเกี่ยวกับตลาด

¹³⁶ สุกัญญา ทองมา, “โอกาสสินค้าอุตสาหกรรมไทยในตลาดใหม่ “ยูเรเชีย: Eurasia Economic Union”, ” วารสารสนย. 4, ฉ. 39 (ตุลาคม 2557): 4.

สหภาพไม่มี	กลุ่มยูเรเชียยังน้อย 6. แรงงานในประเทศยังขาดทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการ
โอกาสของประเทศไทย	อุปสรรคของประเทศไทย
1. โครงการ BRI ของจีนดำเนินโครงการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่รัสเซียมีส่วนในความร่วมมือ 2. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับรัสเซีย จะช่วยให้ไทยสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ในสหภาพได้ 3. การเปิดเสรีทางการค้าระดับโลก	1. คู่แข่งทางการค้า เช่น เวียดนาม จีน อินเดีย ญี่ปุ่น 2. ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง 3. วัฒนธรรมในการทำธุรกิจที่แตกต่าง 4. ยังไม่รู้จักประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย 5. การเป็นสหภาพ เงินโซว คือ ต้องใช้สกุลเงินเดียวกันสำหรับการประสานนโยบายทางการค้า 6. ระยะทางที่ห่างไกลจากกลุ่มสหภาพ 7. การมีกฎหมายศุลกากร เรื่องของตราสัญลักษณ์ของสินค้านี้สอดคล้องกับเรื่องคุณภาพของสินค้าในเขตยูเรเชีย อาจส่งผลกระทบต่อเกณฑ์คุณภาพของไทยที่มีอยู่

4.3. อุปสรรคของไทยในการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

4.3.1 สถานการณ์การเมืองของไทยต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย

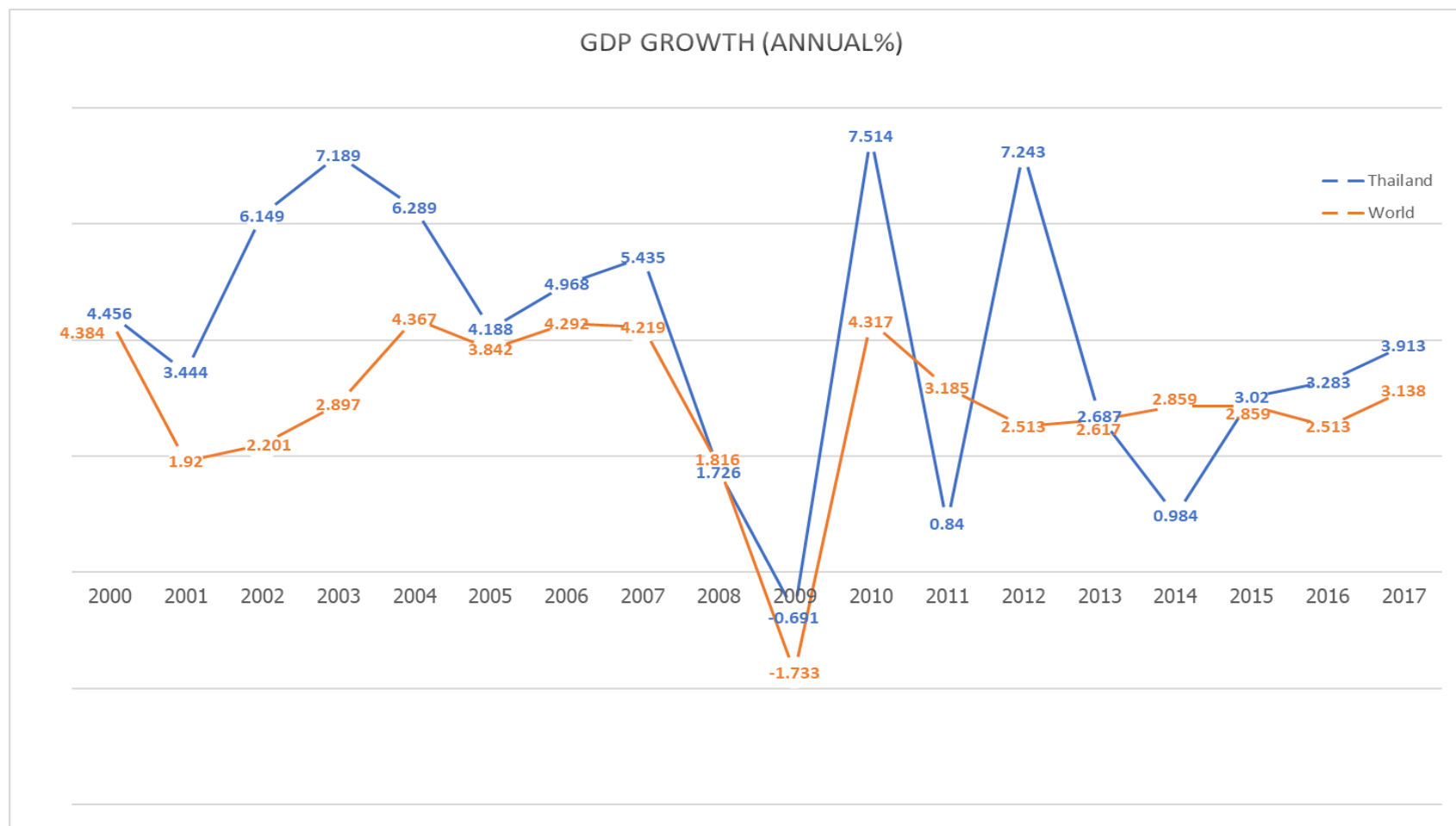
เหตุการณ์ทางการเมืองส่งผลกระทบต่อในเชิงบวกและเชิงลบต่อการค้าขาย โดยเฉพาะหากประเทศใดขาดเสถียรภาพหรือมีความขัดแย้งภายในสูง ย่อมทำให้ความแน่นอนเชิงนโยบาย (Policy Consistency) ต่ำลง และอาจเป็นอุปสรรคต่อการค้าการลงทุนได้ กล่าวคือการเมืองไม่มีเสถียรภาพจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ผู้บริโภค และนักท่องเที่ยว

ความไม่แน่นอนทางการเมืองของไทย ตั้งแต่ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง จนถึงปัจจุบัน เกิดขึ้นในลักษณะการเลื่อนเลือกตั้ง การรัฐประหาร การชุมนุมและการประท้วงทางการเมือง ภาครัฐออกมาตรการดูแลสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือ ภัยพิบัติ การปฏิรูปทางการเมือง และการร่างรัฐธรรมนูญ ความไม่แน่นอนทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นส่งผลในเชิงลบต่ออัตราการขยายตัวเศรษฐกิจของประเทศในระยะสั้น และต่อศักยภาพการเจริญเติบโตในระยะยาว ผลกระทบต่อตลาดการเงินและตลาดทุนหรือตลาดหลักทรัพย์ พบว่าความไม่แน่นอนทางการเมืองทำให้มีความผันผวนใน

ตลาดสูงมากขึ้น แม้จะมีการเลือกตั้งไปแล้ว ก็อาจเกิดการชุมนุมจนนำไปสู่รัฐประหารได้ ความเสี่ยงหลังเลือกตั้ง ความไม่แน่นอนทางการเมืองก็มีโอกาสเกิด¹³⁷

ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ต่อเนื่อง 1990 ไทยเคยมียุคทองของเศรษฐกิจหลังยุคสงครามเย็น มีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด 13 เปอร์เซ็นต์ ได้รับการขนานนามว่าเป็นเสือตัวที่ 5 ตามรอยประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่าง เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของไทยเน้นการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นเกิดกรอบความร่วมมือกับเพื่อนบ้านภายในภูมิภาค เมื่อเศรษฐกิจเติบโตอย่างสูง ก็เริ่มเกิดสัญญาณเตือนทางเศรษฐกิจถดถอย และในปี ค.ศ. 1997 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจส่งผลต่อสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2000

¹³⁷ มติชน, “สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วยฯ เผยความไม่แน่นอนทางการเมืองไทยสูง ระบุ 3 วิกฤต การเมืองรุนแรงยุคทักษิณ-อภิสิทธิ์-ยิ่งลักษณ์ กระทบจีดีพีหดปีละ 1 %,” *มติชนออนไลน์*, 27 สิงหาคม 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562, https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1104824.

ภาพที่ 12 แผนภาพแสดงการเติบโตทางผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย ค.ศ.2000-2017

ที่มา: World Bank, “GDP growth (annual%)”, World Bank, accessed <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

1. สมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งระหว่าง กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 – กันยายน ค.ศ. 2006

นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเข้าสู่ตำแหน่งในปี ค.ศ. 2001 และในสมัยที่สอง เดือนเมษายน ค.ศ. 2006 เศรษฐกิจไทยเฟื่องฟูขึ้น ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนทั้งไทยและต่างประเทศ รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งภายในและต่างประเทศ แก้ไขปัญหาสภาพคล่องและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของไทย การดำเนินนโยบายในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นแบบนโยบายทวิวิถี (Dual Track) เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ และเน้นส่งเสริมขยายความสัมพันธ์กับต่างประเทศ¹³⁸

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่เด่นชัดคือ การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าใหม่ๆ รัฐบาลเร่งรัดและจัดทำเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับหลายประเทศ เพราะรัฐบาลมีนโยบายขยายตลาดส่งออก และได้รับแรงผลักดันจากกลุ่มผลประโยชน์จากการตกลงทำเขตการค้าเสรีอาจเรียกได้ว่าเป็นการทูตเชิงธุรกิจตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นายกรัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจตัดสินใจประเด็นต่างๆ ได้เอง และการจัดทำเขตการค้าเสรีคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ ดังนั้นรัฐบาลไม่เคยขอความเห็นและความเห็นชอบจากรัฐสภาในช่วงก่อนการเจรจาหรือก่อนที่จะเข้าผูกพันตามเขตการค้าเสรี¹³⁹

การจัดตั้งรัฐบาลของนายกทักษิณ ชินวัตรในสมัยที่สอง วิกฤตทางการเมืองเริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เกิดความไม่พอใจของพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองและประชาชนจำนวนมากที่มีต่อรัฐบาล พรรคการเมืองอย่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทยคว่ำบาตรเลือกตั้ง โดยให้เหตุผลว่าเป็นการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ โปร่งใส รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรใช้อำนาจครอบงำองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง องค์กรอิสระ อีกทั้งนายกรัฐมนตรีวิจารณ์ประเด็น “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” ประชาชนจำนวนหนึ่งถือว่าเป็นการแสดงออกของการขาดความเคารพสถาบันทางการเมือง ความไม่พอใจของหลากหลายกลุ่มในสังคมส่งผลให้เกิดการชุมนุมประท้วงของประชาชนต่อต้านรัฐบาลนำโดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล เกิดกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และชุมนุมใหญ่ครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006 เกิดเหตุการณ์เผอิฐหน้ำที่รุนแรงระหว่างฝ่ายต่อต้านรัฐบาลกับฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล จนนำไปสู่เหตุการณ์รัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 สิ้นสุดรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร และยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540

คณะบุคคลที่ก่อรัฐประหารใช้ชื่อว่า คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) โดยมีหัวหน้าคือ พล.อ.สนธิ บุญยรัตนกลิน คมช. ได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่และจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ อีกทั้งร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรีในขณะนั้น

¹³⁸ จุลชีพ ชินวรโรณ, *ภูมิทัศน์เศรษฐกิจการเมืองโลก: วิกฤตกับการท้าทายในศตวรรษที่ 21*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558, 390.

¹³⁹ โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย, “นโยบายการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของไทยในช่วง 2544-2549,” Policy-Research Platform, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562, <http://prp.trf.or.th/trf-policy-brief/> นโยบายการจัดทำความตกลง/.

ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2006 โดยเป็นรัฐบาลชั่วคราวจนกว่าจะมีรัฐบาลใหม่ที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

ก่อนการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 อัตราการขยายตัวเศรษฐกิจไทยอยู่ในระดับสูงในปี ค.ศ. 2002 อยู่ที่ 6.1% ในปี ค.ศ. 2003 อยู่ที่ 7.2% ในปี ค.ศ. 2004 อยู่ที่ 6.3% โดยเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลงเล็กน้อยในปี ค.ศ. 2005 มาอยู่ที่ 4.2% หลังจากเริ่มเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน นอกจากนี้การลงทุนจากต่างประเทศ การช่วยเหลือจากต่างประเทศ และการเจรจาเพื่อทำข้อตกลงทางการค้าเกิดภาวะชะงักงันหลังการรัฐประหาร¹⁴⁰

การเจรจาเพื่อทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นกรณีหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของไทย ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (Thailand-U.S. Free Trade Agreement: TUSFTA) ริเริ่มขึ้นในการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค 2002 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 2002 ณ เมืองลอสคาบอส ประเทศเม็กซิโก รมว.พณ.ไทยและสหรัฐฯ ร่วมลงนามกรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement between the United States and the Kingdom of Thailand: TIFA) เพื่อแก้ไขปัญหและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อปูทางสำหรับการจัดตั้งเขตการค้าเสรีในอนาคต และในระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำเอเปคที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ. 2003 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ผู้นำของทั้งสองประเทศได้เห็นชอบให้เริ่มการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน โดยให้เริ่มการเจรจาในปี ค.ศ. 2004 โดยมีกรอบการเจรจาครอบคลุมเรื่องการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ และมีกลไกการดำเนินงาน คือ จัดตั้งคณะเจรจา และ Expert Group เพื่อเจรจายละเอียดในแต่ละเรื่อง โดยทั้งสองฝ่ายได้เจรจามาถึงรอบที่ 6 เมื่อวันที่ 9-13 มกราคม ค.ศ. 2006 ที่จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามการเจรจาได้หยุดชะงักในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006 เนื่องจากการประกาศยุบสภาของไทย หลังการปฏิรูปการปกครองในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 สหรัฐฯ ประกาศจะไม่เจรจา FTA กับรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการเจรจา FTA ระหว่างกันอีก แม้ว่าไทยได้มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในปลายปี ค.ศ. 2007 สหรัฐฯ เปลี่ยนผู้นำเป็นประธานาธิบดีบารัค โอบามา สหรัฐฯ ก็ยังไม่ได้แสดงท่าทีรื้อฟื้นการเจรจากับไทย การเจรจา FTA ของไทยกับสหรัฐฯ ปัจจุบันสถานการณ์ภายในประเทศ ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของไทย มาตรา 190 ได้กำหนดว่า ในการจัดทำสนธิสัญญาใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และต้องมีการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นก่อน จึงทำให้รัฐบาลในสมัยนั้นไม่ได้ดำเนินการเจรจาต่อ มีเพียงการจัดตั้งกลไกประชุมหารือทวิภาคีระหว่างไทย-สหรัฐฯอย่างไม่เป็นทางการในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสสำหรับประเด็นอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับ FTA เช่น ประเด็นปัญหาการค้าและการลงทุนระหว่างไทย-

¹⁴⁰ ประชาไท, “นักเศรษฐศาสตร์ประเมินรัฐประหาร 19 ก.ย. 2549 ให้ความเสียหายทางเศรษฐกิจ 10.970 ล้านล้านบาท,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/journal/2018/09/78827>.

สหรัฐฯ และประเด็นอื่นๆ ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือทางการค้าระหว่างกัน เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม¹⁴¹

ข้อตกลงที่ได้ริเริ่มและมีผลบังคับใช้สมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้แก่

1. กรอบความตกลงว่าด้วยพันธมิตรทางเศรษฐกิจไทย-บาหลีเรน วันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 2002 แต่ไม่มีผลบังคับใช้

2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ลงนามเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2003 โดยฝ่ายไทยและจีนลงนามความตกลงการลดภาษีบางส่วนทันทีในสินค้าผักและผลไม้ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2003 เป็นการบังคับใช้ก่อนประเทศสมาชิกอาเซียน 1 มกราคม ค.ศ. 2004

3. เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย ลงนามเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2003 เริ่มลดภาษีเมื่อ 1 กันยายน ค.ศ. 2004

และ 4. ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ลงนามเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 2004 มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ. 2005

2. สมัยนายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พฤศจิกายน ค.ศ. 2006 – ตุลาคม ค.ศ. 2007

พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2006 และคณะรัฐมนตรีได้รับการโปรดเกล้าวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 2006 พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2006 แสดงเจตนารมณ์และนโยบายของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการที่จะธำรงพิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มิให้ผู้ใดล่วงละเมิดได้ และมุ่งประสงค์จะแก้ไขปัญหาวิกฤติของประเทศทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การต่างประเทศ และความมั่นคงของชาติ เพื่อนำไปสู่เสถียรภาพและประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยทั้งมวล โดยประเด็นนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลจะดำเนินบทบาทเชิงรุกในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อสนับสนุนความปรองดองและความมั่นคงในชาติ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในภาคใต้ ส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพและความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างภูมิภาค เพื่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน เสริมสร้างความแข็งแกร่งของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอันเร่งรัดตั้งประชาคมอาเซียน ดำเนินบทบาทสร้างสรรค์ในกรอบสหประชาชาติ และกรอบพหุภาคีอื่นๆ เพื่อส่งเสริมสันติภาพ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน การแก้ไขปัญหาข้ามชาติ และการสาธารณสุข คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ เสริมสร้างบทบาทของชุมชนคน

¹⁴¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีของ ไทย กับ United State of America,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, <http://www.thaifta.com/thaifta/Home/NegoLastestStatus/tabid/117/Default.aspx>.

ไทยในต่างประเทศ¹⁴² จะเห็นได้ว่า รัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายสืบเนื่องจากรัฐบาลก่อนในประเด็น การสร้างความสัมพันธ์ในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี และให้ความสำคัญกับประเทศในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านอย่างอาเซียน

ผลการดำเนินงานของรัฐบาลภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองในระยะเวลา ประมาณ 1 ปี รัฐบาลได้ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านมุสลิมโดยเฉพาะประเทศมาเลเซียในการแก้ไข ปัญหาภาคใต้ ทั้งด้านการข่าว การพัฒนาพื้นที่อนุภาคชายแดนไทย-มาเลเซีย และในกรอบการพัฒนา เศรษฐกิจ 3 ฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT) ซึ่งแจ่งกับองค์การและประเทศที่มีบทบาทสำคัญในโลกมุสลิม เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีและสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย อีกทั้งไทย เน้นหนักในการสร้างพันธมิตรของไทยในโลกมุสลิม ควบคู่กับการส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และพลังงาน เช่น จัดส่งผู้แทนไทยไปเยือนลิเบียเพื่อกระชับความสัมพันธ์เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2007 และสนับสนุนบริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ในการลงทุนและร่วมทุน ผลิตก๊าซธรรมชาติและน้ำมันในตะวันออกกลาง ในประเด็นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านใน อาเซียน นายกรัฐมนตรีได้เยือนครบทุกประเทศตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2006 เพื่อแนะนำตัว และสร้างความมั่นใจซึ่งกันและกัน และมีผู้นำหลายประเทศอย่างนายกรัฐมนตรีจากประเทศลาว เวียดนาม บาหลีเรน มาเลเซีย เป็นต้น ในกรอบของอาเซียนระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ณ เมืองเซบู สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ 13-15 มกราคม ค.ศ. 2007 นายกรัฐมนตรีได้ลงนามปฏิญญาเซบูว่า ด้วยแผนแม่บทของกฎบัตรอาเซียน และปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ฯลฯ เพื่อวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015 นอกจากนี้รัฐบาล ได้ทำความเข้าใจและชี้แจงเกี่ยวกับการฟื้นฟูความเชื่อมั่นกับต่างประเทศ โดยได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาและประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกานั้น นายกรัฐมนตรีพบกับประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ในระหว่างการ ประชุมผู้นำเอเปคเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2006 โดยภายหลังการประชุม สหรัฐอเมริกามีถ้อย แถลงแสดงความเข้าใจสถานการณ์ของไทย¹⁴³

พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีของ รัฐบาลนี้ประกอบไปด้วยอดีตรัฐมนตรีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรี และ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี โดยเฉพาะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องเศรษฐกิจและการต่างประเทศต่างเป็น ข้าราชการเก่าผู้มีประสบการณ์การทำงานอย่างสูง อย่าง ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล เป็นรอง นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในอดีตเคยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ รองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจและเคยเป็นประธานกรรมการบริหาร ธนาคารกรุงเทพฯ ส่วนอดีตข้าราชการที่เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง ได้แก่ นายนิธิต พิบูลสงคราม

¹⁴² ประชาไท, “อ่านนโยบายรัฐบาล สุรยุทธ์ ที่นี้,” *ประชาไท*, 4 พฤศจิกายน 2549, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/journal/2006/11/10374>.

¹⁴³ คณะกรรมการจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี รัฐบาล พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์, *รายงานผลการดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี รัฐบาล พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์*, (กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2550, 91-98.

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายเกริกไกร จีระแพทย์ รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ แม้ว่ารัฐบาลดังกล่าวจะเต็มไปด้วยผู้มีประสบการณ์ และเป็นรัฐบาลที่จัดการโดยคณะรัฐประหาร การบริหารงานจึงเป็นเพียงดำเนินนโยบายตามปกติ ไม่ได้ผลักดันนโยบายใหม่ๆ เรียกได้ว่าเป็นยุคที่การทูตหยุดนิ่ง แม้ว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ฟื้นตัวภายหลังวิกฤตทางการเมือง โดยในปี ค.ศ. 2006 อยู่ที่ 5 % และ ค.ศ. 2007 อยู่ที่ 5.4 % เป็นเพราะไทยมีรากฐานเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและในปี ค.ศ. 2007 มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และการเลือกตั้ง

รัฐบาลมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และให้ประชาชนลงประชามติในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 2007 ได้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 2007 โดยเป็นรัฐธรรมนูญที่พยายามจำกัดอำนาจฝ่ายบริหารไม่ให้เข้มแข็งและมีอำนาจมากเกินไป อย่างมาตรา 178 ที่รัฐธรรมนูญกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการทำความตกลงระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติที่อาจได้รับความเสียหายอย่างในสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร แต่การแจกแจงรายละเอียดในรัฐธรรมนูญก็ส่งผลให้ฝ่ายบริหารดำเนินนโยบายได้ไม่คล่องตัว

หลังการเกิดรัฐประหารและช่วงการบริหารงานของนายกรัฐมนตรีพล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้เกิดกลุ่มความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ต่อต้านรัฐประหาร อย่างเช่น เครือข่าย 19 กันยาต้านรัฐประหาร กลุ่มคนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการ กลุ่มพลเมืองภิวัฒน์ กลุ่มสมาพันธ์ประชาธิปไตย ต่อมาเมื่อกลุ่มอื่น ๆ ได้เข้าร่วมมากขึ้นจึงก่อตั้งเป็น แนวร่วมประชาชนต้านรัฐประหาร หรือ นปทร. เปิดตัวอย่างเป็นทางการในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 ต่อมา นปทร. มีมติร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มพีทีวี ในนาม แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ หรือ นปก. อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 2007 การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้เป็นไปในลักษณะการชุมนุมประท้วงตามสถานที่ต่าง ๆ ปราศรัย จัดโครงการ “ไทย เซย์ โนว” และจัดเสวนารณรงค์ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากคณะรัฐประหาร เป็นต้น โดยแต่ละกลุ่มภายในมีอิสระในการทำกิจกรรม เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวแตกต่างกัน¹⁴⁴ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อองค์กรเป็น แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. ดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การครบรอบ 1 ปีของรัฐประหาร

เมื่อประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับถาวร รัฐบาลได้จัดการเลือกตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2007 ผลการเลือกตั้งให้พรรคพลังประชาชนซึ่งก่อตั้งโดยอดีตรัฐมนตรีไทยรักไทยของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรได้คะแนนเสียงมากที่สุดและเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และได้ให้นายกรัฐมนตรีท่านใหม่คือ นายสมักร สุนทรเวช ส่งผลให้แกนนำ นปช. ที่เป็นนักการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยุติบทบาทลง ส่วนกลุ่มย่อยภายใน นปช. อื่นๆ ก็ยังคงเคลื่อนไหวในประเด็นที่ตนเองสนใจ¹⁴⁵

¹⁴⁴ อุบลพรรณ กระจำโพธิ์, “การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), 31-47.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, 57.

3. สมัยนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช ดำรงตำแหน่งระหว่าง 29 มกราคม ค.ศ. 2008 – 9 กันยายน ค.ศ. 2008 และนายกรัฐมนตรีสมชาย วงศ์สวัสดิ์ กันยายน ค.ศ. 2008 – ธันวาคม ค.ศ. 2008

นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 25 ของประเทศไทย ตามประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 2008 และได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศหนึ่ง รัฐบาลจะดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและความใกล้ชิดระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยว การขยายการค้ามาคมขนส่ง และความร่วมมือด้านอื่นๆ ภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค สอง ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศในเอเชีย กรอบความร่วมมือเอเชีย และเพิ่มบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งของอาเซียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน และผลักดันบทบาทอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในวาระที่ไทยเป็นประธานอาเซียน สาม มีบทบาทที่สร้างสรรค์ในองค์การระหว่างประเทศ และร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติ สี่ กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศและกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก จัดทำข้อตกลงการค้าเสรีในกรอบพหุภาคีและกับประเทศต่างๆ สร้างกลไกเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการให้สามารถปรับตัวรับผลกระทบและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี ห้า ดำเนินงานเชิงรุกทางการทูตเพื่อประชาชน วัฒนธรรม และการศึกษา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชนกับนานาประเทศ และ หก คุ่มครองผลประโยชน์ของคนไทย ดูแลคนไทยและแรงงานไทยในต่างประเทศ¹⁴⁶

โดยเฉพาะข้อที่ 4 กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศและกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก จัดทำข้อตกลงการค้าเสรีในกรอบพหุภาคีและกับประเทศต่างๆ ผลการดำเนินงานของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช ไทยได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) แล้วเมื่อวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 2008 และเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 เสนอ ครม. เพื่อพิจารณาเสนอให้รัฐสภาพิจารณาเห็นชอบก่อนที่จะแสดงเจตนาให้ความตกลงมีผลผูกพันต่อไป ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ วรรค ๔ ต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลยังดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจตามความตกลงการค้าเสรีและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่มีผลบังคับใช้แล้ว 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-อินเดีย ไทย-ญี่ปุ่น และอาเซียน-จีน¹⁴⁷

¹⁴⁶ สมัคร สุนทรเวช, “คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551,” สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER051/GENERAL/DATA0000/00000240.PDF>.

¹⁴⁷ กระทรวงพาณิชย์, สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, สำนักนโยบายเศรษฐกิจการพาณิชย์, “รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี กระทรวงพาณิชย์ รอบ ๖ เดือน (กุมภาพันธ์-กรกฎาคม ๒๕๕๑) ประจำปี ๒๕๕๑,” กระทรวงพาณิชย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, https://www.moc.go.th/images/policy_report/samark/pre002.doc.

หลังจากการเข้ามาบริหารประเทศ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้ประชุมและมีมติรื้อฟื้นกลุ่มพันธมิตรฯ ขึ้นมาใหม่อีกครั้งในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 โดยให้เหตุผลว่า “รัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช แท้ที่จริงแล้วก็คือรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็น “นอมินี” รับคำสั่ง และทำงานรับใช้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังนั้นจึงมีมติฟื้นพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อพร้อมดำเนินการต่อสู้กับพฤติกรรมของรัฐบาลนายสมัครที่จะทำงานรับใช้ระบอบทักษิณในทุกรูปแบบ”¹⁴⁸ ต่อมาพันธมิตรฯ ได้จัดกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองที่สำคัญขึ้น 2 ครั้ง คือ การจัดยามเฝ้าแผ่นดินภาคพิเศษ วันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 2008 และ วันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 2008 และได้กลับมาชุมนุมใหญ่อีกครั้ง ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 เนื่องด้วยการเสนอญัตติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นการยุบพรรคโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ในวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ต่อมาประกาศยกระดับเป้าหมายการชุมนุมเป็น “โค่นล้มระบอบทักษิณและขับไล่รัฐบาลหุ่นเชิดอันธพาลให้สิ้นซาก”¹⁴⁹ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้บุกยึดสถานที่ราชการสำคัญหลายแห่ง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง กรมประชาสัมพันธ์ และบุกยึดทำเนียบรัฐบาล ในขณะเดียวกัน กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. เป็นกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาล ที่จัดชุมนุมประท้วงที่บริเวณสนามหลวง ได้เดินทางมายังทำเนียบรัฐบาลเพื่อต้องการไปล้อมทำเนียบรัฐบาล เกิดการเผชิญหน้าและปะทะจนมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต

ต่อมาวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2008 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้นายสมัคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากกระทำการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7) ประกอบมาตรา 267 เนื่องจากการที่นายสมัคร สุนทรเวชจัดรายการโทรทัศน์ ซิมไปบนไป และ ยกโขยงหกลังเข้า ซึ่งคณะตุลาการฯ มีมติเป็นเอกฉันท์ 9 ต่อ 0 เสียง เห็นว่านายสมัครกระทำความผิดห้ามขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งด้วยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 180 วรรคหนึ่ง แต่ด้วยความที่เป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีเป็นการสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ทำให้รัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีที่เหลือ จึงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 181¹⁵⁰ ดังนั้นพรรคพลังประชาชนจึงลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่

นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 2008 และดำรงตำแหน่งถึง 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งถือว่าดำรงตำแหน่งในระยะเวลาไม่นาน นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 2008 โดยในประเด็นนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสาระสำคัญไม่แตกต่างจากรัฐบาลชุด

¹⁴⁸ อุเชนทร์ เชียงแสน, “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย”, สถาบันพระปกเกล้า, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย#cite_ref-15.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵⁰ มติชนสุดสัปดาห์, “ย้อนอ่านคำพิพากษาศาลธน. พลิก สมัคร ตกเก้าอี้นายกฯ ว่าด้วยปม ลูกจ้าง-ค่าตอบแทน,” มติชนสุดสัปดาห์, 23 ธันวาคม 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562, https://www.matichonweekly.com/featured/article_18922.

นายสมัคร สุนทรเวช แม้รัฐบาลได้จัดวางแผนปฏิบัติงานต่างๆ ไว้ แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายของตนได้ ด้วยเหตุวิกฤตการณ์ทางการเมือง¹⁵¹

นายกรัฐมนตรีสมชาย วงศ์สวัสดิ์ไม่สามารถทำงานในตำแหน่งรัฐบาลได้ ต้องไปใช้สนามบินดอนเมืองเป็นท่าเทียบรัฐบาลชั่วคราว เนื่องจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้ยกระดับการประท้วงและยึดท่าเทียบรัฐบาล โดยในตอนเช้าของวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2008 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้นำกำลังไปปิดล้อมรัฐสภาแต่เมื่อการประชุมรัฐสภาถูกเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น จึงได้เดินทางไปยึดสนามบินดอนเมืองในวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2008 และยึดสนามบินสุวรรณภูมิวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 2008 ทำให้มีผู้โดยสารชาวต่างประเทศตกค้างไม่สามารถเดินทางไปยังที่หมายในต่างประเทศได้ สร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นต่อประเทศไทย โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อเส้นทางการขนส่งสินค้า เนื่องจากเศรษฐกิจของไทยส่วนใหญ่คือ การส่งออก อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย เพราะนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจต่างชาติประสบปัญหาในการเดินทางออกจากประเทศไทย มีการประเมินความเสียหายหลังการยึดสนามบินทั้ง 2 แห่ง ระยะเวลา 10 วันจาก 24 พฤศจิกายน – 3 ธันวาคม ค.ศ. 2008 รวม 10 วัน ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินความเสียหายมูลค่า 2 แสนล้านบาท โดยกระทบธุรกิจท่องเที่ยว สายการบิน การขนส่งทางอากาศ และธุรกิจต่อเนื่อง ขณะที่บริษัทท่าอากาศยานไทยประเมินความเสียหาย 3 หมื่นล้านบาทต่อวันจากการปิดสนามบิน 10 วัน ส่วนศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยประเมินความเสียหาย ด้านภาพรวมเศรษฐกิจ 134,000-215,000 ล้านบาท ส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจปี ค.ศ. 2008 ลดลง 4.1-4.4 % ด้านการท่องเที่ยว 76,000-120,000 ล้านบาท กระทบด้านการส่งออก 25,000-40,000 ล้านบาท กระทบด้านการลงทุน 12,000-25,000 ล้านบาท และกระทบด้านการบริโภค 21,000-30,000 ล้านบาท¹⁵² นอกจากนี้แต่ละประเทศได้รายงานข่าวเหตุการณ์และออกประกาศเตือนให้พลเมืองของตนที่อาศัยและท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทยหลีกเลี่ยงสถานที่ที่มีการชุมนุม ส่วนผู้ต้องการเดินทางไปยังประเทศไทยให้หลีกเลี่ยงช่วงเวลาดังกล่าว เช่น กระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียได้รายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะการปิดสองสนามบินหลักของไทย สายการบินของรัสเซีย Russian Aeroflot และ Transaero ต้องเปลี่ยนไปใช้สนามบินอุตะเถา กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ประกาศเตือนหลีกเลี่ยงการเดินทางไปยังประเทศไทยจนกว่าสถานการณ์จะสงบ¹⁵³ ต่อมาวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนมาธิปไตย ส่งผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยประกาศยุติการชุมนุม หากนับตั้งแต่การ

¹⁵¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “แผนการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาล นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (พ.ศ 2551) ,” สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562, https://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=440&filename=index.

¹⁵² Voice TV, “ย้อน 9 ปี พันมิตรฯ ยึดสนามบิน ศก. เสียหาย 2 แสนล., Voice TV, 24 พฤศจิกายน 2560,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562, <https://voicetv.co.th/read/H1XRcZHxf>.

¹⁵³ Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, “On the Developments in the Situation in Thailand,” Nov 29 2008, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, accessed 5 March 2019, http://www.mid.ru/en/maps/th/-/asset_publisher/UhQB5xrATSUO/content/id/314918.

เริ่มต้นชุมนุมในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 จนถึงวันยุติการชุมนุมในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 2008 แล้ว รวมเวลาในการชุมนุมทั้งหมด 193 วัน¹⁵⁴

4. สมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งระหว่าง ธันวาคม ค.ศ. 2009 – สิงหาคม ค.ศ. 2011

เมื่อนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติลงเลือกนายกรัฐมนตรี ผลปรากฏว่านายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 2008 ได้รับโปรดเกล้าเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 2008 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2008 และได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 2008 ณ ห้องประชุม กระทรวงการต่างประเทศ นายกรัฐมนตรีเลือกใช้กระทรวงการต่างประเทศเป็นสถานที่แถลงนโยบายแทนการประชุมที่รัฐสภา เนื่องจากเกิดการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. ที่หน้ารัฐสภา เป็นเหตุให้ สส. สว. และคณะรัฐมนตรีไม่สามารถเข้าประชุมที่รัฐสภาได้

รัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่ไม่เอื้อต่อการทำงานของรัฐบาล ทั้งเรื่องวิกฤตการณ์เมืองที่สืบเนื่องมาตั้งแต่รัฐบาลชุดก่อน และวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจระดับโลกที่เริ่มต้นจากสหรัฐฯ เรียกว่า วิกฤตการณ์ซับไพรม์หรือวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ ส่งผลให้ไทยได้รับผลกระทบไปด้วย เนื่องจากไทยมีการส่งออกและนำเข้ากับสหรัฐฯ ด้วยเศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออกของไทย การถดถอยของระบบเศรษฐกิจสหรัฐฯ สามารถส่งผลกระทบต่อการส่งออกของไทย

เศรษฐกิจของไทยถูกขับเคลื่อนด้วยภาคการส่งออกเป็นหลัก และด้วยเศรษฐกิจของไทยถดถอยด้วย GDP ของไทยมีขนาดเล็กมาก เมื่อเทียบกับของสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ดังนั้นวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศที่มีขนาดจีดีพีขนาดใหญ่ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย

ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ไทยพึ่งพาภาคการส่งออกและภาคบริการการท่องเที่ยวอยู่ประมาณ 36 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ แต่การลงทุนต่ำ การลงทุนของภาคเอกชนประมาณ 16 เปอร์เซ็นต์ ภาครัฐประมาณ 5-6 เปอร์เซ็นต์ ไทยพึ่งพาการค้าต่างประเทศ การส่งออกเป็น 2 ใน 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ภาคอุตสาหกรรมคิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ของจีดีพี ภาคเกษตรน้อย แต่ทว่าแรงงานในภาคเกษตรนับเป็น 1 ใน 3 ของภาคการผลิต¹⁵⁵

วิกฤตเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลกระทบต่อไทย ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2008 ส่งผลกระทบต่อไทยปลายปี ค.ศ. 2008-2009 วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์เกิดจากปัญหาการปล่อยสินเชื่อด้อยคุณภาพในภาคอสังหาริมทรัพย์ และเมื่อวิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้นที่

¹⁵⁴ อุเชนทร์ เชียงเสน, “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย,” สถาบันพระปกเกล้า, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562, http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย#cite_ref-15.

¹⁵⁵ Central Intelligence Agency, “Thailand,” CIA, accessed March 7, 2019, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>.

สหรัฐอเมริกา ประเทศที่เป็นตลาดขนาดใหญ่ และมีความต้องการซื้อสินค้า เมื่อความต้องการลดลง ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจของไทยโดยรวม โดยเฉพาะภาคการส่งออกของไทย และส่งผลต่อการจ้างงาน ด้วยเศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ โดยพึ่งพาตลาดภายในประเทศน้อย ผลกระทบที่มีต่อภาคอุตสาหกรรมโดยผ่านการส่งออก การส่งออกที่ลดลง ก่อให้เกิดการเลิกจ้าง ประกอบกับรัฐบาลไทยละเลยการพัฒนาคน ทรัพยากร ภูมิปัญญา อีกทั้งปัญหาการกระจายรายได้ไม่ดีพอ ทำให้คนไทยไม่มีกำลังซื้อ

การดำเนินนโยบายของไทยต่อสหรัฐเป็นการดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่อาจจะต่อรองกับสหรัฐได้มากนัก แม้ว่าไทยกับสหรัฐจะเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคง และมีความสัมพันธ์กัน ในกรอบพหุภาคีอย่างเอเปคและอาเซียน ส่วนในแง่ความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่มีโครงสร้างสถาบัน ระบบบริหารและการตัดสินใจที่ซับซ้อน และประเทศสมาชิกก็ยังสามารถปฏิบัติและดำเนินนโยบายและแสดงบทบาทของตนได้อีก

วิกฤตเศรษฐกิจโลกเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงรัฐบาลของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ต่อมามาถึงรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อได้นายอภิสิทธิ์ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาได้กล่าวถึงสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่กระทบต่อเศรษฐกิจไทยไว้ว่า “วิกฤตเศรษฐกิจโลกครั้งนี้เริ่มต้นจากวิกฤตการณ์สถาบันการเงินในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนกันยายนที่ผ่านมา (ปี ค.ศ. 2008) ซึ่งได้ส่งผลเชื่อมโยงถึงระบบการเงินของประเทศต่าง ๆ ในโลก ถึงแม้ว่าเหตุการณ์นี้จะไม่ได้มีผลต่อสถาบันการเงินของประเทศไทยโดยตรง แต่ก็มีความกระทบให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนของต่างชาติออกจากประเทศในช่วงดังกล่าว และส่งผลให้ดัชนีตลาดหลักทรัพย์เข้าสู่จุดต่ำสุดในรอบ 5 ปีเมื่อเดือนตุลาคม (ค.ศ. 2008)

ความเสียหายต่อระบบการเงินอย่างรุนแรงได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศในยุโรป เข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอย และขณะนี้หลายอุตสาหกรรมใหญ่ในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ การบิน และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น กำลังประสบปัญหาทางการเงินถึงขั้นที่อาจจะล้มละลาย และได้มีการปลดคนงานออกแล้วเป็นจำนวนหลายล้านคน เศรษฐกิจไทยเริ่มได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกเร็วกว่าที่หลายฝ่ายคาดการณ์ไว้ ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกในเดือนพฤศจิกายน ในรูปเงินดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 18.6 และปริมาณการส่งออกลดลงร้อยละ 22.6 จำนวนนักท่องเที่ยวในเดือนกันยายนลดลงร้อยละ 16.5 เทียบกับเดือนเดียวกันในปีที่ผ่านมา ยอดมูลค่าการส่งเสริมการลงทุนในช่วง 11 เดือน ลดลงประมาณร้อยละ 40 และภาคการก่อสร้างอยู่ในภาวะหดตัวรวมถึงประมาณการรายได้ของรัฐบาลในรูปภาษีและรายได้อื่น ๆ¹⁵⁶

ภาวะเศรษฐกิจไทยตลอดปี ค.ศ. 2009 หดตัวร้อยละ 2.3 จากปีก่อน นับเป็นครั้งแรกในรอบ 10 ปี เนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้การส่งออกของไทยลดลงมาก ส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการผลิตอุตสาหกรรม ความเชื่อมั่นของ

¹⁵⁶ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี,” ทำเนียบรัฐบาล, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2562, <http://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/7>.

ภาคเอกชน ตลอดจนการบริโภคและการลงทุนในประเทศ เศรษฐกิจไทยเริ่มฟื้นตัวในช่วงครึ่งหลังของปี ค.ศ. 2009 ตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ประกอบกับการดำเนินนโยบายการเงินการคลังที่ผ่อนคลาย มีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสนับสนุนให้ความเชื่อมั่นของผู้ผลิตและผู้บริโภคปรับตัวดีขึ้นเป็นลำดับ สำหรับภาคการส่งออกและการนำเข้าสินค้าปรับตัวดีขึ้นสอดคล้องกับการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวได้ดีเกือบทุกอุตสาหกรรม ทั้งการผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศและส่งออก อย่างไรก็ตามการลงทุนภาคเอกชนแม้จะเริ่มฟื้นตัวแต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ¹⁵⁷ วิกฤตเศรษฐกิจโลกครั้งนี้ส่งสัญญาณให้ไทยต้องปรับตัวเพื่อรองรับวิกฤตเศรษฐกิจในอนาคต การแสวงหาตลาดการค้าใหม่จึงเป็นวาระที่รัฐบาลให้ความสำคัญ

ภารกิจที่สำคัญในด้านต่างประเทศสมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์คือ ทำอย่างไรให้ไทยกลับมามีบทบาทในเวทีภูมิภาค และเวทีโลก ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศมหาอำนาจ ตามคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 2008 นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกในด้านนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศคือ “เร่งสร้างความเชื่อมั่นของประเทศไทยในสายตาของชาวโลก โดยให้ความสำคัญต่อการรอบความร่วมมืออาเซียนเป็นลำดับแรก และร่วมมือกับรัฐสภาในการพิจารณาอนุมัติเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียนจะต้องลงนามในช่วงของการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในเดือนมกราคม ค.ศ. 2008 และเตรียมความพร้อมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 14 ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประธานอาเซียน อีกทั้งกระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลกและประเทศคู่ค้าของไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อรักษาและขยายความร่วมมือทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า การเงิน การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งแสวงหาตลาดใหม่ เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านทรัพยากร วัตถุดิบ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ และสนับสนุนการเข้าร่วมในข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งทวิภาคีและพหุภาคีที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ เร่งรัดการให้สัตยาบันในข้อตกลงที่ได้ลงนามไว้แล้วและปรับปรุงแก้ไขข้อตกลงที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อประชาชนและสังคม”¹⁵⁸

ผลการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในด้านความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ในปี ค.ศ. 2009 นายเซอร์เกย์ ลาฟรอฟ (Sergey V. Lavrov) รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียได้เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศ ระหว่างวันที่ 23-24 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 โดยโอกาสนี้ นายลาฟรอฟได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งหารือข้อราชการกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ทั้งสองประเทศได้ใช้โอกาสดังกล่าวทบทวนสถานะความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การศึกษา

¹⁵⁷ ธนาคารแห่งประเทศไทย, สายนโยบายการเงิน, รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2552 (กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2553), 1.1.1.

¹⁵⁸ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี,” ทำเนียบรัฐบาล, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2562, <http://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/7>.

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยทั้งสองฝ่ายได้เร่งรัดการพิจารณาความตกลงที่ค้างคั่งต่าง ๆ เป็นต้น ต่อมาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 ได้จัดการประชุมคณะกรรมการร่วมไทยรัสเซีย ครั้งที่ 4 ณ กรุงเทพมหานคร โดยรองนายกรัฐมนตรีของรัสเซีย นายเซอร์เก ซาเปยนิช และนายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วม โดยหัวหน้าคณะทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันลงนามในแผนปฏิบัติการร่วมว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทย-รัสเซีย สำหรับปี 2010-2014 พร้อมทั้งเป็นสักขีพยานการลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสภาธุรกิจไทย-รัสเซียกับสภาธุรกิจรัสเซีย-ไทย และความตกลงด้านเอกสารระหว่างธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (Exim Bank) กับธนาคาร Vneshtorgbank แห่งรัสเซีย¹⁵⁹

ข้อตกลงการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้ในยุคนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แก่

1. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น ลงนามเมื่อ 11 เมษายน ค.ศ. 2008 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2009
2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี ลงนามเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2010
3. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย ลงนามเมื่อ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2009 เริ่มลดภาษีระหว่างอินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย เมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2010 ส่วนประเทศที่เหลือมีผลใช้บังคับ เมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2010
4. ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ลงนามเมื่อ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 12 มีนาคม ค.ศ. 2010
5. เขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้กระทรวงพาณิชย์ จัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป” เมื่อ 12 มกราคม ค.ศ. 2010 ปัจจุบันชะลอการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป เนื่องด้วยเหตุการณ์ภายในประเทศของไทย
6. ความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-เปรู ลงนามครั้งแรกเมื่อ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และมีลงนามพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 2006 และ 2009 มีผลบังคับใช้ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2011
- และ 7. ความตกลงการค้าเสรี ไทย-ชิลี ลงนามเมื่อ 4 สิงหาคม ค.ศ. 2013 มีผลบังคับใช้ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 2015

สามารถสังเกตได้ว่าไม่มีความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลรัสเซียในสมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ มีเพียงบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสภาธุรกิจไทย – รัสเซีย และสภาธุรกิจรัสเซีย – ไทย (MOU Between Thai – Russian Business Council and Russian – Thai

¹⁵⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักนโยบายต่างประเทศ, รายงานประจำปีกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2552, (กรุงเทพฯ: เอ็ม.ไอ.ดับบลิว. กรุ๊ป, 2553), 71-72.

Business Council) เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 นอกจากนี้ในสมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ก็ได้เกิดประเด็นที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย ในกรณีการส่งตัวนายวิคเตอร์ บูท นักธุรกิจชาวรัสเซีย ผู้ต้องหาคดีค้าอาวุธสงครามให้กับทางสหรัฐฯ ตามคำสั่งของศาลและผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีของไทย โดยนายวิคเตอร์ บูทถูกแจ้งข้อหาจากสหรัฐฯ 3 ข้อหาคือ จำคุกให้ชาวอเมริกันและเจ้าหน้าที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ร่วมมือกันเตรียมยิงอากาศยานด้วยขีปนาวุธ คบคิดกันจัดหาอาวุธ และอุปกรณ์ หรือสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายในต่างประเทศ¹⁶⁰ ส่งผลให้ทางฝ่ายรัสเซียไม่พึงพอใจ และกล่าวว่าการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนครั้งนี้ของไทยเพราะแรงกดดันของสหรัฐฯ¹⁶¹

ระหว่างการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ได้มีความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นและถือได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการแสดงบทบาทของไทยในเวทีโลก อย่างในปี ค.ศ. 2009 ไทยเป็นประธานอาเซียน เป็นโอกาสที่ดีของไทยจะฟื้นคืนบทบาทในเวทีระหว่างประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 มีการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำและหัวหิน และปลายปี ค.ศ. 2009 ไทยจัดประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 15 และได้เสนอ ASEAN Connectivity Master Plan เพื่อให้อาเซียนเป็นประชาคม แต่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2009 แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มเสื้อแดง ได้บุกการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่พัทยา ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของรัฐบาลไทย ไทยสูญเสียโอกาสในการผลักดันนโยบายและบทบาทของไทยในเวทีระหว่าง ประเทศต่าง ๆ ต่างสงวนท่าทีต่อการปฏิสัมพันธ์กับไทย ต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ. 2010 เกิดการสลายชุมนุม รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉิน 8 เมษายน ค.ศ. 2010 และระหว่าง 14-19 พฤษภาคม ค.ศ. 2010 รัฐบาลระดมกำลังทหารเข้าจับกุมผู้ชุมนุมและยึดพื้นที่ แกนนำ นปช. ได้ประกาศยุติการชุมนุม จากเหตุการณ์การสลายชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่เดือนเมษายนถึง พฤษภาคม ค.ศ. 2010 มีผู้เสียชีวิตรวม 94 ราย

หลังจากเหตุการณ์สลายการชุมนุมปี ค.ศ. 2010 พรรคประชาธิปัตย์ประกาศยุบสภาและได้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งและนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

5. สมัยนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งระหว่าง สิงหาคม ค.ศ. 2011 – พฤษภาคม ค.ศ. 2014

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2011 ผลการเลือกตั้งคือ พรรคเพื่อไทยชนะ นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลนี้คือ นโยบายสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยได้จัดทำโรดแมปและการเสนอร่างกฎหมายปรองดองสมานฉันท์กับกฎหมายนิรโทษกรรม ส่วนนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รัฐบาลของนางสาวยิ่ง

¹⁶⁰ Thai PBS, “นายกฯ ยันเคยแนะนำช่องทางต่อสู้คดีให้รัสเซียคดีวิคเตอร์ บูท,” Thai PBS, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, <https://news.thaipbs.or.th/content/8499>.

¹⁶¹ คมชัดลึก, “พิษ “วิคเตอร์ บูท” มาร์คเล็กโปรรัสเซีย,” คมชัดลึก, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, <http://www.komchadluek.net/news/crime/80005>.

ลักษณะยังคงดำเนินนโยบายส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายกระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศกลุ่มประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่น ภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการแข่งขันให้เศรษฐกิจไทย โดยรัฐบาลได้กำหนดให้ริเริ่มและผลักดันโครงการที่เอื้อประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเพื่อเป็นเครื่องมือ กระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ อย่างในภูมิภาคเครือรัฐเอกราช รัฐบาลได้กำหนดโครงการขยายตลาดใหม่กับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เช่น โครงสร้างเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับเจ้าหน้าที่ระหว่างไทยกับประเทศในเครือรัฐเอกราช ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจเรื่องการตลาด การค้า และการลงทุน ประเด็นส่งเสริมการขยายตลาดเชิงรุกเพื่อรักษาตลาดเดิมและสร้างตลาดใหม่เพื่อลดการพึ่งพาการส่งออกไปตลาดหลัก โดยส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการในตลาดใหม่ ได้แก่ จีน อินเดีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และยุโรปตะวันออก¹⁶²

ผลการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่สนับสนุนการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ในวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 2012 ไทยและรัสเซียได้จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับรัสเซียครบรอบ 115 ปี ต่อมาปลายปี ค.ศ. 2012 นายกรัฐมนตรีของไทยได้เข้าร่วมการประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค (APEC) ครั้งที่ 20 ที่นครวลาดิวอสต็อก สหพันธรัฐรัสเซีย ระหว่างวันที่ 8-9 กันยายน ค.ศ. 2012¹⁶³

ในปี ค.ศ. 2013 รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เยือนสหพันธรัฐรัสเซีย ระหว่างวันที่ 27-29 มีนาคม ค.ศ. 2013 โดยทั้งสองฝ่ายได้หารือเกี่ยวกับการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ มีเป้าหมายที่จะเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกัน และขยายความร่วมมือด้านการลงทุน ความมั่นคงทางด้านพลังงาน การเกษตร การท่องเที่ยว และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี¹⁶⁴ และได้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการความร่วมมือทวิภาคี (JC) ไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 5 ที่กรุงมอสโก¹⁶⁵

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเยือนกำหนดการเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 8-9 ธันวาคม ค.ศ. 2013 เนื่องจากปัญหาการเมืองในประเทศ แต่คณะภาคเอกชนเดินทางไปก่อนแล้ว การเยือนการเยือนส่งผลกระทบต่อการกำหนดการต่างๆ และทำให้นักธุรกิจรัสเซียที่แสดงความจำนงจะเข้าร่วมการพูดคุยสัมมนาในเวที

¹⁶² ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, “แผนการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2555-2558,” สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, https://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=438&filename=index.

¹⁶³ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักนโยบายและแผน, รายงานประจำปี ๒๕๕๕ กระทรวงการต่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2556), 25, 110.

¹⁶⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักนโยบายและแผน, รายงานประจำปี ๒๕๕๖ กระทรวงการต่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2557), 45.

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

ต่างๆ ไปจนถึงการจับคู่ทางธุรกิจลดความสนใจลงไป เช่น การประชุมร่วมระหว่างสภาธุรกิจไทย-รัสเซีย และสภาธุรกิจรัสเซีย-ไทยครั้งแรกที่จัดขึ้นที่สภาหอการค้าและอุตสาหกรรมรัสเซียก็มีนักธุรกิจรัสเซียมาเข้าร่วมหารือเพียง 30 ราย จากที่ลงทะเบียนไว้ประมาณ 100 ราย เพราะการเดินทางเยือนของผู้นำนอกจากจะช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว ในทางหนึ่งยังมีส่วนช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนได้ว่า ความร่วมมือใดๆ ที่จะมีขึ้นต่อไปจะได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐบาลของประเทศนั้นๆ ด้วย¹⁶⁶ การเยือนของผู้นำเสริมสร้างความสัมพันธ์การค้าการลงทุน ทำให้เกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกัน และยังช่วยแก้ไขปัญหอุปสรรคด้านการค้าการลงทุน กระตุ้นให้รัฐมนตรีและนักธุรกิจจากภาคเอกชนที่มีอำนาจในการตัดสินใจมารวมตัวกัน

รัฐบาลของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตรประสบประเด็นปัญหาที่ส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ตั้งแต่ประเด็นน้ำท่วมในตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2011 ที่เกิดจากการบริหารงานจากรัฐบาลชุดก่อนและการบริหารจัดการของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบต่อประชาชนและภาคอุตสาหกรรม ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมของต่างชาติถูกน้ำท่วม โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดอยุธยาและปทุมธานี ไม่สามารถผลิตสินค้าส่งออกได้ นอกจากนี้ผลกระทบจากน้ำท่วมยังทำให้ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (Business Sentiment Index: BSI) เดือนตุลาคม ค.ศ. 2011 ปรับตัวลดลงจากเดือนกันยายนมาอยู่ที่ระดับ 36.7 ไกล่เคียงกับจุดต่ำสุด 34.4 ของเหตุการณ์ปิดสนามบินในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2008 โดยการลดลงของความเชื่อมั่นเป็นการลดลงจากทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะการผลิต การจ้างงาน คำสั่งซื้อ และผลประกอบการ นอกจากนี้อุทกภัยส่งผลต่อผู้ประกอบการที่ไม่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วมผ่านเครือข่ายการผลิต (Supply Chain) โรงงานหลายแห่งไม่สามารถผลิตสินค้าได้ เพราะต้องพึ่งพิงชิ้นส่วนวัตถุดิบจากโรงงานที่ถูกน้ำท่วมหรือโรงงานที่ผลิตชิ้นส่วนป้อนโรงงานที่ถูกน้ำท่วมต้องเลื่อนการส่งมอบสินค้าออกไป นอกจากนี้ระบบการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบมีอุปสรรคจากน้ำท่วม ทำให้ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น¹⁶⁷

รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ได้ดำเนินนโยบายประชานิยมเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังมหาอุทกภัย เช่น โครงการลดภาษีรถคันแรก โครงการจำนำข้าวซึ่งต่อมาจะกลายเป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลทำให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ไม่มั่นคง ต่อมาใน ค.ศ. 2013 รัฐบาลยิ่งลักษณ์ได้เผชิญกับวิกฤตทางการเมือง มีสาเหตุมาจากรัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเข้าสู่การประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยในตอนแรกมีสาระเพียงจะนิรโทษกรรมเฉพาะผู้ชุมนุมไม่รวมทั้งแกนนำและผู้สังการ แต่เมื่อพระราชบัญญัติไปถึงคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับแก้ ได้มีการแก้ไขให้นิรโทษกรรมหมดทุกคนทั้งแกนนำและผู้ชุมนุมที่กระทำผิดกฎหมายระหว่างปี ค.ศ. 2004-2013 ส่งผลให้หลายฝ่ายไม่เห็นด้วยกับร่างกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากเกิดความสงสัยว่าร่างกฎหมายนั้นทำเพื่อช่วยเหลือนายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี และขอกล่าวหาที่รัฐบาลสม้ยนายอภิสิทธิ์ได้สั่งการให้ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุม ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงกลายเป็นประเด็นทางการเมือง ประชาชนบางกลุ่มที่ไม่

¹⁶⁶ “เอกอัครราชทูตและทีมประเทศไทยประจำกรุงมอสโกประสบผลสำเร็จในการนำคณะนักธุรกิจอยุธยาตราดรัสเซีย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2562, <http://www.thaibiz.net/th/news/14275/170/>.

¹⁶⁷ ธนาคารแห่งประเทศไทย, “มหาอุทกภัย 2554 ผลกระทบและแนวโน้มการฟื้นตัว จากการสำรวจผู้ประกอบการ,” ธนาคารแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AnalysisBLP/1ThaiFloodSurvey2011.pdf>.

พอใจในรัฐบาลออกมาชุมนุม โดยผู้ที่มีบทบาทในการชุมนุมคือ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และต่อมาได้จัดตั้งเป็นกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) โดยได้จัดชุมนุมและนัดหมายให้มวลชนไปประท้วงตามกระทรวง ทบวง กรม เพื่อขับไล่รัฐบาลให้พ้นจากการบริหารประเทศ กลุ่มผู้ประท้วงได้ยกประเด็นโครงการจำนำข้าวของรัฐบาลมาโจมตีว่าเป็นการคอร์รัปชัน รัฐบาลต้องขาดทุนเป็นจำนวนมากเพราะประกันราคาข้าวสูงกว่าตลาดโลก รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์พยายามควบคุมสถานการณ์และได้ประกาศยุบสภาพร้อมทั้งกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2014 ทางฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลก็ได้ออกมาชุมนุมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลและการเลือกตั้งภายใต้กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ทางฝ่ายกลุ่ม กปปส. ได้ยกระดับการชุมนุมและใช้ยุทธศาสตร์ Shutdown กรุงเทพฯ หรือ ปิดกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 2014 ถึง 2 มีนาคม ค.ศ. 2014 เรียกร้องให้มีการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง และกดดันให้รัฐบาลรักษาการและนายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง

แต่ทว่าการเลือกตั้งในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2014 ก็ไม่สามารถดำเนินไปได้จากเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนที่ต้องการไปเลือกตั้งกับผู้ที่ต้องการขัดขวาง หลายหน่วยเลือกตั้งไม่สามารถจัดการเลือกตั้งได้ ในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญได้ประกาศให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะเนื่องจากไม่สามารถทำการเลือกตั้งได้ทั่วประเทศ ทำให้ไม่มีรัฐบาลดำเนินงานบริหารประเทศ มีเพียงรัฐบาลรักษาการที่ไม่ได้มีอำนาจเต็ม การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศหยุดชะงัก ต่อมาในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 รักษาการนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่ามีความผิดฐานใช้อำนาจมิชอบในการแต่งตั้งโยกย้าย นายถวิล เปลี่ยนศรี เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี สถานการณ์ทางการเมืองยิ่งแย่ลง เมื่อการชุมนุมประท้วงยืดเยื้อ ปิดถนน และเกิดความรุนแรงใกล้บริเวณที่ชุมนุมประท้วง

ในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นได้ประกาศกฎอัยการศึก เพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ความรุนแรง และได้เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง โดยเชิญแกนนำของทุกฝ่ายมาประชุมเพื่อหาทางออกในวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 แต่ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ดังนั้นพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงเรียกเชิญทุกฝ่ายมาหารือในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 อีกครั้ง แต่ผลของการเจรจาไม่สามารถหาข้อยุติได้ ส่งผลให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาตัดสินใจประกาศยึดอำนาจในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ผลภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้าทำรัฐประหาร ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาประกาศลดความช่วยเหลือทางการทหารของไทย สหภาพยุโรประงับการเยือนอย่างเป็นทางการระหว่างสมาชิกอยู่กับไทย ชะลอการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างอยู่กับไทย จนกว่าจะมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เหตุการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียอย่างมาก นายกรัฐมนตรีมีกำหนดการเดินทางเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการแล้ว เป็นการเยือนในระดับทวิภาคีที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ แต่ต้องเลื่อนเพราะสถานการณ์ภายในประเทศ เมื่อเกิดรัฐประหาร

ในไทย รัสเซียก็เป็นหนึ่งประเทศที่เฝ้าดูสถานการณ์ไทยก่อนที่จะดำเนินนโยบายต่อไป เพราะสถานการณ์ทางการเมืองที่มั่นคงย่อมเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศต่อไป

6. สมัยนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งระหว่าง สิงหาคม ค.ศ. 2014 – มีนาคม ค.ศ. 2019

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) และต่อมาในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2014 คสช.ได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวไว้บริหารประเทศ และได้จัดตั้งองค์กรต่างๆ ได้แก่ คณะรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เพื่อทำหน้าที่ออกกฎหมาย สภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) เพื่อกำหนดประเด็นและทิศทางการปฏิรูปประเทศไทย คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และยังคงบทบาทของคณะรักษาความสงบแห่งชาติทำงานไปเคียงคู่ไปกับคณะรัฐบาล

ในวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ. 2014 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เลือกนายกรัฐมนตรีคนที่ 29 ซึ่งก็คือ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และได้ตั้งคณะรัฐมนตรีในวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2014 โดยวันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 2014 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในประเด็นนโยบายต่างประเทศของไทยที่กระทรวงการต่างประเทศรับมาดำเนินการประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1. การกระชับความสัมพันธ์กับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ แนวทางคือ การสานต่อความร่วมมือกับประเทศ เพื่อนบ้านและนานาชาติ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี และต่อยอดความร่วมมือกับประเทศยุทธศาสตร์/ มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมความมั่นคง ในภูมิภาคและในระดับโลก และส่งเสริม ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนร่วมกันไปในทุกมิติ 2. การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ แนวทางคือ การดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย การสร้างความเชื่อมั่นต่อศักยภาพและเศรษฐกิจ ของไทย และการส่งเสริมการค้าการลงทุน กับต่างประเทศ¹⁶⁸

แม้ว่ารัฐบาลปัจจุบันจะไม่ใช้รัฐบาลที่ผ่านการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลยังคงเน้นการดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซียอย่างต่อเนื่องและรอบด้านโดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ผลการดำเนินนโยบายการต่างประเทศต่อประเทศรัสเซียของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปี ค.ศ. 2015 ไทยและรัสเซียส่งเสริมความร่วมมือในสาขาการเกษตร พลังงาน การลงทุน และความมั่นคง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนวิชาการระหว่างกัน เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 2015 นาย เดนิส แมนตูروف (Denis Manturov) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าสหพันธรัฐรัสเซียได้เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศ และได้เป็นประธานร่วมในการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-รัสเซียครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 ที่กรุงมอสโก ฝ่ายไทยผลักดันให้ฝ่ายรัสเซียผ่อนคลายกฎระเบียบและ

¹⁶⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, “นโยบายการต่างประเทศ,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/policy/50810-นโยบายต่างประเทศ.html>.

ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารจากไทย และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการเกษตร¹⁶⁹

ฝ่ายไทยนำโดยนายรชิต สิงหเสนี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้เข้าร่วมประชุมหารือภายใต้แผนการหารือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศไทยกับกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย (Thai-Russia Political Consultations) เมื่อวันที่ 19-21 มีนาคม ค.ศ. 2015 ที่กรุงมอสโก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการผลักดันความร่วมมือทวิภาคี และเตรียมการเยือนไทยเป็นเส้นทางของนายกรัฐมนตรีรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ ที่ได้เยือนไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 2015 โดยในระหว่างการเยือนนายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศได้หารือเรื่องการลดอุปสรรคและอำนวยความสะดวกด้านการค้า รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจเอกชน นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีทั้งสองได้เป็นสักขีพยานในการลงนาม

1. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างกระทรวงพลังงานไทยกับกระทรวงพลังงานรัสเซีย
2. แผนการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับรัสเซีย ค.ศ. 2015-2017
3. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมของไทยกับกระทรวงวัฒนธรรมรัสเซีย
4. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านยาเสพติดระหว่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของไทยกับสำนักงานเพื่อการควบคุมยาเสพติดของรัสเซีย
5. บันทึกความเข้าใจระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกับกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซีย ยังมีการลงนามความตกลงระหว่างภาคเอกชนไทยกับภาคเอกชนรัสเซีย ได้แก่

1) Memorandum of understanding between Inter RAO – Engineering LLC, Power Machines OJSC and Turbo Machinery (Thailand) Co., Ltd

2) Memorandum of understanding between Research and Production Company “Armastek”, LLC, Russia (hereinafter referred to as AMT) and “PanjawattanaPlastic”, to be PCL, Thailand (hereinafter referred to as PJW) regarding introduction of “ArmastekGFRP” fiberglass reinforcement fittings to the market of the Kingdom of Thailand

¹⁶⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักนโยบายและแผน, รายงานประจำปี ๒๕๕๘ กระทรวงการต่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: สไตส์ครีเอทีฟแฮร์ส, 2560), 73.

3) Memorandum of Understanding between JSC “Russian Railways” and Banpu Public Company Ltd. in relation to the Kalimantan Railway Infrastructure and Sea Coal Terminal Project

4) Memorandum of Understanding between Non-Commercial Partnership for Development and Use of Navigation Technologies (GLONASS) and GEORADIUS Thailand Private Limited

5) Memorandum of Understanding between Moscow State Regional University and Siam Technology College¹⁷⁰

ในการนี้รัสเซียได้พยายามผลักดันการจัดทำ FTA ระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) โดยได้มีการหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาหารือกับนายกรัฐมนตรีไทย

ต่อมาพลเอกธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 14-18 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 และพบหารือกับนายเซอเกย์ ลาฟรอฟ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 โดยไทยพร้อมที่จะร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนกับรัสเซีย และเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง¹⁷¹

ระหว่างวันที่ 23 – 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ) และรองนายกรัฐมนตรี (นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์) ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ร่วมคณะด้วยนั้นได้เยือนรัสเซียและเบลารุสอย่างเป็นทางการ ได้มีการพบหารือกับรองนายกรัฐมนตรีของรัสเซียและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซียที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเจรจา FTA ของรัสเซีย รวมทั้งได้มีการพบหารือกับรองนายกรัฐมนตรีของเบลารุส ซึ่งทั้งรัสเซียและเบลารุสได้หยิบยกเรื่อง FTA ขึ้นหารือและได้แจ้งว่ายินดีสนับสนุนไทยในการจัดทำ FTA กับ EAEU

ระหว่างวันที่ 17-21 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการ ตามคำเชิญของนายดมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีรัสเซีย ระหว่างวันที่ 17 – 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นการเยือนรัสเซียระดับนายกรัฐมนตรีของไทยครั้งแรกในรอบ 11 ปี และเข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน – รัสเซีย สมัยพิเศษ (ASEAN – Russia Commemorative Summit) ระหว่างวันที่ 19 – 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 ตามคำเชิญของนายวลาดีมีร์ ปูติน ประธานาธิบดีรัสเซีย นายกรัฐมนตรีได้พบหารือกับนายกรัฐมนตรีรัสเซีย ที่นครเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 โดยทั้งสองฝ่ายเห็นควรร่วมกันเร่งรัด

¹⁷⁰ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล, “นายดมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ ๗ – ๘ เมษายน ๒๕๕๘,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/55351-นายดมิทรี-เมดเวเดฟ-นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย-เด.html>.

¹⁷¹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักนโยบายและแผน, รายงานประจำปี ๒๕๕๘ กระทรวงการต่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: สโตร์ครีเอทีฟแฮร์ส, 2560), 74.

ผลักดันความร่วมมืออย่างรอบด้าน ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ พลังงาน การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และอื่นๆ รวมถึงการหารือในประเด็นการจัดทำเขตการค้าเสรีไทย – สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เพื่อเพิ่มปริมาณการค้าและการลงทุนระหว่างกัน เพื่อเป็นการขยายโอกาสสำหรับการส่งออกสินค้าของไทยไปยังประเทศในภูมิภาคยูเรเชีย รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในประเด็นระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาคที่ทั้งสองฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน ภายหลังการหารือ นายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศจะร่วมเป็นสักขีพยานพิธีลงนามเอกสารความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

ความตกลงของภาครัฐ

1. ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการทหาร (Agreement between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Russian Federation on Military Cooperation)
2. บันทึกความเข้าใจเรื่องความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลธุรกรรมระหว่างสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไทยกับหน่วยข่าวกรองทางการเงินรัสเซีย (Agreement between the Anti-money Laundering Office of the Kingdom of Thailand and the Financial Monitoring Federal Service of the Russian Federation)
3. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไทยกับกระทรวงเกษตรรัสเซีย (Memorandum of Understanding between the Ministry of Agriculture and Cooperatives of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Agriculture of the Russian Federation on Agricultural Cooperation)
4. บันทึกความด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อมเข้าใจระหว่างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสหพันธรัฐรัสเซียและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไทย (Memorandum of Understanding between the Ministry of Natural Resources and Environment of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation in the Sphere of Environment Protection)
5. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจระหว่างกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยกับกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย เพื่อขยายและยกระดับความสัมพันธ์ด้านการค้าและเศรษฐกิจ และอำนวยความสะดวกให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจของทั้งสองประเทศ (Memorandum of Understanding on Extension of Trade and Economic Cooperation between the Ministry of Commerce of the Kingdom of Thailand and the Ministry of Economic Development of the Russian Federation)

6. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัยผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่จับจากธรรมชาติและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงที่นำเข้าและส่งออกระหว่างกรมประมงแห่งราชอาณาจักรไทยกับสำนักงานเฝ้าระวังสุขอนามัยพืชและสัตว์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย (Memorandum of Understanding between the Department of Fisheries of the Kingdom of Thailand and the Federal Service for Veterinary and Phytosanitary Surveillance of the Russian Federation on Safety Control of Imported and Exported Fishery and Aquaculture Products)

ความตกลงภาคเอกชน

1. Memorandum of Understanding between Charoen Pokphand Group, the Government of Ryazan region and Limited Liability Company RDIF Management Company

2. Memorandum of Understanding between PTT Public Limited Company and Public Joint Stock Company Gazprom

3. Memorandum of Understanding between PTT Public Limited Company and Joint Stock Company Novatek

4. Memorandum of Understanding between The Office of the Board of Investment of the Kingdom of Thailand and The All-Russia Public Organization “Delovaya Rossiya”

5. Memorandum of Understanding between The Office of Small and Medium Enterprise Promotion, Thailand and ALL-Russia Public Organization «DELOVAYA ROSSIYA»

6. Business Cooperation Agreement between KASIKORNBANK PCL and Limited liabilities Society South Regional Bank

7. Memorandum of Understanding between the Russian-Thai Trade House LLC and the Thai-Russian Business Council

8. Memorandum of Understanding between PIDO Group of Companies and MORTON Group of Companies¹⁷²

และในระหว่าง วันที่ 19 – 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน – รัสเซีย สมัยพิเศษ (ASEAN – Russia

¹⁷² ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในรัสเซีย, “รายชื่อความตกลงที่ลงนามระหว่างการเยือนรัสเซียของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2559,” Thai Biz Russia, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.thaibizrussia.com/ru/rules/detail.php?cate=events&id=20666>.

Commemorative Summit) ในการประชุมครั้งนี้ผู้นำอาเซียนและรัสเซียได้หารือในประเด็นด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะขยายการค้าและการลงทุน โดยไทยได้สนับสนุนการลดอุปสรรคทางการค้าของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งความร่วมมือในลักษณะ +1 เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของแต่ละประเทศ และสนับสนุนการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมีข้อตกลงการค้าเสรีอย่างครอบคลุมระหว่างอาเซียนและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีได้มีโอกาสดูหารือกับผู้แทนจากคณะกรรมการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission) และเลขาธิการองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization-SCO) โดยได้หารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่าง ASEAN-EAEU-SCO รวมทั้งโครงการสายไหมของจีน ทั้งนี้ ไทยได้สนับสนุนการเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางยุทธศาสตร์ทั้งในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค ทั้งด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ และระหว่างประชาชน โดยอาจครอบคลุมองค์การระหว่างประเทศและเวทีการประชุมต่าง ๆ รวมถึงอาเซียน EAEU-SCO และ กรอบความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue: ACD)

ในการนี้ ผู้นำอาเซียนและรัสเซียได้รับรองปฏิญญาโซซี และได้รับทราบแผนปฏิบัติการอย่างครอบคลุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนและสหพันธรัฐรัสเซีย ปี 2016 – 2020 รวมทั้งข้อเสนอแนะจากรายงานของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิอาเซียน-รัสเซียเพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมทุกมิติและผลักดันความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับรัสเซียให้มีผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นเพื่อบูรณาการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างอาเซียนกับรัสเซียในอนาคต¹⁷³

เมื่อ 5 กันยายน ค.ศ. 2017 นายกรัฐมนตรีได้หารือทวิภาคีกับประธานาธิบดีสหพันธรัฐรัสเซีย ระหว่างการเข้าร่วมการประชุมผู้นำกลุ่มประเทศ BRICS กับประเทศตลาดเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนา (Emerging Markets and Developing Countries Dialogue - EMDCD) ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งสองฝ่ายได้หารือเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทยกับสหพันธรัฐรัสเซียให้มีความใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเป้าหมายการเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกันเป็น 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี ค.ศ. 2020 และการเร่งรัดดำเนินการตามความตกลงในหลากหลายสาขาที่ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามกันไว้ ตลอดจนผลักดันผลการประชุมในกรอบต่าง ๆ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีขอให้ฝ่ายรัสเซียพิจารณานำเข้าสินค้าเกษตรจากไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะยางพาราและข้าว รวมถึงการส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบโรงงานแปรรูปสินค้าปศุสัตว์ สัตว์ปีก และประมงของไทย เพื่อให้ไทยสามารถส่งออกสินค้าเหล่านี้ไปยังตลาดรัสเซียได้เพิ่มขึ้น และขอให้รัสเซียเร่งผลักดันให้กระบวนการเจรจา FTA ไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีขึ้นโดยเร็ว ตลอดจนเชิญชวนให้ฝ่ายรัสเซียพิจารณาเข้ามาลงทุนในโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและอุตสาหกรรม S-Curve ที่ฝ่ายรัสเซียมี

¹⁷³ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-รัสเซีย ที่เมืองโซซี สหพันธรัฐรัสเซีย,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66994-นายกรัฐมนตรีพบหารือประธานาธิบดีรัสเซีย.html>.

ความเชี่ยวชาญ โดยอาศัยศักยภาพของไทยในฐานะศูนย์กลางการเชื่อมโยงของอาเซียน ซึ่งจะช่วยเสริมกับนโยบายหันหน้าสู่ตะวันออก หรือ “Turn to the East” ของรัสเซียได้เป็นอย่างดี¹⁷⁴

ในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2018 เกิดการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย และรัฐมนตรีด้านการบูรณาการและเศรษฐกิจมหภาคของคณะกรรมการการเศรษฐกิจยูเรเชีย (นางกัญญา) โดยมีนายกรัฐมนตรี และประธานคณะกรรมการการเศรษฐกิจยูเรเชีย ร่วมเป็นสักขีพยาน ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการค้าเพื่อให้เกิดความเข้าใจในนโยบายและกฎระเบียบทางการค้าของกันและกันมากขึ้น เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา การแข่งขันทางการค้า มาตรการเยียวยาทางการค้า การคุ้มครองผู้บริโภค มาตรการสุขอนามัยพืชและสัตว์ กฎระเบียบทางเทคนิค และกฎระเบียบด้านการลงทุน เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีสินค้าเป้าหมาย เช่น อาหาร เครื่องสำอาง สมุนไพร และวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 2018 กระทรวงการต่างประเทศได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย – รัสเซีย ครั้งที่ 7 (7th Session of the Joint Thai-Russian Commission on Bilateral Cooperation – JC7) ณ กระทรวงการต่างประเทศ โดยมีนายดอน ปรมดีวินัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วมฝ่ายไทย และมีนายเดนนิส แมนตูروف (Mr. Denis Manturov) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าสหพันธรัฐรัสเซีย ซึ่งเดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วมฝ่ายรัสเซีย ทั้งสองฝ่ายได้หารือกันในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การให้รัสเซียพิจารณานำเข้าสินค้าอาหารและเกษตรจากฝ่ายไทยเพิ่มขึ้น โดยไทยพร้อมที่จะเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารให้กับรัสเซีย การเร่งรัดให้ฝ่ายรัสเซียส่งผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบโรงงานส่งออกสินค้าประมงที่ยังค้างอยู่โดยเร็ว รวมทั้งเชิญชวนให้รัสเซียเข้าร่วมการลงทุนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) และร่วมเป็น Development Partner ของ ACMECS ซึ่งฝ่ายรัสเซียได้แสดงความสนใจในโครงการ EEC โดยเฉพาะในสาขาอากาศยาน เทคโนโลยีดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานระบบราง และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งยังได้เห็นพ้องกันที่จะส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้ขยายตัวมากขึ้น ผ่านการแลกเปลี่ยนการเยือนของภาคเอกชนและการจัดกิจกรรมสัมมนาและจับคู่ทางธุรกิจระหว่างภาคเอกชนของทั้งสองฝ่าย การส่งเสริมการใช้เงินสกุลท้องถิ่น การขยายจำนวนนักท่องเที่ยวของทั้งสองฝ่าย การศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้บัตรเครดิตที่ออกโดยสถาบันการเงินของรัสเซีย การส่งเสริมการลงทุนระหว่างกัน และความร่วมมือในสาขาพลังงานและเวชภัณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้ ที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบบันทึกการประชุม (Agreed Minutes) ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การแสดงเจตนารมณ์ร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของทั้งสองประเทศที่จะส่งเสริมความร่วมมือในสาขาต่าง ๆ อย่างครอบคลุม ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร ความมั่นคง การเงิน

¹⁷⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “นายกรัฐมนตรีพบหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดีรัสเซีย ระหว่างการประชุมระหว่างผู้นำกลุ่มประเทศ BRICS กับประเทศตลาดเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนา ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/news/3/6885/80880-นายกรัฐมนตรีพบหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดีรัสเซีย-ร.html>.

การธนาคาร การเกษตร พลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การศึกษา การสาธารณสุข การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ตลอดจนความร่วมมือในระดับภูมิภาค เช่น ASEAN ACMECS ACD ASEM CICA ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างกันสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในอนาคต¹⁷⁵ นอกจากนี้ได้เกิดการลงนามความตกลงระหว่างภาครัฐและเอกชนจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ 1) บันทึกความเข้าใจระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมแห่งราชอาณาจักรไทยกับกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าแห่งสหพันธรัฐรัสเซียด้านความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรม 2) พิธีสารระหว่างกรมวิชาการเกษตรกับสำนักงานฝ่ายระวังสุขอนามัยพืชและสัตว์แห่งสหพันธรัฐรัสเซียว่าด้วยข้อกำหนดความปลอดภัย คุณภาพ และสุขอนามัยพืชสำหรับการจัดส่งธัญพืชและผลิตภัณฑ์ธัญพืชของทั้งสองฝ่าย และ 3) บันทึกความเข้าใจระหว่างหอการค้าไทย – รัสเซียกับสภาธุรกิจรัสเซีย – ไทย

และความคืบหน้าล่าสุด เมื่อวันที่ 7 – 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 นายดอน ปรมดีรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ตามคำเชิญของนายเซอร์เกย์ ลาฟรอฟ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย ไทยขอให้รัสเซียช่วยเร่งรัดกระบวนการเริ่มต้นเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และในโอกาสนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทั้งสองฝ่ายยังได้ร่วมกันลงนามแผนการหารือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศไทยและรัสเซีย ฉบับที่ 4 ค.ศ. 2019 – 2022 เพื่อเป็นการกระชับความร่วมมือระหว่างกันด้วย¹⁷⁶

เมื่อเกิดการรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 ส่งผลให้ความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ 2010 หยดลงชั่วคราว หากพิจารณาโดยทั่วไปความไม่เสถียรภาพทางการเมืองของไทยจะกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจก็ต่อเมื่อความไม่แน่นอนทางการเมืองกระทบต่อการส่งออก เช่น มีอุปสรรคต่อการขนส่งสินค้าและประชาชน อย่างเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงปิดศูนย์กลางการผลิตหน่วยงานราชการ ย่านธุรกิจ ศูนย์การส่งออก ซึ่งจะขัดขวางการผลิต การส่งออกลดลง ดังนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง อาจเป็นในกรณีที่ไทยเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบส่งออกไปเน้นเศรษฐกิจด้านอื่นซึ่งความไม่แน่นอนทางการเมืองอาจส่งผลต่อภาคเศรษฐกิจได้ ส่วนการลงทุนจากภาคเอกชนส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ หากเกิดการชุมนุมทางการเมืองและการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองหรือมีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้เอกชนไม่มั่นใจในทิศทางชะลอการลงทุนโดยเฉพาะนักลงทุนต่างชาติ กระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม ขนส่ง การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ เมื่อการลงทุนต่ำส่งผลกระทบต่อบริโภค การรัฐประหารไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระยะยาว แต่อาจจะส่งผลให้เกิดความผันผวนในระยะสั้นในด้านการลงทุนและค่าเงินบาท อย่างไรก็ตามรัฐประหารเกิดขึ้นในช่วงปัจจัยภายนอกสถานะเศรษฐกิจโลกเปิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

¹⁷⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-รัสเซีย ครั้งที่ ๗,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/97908-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ-และรัฐมนตรีว่าการ.html>.

¹⁷⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์ข่าว, “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ,” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/99568-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนสหพันธรัฐ.html>.

ของไทยที่ไม่ได้รับการพัฒนา อีกทั้งมาตรการการลงโทษจากประเทศคู่ค้าหลักของไทยอย่างสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ได้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2015 จนถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2019)

ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหาร ไทยได้รับผลกระทบจากมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปที่แถลงการณ์และออกมาตรการตอบโต้เหตุการณ์ในไทย ในกรณีสหภาพยุโรป ด้วยค่านิยมที่เชิดชูประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เป็นหลักการที่สหภาพยุโรปยึดถือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นไปในลักษณะอำนาจนิยมหรือเผด็จการ สหภาพยุโรปจะใช้มาตรการต่าง ๆ กดดัน ลงโทษ โดยบทลงโทษก็มีหลายระดับตั้งแต่การออกแถลงการณ์วิจารณ์ ลดระดับความสัมพันธ์ทางการทูต ไปจนถึงการใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือใช้กำลังทหาร ในกรณีรัฐประหารในประเทศไทย ค.ศ. 2014 สหภาพยุโรปใช้มาตรการลดระดับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย ประกาศระงับการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงของสหภาพยุโรปและไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 และระงับการเจรจาเขตการค้าเสรีและกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือรอบด้านระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป¹⁷⁷ ในส่วนของสหรัฐฯ นายจอห์น แคร์รี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้กล่าวถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่า ผิดหวังกับการตัดสินใจของทหารไทยที่ระงับรัฐธรรมนูญและยึดการปกครองโดยไม่มีเหตุผลอันชอบด้วยกฎหมายสำหรับการรัฐประหารของกองทัพ การกระทำครั้งนี้เป็นการแสดงเจตนาเป็นนัยทางด้านลบสำหรับความสัมพันธ์สหรัฐ-ไทย โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับกองทัพไทย สหรัฐฯ กำลังทบทวนความช่วยเหลือระหว่างทหารต่อทหาร รวมถึงการซ้อมรบ CARAT ตามกฎหมายของสหรัฐฯ¹⁷⁸ ต่อมาวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ. 2014 กระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เปิดเผยรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ หรือ TIP Report ประจำปี 2014 ซึ่งในปีนั้นไทยถูกปรับลดอันดับจากกลุ่ม Tier 2 Watch List ลงมาอยู่ในบัญชีกลุ่ม Tier 3 ซึ่งถือเป็นกลุ่มประเทศที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์ในระดับเลวร้ายที่สุด หลังจากติดอยู่ในกลุ่ม Tier 2 Watch List มานานถึง 4 ปี ติดต่อกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทย และการส่งออกสินค้าประมง เช่น กุ้งและทูน่า เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นตลาดส่งออกหลักของสินค้าเหล่านี้ของไทย¹⁷⁹

ท่าทีของฝ่ายรัสเซียต่อสถานการณ์ภายในประเทศไทยมีเพียงแต่การออกแถลงการณ์แสดงความเป็นห่วงต่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย และได้เรียกร้องให้ไทยหวนคืนสู่กระบวนการการเมืองและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้รายงานรายชื่อประเทศที่มีการประกาศเตือนเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศไทย โดยมี 19 ประเทศที่ประกาศให้ หลีกเลี่ยงการเดินทางมายังประเทศไทย หากไม่

¹⁷⁷ คมปทิต สกุลหวง, “จับตาความสัมพันธ์ ไทย-สหภาพยุโรป หลังปลดล็อก,” THE STANDARD, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, <https://thestandard.co/thailand-eu-relations/>.

¹⁷⁸ ข้าวสด, “ปฏิกริยาโลกต่อรัฐประหารในไทย,” ข้าวสด, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRd01EazFNREV5TUE9PQ%3D%3D§i.

¹⁷⁹ SCB Economic Intelligence Center, “สหรัฐฯ ปรับลดอันดับไทยสู่ระดับต่ำสุด (Tier3) ในรายงานการค้ามนุษย์ 2014,” SCB Economic Intelligence Center, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562, <https://www.scbeic.com/th/detail/product/520>.

จำเป็น ในระดับสีแดง (Avoid non-essential travel) ซึ่งประเทศรัสเซียก็เป็น 1 ใน 19 ประเทศ¹⁸⁰ ที่มีประกาศออกมา¹⁸¹

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่การเยือนไทยอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีรัสเซีย นายด มิทรี เมดเวเดฟ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียก็ดำเนินเป็นไปอย่างมีพลวัต ผู้นำรัสเซียไม่น่าประเด็นการรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ นายกรัฐมนตรีด มิทรี เมดเวเดฟได้เคยให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนไทยในคราวที่ได้เยือนประเทศไทยใน ประเด็นการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในไทยมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของสองประเทศหรือไม่ รัสเซียคิด อย่างไรกับรัฐประหารและรัฐบาลใหม่ของไทย โดยนายด มิทรี เมดเวเดฟได้ตอบว่า

“ถ้าพูดถึงเหตุการณ์ที่ดำเนินอยู่ในไทย มันเป็นกิจการภายในของประเทศคุณ รัสเซียมีมุมมองต่อเรื่องพวกนี้ด้วยความใส่ใจและเคารพ ขณะเดียวกันมีหลายประเทศที่มักตื่นเต้น วิตกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ผมคิดว่า เป็นความวิตกที่มากเกินไป และการสั่งสอนก็ไม่จำเป็น ทุกประเทศอียิปต์ต้องการจัดการกับปัญหาของตัวเอง ทั้งรัสเซียและไทยสามารถจัดการกับปัญหาของ เราเองได้”¹⁸²

ปัจจัยที่ส่งผลให้รัสเซียไม่วิตกกังวลกับสถานการณ์ทางการเมืองในไทย สามารถ วิเคราะห์ได้ว่า รัสเซียดำเนินนโยบายปักหมุดเอเชียมาสมัยหนึ่งแล้วก่อนเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ ไครเมียและโดนคว่ำบาตรจากสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศพันธมิตรตะวันตกอื่น ๆ เมื่อ เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวรัสเซียจึงเร่งเข้าหาภูมิภาคเอเชียมากขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ โดยเข้ามาเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูต เศรษฐกิจ การทหารกับประเทศในเอเชีย ในขณะที่ ไทยเองประสบปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ คู่ค้าหลักอย่างสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปออก มามาตรการตอบโต้และส่งผลต่อการส่งออกและการลงทุนของไทย และยังมีปัจจัยภายนอกอย่างการ ชะลอตัวทางเศรษฐกิจอย่างอีกหนึ่งคู่ค้าหลักของไทยอย่าง จีน ก็ส่งผลกระทบเศรษฐกิจไทย อย่างในปี ค.ศ. 2015 การส่งออกของไทยต้องเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัย ภายนอกประเทศ ได้แก่ โครงสร้างการค้าโลกที่เปลี่ยนแปลงทำให้ปริมาณการค้าโลกเติบโตน้อยกว่า เศรษฐกิจโลกค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่หลายประเทศพยายามหันมาพึ่งพิงอุปสงค์ ภายในประเทศมากขึ้น เช่น นโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจจีน ซึ่งส่งผลให้การนำเข้าของจีนมีแนวโน้มลดลง อย่างต่อเนื่อง และปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่

¹⁸⁰ 19 ประเทศที่ประกาศให้ หลีกเลี่ยงการเดินทางมายังประเทศไทย หากไม่จำเป็น ในระดับสีแดง (Avoid non-essential travel) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สเปน อิตาลี ฟินแลนด์ รัสเซีย กรีซ อังการี มอลตา อิหร่าน อองกง เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม โครเอเชีย และไซปรัส โดยมีอีก 43 ประเทศ แจ้งเตือน ให้ใช้ความระมัดระวังใน การเดินทางในประเทศไทยโดยให้เฝ้าติดตามสถานการณ์ และหลีกเลี่ยงพื้นที่ชุมนุม ในระดับ สีเหลือง (warning/ exercise caution/ monitor situation/ avoid certain sites)

¹⁸¹ ประชาไท, “สาระ+ภาพ 62 ประเทศ มีใครใดบ้างติดป้ายเหลือง-แดง เตือนประชาชนเรื่องการเดินทางมาไทย,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/journal/2014/06/53733>.

¹⁸² สุทธิชัย หยุ่น, “สัมภาษณ์สุดเอ็กซ์คลูซีฟ ด มิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีแห่งรัสเซีย,” (วีดีโอ), 12 เมษายน 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562, <https://www.youtube.com/watch?v=v4pYE4t9pgg>.

1. การสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของไทยในบางสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยฉุดรั้งการฟื้นตัวของภาคการส่งออกในช่วงสามปีที่ผ่านมา กล่าวคือ ไทยยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการผลิตให้ก้าวทันสมัยกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การส่งออกฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ (Hard Disk Drive) ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของไทยหดตัวลงต่อเนื่อง และ

2. การถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษี (GSP) จากกลุ่มประเทศยุโรปในทุกสินค้าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558¹⁸³ ส่วนการลงทุนภายในประเทศจากภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ในระดับต่ำ แนวโน้มการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมลดลง ในขณะที่นักลงทุนไทยออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศมากขึ้น¹⁸⁴ หากพิจารณาปัจจัยภายนอกอย่างปัญหาจากการส่งออกไปยังตลาดเดิมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมากตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจโลกใน ปี ค.ศ. 2008 สืบเนื่องมาถึงการรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014 ไทยต้องดำเนินนโยบายขยายตลาดจากคู่ค้าเดิมและแสวงหาตลาดใหม่จากคู่ค้าใหม่ๆ เพื่อมารองรับสินค้าของไทย ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศรัสเซีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา ไทยส่งออกสินค้าไปรัสเซียเพียงร้อยละ 0.5 ของการส่งออกทั้งหมด ผนวกกับการคว่ำบาตรรัสเซียโดยยุโรปอาจส่งทำให้ไทยได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการส่งออกสินค้าไปรัสเซียได้มากขึ้น เนื่องจากรัสเซียต้องการนำเข้าสินค้าจากไทยแทนการนำเข้าจากยุโรป แต่ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจรัสเซีย ทำให้ค่าเงินรูเบิลอ่อนค่าลงและกำลังซื้อสินค้านำเข้ารัสเซียต่ำลง ไทยอาจไม่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมอย่างเต็มที่¹⁸⁵ แต่ด้วยปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งการขาดการลงทุนเป็นระยะเวลานาน ไม่ได้พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของโลก และปัจจัยภายนอกที่คาดการณ์ได้ยากทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจสถานะเศรษฐกิจและนโยบายทางเศรษฐกิจของคู่ค้าของไทย และราคาน้ำมันดิบที่ยังอยู่ในระดับต่ำ การแสวงหาตลาดใหม่ของไทยเป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน เมื่อรัสเซียเร่งปักหมุดเอเชีย ไทยก็ต้องเข้าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัสเซีย

ไม่ว่าสถานการณ์ทางการเมืองไทยจะเป็นไปอย่างไร ใครจะขึ้นเป็นผู้นำ สำหรับรัสเซียแล้วความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 อาจมีหยุกชะงักจากสถานการณ์ภายในประเทศไทยและการวางลำดับความสำคัญของนโยบายต่างประเทศของแต่ละรัฐบาล รัสเซียก็เฝ้าดูสถานการณ์ เมื่อเหตุการณ์ไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ และทางฝ่ายไทยก็พร้อมจะดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจใหม่ๆ รัสเซียจึงเร่งเข้ามาดำเนินความสัมพันธ์อย่างการเสนอของรัสเซียให้ไทยจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย บนพื้นฐานของผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

การดำเนินนโยบายของไทยกับประเทศรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ถ้าจะดำเนินความสัมพันธ์ในเพียงระดับทวิภาคีอาจเป็นไปได้อย่างช้า ไทยเคยพยายามศึกษาความเป็นไป

¹⁸³ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2558 (กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.), 11.

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, 17.

¹⁸⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประเด็นเศรษฐกิจไทยในรอบปี 2557 (กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.),

ได้ในการทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับรัสเซียและจัดทำเป็นรายงานตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008¹⁸⁶ ระยะเวลาถึงสิบกว่าปี ไทยและรัสเซียก็ยังไม่ได้เริ่มต้นเจรจาหารือกัน อย่างไรก็ตามรัสเซียยังคงเป็นตลาดส่งออกและพื้นที่เพื่อการลงทุนที่ไทยให้ความสนใจ โดยเฉพาะเมื่อรัสเซียได้เสนอกับสร้างความร่วมมือผ่านองค์การระหว่างประเทศอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่รัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่ขับเคลื่อน ฝ่ายไทยอาจต้องใช้รากฐานความสัมพันธ์ในรูปแบบระหว่างภูมิภาคผ่านกลไกอย่างอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและสร้างโอกาสการทำเขตการค้าเสรี และเพื่อร่วมกันแสดงท่าทีร่วมกันบนเวทีที่ไทยเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ไทยอาจจะใช้โอกาสการเป็นประธานอาเซียนในปี ค.ศ. 2019 สร้างสรรค์กรอบความร่วมมือใหม่ๆ ระหว่างอาเซียนกับรัสเซีย เพื่อกระชับความสัมพันธ์กันมากขึ้น

นอกจากนี้แล้วจากความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีต่ออาเซียน ถือเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างภูมิภาค (Regional integration progress within the ASEAN Economic and the Eurasian Economic Union) ที่เป็นกลไกที่รัสเซียผลักดันให้มีการขยายความร่วมมือทั้งในรูปแบบพหุภาคีและทวิภาคี ซึ่งไทยถือเป็นหนึ่งในเป้าหมายของความร่วมมือดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยมองว่าการทำเขตการค้าเสรีหากมีในรูปแบบระหว่าง ASEAN-EAEU ถือเป็นช่องทางที่มีแนวโน้มในความเป็นไปได้และช่วยรักษาผลประโยชน์การค้าและเศรษฐกิจ ที่เป็นไปตามหลักและเหตุผลของการลงทุนต่างประเทศ คือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (Efficiency) เพื่อแสวงหาทรัพยากร (Resource-Seeking) เพื่อแสวงหาตลาดใหม่ (Market-Seeking) เพื่อเหตุผลด้านกลยุทธ์ (Strategic Assets Seeking) เพื่อความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ (Economic condition) และทั้งหมดคือ เพื่อโอกาสในการแข่งขัน เพิ่มกำไรและการลงทุน และข้อดีของการทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีแนวโน้มของความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง พบได้จากการกำหนดเจตจำนงตามขั้นตอนของการทำความตกลง คือ การจัดทำการศึกษาความเป็นไปได้ของการทำการตกลงการค้าเสรีร่วมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Joint Feasibility Study) เพื่อดูกฎระเบียบของทางสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

จากโครงสร้างของความเป็นสหภาพศุลกากรของยูเรเชียนี้ มีการรวมกลุ่มและมีการใช้หลักการเช่นเดียวกับสหภาพยุโรป ยุทธศาสตร์ความร่วมมือคือการบูรณาการทางการเมืองที่นำไปสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ คือ มีการกำหนดใช้อัตราภาษีศุลกากรภายนอกร่วมกัน (Common External Tariff) คือการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริหาร แหล่งทุนรวมถึงทุนด้านแรงงานได้อย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิก สำหรับประเทศไทยที่เป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียนย่อมมีมุมมองเชิงบวกมากหากเปิดการค้าเสรี ส่งผลดีในเรื่องของการส่งออกขยายตัว มีการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น การบริโภคที่มีตลาดที่ขยายตัวออก การแลกเปลี่ยนการลงทุนระหว่างกัน เหล่านี้ส่งผลถึงการเติบโตของภาครัฐและเศรษฐกิจในเชิงบวก อีกเหตุผลหนึ่งที่ผู้วิจัยมองว่าโอกาสในการเปิดการค้าเสรีระหว่างประเทศไทย

¹⁸⁶ สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, *โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการทำเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทยกับรัสเซีย*, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, 2551).

และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะมีโอกาสที่ดีกว่าการเข้าเป็นสมาชิก อันเนื่องจากสองฝ่ายมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน¹⁸⁷

4.3.2 คู่แข่งทางการค้าของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ในปัจจุบันความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเป็นกระแสหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจโลกจำต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็เป็นองค์การหนึ่งที่สมาชิกทั้ง 5 ประเทศมารวมตัวกันเพื่อสนับสนุนความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของภูมิภาคตน และแสวงหาความร่วมมือภายนอกภูมิภาคเพื่อแสวงหาตลาดใหม่ๆ ให้แก่ประเทศสมาชิก โดยเฉพาะตลาดในภูมิภาคเอเชีย ในปัจจุบันไม่เพียงแต่ไทยประเทศเดียวที่สนใจจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่าง เวียดนาม ได้จัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียแล้วเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2015 ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้เริ่มกระบวนการเจรจาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 โดยเจรจาไปทั้งหมด 8 รอบก่อนการลงนามความตกลง และความตกลงดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 2016 ทำให้อัตราภาษีสำหรับสินค้าอาหารทะเล รวมทั้งสินค้ากลุ่มสิ่งทอ เครื่องหนังและรองเท้าร้อยละ 80 ที่เวียดนามส่งออกไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียลดเหลือร้อยละ 0 ในขณะที่สินค้าเหล็ก สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรบางรายการที่สหภาพเศรษฐกิจส่งออกไปยังเวียดนามไม่มีอัตราภาษีนำเข้าเช่นกัน¹⁸⁸

เมื่อพิจารณาสินค้าที่เวียดนามส่งออกไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเหมือนกับสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยสินค้าส่งออกสำคัญของไทย ได้แก่ อุปกรณ์ชิ้นส่วนรถยนต์ อาหาร ผลิตภัณฑ์เกษตร สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ได้แก่ น้ำมันดิบ เหล็ก น้ำมันสำเร็จรูป ก๊าซธรรมชาติ เหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ ยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ สินแร่โลหะอื่นๆ โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ เป็นต้น¹⁸⁹ จากการศึกษาของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง ได้ทำการศึกษาในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพศุลกากร รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส ได้ข้อสรุปว่า การส่งออกระหว่างกันขยายตัวอย่างเห็นได้ชัด และด้วยสองฝ่ายมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ทำให้เป็นโอกาสสำหรับการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างกัน สินค้าและบริการของไทยที่จะได้ประโยชน์จากการทำความตกลงการค้าเสรี เช่น น้ำตาล อ้อย ข้าว

¹⁸⁷ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, คณะทำงานวารสารการค้าระหว่างประเทศ, “EAEU ก้าวต่อไปของไทย-รัสเซีย,” *วารสารการค้าระหว่างประเทศ* 3, ฉ. 12 (เมษายน-มิถุนายน 2559): 10-12, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, e-library.moc.go.th/multimedia/ITFaprune2106.pdf.

¹⁸⁸ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, คณะทำงานวารสารการค้าระหว่างประเทศ, “EAEU ก้าวต่อไปของไทย-รัสเซีย,” *วารสารการค้าระหว่างประเทศ* 3, ฉ. 12 (เมษายน-มิถุนายน 2559): 13, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, e-library.moc.go.th/multimedia/ITFaprune2106.pdf.

¹⁸⁹ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562, http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf.

ผลิตภัณฑ์หนัง เครื่องนุ่มห่ม ยานยนต์และชิ้นส่วน ผลิตภัณฑ์โลหะ และบริการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น¹⁹⁰

ในปี ค.ศ. 2018 การค้ารวมระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชียมีมูลค่าการค้าอยู่ที่ 3,754.93 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นมูลค่าส่งออก 1,225.21 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และมูลค่านำเข้า 2,529.74 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยไทยขาดดุลการค้าคิดเป็น 1,304.51 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

¹⁹⁰ กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, คณะทำงานวารสารการค้าระหว่างประเทศ, “EAEU ก้าวต่อไปของไทย-รัสเซีย,” วารสารการค้าระหว่างประเทศ 3, ฉ. 12 (เมษายน-มิถุนายน 2559): 12, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, e-library.moc.go.th/multimedia/ITFaprjune2106.pdf.

ตารางที่ 11 สถิติการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แยกรายประเทศ ปี ค.ศ. 2015-2018

สถิติการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แยกรายประเทศ ปี ค.ศ. 2015-2018

ประเทศ	มูลค่าการค้า				การส่งออก				การนำเข้า				ดุลการค้า			
	2558	2559	2560	2561	2558	2559	2560	2561	2558	2559	2560	2561	2558	2559	2560	2561
รัสเซีย	2355.93	1941.85	3023	3554.97	713.44	577.77	1036	1160.38	1642.49	1364.09	1987	2394.6	-929.05	-786.32	-950.99	-1234.22
คาซัคสถาน	1.49	52.14	93.41	91.78	1.47	37.87	50.08	51.39	0.01	14.28	43.34	40.4	1.46	23.59	6.74	10.99
เบลารุส	83.71	68.16	73.53	101.65	3.76	5.37	5.52	8.2	79.95	62.79	68.01	93.45	-76.19	-57.43	-62.49	-85.24
อาร์เมเนีย	2.2	2.96	19.96	5.1	1.48	2.18	10.37	3.81	0.72	0.78	9.59	1.29	0.75	1.4	0.78	2.53
คีร์กีซสถาน	1.49	0.63	0.92	1.43	1.47	0.63	0.91	1.43	0.01	0.01	0.01	0	1.46	0.62	0.9	1.43
รวม EAEU	2444.82	2065.74	3210.82	3754.93	721.62	623.82	1102.88	1225.21	1723.18	1441.95	2107.95	2529.74	-1001.57	-818.14	-1005.06	-1304.51

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ในปัจจุบันเวียดนามเป็นคู่แข่งสำคัญในภูมิภาคของไทยโดยเฉพาะการส่งออกไทยเคยติดอันดับ 1 ใน 3 ของประเทศที่มีมูลค่าส่งออกสูงสุดในภูมิภาค รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย แต่ด้วยปัจจัยภายในและภายนอกได้ส่งผลกระทบต่อภาคการส่งออกของไทยซึ่งถือเป็นภาคเศรษฐกิจหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ปัจจัยที่ส่งผลกระทบได้แก่ ความผันผวนของค่าเงินบาท ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น และเทคโนโลยีการผลิตไม่สอดคล้องกับการผลิตสินค้าสมัยใหม่ และข้อจำกัดด้านกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า เป็นต้น ในปี ค.ศ. 2010 มูลค่าการส่งออกของเวียดนามเติบโตเพียง 8.45 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ไทยเติบโต 14.22 เปอร์เซ็นต์ และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 มูลค่าการส่งออกของเวียดนามเติบโตเฉลี่ยปีละ 14.1 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่มูลค่าส่งออกของไทยเติบโตเฉลี่ยเพียงปีละ 3.89 เปอร์เซ็นต์ (ดูภาคผนวก 2)

ในปัจจุบันนักลงทุนชาวต่างชาติเข้าไปสร้างฐานการผลิตและบริการในเวียดนามเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยที่ส่งผลให้เวียดนามเป็นผู้นำการส่งออกและเปลี่ยนสถานะจากคู่ค้ากลายเป็นคู่แข่งทางการค้าของไทยได้ดังนี้

1. แรงงานมีจำนวนมากและมีคุณภาพ เวียดนามมีโครงสร้างประชากรขนาดใหญ่และอายุน้อย ทำให้ผู้ประกอบการต่างชาติเลือกขยายการลงทุนที่เวียดนาม ในปี ค.ศ. 2016 เวียดนามมีประชากรทั้งสิ้น 95 ล้านคน เป็นกลุ่มวัยทำงานกว่า 67 ล้านคนหรือประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยประชากรเวียดนามมีอายุเฉลี่ย 30 ปี และในปี ค.ศ. 2016 รัฐบาลเวียดนามมุ่งเน้นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มคุณภาพและความสามารถในการผลิตมากขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายโดยเหมาซึ่งเน้นพัฒนาหลักสูตรด้านภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้แรงงานเวียดนามมีความรู้ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์¹⁹¹ ผู้ประกอบการที่ขยายฐานการผลิตเข้าไปที่เวียดนามมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เวียดนามเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มูลค่าส่งออกของเวียดนามเติบโตอย่างก้าวกระโดด¹⁹² ประกอบกับค่าจ้างแรงงานเวียดนามค่อนข้างต่ำ มีอัตราระหว่าง 156-173 บาทตามพื้นที่ ในขณะที่ไทย 300-310 บาทต่อวัน¹⁹³

2. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุ น้ำมันและก๊าซธรรมชาตินอกชายฝั่ง และเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก ที่ตั้งของประเทศที่ตั้งอยู่ริมของภูมิภาค มีชายฝั่งทะเลทอดยาว และมีพรมแดนติดกับจีน ลาว และกัมพูชา ส่งผลให้เวียดนามสามารถขนส่งสินค้าไปจีนและอาเซียน และสามารถส่งออกทางเรือได้สะดวก และเปิดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ทางรถไฟ สะพาน และมีแผนพัฒนาท่าเรือน้ำลึก นอกจากนี้เวียดนามมีเขต

¹⁹¹ SCB Economic Intelligence Center, *จับตาเวียดนาม: คู่ค้าหรือคู่แข่งไทยในทศวรรษหน้า*, (กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์, 2561), ภายใต้อาณัติ “ภาพรวมเศรษฐกิจปี 2017,” สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562, https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/3452/epahpofp41/Outlook_TH_Q2_2017.pdf.

¹⁹² ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, “เวียดนาม คู่แข่งที่ไม่ควรประมาทของภาคการส่งออกไทย,” ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, www.exim.go.th/doc/newsCenter/45369.pdf.

¹⁹³ *เรื่องเด่นเย็นนี้*, “เปรียบเทียบค่าแรง 10 ประเทศอาเซียน,” 17 มกราคม 2561.

เศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับการจัดตั้งโรงงานของบริษัทต่างชาติในหลากหลายธุรกิจ อย่างเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดำนัง ดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล และบริการโลจิสติกส์ด้านการประมง¹⁹⁴ นอกจากนี้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนของเวียดนามที่ออกเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2015 เปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนและทำธุรกิจในเวียดนามได้ง่ายขึ้น มีอิสระในการประกอบกิจกรรมทางธุรกิจ¹⁹⁵ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยของเวียดนามเกิดขึ้นได้เพราะเสถียรภาพทางการเมือง แม้ปกครองโดยระบอบสังคมนิยม แต่ก็ทำให้นโยบายการพัฒนาประเทศดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง

3. โครงสร้างสินค้าส่งออกของเวียดนามเป็นที่ต้องการของตลาดโลก และการได้สิทธิพิเศษทางการค้าต่างๆ ส่งผลให้การส่งออกของเวียดนามประสบความสำเร็จ สินค้าส่งออกสำคัญหมวดอิเล็กทรอนิกส์ เช่น smart phone และ tablet เป็นสินค้าที่ตลาดโลกมีความต้องการสูงและมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เวียดนามจึงมีการส่งออกที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ไทยยังคงเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เทคโนโลยีเก่าอย่าง เช่น Personal Computer (PC) และ Hard Disk Drive (HDD) นอกจากนี้ การเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) การทำข้อตกลงการค้าเสรี หรือ Free Trade Agreement (FTA) กับนานาประเทศถึง 14 ฉบับ ในกรอบของอาเซียน กับประเทศต่างๆ และระหว่างเวียดนามกับญี่ปุ่น ชิลี สหภาพยุโรป และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เป็นต้น¹⁹⁶ และการได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือ Generalized System of Preferences (GSP) จากประเทศที่พัฒนาแล้วถึง 11 ประเทศ เหล่านี้สนับสนุนภาคการส่งออกของเวียดนามและทำให้ตลาดส่งออกมีความหลากหลายมากขึ้น ตลาดส่งออกที่สำคัญของเวียดนามคือ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป อาเซียน ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ และกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง¹⁹⁷

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ที่เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน แต่เมื่อไทยต้องเผชิญกับต้นทุนที่สูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศเวียดนามและอินโดนีเซีย โดยเฉพาะรัฐบาลเวียดนามส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม โดยได้จัดทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ปี ค.ศ. 2020 และวิสัยทัศน์สำหรับปี ค.ศ. 2030 เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าในเวียดนามให้เติบโต

¹⁹⁴ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, “เวียดนาม คู่แข่งที่ไม่ควรประมาทของภาคการส่งออกไทย,” ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, www.exim.go.th/doc/newsCenter/45369.pdf.

¹⁹⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, “เปิดม่านความคิด: 7 เหตุผล ทำไมต้องมองเวียดนามมุมใหม่ จาก “คู่แข่ง” สู่ “พันธมิตร” ทางเศรษฐกิจ,” กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562, <http://www.mfa.go.th/business/th/articles/88/63901-7-เหตุผล-ทำไมต้องมองเวียดนามมุมใหม่-จาก-คู่แข่ง.html>.

¹⁹⁶ ความตกลงการค้าเสรีที่ประเทศเวียดนามได้ลงนามไปแล้ว ได้แก่ ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-เกาหลีใต้ กรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น ความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจเวียดนาม-ญี่ปุ่น ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-ชิลี ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-ลาว ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-เกาหลีใต้ ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-สหภาพยุโรป ความตกลงการค้าเสรีเวียดนาม-ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค

¹⁹⁷ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, “เวียดนาม คู่แข่งที่ไม่ควรประมาทของภาคการส่งออกไทย,” ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, www.exim.go.th/doc/newsCenter/45369.pdf.

อย่างยั่งยืน แผนดังกล่าวได้กำหนดให้อุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าที่ใช้แรงงานเป็นหลัก (Labor-Intensive) ย้ายฐานการผลิตไปในพื้นที่ชนบท และให้อุตสาหกรรมแฟชั่นย้ายกิจการเข้ามาในเขตเมือง¹⁹⁸ และในปัจจุบันโครงสร้างสินค้าส่งออกของเวียดนามเป็นโทรศัพท์และชิ้นส่วน คอมพิวเตอร์ และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โดยในปี ค.ศ. 2014 มูลค่าการส่งออกคิดเป็นสัดส่วน 33 เปอร์เซ็นต์ โดยสิ่งทอของเวียดนามยังคงสัดส่วนที่ 20 เปอร์เซ็นต์ โดยโทรศัพท์เคลื่อนที่และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์มีบริษัทข้ามชาติของเกาหลีใต้ ไต้หวัน และจีน เข้ามาขยายการลงทุนในเวียดนามเพื่อใช้เป็นฐานการผลิตแห่งใหม่ของกลุ่มสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องมือสื่อสารแบบพกพา

คู่แข่งทางการค้าของไทยอย่างเวียดนามอาจไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่เมื่อเวียดนามได้ลงนามความตกลงการค้าเสรีล่วงหน้าก่อนไทยและมีผลบังคับใช้ไปแล้วนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อโอกาสที่ไทยจะเข้าไปในตลาดของยูเรเชียในภายหลัง โดยเฉพาะโครงสร้างสินค้าส่งออกของเวียดนามและไทยไปประเทศในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา อาหารทะเล เป็นต้น

ประเทศเพื่อนบ้านไทยอย่าง กัมพูชา ได้เริ่มดำเนินความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียล่วงหน้าไทยไปแล้ว เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2016 ระหว่างการประชุม ประธานคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชีย นายทิกราน ชาร์กสยาน (Tigran Sargsyan) นายฮุน เซน นายกรัฐมนตรีราชอาณาจักรกัมพูชาได้ลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการและรัฐบาลกัมพูชา ต่อมาทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้จัดการประชุมของคณะทำงานปีละครั้ง สภาธุรกิจได้ตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2017 เพื่อให้ผู้แทนจากธุรกิจต่างๆ ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและกัมพูชาได้พบปะหารือกัน และเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2018 ได้เกิดการประชุมของคณะทำงาน ในระหว่างการประชุมประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายสนใจคือ การดำเนินธุรกิจในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย การวางระบบตลาดเดียวของภาคบริการ และโอกาสการลงทุนของกัมพูชา

ส่วนประเทศสิงคโปร์ ได้เริ่มการหารือระหว่างคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชียกับรัฐบาลสาธารณรัฐสิงคโปร์เริ่มเมื่อปี ค.ศ. 2015 และทั้งสองฝ่ายได้ลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่างการพบกันของประธานคณะกรรมการธิการเศรษฐกิจยูเรเชียกับนายกรัฐมนตรี ลี เซียนลุน ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2016 ผลการพิจารณาของสภาเศรษฐกิจยูเรเชียสูงสุดในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2016 ส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายได้เริ่มการเจรจาเพื่อพัฒนาความตกลงเขตการค้าเสรี ในปี ค.ศ. 2017 การเจรจากรอบกลุ่มประเด็นการส่งออกและนำเข้าสินค้าอย่างเสรี และสิทธิพิเศษความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับสิงคโปร์ในด้านบริการและการลงทุน¹⁹⁹

¹⁹⁸ สดดี วงศ์เกียรติขจร, “คู่แข่งไทยในตลาดสิ่งทอ-เครื่องนุ่งห่ม,” สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562, www.itd.or.th/th/คู่แข่งไทยในตลาดสิ่งทอ.

¹⁹⁹ Eurasian Economic Commission, *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2018*, Moscow: Eurasian Economic Commission, 2019, 81.

ในปัจจุบันสองประเทศในอาเซียนอย่างกัมพูชาและสิงคโปร์ยังไม่ใช่คู่แข่งทางการค้าของไทยในระดับโลกและในภูมิภาคยูเรเชีย แต่การสร้างความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียล่วงหน้าประเทศไทยที่พยายามเริ่มผลักดันให้ภาครัฐดำเนินการทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับรัสเซียตั้งแต่ ค.ศ. 2008 ไทยต้องเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้เริ่มการเจรจาโดยเร็ว

4.3.3 ภาษาและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย

ในปัจจุบันภาษารัสเซียที่คนใช้สื่อสารเฉพาะเพียงในประเทศรัสเซียมีจำนวน 182.7 ล้านคน ภาษารัสเซียเป็น 1 ใน 6 ภาษาราชการขององค์การสหประชาชาติ (อารบิก จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน) โดยเป็นภาษาราชการในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานในสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ²⁰⁰ นอกจากนี้ภาษารัสเซียยังเป็นภาษาทางการที่ใช้ในองค์การระหว่างประเทศหรือกรอบการประชุมระหว่างประเทศ ได้แก่ ธนาคารโลก (World Bank) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Co-operation in Europe) กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) และกลุ่มบริกส์ (BRICS)

การเรียนรู้ภาษาซึ่งกันและกันจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาความสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับภาคประชาชนไปจนถึงระดับประเทศ แต่ทว่าไทยกับรัสเซียยังมีบุคลากรที่รู้ภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกันจำนวนน้อย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันไม่แน่นแฟ้นเท่าที่ควร แม้ไทยจะมีการเรียนการสอนภาษารัสเซียเป็นระยะเวลาพอสมควร มีผู้ที่ได้ศึกษาทางภาษารัสเซียและรัสเซียศึกษาเป็นจำนวนมากเป็นระยะเวลามากกว่า 44 ปี²⁰¹ แต่ทว่ากลุ่มผู้ศึกษาเกี่ยวกับรัสเซียไม่ได้เข้าทำงานในสาขาที่ได้ศึกษามา กล่าวคือ แม้จะมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับรัสเซียและจำนวนผู้ที่จบการศึกษาก็มีจำนวนหนึ่ง แต่ทว่าผู้ที่ได้ไปศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็มีจำนวนน้อย และเมื่อสำเร็จการศึกษาก็ไม่สามารถเข้าทำงานในสาขาที่ได้ศึกษามา มีบุคลากรจำนวนน้อยที่ได้ทำงานในภาคกำหนดนโยบาย ไม่ได้สืบทอดการสร้างองค์ความรู้ด้านรัสเซียให้แก่สังคมเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันในแวดวงภาครัฐและภาคธุรกิจ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับรัสเซียบ้างแล้ว แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับประเทศอื่นๆ ของสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังน้อยอยู่ ทำให้เกิดความไม่มั่นใจและความเชื่อมั่นในการตัดสินใจทำการค้ากับประเทศรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชอื่นๆ

ประเทศรัสเซียเป็นประเทศมหาอำนาจที่ใช้เลือกใช้ภาษาของตนในการปฏิสัมพันธ์ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน แม้คนรัสเซียสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ แต่ก็ยังคงเลือกใช้ภาษารัสเซีย ส่วนประเทศไทยที่ต้องการเข้าไปกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซียต้องตื่นตัวเรียนรู้

²⁰⁰ United Nations, "What are the official languages of the United Nations," United Nations, accessed March 24, 2019, <http://ask.un.org/faq/14463>.

²⁰¹ การเรียนการสอนภาษารัสเซียในประเทศไทยเริ่มครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1975 เปิดสอนในภาควิชาภาษาตะวันตก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาษาและวัฒนธรรมรัสเซียเพื่อให้เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของรัสเซียที่แตกต่างไปจากประเทศอื่นๆ การจัดการศึกษาในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการทางด้านภาษาและวัฒนธรรมรัสเซีย จะนำไปสู่ความเข้าใจเพื่อการดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ไทยต้องการเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชีย การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นความตกลงระดับภาคีรัฐบาลที่ก่อให้เกิดผลต่อภาคธุรกิจและประชาชน ถึงจะทำความตกลงระหว่างกัน แต่ยังอุปสรรคระหว่างกันโดยเฉพาะการสื่อสารกันคนละภาษา ความตกลงนั้นก็จะไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใดๆ ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมรัสเซีย จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ตารางที่ 12 ตารางแสดงภาษาที่ใช้สื่อสารของประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ประเทศ	ภาษา	สถานะ
รัสเซีย	รัสเซีย	ภาษาราชการ
เบลารุส	เบลารุส, รัสเซีย	เบลารุส – ภาษาราชการ รัสเซีย – ใช้ภาษารัสเซียอย่างกว้างขวาง
คาซัคสถาน	คาซัค, รัสเซีย	คาซัค – ภาษาราชการ รัสเซีย – ภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างกลุ่ม
คีร์กีซสถาน	คีร์กีซ, รัสเซีย	คีร์กีซ – ภาษาราชการ รัสเซีย – ภาษาราชการ
อาร์เมเนีย	อาร์เมเนีย, รัสเซีย	อาร์เมเนีย – ภาษาของรัฐ รัสเซีย – ภาษาต่างประเทศที่คนส่วนใหญ่สื่อสารได้ ²⁰²

จากตารางจะพบว่า ภาษาในกลุ่มสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียส่วนใหญ่ใช้ทั้งภาษาของตนเองและภาษารัสเซีย แม้ว่าประเทศเหล่านี้จะสื่อสารภาษาอังกฤษมากขึ้น แต่ยังไม่เท่าภาษาที่ใช้อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะภาษารัสเซีย ดังนั้นการเรียนรู้ภาษารัสเซียจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีภาษาของตน ย่อมต้องใช้ภาษากลางในการสื่อสาร แต่ด้วยรัสเซียยังเลือกสื่อสารภาษารัสเซียมากกว่าภาษาอังกฤษที่เป็นภาษากลาง จำเป็นต้องใช้ล่าม ซึ่งอาจส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถแสดงความรู้สึกระหว่างกันได้

²⁰² ผลการสำรวจของ Caucasus Research Centers ในปี ค.ศ. 2012 ชาวอาร์เมเนียตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ทางภาษารัสเซียและภาษาอังกฤษโดยประเมินตนเองพบว่า ชาวอาร์เมเนียรู้ภาษารัสเซียระดับกลาง (Intermediate) 59% ระดับเชี่ยวชาญ (Advanced) 24% ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ The South Caucasus between The EU and The Eurasian Union, <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CAD-51-52.pdf>

อาจส่งผลให้การเจรจาไม่สำเร็จ แต่ในความเป็นจริงภาษาเป็นเพียงอุปสรรคด้านเดียวที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ถ้าไทยมีบุคลากรที่รู้ถึงสังคมและวัฒนธรรม ธรรมเนียม ภูมิปัญญาการทำธุรกิจกับรัสเซีย ก็จะเป็นปัจจัยเสริมให้การเจรจายังคงสำเร็จได้

วัฒนธรรมการทำงานและภาคธุรกิจของคนรัสเซีย

การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ไทยกับรัสเซีย การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมรัสเซียจะทำให้ไทยเข้าใจการเจรจาธุรกิจกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ได้ เพราะเคยมีรากวัฒนธรรมร่วมกันมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต

การเจรจาระดับหน่วยงานราชการไม่มีความแตกต่างกัน เพราะมีระเบียบและธรรมเนียมปฏิบัติเหมือนกันเป็นสากลอยู่แล้ว กล่าวคือ คณะทำงานศึกษา ทำงานร่างข้อตกลง และจัดทำข้อตกลง แต่สิ่งที่สำคัญคือ รัสเซียให้ความสำคัญกับผู้นำเป็นอย่างมาก ในคราวที่นายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเยือนกำหนดการเยือนรัสเซียเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 เมื่อไม่มีการเยือนของผู้นำ ทำให้ความน่าสนใจของกิจกรรมลดลง และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนชาวรัสเซีย เพราะการเยือนของระดับผู้นำประเทศทำให้สร้างความมั่นใจได้ว่า ความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นจะได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐบาลประเทศนั้นๆ ด้วย

แม้ไทยจะเห็นว่า รัสเซียเป็นตลาดใหม่และเป็นประเทศที่มีศักยภาพสูง ประกอบกับไทยก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 2008 ที่ส่งผลให้ไทยต้องแสวงหาตลาดใหม่เพื่อรองรับความไม่แน่นอนของตลาดการค้าเดิมของไทย แต่ภาคเอกชนไทยก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เพราะคนไทยมักติดกับการใช้ชีวิตในแบบที่คุ้นเคย จนทำให้ไม่คิดที่จะออกไปแสวงหาการเปลี่ยนแปลง²⁰³ เห็นได้จากในปัจจุบันคู่ค้ารายใหญ่ของไทยยังคงเป็น จีน สหรัฐฯ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และอาเซียน

ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมการทำธุรกิจ สำคัญเท่ากับการใช้ภาษาในการสื่อสาร บางทีบุคลากรที่เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมรัสเซียไม่ได้เรียนในห้องเรียน ต้องเข้าไปอยู่และสัมผัสกับวิถีชีวิตและการทำงานของชาวรัสเซีย ความสามารถในการสื่อสารไม่เพียงพอสำหรับการทำธุรกิจระหว่างประเทศ ผู้ที่จะต้องไปเจรจาธุรกิจและผู้ปฏิบัติงานประจำในประเทศจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมต่างๆ ของรัสเซียด้วย โดยเฉพาะวัฒนธรรมการทำงานและวัฒนธรรมการทำธุรกิจ

ภายหลังจากที่รัสเซียเข้าองค์การการค้าโลก รัสเซียจำเป็นต้องปรับมาตรฐานให้เป็นสากล เพื่อพร้อมรองรับนักลงทุนเข้ามาทำธุรกิจในรัสเซีย แต่ทำไมคนไทยไม่เข้าใจคนรัสเซีย ด้วยปัจจัยไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ความคิดความเชื่อ ประวัติศาสตร์ที่รัสเซียต้องประสบ ทำให้มุมมองและความคิดการทำธุรกิจระหว่างสองชาติต่างกัน ตั้งแต่แรกเริ่มนักธุรกิจไทยขาดความเชื่อใจต่อการทำธุรกิจในรัสเซีย ด้วยภูมิหลังเดิมที่รัสเซียเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ปัจจุบันจะเป็น

²⁰³ วรรัตน์ ตานิกูจิ, “กต, นำคณะนักธุรกิจลุยตลาดรัสเซีย การเมืองไม่นิ่ง-ภาคธุรกิจถือธงนำ,” *หนังสือพิมพ์มติชน* รายวัน, 9 ธันวาคม 2556.

ประชาธิปไตย แต่รัฐยังเป็นกลไกสำคัญที่คอยควบคุม อีกทั้งภายนอกของคนรัสเซียดูไม่เป็นมิตร ไม่ยิ้มแย้ม แจ่มใส น่ากลัว ในทางตรงข้ามหากได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งหรือสนิทมากขึ้น รัสเซียชอบคบเพื่อนและใจดี แต่เพียงคนรัสเซียระมัดระวังตัวกับคนที่ไม่รู้จัก²⁰⁴

เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังของประเทศรัสเซียที่ต้องประสบกับความทุกข์ยาก อีกทั้งสภาพอากาศที่ประชาชนต้องดำรงชีวิตอยู่ ส่งผลให้ลักษณะนิสัยคนรัสเซียเป็นคนที่อดทน ระมัดระวังตัว และเมื่อสภาพโซเวียตล่มสลาย รัสเซียต้องก่อร่างเศรษฐกิจของประเทศขึ้นมาใหม่ตามระบบทุนนิยม จากที่รัฐบาลกลางคอยวางแผน กำหนดการดำเนินงานทุกขั้นตอน มาเป็นภาคเอกชนต้องดำเนินการหาตลาด วางแผนการผลิตเอง ประเทศรัสเซียในช่วงทศวรรษ 1990 จึงไม่มีความพร้อมที่จะปฏิสัมพันธ์ทางการค้านอกภูมิภาคมากนัก ตรงกันข้ามกับไทยในขณะนั้นที่การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในระดับสูงของภูมิภาคเอเชีย ไทยมีประสบการณ์ดำเนินเศรษฐกิจตามกลไกตลาดมากกว่ารัสเซีย และถือวิธีปฏิบัติการเจรจาธุรกิจตามหลักสากล ด้วยภูมิหลังดังกล่าวไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าของทั้งสองประเทศ ประกอบกับคนรัสเซียมีธรรมเนียมการทำธุรกิจแตกต่างจากชาติอื่นๆ เนื่องด้วยพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ดังนั้นการเรียนรู้ธรรมเนียมปฏิบัติของคนรัสเซียจะเป็นปัจจัยที่เอื้อให้การเจรจาธุรกิจกับชาวรัสเซียได้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

ธรรมเนียมปฏิบัติเมื่อเริ่มต้นการเจรจาการติดต่อธุรกิจกับชาวรัสเซีย ต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานการประกอบธุรกิจในแต่ละภูมิภาคของรัสเซีย และต้องหาข้อมูลให้แน่ชัดว่าจะต้องติดต่อใคร และควรนัดหมายก่อนล่วงหน้าโดยติดต่อทางอีเมล เมื่อมีการนัดพบเจรจาระหว่างกัน ควรไปถึงช้ากว่าเวลาที่นัดหมายประมาณ 5-10 นาที เนื่องจากคนรัสเซียไม่เคร่งครัดเรื่องเวลา และการที่ไปถึงก่อนเวลานัดหมายจะถือได้ว่าเป็นการเสียมารยาทอย่างมาก เมื่อพบปะกัน ผู้ชายควรทักทายด้วยการจับมือกัน โอบการบีบมือแรงๆ เพื่อแสดงถึงความจริงใจและมิตรภาพที่ดีต่อกัน ส่วนผู้หญิงควรทักทายด้วยการก้มศีรษะลงเล็กน้อย แต่หากเป็นการทักทายด้วยการจับมือกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ผู้หญิงต้องยื่นมือให้ผู้ชายจับก่อนแต่ไม่ต้องบีบมือ นอกจากนี้การพบปะต้องมีการแลกเปลี่ยนนามบัตรและมีของขวัญมอบให้ด้วย โดยเฉพาะชาวต่างชาติเมื่อพบกับคนรัสเซีย โดยของขวัญควรมีตราสัญลักษณ์ของบริษัทหรือเป็นของที่ระลึกประจำชาติ ในระหว่างการเจรจาธุรกิจ ไม่ควรรีบเข้าประเด็นการหารือในทันที ควรเกริ่นนำเรื่องอื่นก่อน เช่น เรื่องเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยการเจรจาธุรกิจกับชาวรัสเซียต้องตรงไปตรงมาและเข้าใจง่าย ก่อนเจรจาธุรกิจต้องศึกษาก่อนว่าคู่เจรจาสื่อสารภาษาอังกฤษได้หรือไม่ ซึ่งควรเตรียมล่ามภาษารัสเซียไปด้วย²⁰⁵ เพราะการเจรจาด้วยภาษารัสเซียจะแสดงความตั้งใจและสื่อสารได้ชัดเจนตรงประเด็นกว่าภาษาอังกฤษ ธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวภาครัฐสามารถนำไปปรับตามสถานการณ์

²⁰⁴ รมย์ ภิรมนตรี, “มารู้จักชาวรัสเซียกันเถอะ,” *วารสารรัสเซียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 1, ฉ. 1-2 (2553).

²⁰⁵ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, ฝ่ายวิชาการ, ส่วนเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, “ธรรมเนียมปฏิบัติเบื้องต้นในการติดต่อธุรกิจกับชาวรัสเซีย,” ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562, <http://www.exim.go.th/doc/research/article/8678.pdf>.

บุคลากรในภาครัฐบาลมีจำนวนน้อยที่มีองค์ความรู้ภาษาและรัสเซียศึกษา การสร้างความมั่นใจให้แก่ภาคธุรกิจต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่เป็นผู้นำในการเข้าไปดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซีย การเยือนระดับผู้นำระดับสูง สร้างบุคลากรที่จะมาอยู่เป็นผู้ดำเนินงานด้านความสัมพันธ์อย่างเร่งด่วน จะเป็นบุคลากรสำคัญจะเป็นตัวเชื่อมในภาคธุรกิจกับรัสเซีย บุคลากรในภาครัฐต้องรู้ภาษารัสเซียเพื่อการติดต่อเจรจาในระดับภาครัฐ สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ส่วนในภาคธุรกิจก็ต้องเรียนรู้ภาษารัสเซียเพื่อใช้ติดต่อธุรกิจ โดยเฉพาะแม่ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักธุรกิจรัสเซียจะสื่อสารภาษาอังกฤษมากขึ้น แต่การเรียนรู้ภาษารัสเซียจะทำให้ทางฝ่ายไทยได้เปรียบมากขึ้นต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียและสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

4.3.4 การใช้ตราสัญลักษณ์ EAC รับรองผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ภาพที่ 13 ตราสัญลักษณ์ EAC รับรองผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ที่มา: Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia, “EAC Marking,” Schmidt & Schmidt OHG, accessed September 18, 2018, <https://schmidt-export.com/eac-marking>.

จากการที่สหภาพศุลกากรของยูเรเชียได้ออกกฎระเบียบบังคับใช้ตราสัญลักษณ์ EAC (Eurasian Conformity mark) ตามภาพที่ 13 โดยเริ่มใช้เมื่อ ค.ศ. 2013 ที่มีการพัฒนาจากตราสินค้าของ GOST หรือ ГОСТ และมาตรฐานของกฎระเบียบทางเทคนิค (Technical Regulation or TR) ตามภาพที่ 14

ภาพที่ 14 ตราสัญลักษณ์ GOST รับรองผลิตภัณฑ์ในกลุ่มสหภาพโซเวียตและรัสเซีย

ที่มา: Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia, “Gost Marking,” Schmidt & Schmidt OHG, accessed September 18, 2018, <https://schmidt-export.com/gost-marking>.

GOST ถือว่าเป็นตราสัญลักษณ์ที่ใช้กับสินค้าในกลุ่มของสหภาพโซเวียตอย่าง กลุ่มเครือรัฐเอกราชหรือรัสเซียในก่อนหน้านี้ แต่หลังจาก ค.ศ. 2010 พิกัดศุลกากรของสหภาพ ศุลกากรรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถานมีการออกมาตรการมาใหม่ โดยมีการกำหนดให้ใช้พิกัด ศุลกากรใหม่แทนที่กฎเกณฑ์เดิม และเมื่อมีการพัฒนาไปสู่การเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็มีการ ออกกฎเกณฑ์เพื่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสมาชิกประเทศรัสเซีย เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน โดย วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรับรองความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค ผู้ประกอบการจะต้องให้ การรับรองแก่สินค้าว่าเป็นไปตามมาตรฐานการผลิตตามกฎหมายระเบียบทางเทคนิคของสหภาพศุลกากร ผู้ผลิตเป็นผู้รับผิดชอบสำหรับการขอทำเครื่องหมายนี้ (ตัวแทนที่ได้รับอนุญาตในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียร้องขอว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ผลิตนอกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย) ในกรณีที่ผู้ผลิตไม่ปฏิบัติตาม สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความรับผิดชอบนี้จะถูกโอนไปยังตัวแทนที่ได้รับอนุญาตในสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย และส่งผลให้ความรับผิดชอบตกอยู่ที่ผู้นำเข้าในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ผู้วิจัยมองว่าเงื่อนไขการใช้ตราสินค้าที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่สหภาพ กำหนด สำหรับประเทศไทยยังถือเป็นสิ่งที่ยาก อันเนื่องจากประสบการณ์ของประเทศไทยในการใช้ ตราสัญลักษณ์รับรองสินค้าในกลุ่มสมาชิกของอาเซียนก็ยังไม่ได้มีการใช้ ความเสียเปรียบที่เกิดจากกฎ มาตรฐานที่ซับซ้อนขึ้นประเทศไทยอาจจะยังไม่ได้ประโยชน์มากนัก เพราะคุณสมบัติที่สำคัญ สำหรับการจะได้รับตราสินค้านี้ดังกล่าวยัง

1. ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางเทคนิคอย่างน้อยหนึ่งรายการเนื่องจาก ลักษณะของผลิตภัณฑ์จะต้องมีเครื่องหมาย “EAC” ก่อนที่จะวางตลาดหรือให้บริการเป็นครั้งแรก กฎระเบียบทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (ดูตารางที่ตารางที่ 6 ตารางแสดงกฎระเบียบทางเทคนิคที่ บังคับใช้ของสหภาพศุลกากร) และสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย จะต้องถูกนำมาพิจารณา

2. ผู้ผลิตมีหน้าที่รับผิดชอบต่อกฎระเบียบทางเทคนิคในระหว่างการผลิต

3. ผลิตภัณฑ์อาจวางตลาดและให้บริการได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎระเบียบทางเทคนิคทั้งหมดที่มีผลบังคับใช้ ณ เวลาปัจจุบัน และมีการจัดให้มีการประเมินความสอดคล้องตามข้อกำหนดทางเทคนิคทั้งหมดที่บังคับใช้

4. ผู้ผลิตจะต้องแนบเครื่องหมาย “EAC” เข้ากับผลิตภัณฑ์

5. หากมีความจำเป็นเกิดขึ้น หน่วยงานที่ได้รับอนุญาตต้องมีส่วนร่วมในการประเมินความสอดคล้อง

6. นอกเหนือจากการทำเครื่องหมาย “EAC” แล้ว ห้ามมิให้ทำเครื่องหมายหรือตราประทับการอนุมัติอื่นใดซึ่งอาจมีความซ้ำซ้อนต่อคำประกาศของ “EAC”

7. เครื่องหมาย “EAC” ยืนยันการปฏิบัติตาม "ข้อกำหนดความปลอดภัยขั้นพื้นฐาน" อย่างเต็มที่ ที่ซึ่งระบุไว้ในข้อบังคับทางเทคนิค

เบื้องต้นการใช้ตราสัญลักษณ์ดังกล่าว ถือเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย ได้แก่ รัสเซีย เบลารุส อาร์เมเนีย คาซัคสถานและคีร์กีสถาน

ตารางที่ 13 ตารางแสดงกฎระเบียบทางเทคนิคที่บังคับใช้ของสหภาพศุลกากร
และสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย

Status	In force on	Number	Name of the Technical Regulation
Valid	15.02.2012	TR CU 006/2011	เรื่องความปลอดภัยของดอกไม้ไฟ On safety of fireworks
Valid	01.06.2012	TR CU 019/2011	ความปลอดภัยของอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล On safety of personal protective equipment
Valid	01.07.2012	TR CU 005/2011	ความปลอดภัยของบรรจุภัณฑ์ On safety of packaging
Valid	01.07.2012	TR CU 007/2011	ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กและวัยรุ่น On safety of the products for kids and teenagers
Valid	01.07.2012	TR CU 008/2011	ความปลอดภัยสำหรับของเล่นเด็ก On safety of toys
Valid	01.07.2012	TR CU 009/2011	เรื่องความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์น้ำหอมและ เครื่องสำอาง On safety of perfume and cosmetic products
Valid	01.07.2012	TR CU 017/2011	ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเบา On safety of light industry products
Valid	31.12.2012	TR CU 013/2011	ข้อกำหนดสำหรับเชื้อเพลิงของเครื่องยนต์ On requirements for the motor fuel

Valid	15.02.2013	TR CU 004/2011	ความปลอดภัยของอุปกรณ์ไฟฟ้าแรงต่ำ On safety of low-voltage equipment
Valid	15.02.2013	TR CU 010/20113	ความปลอดภัยของเครื่องจักรและอุปกรณ์ On safety of machinery and equipment
Valid	15.02.2013	TR CU 011/2011	ความปลอดภัยของลิฟต์ Elevator safety
Valid	15.02.2013	TR CU 012/2011	ความปลอดภัยของอุปกรณ์สำหรับการใช้งานใน บรรยากาศที่ระเบิด On safety of the equipment for operation in explosive atmospheres
Valid	15.02.2013	TR CU 016/2011	ความปลอดภัยของอุปกรณ์ที่ทำงานกับเชื้อเพลิง ก๊าซ On safety of devices operating on the gaseous fuel
Valid	15.02.2013	TR CU 020/2011	ความเข้ากันได้ทางแม่เหล็กไฟฟ้าของอุปกรณ์ทางเทคนิค On electromagnetic compatibility of technical devices
Valid	01.07.2013	TR CU 015/2011	ความปลอดภัยของธัญพืช On safety of grain
Valid	01.07.2013	TR CU 021/2011	ความปลอดภัยของอาหาร On safety of food
Valid	01.07.2013	TR CU 022/2011	เครื่องหมายอาหาร On food marking
Valid	01.07.2013	TR CU 023/2011	เกี่ยวกับน้ำผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่มีผักและผลไม้ On juice and products containing vegetables and fruits
Valid	01.07.2013	TR CU 024/2011	เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์น้ำมันและไขมัน On oil and fat products
Valid	01.07.2013	TR CU 027/2012	เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารประเภทพิเศษบาง ประเภทรวมถึงโภชนาการป้องกันทางคลินิกและอาหาร เสริม On safety of particular types of special foodstuff including dietic clinical and dietic protective nutrition
Valid	01.07.2013	TR CU 029/2012	เรื่องความปลอดภัยของวัตถุเจือปนอาหารสารปรุงแต่ง กลิ่นรสและอุปกรณ์เสริมสำหรับการแปรรูป On safety of food additives, flavour enhancer and processing accessories

Valid	01.02.2014	TR CU 032/2013	ความปลอดภัยของอุปกรณ์แรงดัน On safety of pressure equipment
Valid	01.02.2014	TR CU 026/2012	ความปลอดภัยของเรือลำเล็ก On safety of small ships
Valid	01.03.2014	TR CU 030/2012	เกี่ยวกับความปลอดภัยของน้ำมันหล่อลื่นน้ำมันและ ของเหลวพิเศษ On safety of lubricants, oils and special fluids
Valid	01.05.2014	TR CU 033/2013	ความปลอดภัยของนมและผลิตภัณฑ์นม On safety of milk and milk products
Valid	01.05.2014	TR CU 034/2013	ความปลอดภัยของเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ On safety of meat and meat products
Valid	01.07.2014	TR CU 025/2012	ความปลอดภัยของเฟอร์นิเจอร์ On safety of furniture
Valid	01.07.2014	TR CU 028/2012	ความปลอดภัยของวัตถุระเบิดและผลิตภัณฑ์ขั้นพื้นฐาน On safety of explosives and products on their basis
Valid	02.08.2014	TR CU 001/2011	ความปลอดภัยของยานพาหนะชนิดราง On safety of rail vehicles
Valid	02.08.2014	TR CU 002/2011	ความปลอดภัยของรถไฟความเร็วสูง On safety of high-speed trains
Valid	02.08.2014	TR CU 003/2011	ความปลอดภัยของโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟ On safety of railway infrastructure
Valid	01.01.2015	TR CU 018/2011	ความปลอดภัยของยานพาหนะที่มีล้อ On safety of wheeled vehicles
Valid	15.02.2015	TR CU 014/2011	ความปลอดภัยของมอเตอร์เวย์ On safety of motorways
Valid	15.02.2015	TR CU 031/2012	On safety of agricultural or forestry operation vehicles and trailer
Valid	15.05.2016	TR CU 035/2014	ความปลอดภัยของยานพาหนะการเกษตรและการป่าไม้ On tobacco products
Passed	01.01.2018	TR EAEU 036/2016	ตามข้อกำหนดของเชื้อเพลิงก๊าซ On requirements of the gaseous fuel
Passed	01.03.2018	TR EAEU 037/2016	เกี่ยวกับข้อ จำกัด การใช้สารอันตรายบางชนิดในอุปกรณ์ ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ On restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic

			equipment
Passed	18.04.2018	TR EAEU 038/2016	ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว On safety of attractions
Passed	unknown	TR EAEU 039/2016	ข้อกำหนดสำหรับปุ๋ยแร่ On requirements for mineral fertiliser
Passed	01.09.2017	TR EAEU 040/2016	ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ปลา On safety of fish products
Passed	02.06.2021	TR EAEU 041/2017	ความปลอดภัยของสารเคมี On safety of chemicals
Passed	17.11.2018	TR EAEU 042/2017	ความปลอดภัยของสนามเด็กเล่น On safety of children's playground
Passed	01.01.2020	TR EAEU 043/2017	กำหนดด้านความปลอดภัยจากอัคคีภัยและระบบดับเพลิง On requirements for fire safety and fire extinguishing systems

ที่มา: Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia, “Technical Regulations of the Eurasian Economic Union,” Schmidt & Schmidt OHG, accessed September 18, 2018, <https://schmidt-export.com/technical-regulations-of-the-urasian-economic-union>.

หมายเหตุ: TR CU หมายถึง Technical Regulations Custom Union

ข้อกำหนดทางเทคนิคเป็นข้อกำหนดขั้นต่ำเพื่อความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ การประเมินความสอดคล้องนั้นแสดงให้เห็นโดยการรับรองจากตราสัญลักษณ์ EAC และตามประกาศของ EAC หรือการได้รับการลงทะเบียนของรัฐ หลังจากการประเมินความสอดคล้องต่อผลิตภัณฑ์จึงสามารถประทับตราเครื่องหมายด้วยเครื่องหมาย EAC ที่ประกาศว่าผลิตภัณฑ์เป็นไปตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยที่บังคับใช้ของข้อบังคับทางเทคนิค เท่านั้นจึงจะสามารถเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้

ดังนั้นแม้ว่าการสมัครเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะเปิดโอกาสให้แก่หลายประเทศ โดยต้องยอมรับเงื่อนไขและข้อตกลงที่คณะกรรมการบริหารของสหภาพข้างต้น และประเทศไทยในเบื้องต้นมีแนวโน้มและโอกาสที่ทำการค้าเสรีที่ช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่าตามรายละเอียดที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ในข้อ 4.2 ที่ขณะนี้ประเทศไทยควรพิจารณาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีโดยเร็ว ส่วนการเป็นสมาชิกองค์การ ประเทศไทยสามารถพิจารณาผลภายหลังการทำข้อตกลง แล้วศึกษาความเป็นไปได้อีกครั้ง

4.4 ข้อเสนอแนะสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียผ่านสหภาพ

เศรษฐกิจยูเรเชีย

การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอาจจะยังไม่ได้เท่าเวียดนาม อันเนื่องมาจากความร่วมมือระหว่างประเทศเวียดนามกับประเทศรัสเซียถือเป็นพันธมิตรเก่าแก่กันมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็น นอกจากนี้ในเรื่องอุตสาหกรรม การลงทุนเวียดนามและรัสเซียยังมีความร่วมมือที่ใกล้เคียงกัน เช่น ด้านการสำรวจและผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญอันเป็นรายได้หลักของทั้งสองประเทศเหมือนกัน รวมถึงเวียดนามยังพึ่งพาอาวุธจากรัสเซียอีกด้วย และประเทศไทยก็อาจจะเสียเปรียบเวียดนามในเรื่องของการส่งออกสินค้าประเภทเกษตรแปรรูป หรืออาหารแช่เยือกแข็ง อันเนื่องมาจากการขนส่งและโลจิสติกส์ต่าง ๆ เพราะเส้นทางที่ใกล้ที่สุดที่จะไปยังกลุ่มประเทศสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือการใช้เส้นทางวลาดิวอสต็อกทางฝั่งตะวันออกสุดของรัสเซีย

โดยโครงสร้างของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ถือว่าเป็นสหภาพศุลกากร ไม่ใช่ตลาดเดียวเต็มรูปแบบเหมือนกับสหภาพยุโรป จึงส่งผลให้การดำเนินการค้ากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอาจจะเกิดปัญหาได้มากกว่า อันเนื่องมาจากปัญหาด้านกฎเกณฑ์และการตั้งกำแพงภาษีที่กำหนดขึ้นในกลุ่มสหภาพ แต่ประเทศไทยสามารถใช้ประเทศรัสเซียในฐานะพันธมิตรสำรองผลประโยชน์ได้ระดับหนึ่ง ซึ่งประเทศรัสเซียมีแนวโน้มในการตอบสนองต่อพันธมิตรอย่างประเทศไทย อันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจที่ได้รับการคว่ำบาตรจากชาติตะวันตก ถือเป็นช่องทางที่สำคัญที่รัฐบาลไทยจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

ประเทศไทยถือมีจุดแข็งค่อนข้างมากดังที่ผู้วิจัยได้แสดงจุดแข็งจุดอ่อนในตารางที่ 10 ตารางแสดงจุดแข็งจุดอ่อนของประเทศไทยต่อโอกาสความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยนำมาประกอบกับแนวทางดังต่อไปนี้

1. ใช้การเป็นประเทศที่มีการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพและคุณภาพ และมีความได้เปรียบในความสัมพันธ์อันดีกับประเทศรัสเซีย ตรงจุดนี้ไทยต้องเน้นการสร้างตราสินค้า (Brand) ของไทยให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และพยายามศึกษาให้สอดคล้องต่อมาตรฐานการค้าและสินค้าต่าง ๆ ที่กฎของสหภาพยอมรับ

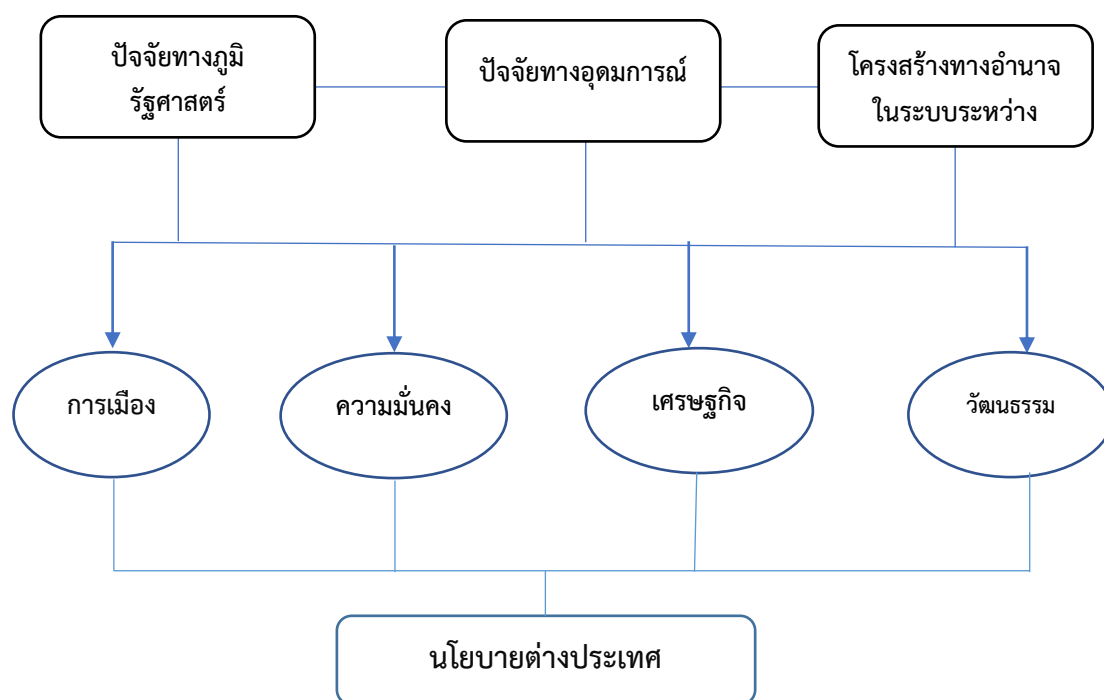
2. แม้ว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียน แต่มีคู่แข่งที่เป็นสมาชิกภายในอย่างเวียดนาม ตรงจุดนี้ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีกับประเทศรัสเซียที่มีมาอย่างยาวนาน สร้างความร่วมมือแบบที่เวียดนามมี

3. ประเทศไทยมีภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่ดีอยู่ในศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีน และมีโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่เชื่อมโยงโครงข่ายทางสายไหมใหม่ (BRI) ของจีน ไทยสามารถที่จะใช้ประโยชน์การเชื่อมโยงเดิมในเส้นทางการขนส่งทางรถยนต์ที่เชื่อมต่อจากจังหวัดเชียงรายของไทยไปยังประเทศจีน ผ่านคุนหมิงเฉิงตู และเชื่อมต่อด้วยเส้นทางรถไฟไปสู่คำชังสถาน นอกจากนี้ในอนาคตเมื่อรถไฟความเร็วสูงจากไทยไปจีนสำเร็จ ไทยสามารถเข้าสู่ประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจากไทยผ่านพรมแดนลาว เข้าสู่จีนถึงคุนหมิง และสามารถเลือกขนส่งทางรางต่อจากเฉิงตู ซีอาน หลานโจว ไปยัง

คาสค์สถาน รัสเซีย และเบลารุส เส้นทางดังกล่าวจะเป็นประตูสู่กลุ่มสหภาพและสามารถลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ได้

4. จากเรื่องทางภูมิศาสตร์ที่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ที่เป็นดินแดนที่มีทางออกทางทะเล สามารถใช้ประโยชน์ตรงข้อนี้สำหรับความชำนาญการด้านการผลิตสินค้าในกลุ่มที่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่มี คือ สินค้าทางทะเล เป็นต้น

จากที่กล่าวไปข้างในส่วนของบทที่ 4 บทสรุปของการวิเคราะห์ความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ปัจจัยตามภาพที่ 15 ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยทางอุดมการณ์และโครงสร้างทางอำนาจในระบบระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในแต่ละด้าน อย่างการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และรวมถึงด้านวัฒนธรรมนั้น จะช่วยวิเคราะห์เหตุการณ์ระหว่างรัสเซียและไทยกับการสร้างความร่วมมือตามกรอบสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย หากมองวิเคราะห์จากฝั่งรัสเซียและไทยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

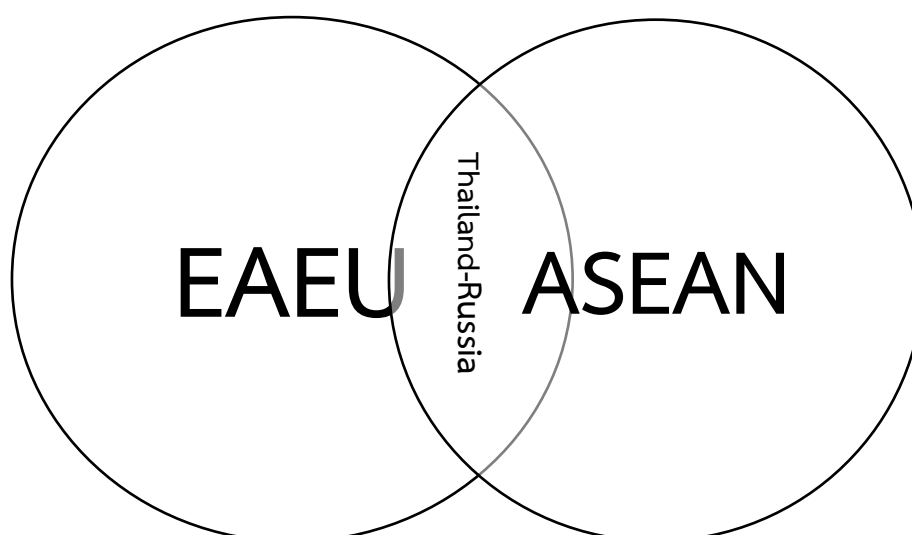

ภาพที่ 15 แผนภาพแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกนโยบายต่างประเทศ

ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์และอุดมการณ์ของรัสเซียกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจ หลังสหภาพโซเวียตล่มสลายมีลักษณะเป็นการดำเนินความสัมพันธ์แบบเครือข่ายอำนาจ ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพลังทางสังคมต่างๆ ที่ไม่เป็นทางการ และมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว เพื่อบรรลุเป้าประสงค์บางประการ และปัจจุบันแนวคิดของรัสเซียที่มีต่อยุทธศาสตร์ยูเรเชีย ถูกกำหนดเป็นนโยบายสำหรับการปฏิบัติ เพื่อป้องกันการแทรกแซงทางอำนาจของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปโดยมีความครอบคลุมอยู่ในโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีนในปัจจุบัน และรัสเซีย

ยังเน้นการสร้างความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคี ที่เชื่อมโยงกับรูปแบบทวิภาคีเป็นสำคัญ คือการจัดกลุ่มด้านเศรษฐกิจ-การเมือง ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ส่งผลให้รัสเซียมีบทบาทในการดำเนินนโยบายผลักดันความร่วมมือสร้างความร่วมมือกับไทย

อย่างไรก็ตามโอกาสของการสร้างความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสำหรับไทย มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงในการทำความตกลงการค้าเสรีในเบื้องต้น และอาจจะเพิ่มโอกาสการขยายไปสู่การเป็นสมาชิกในอนาคต (แม้ในปัจจุบันแนวโน้มยังมีข้อจำกัด) ผู้วิจัยวิเคราะห์ผ่าน 2 ลักษณะความสัมพันธ์ร่วมกับรัสเซีย คือ ความสัมพันธ์อาเซียนกับรัสเซีย และ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย หรือสามารถมองได้ตามภาพที่ 16

ภาพที่ 16 แผนภาพ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย-อาเซียน-ไทย-รัสเซีย

1. ความร่วมมือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผ่านความสัมพันธ์อาเซียนกับรัสเซีย: ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นไปตามขอบเขตความร่วมมือทางภูมิภาค (Regional integration) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญของการรวมตัว ประกอบกับการผลักดันของรัสเซียในเชิงยุทธศาสตร์ตะวันออกไกลของตนทำให้อาเซียนมีความสำคัญในเชิงความร่วมมือระหว่างภูมิภาค

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในเชิงประจักษ์พบว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เริ่มต้นที่จะมีกิจกรรมการทำงานที่ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือในลักษณะความสัมพันธ์ทางการค้า กับกลุ่มสมาชิกอาเซียน ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญตามยุทธศาสตร์แนวโน้มการทำเขตการค้าเสรีนั้น สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มทางภูมิภาค อันเนื่องมาจาก

เหตุผลที่ว่ากลุ่มสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นกลุ่มประเทศที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย ในช่วงสหภาพโซเวียต และรัสเซียปัจจุบันยังมีอิทธิพลโดยตรง ประเทศรัสเซียมีบทบาทสำคัญในการ เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างอาเซียนที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก และกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยเห็นได้จากอาเซียนและรัสเซียมีการใช้กลไกคือการประชุมร่วมกัน มีกิจกรรมหารือร่วมกันใน ภูมิภาคระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียน (Workshop on Regional Economic Integration in the Eurasian Economic Union and ASEAN) ที่ถือเป็นสิ่งสำคัญ และยังพบว่า กลุ่มสมาชิกอาเซียน เช่น ประเทศเวียดนามได้ตกลงทำความร่วมมือเขตการค้าเสรีแล้ว และสิงคโปร์ ได้ทำบันทึกความตกลงร่วมกัน พร้อมกับการทำแผนตกลงทำความร่วมมือเขตการค้าเสรี ส่วนความ คืบหน้าของไทยยังคงเหมือนกับกัมพูชา คือ เพียงแต่ทำบันทึกความตกลงร่วมกันเท่านั้น

2. ความร่วมมือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย: จาก ข้อที่ 1 พบว่าไทยกับการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ายังคงเป็นสิ่งที่หารือ ระหว่างกัน ซึ่งรัสเซียพยายามทำหน้าที่เป็นตัวประสาน เห็นได้จากเมื่อ ค.ศ.2015 รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า นายเดนิส มานตูรอฟ ชี้แจงว่ารัสเซียพร้อมที่จะหารือกับไทย หาก มีการทำความตกลงดังกล่าวรัสเซียมองว่าจะถือเป็นข้อดีในการลดภาษีต่าง ๆ สำหรับกลุ่มประเทศที่ ร่วมมือและสำหรับการส่งออกอันดับต้น ๆ ของไทยไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เนื่องจากรัสเซีย ถือเป็นคู่ค้าที่มีประสพการณ์กับไทย และมองว่าไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าที่โดดเด่นมีความ ชำนาญการในการผลิตสินค้าที่กลุ่มสหภาพไม่มี สำหรับเชิงทำเลและที่ตั้งก็ถือว่ามีความเหมาะสมที่ดีมี ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน เป็นส่วนหนึ่งของระเบียงเศรษฐกิจ หรือ อีอีซี และสามารถเชื่อมโยง กับโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน รวมทั้งรัสเซียยังให้ความสำคัญที่มีต่อไทยมาอย่างยาวนาน แม้ว่าข้อจำกัดจะยังคงเป็นไปในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการเป็นรูปธรรมอันเนื่องมาจากความไม่ แน่นนอนทางการเมืองภายในที่ส่งผลต่อความมีเสถียรภาพ ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ทางด้านภาษา เช่น ภาษารัสเซีย แต่ก็ยังไม่เป็นอุปสรรคหลักในการสร้างความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย

ทั้งนี้สำหรับประเด็นที่ว่าไทยยังไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ อันเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography)

ที่ตั้งของประเทศไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งห่างไกลกัน ส่งผลต่อการขนส่งสินค้า แม้ว่าไทยจะมีโครงการเชื่อมโครงข่ายตั้งแต่ EEC รถไฟความเร็วสูงจากไทย ไปจีนและอาศัยโครงข่ายของจีนไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่โครงข่ายคมนาคมดังกล่าวยังต้องใช้ เวลาในการพัฒนาระยะหนึ่ง นอกจากนี้หากเปรียบเทียบกับประเทศเวียดนามที่เป็นประเทศ สมาชิกอาเซียนเหมือนกับประเทศไทย ประเทศไทยยังขาดการพัฒนาในเรื่องของโลจิสติกส์ ที่ เวียดนามเช่น การขนส่งสินค้า และโกดังเพื่อการจัดเก็บเพื่อกระจายสินค้า

2. ปัจจัยการรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ (Membership)

การเข้าเป็นสมาชิกอย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้นยุทธศาสตร์การเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นไปตามความสัมพันธ์เชิงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ยังคงเน้นความใกล้ชิดทางชาติพันธุ์และกลุ่มความสัมพันธ์เดิมในอดีตสหภาพโซเวียตมากกว่าการขยายรับสมาชิกภายนอก ถึงแม้ว่าตามหลักเกณฑ์จะสามารถทำได้

3. ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ (Demographic)

เป็นประเด็นที่สำคัญเชื่อมโยงกับประชากรและชาติพันธุ์ในดินแดนต่าง ๆ ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความคล้ายคลึงกัน เช่น เบลารุสและรัสเซียที่เป็นชาติพันธุ์สลาฟและมีความรู้ความเข้าใจภาษารัสเซีย หรือแม้แต่ในกลุ่มเอเชียกลางอาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับรัสเซีย อาจจะได้เป็นชาติพันธุ์สลาฟเหมือนกัน แต่ถูกกลืนกลายเป็นโซเวียตไปในช่วงสหภาพโซเวียตทำให้มีความเข้าใจในภาษารัสเซียอย่างแตกฉาน ภาษารัสเซียถือเป็นภาษาราชการของสหภาพจึงมีความสำคัญและอาจจะกลายเป็นอุปสรรคให้แก่ผู้ที่ไม่รู้ภาษารัสเซีย ถือเป็นอุปสรรคสำหรับประเทศไทย

4. ปัจจัยทางด้านนโยบายต่างประเทศ

นโยบายต่างประเทศของไทย หากดูจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศตั้งแต่สมัยนายสมัคร สุนทรเวช ไทยเน้นความร่วมมือในกรอบอาเซียนเป็นหลัก การแสวงหาตลาดใหม่นอกเหนือจากคู่ค้าเดิมของไทย พิจารณาจากนโยบายต่างประเทศ ไทยเพียงต้องการหาตลาดส่งออกใหม่ๆ เพื่อลดความเสี่ยงวิกฤตเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นกับคู่ค้าเดิม เช่น กรณีวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ที่สหรัฐอเมริกา ไทยไม่ได้เน้นการบูรณาการเชิงลึกกับองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อย่างที่ไทยดำเนินกับอาเซียน หลักฐานคือ การเจรจาเพื่อการจัดทำความตกลงการค้าเสรีในระดับทวิภาคี

ทิศทางและแนวโน้มในปัจจุบัน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ในการเจรจาทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียหากไทยเจรจาจะทำให้การค้าไทยกับประเทศในกลุ่มนี้มีความชัดเจนมากขึ้น และส่งผลให้มูลค่าการค้ากับกลุ่มสหภาพมีปริมาณเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน ยังจะช่วยกระตุ้นให้ไทยมีสถานภาพเข้มแข็งมากขึ้นในสายตากลุ่มประเทศมหาอำนาจ และเป็นการเปิดมิติใหม่ในด้านโลจิสติกส์สู่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและยุโรปตะวันออก ทั้งนี้ ในการเจรจาไทยอาจจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย ถือเป็นโอกาสอันดีที่ไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอความเห็นชอบจากกลุ่มสมาชิกอาเซียน (รวมถึงประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนเช่นเดียวกัน) อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับรัสเซียที่มีส่วนผลักดันความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

บทที่ 5

สรุป

ในการศึกษาเรื่องแนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาถึงความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
2. ศึกษาถึงยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
3. ศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
4. ศึกษาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ความสำคัญของการศึกษาเกิดจากประเด็นที่ว่าด้วยการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ เมื่อวันที่ 7 - 8 เมษายน ค.ศ. 2015 ได้มีการกล่าวเชิญให้ไทยเข้าร่วมความตกลงเขตการค้าเสรียูเรเชีย ถือเป็นสิ่งที่แสดงถึงยุทธศาสตร์ของรัสเซียเพื่อสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคของรัสเซียเองอย่างกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชและรวมถึงกลุ่มประเทศนอกภูมิภาค ที่รัสเซียให้ความสำคัญอย่างเช่น กลุ่มอาเซียน ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อของงานวิจัย ได้ผลความสัมพันธ์ตามข้อสรุปดังต่อไปนี้

การศึกษาถึงความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย พบว่าสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการรวมกลุ่มทางภูมิภาคตามแนวคิดการรวมกลุ่มทางภูมิภาคดังที่กล่าวในบทที่ 2 ความเป็นสหภาพยูเรเชีย เป็นยุทธศาสตร์ของความเป็นภูมิภาคนิยม ที่พัฒนามาในช่วงก่อน ค.ศ. 2014 สมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบด้วย 3 ประเทศ คือ รัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส ในระยะแรกเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะสหภาพทางศุลกากร (Customs Union) และค่อยพัฒนาจากสหภาพศุลกากรยูเรเชียไปเป็นประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย จนกลายเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 เป็นต้นไป ในเวลาต่อมาเดือนตุลาคมและธันวาคม ค.ศ. 2014 อีก 2 ประเทศ คือ อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถานได้ลงนามเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยมีผลตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 2015 สำหรับอาร์เมเนีย และวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 2015 สำหรับคีร์กีซสถาน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ในปัจจุบันมีประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ประกอบด้วยรัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส คีร์กีซสถาน อาร์เมเนีย

สาเหตุที่ว่ารัสเซียร่วมเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเนื่องจากรัสเซียมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและบูรณาการเศรษฐกิจและการค้าระหว่างภายในสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจ

ยูเรเชียมากขึ้น และปูทางไปสู่การบูรณาการทางการเมืองในอนาคต โดยมีสหภาพยุโรปเป็นตัวต้นแบบที่สำคัญ นอกจากนี้รัสเซียยังต้องการรวมประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศที่มีพรมแดนที่ติดกับรัสเซียให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเป็นปึกแผ่นมากขึ้นเพื่อลดอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ระหว่างกัน อีกอย่างหนึ่งคือรัสเซียต้องการใช้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นเครื่องมือในการต่อรอนทางด้านเศรษฐกิจกับชาติตะวันตกและเพิ่มอำนาจตนเองในเวทีระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามยังถือเป็นเรื่องทางผลประโยชน์ที่รัสเซียคำนึงถึงทางด้านการค้า เศรษฐกิจและการลงทุน ที่เชื่อมโยงไปสู่ประเด็นทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค หลังจากการสิ้นสุดสงครามเย็น รัสเซียมีความกังวลในเรื่องของดุลอำนาจ และประเด็นต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ อย่างเรื่องของประชาธิปไตย มนุษยชน การค้า และการตลาด ที่รัสเซียยังขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกอย่างถูกกำหนดจากฝั่งตะวันตก และบทบาททางภูมิภาคยูเรเชียสำหรับรัสเซียจะหายไป จากฝั่งยุโรปแอตแลนติก (Euro-Atlantic) โดยเฉพาะในยุคสมัยของ วลาดิมีร์ ปูติน จากการเกิดแนวโน้มนโยบายยุทธศาสตร์ทางเอเชียเกิดขึ้น และการสร้างความร่วมมือลักษณะองค์กรทางภูมิภาค เป็นสิ่งสำคัญที่รัสเซียจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือ ความเปลี่ยนแปลงของรัสเซียหลังยุคสงครามเย็นไม่ถือเป็นสิ่งที่จะปฏิสัมพันธ์กับภายนอก รัสเซียจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างบทบาทและศักยภาพในโลก ใช้สถาบันทางภูมิภาคเป็นกลไกกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ใหม่ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงถูกนำมาเป็นกลไกสำหรับรัสเซียที่มองได้ว่าจะสามารถจะเชื่อมความร่วมมือได้ตั้งแต่ยุโรปจนถึงเอเชีย มีที่ตั้งภูมิศาสตร์เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ประกอบกับการเชื่อมโยงกับโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน

สำหรับความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความสัมพันธ์ของสองประเทศที่ถือว่ามีความยาวนานที่เริ่มตั้งแต่ระดับราชวงศ์ ยึดถือการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน ค.ศ. 1897 เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน แต่ทว่าความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ฝ่ายได้หยุดชะงักเนื่องด้วยการล้มล้างจักรวรรดิรัสเซีย แต่เมื่อสถานการณ์ของทั้งสองประเทศดำเนินเป็นปกติ ไทยกับสหภาพโซเวียตได้เริ่มสถาปนาทางการทูตระหว่างกันเมื่อ ค.ศ. 1939 และการดำเนินความสัมพันธ์ในช่วงภาวะสงครามเย็น ถือว่ารัสเซียมีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับหลายประเทศทั้งในกรอบทวีปเอเชียและพหุภาคี เช่นความสัมพันธ์กับกลุ่มมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับประเทศไทยช่วงสงครามเย็นเป็นช่วงเวลาที่ต้องรักษาความสัมพันธ์กับมหาอำนาจสามฝ่ายอย่าง สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ส่งผลให้เกิดจุดอ่อนในการดำเนินความสัมพันธ์แบบสามเส้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงสงครามเย็น ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตที่หลายฝ่ายต่างมีมุมมองตามประวัติศาสตร์กระแสหลักที่กล่าวว่ามีลักษณะที่ห่างเหินเพราะความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองจึงส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ แต่ทั้งนี้เมื่อศึกษาวิเคราะห์เอกสารข้อมูลที่ไม่ได้เปิดเผยสู่สาธารณะพบว่า แม้ในช่วงเวลาความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมือง แต่สำหรับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตและประเทศไทยยังคงมีลักษณะในเชิงบวก มีปัจจัยที่เกิดจากบทบาทและลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองของสหภาพโซเวียตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลประโยชน์ระหว่างประเทศที่มีต่อกัน และประกอบกับการใช้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาช่วยสนับสนุนทิศทางที่ดีขึ้น มากกว่าเลือกใช้ความสัมพันธ์ทางการเมืองและการทหาร

หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต เมื่อ ค.ศ.1991 ไทยกับรัสเซียพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แต่มีอุปสรรคที่ไม่อาจคาดเดาได้ อย่างผลกระทบจากวิกฤตการเงิน นอกจากนี้ปัญหาหลักที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศคือ ความซับซ้อนทางการเงิน อุปสรรคด้านภาษา โลจิสติกส์ และความแตกต่างทางกฎหมายทางเศรษฐกิจ (โดยเฉพาะกฎหมายที่ควบคุมการนำเข้าสินค้าเข้าสู่สหพันธรัฐรัสเซีย) นอกจากนี้ไทยต้องประสบกับคู่แข่งต่างประเทศซึ่งมีบทบาทสำคัญในตลาดรัสเซีย อย่าง จีน อินเดีย เวียดนาม เป็นต้น ด้วยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่พิเศษในเชิงพื้นที่บทบาททางการเมืองของรัสเซีย กำหนดให้รัสเซียแสดงบทบาทเป็นผู้นำบนเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคยุโรปและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกหรือยูเรเชีย ปัจจัยที่สนับสนุนให้รัสเซียมีบทบาทสำคัญ เนื่องมาจากการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไม่สามารถมองข้ามระบบการขนส่งได้ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อระดับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันได้ ดังนั้นการพัฒนาเทคโนโลยีการขนส่งสินค้า คุณภาพการขนส่งสินค้า และการประกันความปลอดภัย จึงเป็นสิ่งที่การค้าระหว่างประเทศต้องคำนึงถึง และ ความสำคัญของรัสเซียสำหรับไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุดในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชปัจจัยภายในของทั้งสองประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยของฝ่ายไทย วิกฤตการณ์ทางการเมืองต่างๆ เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ส่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจในระดับโลกที่ส่งกระทบต่อไทย เหตุการณ์ทางการเมืองก็กำหนดความเป็นไปทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองที่มีเสถียรภาพย่อมเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อกันลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้นบทบาทของภาครัฐต่อการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจถือว่าสำคัญอย่างมาก โดยทั่วไปไทยมักดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับคู่ค้าเดิมและกลุ่มทางเศรษฐกิจที่คุ้นเคย ถึงแม้จะมีตลาดและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจใหม่ๆ ไทยก็ให้ความสนใจศึกษาความเป็นไปได้ แต่ทว่าการศึกษาข้อมูลและการทำความเข้าใจของผู้นำและผู้ปฏิบัติงานก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยยังไม่สามารถเพิ่มคู่ค้าใหม่ ได้ รัสเซียเป็นตลาดหนึ่งที่ไทยให้ความสนใจมาตลอด

ประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่ว่าจะเป็น เบลารุส อาร์เมเนีย คีร์กีซสถาน คาซัคสถานและรัสเซีย ไทยมีความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับประเทศรัสเซียยาวนานและรอบด้านมากกว่าทุก ๆ ประเทศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศรัสเซีย ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศดำเนินมาอย่างยาวนานและรอบด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ทว่าอุปสรรคที่สำคัญคือ ที่ตั้งของประเทศที่ห่างไกลระหว่างกันส่งผลให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปไม่ได้อย่างรวดเร็วนัก อีกทั้งการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมุ่งเน้นไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป ประเทศในกลุ่มอาเซียน และมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและญี่ปุ่น เป็นอันดับแรก ส่วนประเทศรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นกลุ่มประเทศที่ไทยสนใจรองลงมาที่จะดำเนินความสัมพันธ์ ในทางกลับกันตามนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภูมิภาคอาเซียนก็ให้ความสำคัญแก่ไทยรองจากพันธมิตรอย่างเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตามด้วยโอกาสที่ไทยจะได้รับจากการเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียน่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ และอาจส่งผลให้ไทยสามารถดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้หลายทิศทาง โดยไม่ต้องพึ่งพาประเทศใดจนมากเกินไป การ

พัฒนาความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ทางการค้ากับรัสเซียจะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ คู่ทางทางการค้าและการลงทุนของไทยกับประเทศในภูมิภาคยูเรเชีย ดังที่ไทยเคยตั้งเป้าหมายให้รัสเซียเป็นศูนย์กลางและทางผ่านสินค้าของไทยไปยังกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช

การวิเคราะห์แนวโน้มและโอกาสของไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกและการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ถือเป็นประเด็นที่เกิดจากความท้าทายในการขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย จากที่กล่าวไปแล้วว่าโครงสร้างของสหภาพยูเรเชียมีการพัฒนามาจากสหภาพยุโรป มีลักษณะของการเป็นองค์กรเหนือรัฐ (Supranationalism) และเป็นองค์การระดับภูมิภาค มีการกำหนดนโยบาย และมาตรการทางกฎหมายมาบังคับใช้ภายในภูมิภาค อำนาจพื้นฐานของประชาคมจะมีตัวกฎหมายมารองรับในรูปแบบของสนธิสัญญาและยังรวมถึงมาตรการทางกฎหมายในรูปแบบของข้อบังคับ (Directives) ระเบียบ (Regulations) แต่สหภาพยูเรเชียยังมีความแตกต่างกับสหภาพยุโรปตรงที่ว่าการเป็นองค์กรเหนือรัฐประเทศสมาชิกกับการยินยอมถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้กับส่วนกลางของประชาคม แต่ยอมรับว่ารัสเซียยังมีบทบาทในเชิงนโยบายขององค์กรต่อสมาชิก และพันธมิตรภายนอก การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียให้ความสำคัญจากการตัดสินใจของคณะกรรมการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission: EEC) ที่มีการกำหนดเรื่องของการขยายสมาชิกหรือพันธมิตรของสหภาพไว้ในระเบียบวาระ (The agenda of the enlargement of the Eurasian Economic Union)

การขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทางโครงสร้างมีความคล้ายคลึงกันสหภาพยุโรป และมีวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการสร้างความเป็นสหภาพร่วมกันทางต่างศุลกากรและการลดอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ ภายในภูมิภาคเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ของการขยายสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความซับซ้อนในเชิงลักษณะที่ยังยึดในเรื่องภูมิเศรษฐศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าเป็นสมาชิกของประเทศไทย และกำหนดการใช้สกุลเงินร่วมกันประโยชน์ที่ได้ยังอยู่ที่การบูรณาการระหว่างสมาชิกภายในมากกว่า แต่ไทยถือว่ามีความโน้มในการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียค่อนข้างสูง เพราะประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีศักยภาพที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นจุดแข็งของประเทศไทย คือ เป็นประเทศที่มีสินค้าที่มีศักยภาพและคุณภาพ และมีภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอาเซียน มีความชำนาญการในการผลิตสินค้าที่กลุ่มสหภาพไม่มี ประกอบกับมีความสัมพันธ์อันดีกับรัสเซียและจีน เว้นแต่ประเทศไทยจำเป็นต้องลดปัญหาและอุปสรรค คือ ปัญหาความไม่แน่นอนทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความมีเสถียรภาพ ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ทางด้านภาษา เช่นภาษารัสเซีย และแรงงานในประเทศยังขาดทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม รวมถึงเงื่อนไขการใช้ตราสินค้าที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่สหภาพกำหนด สำหรับประเทศไทยยังถือเป็นสิ่งที่ยาก อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของประเทศไทยในการใช้ตราสัญลักษณ์รับรองสินค้าในกลุ่มสมาชิกของอาเซียนก็ยังไม่ได้มีการใช้ ความเสียเปรียบที่เกิดจากกฎมาตรฐานที่ซับซ้อนขึ้นประเทศไทยอาจจะยังไม่ได้ประโยชน์มากนัก เพราะคุณสมบัติที่สำคัญสำหรับการจะได้รับตราสินค้า

โอกาสของประเทศไทยของการค้ากับกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความเชื่อมโยงกับการที่อาเซียนถือเป็นไปตามขอบเขตความร่วมมือทางภูมิภาค (Regional integration) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญของการรวมตัว เพราะสำหรับอาเซียนเรื่องนโยบายการทำเขตการค้าเสรีของกลุ่มสมาชิก 10 ประเทศอาเซียน ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม และไทย ปัจจุบันถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางทางการค้าในเอเชีย มีนโยบายการสนับสนุนเรื่องการทำความตกลงตามกรอบของเขตการค้าเสรี เพราะมองถึงยุทธศาสตร์ โอกาสด้านการค้า การลงทุน รวมถึงการสร้างเครือข่ายการทำเขตการค้าเสรีเป็นสิ่งที่ช่วยในเรื่องของการปกป้องด้านการลงทุน และการเคลื่อนย้ายเทคโนโลยี เพราะมีการทำให้เกิดความสอดคล้องกันในเรื่องของการร่วมมือ (ถือเป็น FTA Plus) มีการลงทุนที่เหมาะสม รวมถึงความเหมาะสมของความได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขันระหว่างประเทศพันธมิตร การลดอุปสรรคทางการค้ากับการสร้างเขตการค้าเสรี ถือเป็นสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน นับตั้งแต่การเกิดองค์การการค้าโลกขึ้นมา (World Trade Organization หรือ WTO) ศ.ต.ที่ 18 หรือราว ค.ศ. 1723 การเปิดเขตการค้าเสรีในระบบการค้าทวิภาคีหรือการค้าภูมิภาค ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเศรษฐกิจโลกอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อการเปิดการค้าเสรีพหุภาคีโดยองค์การการค้าโลก ที่ระบุว่าประเทศภาคีสามารถเข้าถึงตลาดกันและกันภายใต้กฎเดียวกันเป็นสำคัญ โดยระดับขั้นของการรวมกลุ่ม การทำเขตการค้าเสรีถือเป็นขั้นพื้นฐานในการลดอุปสรรคทางการค้า และอาเซียนได้มีการสร้างความร่วมมือในการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและอาเซียนถือเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มทางภูมิภาค ในกลุ่มสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นกลุ่มประเทศที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย ที่ถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked) ส่วนกลุ่มประเทศอาเซียนเองถือเป็นประเทศที่มีทางออกทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ หรือเรียกว่าเป็นกลุ่มโอเชียนิก (Oceanic) มีเพียงประเทศลาวเท่านั้นที่ไม่มีทางออกทางทะเล ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างกัน โดยฝ่ายรัสเซียมีการผลักดันที่สำคัญ สำหรับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและในกลุ่มสมาชิกอาเซียน ประเทศสิงคโปร์และเกาหลีใต้มีความประสงค์ที่จะสร้างความร่วมมือในลักษณะความร่วมมือเขตการค้าเสรี พ্লাส (FTA Plus) ประเทศไทยกับการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ายังคงเป็นสิ่งที่หารือระหว่างกัน โดยประเทศไทยมีแนวโน้มที่คล้ายคลึงกับประเทศสมาชิกของอาเซียนที่ว่าท้ายที่สุดมีการทำความตกลงกับสหภาพยูเรเชีย ซึ่งรัสเซียทำหน้าที่เป็นตัวประสาน เมื่อ ค.ศ.2015 สิ่งทีผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัจจัยกระตุ้นนอกจากรัสเซียแล้วที่จะช่วยให้ไทยบรรลุผลถึงความร่วมมือเขตการค้าเสรีได้อีกประเด็นคือ ทั้งนี้ไทยมีประเด็นเรื่องการเก็บภาษีซ้ำซ้อน หรือ Double Taxation Agreement (DTA) คือ การที่ต้องเสียภาษีตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือ รัสเซียและอาร์เมเนีย ข้อจำกัดเหล่านี้คิดเป็น 97 เปอร์เซ็นต์ของการค้าของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และจะมีแนวโน้มนำไปประกอบการใช้ประโยชน์ในการทำความตกลงที่เกี่ยวข้องกับเขตการค้าเสรีในอนาคตเพื่อผลประโยชน์ที่ว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าที่ตลาดของสหภาพมีความต้องการ อาหาร ผลิตภัณฑ์การเกษตร สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์ชิ้นส่วนรถยนต์ และประเทศรัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญเนื่องจากเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย และมีความสำคัญเนื่องจาก 90% ของมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เป็นการค้าขายที่เกิดขึ้นกับรัสเซีย ทำให้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่น่าสนใจสำหรับผู้ประกอบการไทย

ในการรุกตลาดสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเพราะนอกจากสินค้าของไทยจะสามารถส่งออกไปขายยังรัสเซียได้แล้ว ไทยยังสามารถใช้รัสเซียเป็นฐานในการขยายตลาดไปยังประเทศสมาชิกสหภาพที่เหลืออีก 4 ประเทศได้ เป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันในเวทีโลก

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมยุโรป. “เบลารุส.” กรมยุโรป. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561.
<http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89703-Belarus.html>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมยุโรป. “รัสเซีย.” กรมยุโรป. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561.
<http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89638-Russian-Federation.html>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมยุโรป. “อาร์เมเนีย.” กรมยุโรป. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561.
<http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89707-Armenia.html>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. “เปิดม่านความคิด: 7 เหตุผล ทำไมต้องมองเวียดนามมุมใหม่ จาก “คู่แข่ง” สู่ “พันธมิตร” ทางเศรษฐกิจ.” กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562.
<http://www.mfa.go.th/business/th/articles/88/63901-7-เหตุผล-ทำไมต้องมองเวียดนามมุมใหม่-จาก-คู่แข่ง.html>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. “เอกอัครราชทูตและทีมประเทศไทย ประจำกรุงมอสโกประสบความสำเร็จในการนำคณะนักธุรกิจยุทลาตรัสเซีย.” ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2562.
<http://www.thaibiz.net/th/news/14275/170/>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมอาเซียน. “กฎบัตรแห่งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.” กรมอาเซียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562.
<http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/asean-media-center-20121203-180519-958411.pdf>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมอาเซียน. “ความเป็นมาของอาเซียน.” กรมอาเซียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562. <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/other-20150407-154408-852678.pdf>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. “สาธารณรัฐคาซัคสถาน.” กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561.
<http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=15#4>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. “สาธารณรัฐคีร์กีซ.” กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561.
<http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=13#4>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. “นโยบายการต่างประเทศ.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562. <http://www.mfa.go.th/main/th/policy>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี ไทย-รัสเซีย ครั้งที่ ๗.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562.

<http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/97908-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ-และรัฐมนตรีว่าการ>.html.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “การประชุมคณะรัฐมนตรีย่อยร่วมไทย-รัสเซีย: ประวัติศาสตร์ หน้าใหม่ของความสัมพันธ์.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561.

<http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66994-นายกรัฐมนตรีพบหารือประธานาธิบดีรัสเซีย.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-รัสเซีย ที่เมืองโซชี สหพันธรัฐรัสเซีย.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/66994-นายกรัฐมนตรีพบหารือประธานาธิบดีรัสเซีย.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “นายกรัฐมนตรีพบหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดีรัสเซีย ระหว่างการประชุมระหว่างผู้นำกลุ่มประเทศ BRICS กับประเทศตลาดเกิดใหม่และประเทศ กำลังพัฒนา ณ เมืองเซียงเหมิน สาธารณรัฐประชาชนจีน.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/80880-นายกรัฐมนตรีพบหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดีรัสเซีย-ร.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “นายคิมจิ เมเวเดฟ นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน 2558.” กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561. <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/55351-นายคิมจิ-เมเวเดฟ-นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย-เด.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “ปลัดกระทรวงการต่างประเทศร่วมคณะรองนายกรัฐมนตรีฝ่าย กลาโหมและรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ เยือนสหพันธรัฐรัสเซีย.” กระทรวงการ ต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561. <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/65299-ปลัดกระทรวงการต่างประเทศร่วมคณะรองนายกรัฐมนตรีฝ่าย.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนสหพันธรัฐ รัสเซียอย่างเป็นทางการ.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6885/99568-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนสหพันธรัฐ.html>.

กระทรวงการต่างประเทศ. ศูนย์ข่าว. “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศเดินทางเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ และเข้าร่วมการประชุม คณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-รัสเซีย ครั้งที่ ๖.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2561. <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/58441-รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.html>.

- กระทรวงการต่างประเทศ. สำนักงานปลัดกระทรวง. สำนักนโยบายและแผน. รายงานประจำปี กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: เอ็ม.ไอ.ดับบลิว. กรุ๊ป, 2553.
- กระทรวงการต่างประเทศ. สำนักงานปลัดกระทรวง. สำนักนโยบายและแผน. รายงานประจำปี ๒๕๕๕ กระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2556.
- กระทรวงการต่างประเทศ. สำนักงานปลัดกระทรวง. สำนักนโยบายและแผน. รายงานประจำปี ๒๕๕๖ กระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2557.
- กระทรวงการต่างประเทศ. สำนักงานปลัดกระทรวง. สำนักนโยบายและแผน. รายงานประจำปี ๒๕๕๘ กระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สไตส์ครีเอทีฟแฮร์ส, 2560.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมการค้าต่างประเทศ. กองสิทธิประโยชน์ทางการค้า. “การใช้สิทธิประโยชน์ส่งออกภายใต้สิทธิ GSP ของ CIS (รัสเซียและเครือรัฐเอกราช) ในปี 2561 (มกราคม-กันยายน).” กรมการค้าต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2562.
<http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/409/-GSP-1>.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมการค้าต่างประเทศ. “การตัดสิทธิ GSP สหภาพยุโรป.” กรมการค้าต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <http://www.dft.go.th/th-th/บริการจากกรม/บริการข้อมูล-Information/สิทธิประโยชน์ทางการค้า/โครงการ-GSP-ที่ไทยถูกตัดสิทธิ-GSP-สหภาพยุโรป>.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมการค้าต่างประเทศ. “โครงการ GSP ของรัสเซียและเครือรัฐเอกราช.” กรมการค้าต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562. <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/409/-GSP-1>.
https://www.dtn.go.th/files/60/europe/Russia_2s_0360.pdf.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สำนักยุโรป. “ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561. http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. คณะทำงานวารสารการค้าระหว่างประเทศ. “EAEU ก้าวต่อไปของไทย-รัสเซีย.” วารสารการค้าระหว่างประเทศ 3, ฉ. 12 (เมษายน-มิถุนายน 2559): 10-13. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562. e-library.moc.go.th/multimedia/ITFapJune2106.pdf
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “การรวมกลุ่มสหภาพศุลกากรระหว่างประเทศ เบลารุส คาซัคสถาน และรัสเซีย: ภาพรวมของนัยทางเศรษฐกิจสำหรับเบลารุส.” FTA Department of Trade Negotiations. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2561.
<http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความต่าง/tabid/62/ctl/Details/mid/433/ItemID/6668/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/4/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/37/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/38/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561.

https://www.dtn.go.th/files/60/europe/Russia_2s_0360.pdf.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีของไทย กับ United State of America.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/thaifta/Home/NegoLastestStatus/tabid/117/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ฮ่องกง.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/49/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/41/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbCountry/tabid/53/ctl/detail/id/32/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น.” กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562.

<http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Home/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/35/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “รัสเซียสมาชิกใหม่ของ WTO ทางเลือกใหม่นักลงทุนชาวไทย.” *สารธุรกิจไทย-รัสเซีย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562.

http://www.thairussian.org/thai/news_detail.asp?id=33&cid=10.

กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. “AEC Blueprint หมายถึง....” ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562.

http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=6385&filename=index.

กระทรวงพาณิชย์. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. *ตลาดยุโรปตะวันออก*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2551.

กระทรวงพาณิชย์. สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

“ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทย.” ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2561.

<http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>.

กระทรวงพาณิชย์. สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. สำนักนโยบายเศรษฐกิจการพาณิชย์. “รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี กระทรวงพาณิชย์ รอบ 6 เดือน (กุมภาพันธ์-กรกฎาคม ๒๕๕๑) ประจำปี ๒๕๕๑.” กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562.

https://www.moc.go.th/images/policy_report/samark/pre002.doc.

กระทรวงพาณิชย์. สำนักบริหารกิจการต่างประเทศ. “การใช้สิทธิพิเศษทางภาษีของไทยภายใต้ GSP ระบบต่างๆ.” กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562.

https://www.moc.go.th/images/Agencies_Information/Trade_Situation/Commercial_Bruxelles/93.pdf.

กวีพจน์ สัตตพัฒน์นันท์. “แผนภาพแสดงสถานะการทำเขตการค้าเสรี.” 26 เมษายน 2562.

กวีพจน์ สัตตพัฒน์นันท์. “ระดับขั้นของการรวมกลุ่ม.” 26 เมษายน 2562.

ขจิต จิตตเสวี. *สหภาพยุโรป European Union การเมือง นโยบาย ระบบอภิปาล*. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ข่าวสด. “ปฏิกริยาโลกต่อรัฐประหารในไทย.” *ข่าวสด*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562.

https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRd01EazFNREV5TUE9PQ%3D%3D§i.

คณะกรรมการจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีรัฐบาล พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์. *รายงานผลการดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีรัฐบาล พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2550.

คมชัดลึก. “พิษ “วิกเตอร์ บูท” มาร์คเลิกรัสเซีย.” *คมชัดลึก*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562.

<http://www.komchadluek.net/news/crime/80005>.

- คมปิต สกุลหวง. “จับตาความสัมพันธ์ ไทย-สหภาพยุโรป หลังปลดล็อก.” *THE STANDARD*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562. <https://thestandard.co/thailand-eu-relations/>.
- โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย. “นโยบายการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของไทย ในช่วง 2544-2549.” Policy-Research Platform. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562. <http://prp.trf.or.th/trf-policy-brief/นโยบายการจัดทำความตกลง/>.
- จิตติภัทร พุน้ำ. *ตุรกี: โอกาสไทยเชื่อมโยงยูเรเชีย*. กรุงเทพฯ: กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ และ โครงการติดตามพัฒนาการของรัสเซียและยุโรปตะวันออก, 2557.
- จุลชีพ ชินวรรณโณ. *สยาม รัสเซีย ไทย การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน อนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- จุลชีพ ชินวรรณโณ. *ภูมิทัศน์เศรษฐกิจการเมืองโลก: วิถุกับการท้าทายในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- ดลยา เทียนทอง. *รายงานวิจัย การแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในเอเชียกลางเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานของไทยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ไทยโพสต์. “สหรัฐตัดสิทธิ GSP สินค้าไทยอีก 11 รายการ.” *ไทยโพสต์*. 2 พฤศจิกายน 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <https://www.thaipost.net/main/detail/21208>.
- ประชาไท. “นักเศรษฐศาสตร์ประเมินรัฐประหาร 19 ก.ย. 2549 ทำความเสียหายทางเศรษฐกิจ 10.970 ล้านล้านบาท.” *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562. <https://prachatai.com/journal/2018/09/78827>.
- ประชาไท. “สาระ+ภาพ 62 ประเทศ มีใครได้บ้างติดป้ายเหลือง-แดง เดือนประชาชนเรื่องการเดินทางมาไทย.” *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <https://prachatai.com/journal/2014/06/53733>.
- ประชาไท. “อ่านนโยบายรัฐบาล สุรนันทน์ ที่นี้.” *ประชาไท*. 4 พฤศจิกายน 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562. <https://prachatai.com/journal/2006/11/10374>.
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. “เวียดนาม คู่แข่งที่ไม่ควรประมาทของภาคการส่งออกไทย.” ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562. www.exim.go.th/doc/newsCenter/45369.pdf.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. *รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2552*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2553.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. *ประเด็นเศรษฐกิจไทยในรอบปี 2557*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. *รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2558*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. “มหาอุทกภัย 2554 ผลกระทบและแนวโน้มการฟื้นตัว จากการสำรวจผู้ประกอบการ.” ธนาคารแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AnalysisBLP/1ThaiFloodSurvey2011.pdf>.

- ประทุมพร วัชรเสถียร. *ยุโรปตะวันออก: ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต*. กรุงเทพฯ: การเวก, 2521.
- พีรพร แก้วรัตนาก. “บทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงหลังสงครามเย็น (ปี 1992-2008).” *ภาคินพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2553.
- มติชน. “ประชุมโต๊ะกลมไทย-รัสเซีย ครั้งที่ 1 เดินหน้าพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษและการวิจัย.” *มติชนออนไลน์*. 22 สิงหาคม 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2561. https://www.matichon.co.th/education/news_1095772.
- มติชน. “สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วยฯ เผยความไม่แน่นอนทางการเมืองไทยสูง ระบุ 3 วิฤต การเมืองรุนแรงยุคทักษิณ-อภิสิทธิ์-ยิ่งลักษณ์ กระทบจีดีพีหดปีละ 1 %.” *มติชนออนไลน์*. 27 สิงหาคม 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562. https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1104824.
- มติชนสุดสัปดาห์. “ย้อนอ่านคำพิพากษาศาลธน. พลั๊ก สมัคร ตกเก้าอี้นายกฯ ว่าด้วยปม ลูกจ้าง-ค่าตอบแทน.” *มติชนสุดสัปดาห์*. 23 ธันวาคม 2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562. https://www.matichonweekly.com/featured/article_18922.
- ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร. “แผนการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2555-2558.” สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562. https://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=438&filename=index.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔. มาตรา 190. *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 128 ตอนที่ 13 ก (4 มีนาคม 2554): 3-4*.
- รมย์ ภิรมนตรี. “มารู้จักชาวรัสเซียกันเถอะ.” *วารสารรัสเซียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1, ฉ. 1-2 (2553)*.
- รมย์ ภิรมนตรี, นฤมิตร สอดสุข, วัฒนะ คั่นวงศ์ และ ปริญา จารุสิริวัฒน์. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยรัสเซียใหม่และสู่ทางความสัมพันธ์กับไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.
- ลาวันย์ ถนัดศิลปกุล. *บทบาทของรัฐสภากับกระบวนการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศและปัญหา มาตรา 190 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. (ม.ป.ท.). ม.ป.ป. อ้างถึงใน อรณิข รุ่งธิพานนท์. “บทบาทของรัฐสภากับการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญ.” สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561. <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-055.pdf>.
- วลาดีมีร์ ปูติน: *มีวนิค วัลไดโครเมีย โซซี องค์การสหประชาชาติ - สุนทรพจน์ครั้งสำคัญของ ประธานาธิบดีรัสเซีย*. แปลโดย ยอดบุญ เลิศฤทธิ์ และ วิษนี ศรีสนิท. Kuala Lumpur: Hazrah Enterprise, 2017.
- วรรัตน์ ตานิกูจิ. “กต, นำคณะนักธุรกิจลุยตลาดรัสเซีย การเมืองไม่นิ่ง-ภาคธุรกิจถือธงนำ.” *หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน*. 9 ธันวาคม 2556.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในรัสเซีย. “เอกอัครราชทูตฯ และประธาน Board ของ Eurasian Economic Commission (EEC)หารือเกี่ยวกับความสัมพันธ์เศรษฐกิจ ไทย-EAEU.” Thai Biz Russia, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561.

<http://www.thaibizrussia.com/ru/news/detail.php?cate=news-highlight&id=20968>.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในรัสเซีย. “รายชื่อความตกลงที่ลงนามระหว่างการเยือนรัสเซียของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2559.” Thai Biz Russia. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562.

<http://www.thaibizrussia.com/ru/rules/detail.php?cate=events&id=20666>.

สตูดิโอ วงศ์เกียรติขจร. “คู่แข่งไทยในตลาดสิ่งทอ-เครื่องนุ่งห่ม.” สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562. www.itd.or.th/th/คู่แข่งไทยในตลาดสิ่งทอ.

สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย. “ข้อตกลงทวิภาคี.” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561.

<http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/hist-agr-th>).

สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย ประจำราชอาณาจักรไทย. “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า.” สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561.

<http://thailand.mid.ru/th/rus-thai-relations/economy-th>.

สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง. *โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทยกับรัสเซีย.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, 2551.

สมักร สุนทรเวช. “คำแถลงนโยบาย ของ คณะรัฐมนตรี นายสมักร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551.” สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของข้าราชการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562.

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER051/GENERAL/DATA000/00000240.PDF>.

สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย. “ความเป็นมา.” สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561.

<http://www.thairussian.org/thai/aboutus2.asp>.

สุกัญญา ทองมา. “โอกาสสินค้าอุตสาหกรรมไทยในตลาดใหม่ “ยูเรเชีย: Eurasia Economic Union”.” *วารสาร สนย.* 4, ฉ. 39 (ตุลาคม 2557): 4.

สุทธิชัย หยุ่น. “สัมภาษณ์สุดเอ็กซ์คลูซีฟ ดิมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีแห่งรัสเซีย.” (วีดีโอ), 12 เมษายน 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562.

<https://www.youtube.com/watch?v=v4pYE4t9pgg>.

สรพงษ์ ลัดสวน. “เวียดนามกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย,” ใน *ฉากทัศน์อาเซียน: หลากมิติความเปลี่ยนแปลงในประชาคมและภูมิภาค.* บรรณาธิการโดย กิตติ ประเสริฐสุข และ พินิตพันธุ์ บริพัตร. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2560.

- สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร. “กรุงมอสโก สหพันธรัฐรัสเซีย.” สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561.
http://iad.bangkok.go.th/th/showsister_cities?id=6.
- สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร. “นครเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย.” สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561.
http://iad.bangkok.go.th/th/showsister_cities?id=7.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “ข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ.” Biz Portal, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561. <https://biz.govchannel.go.th/th/Home/Article/26>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “แผนการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาล นาย สมชาย วงศ์สวัสดิ์ (พ.ศ 2551).” สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562.
https://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=440&filename=index.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. “นายกรัฐมนตรีหารือทวิภาคีรัสเซียระหว่างการประชุม BRICS.” ทำเนียบรัฐบาล. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561.
<http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/6466>.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. “นายคมิทธิ เมตเวเดฟ นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐ รัสเซีย เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ ๗ – ๘ เมษายน ๒๕๕๘.” กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2562.
<http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/55351-นายคมิทธิ-เมตเวเดฟ-นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซีย-เด.html>.
- สรพงษ์ ลัดสวน. “เวียดนามกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชีย.” ASEAN INSIGHT. *กรุงเทพธุรกิจ*. 15 ตุลาคม 2558, <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/635842>.
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี.” ทำเนียบรัฐบาล. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2562.
<http://www.thaigov.go.th/aboutus/history/policy/7>.
- อังศุมาลิน อนุศาสนี. “นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียกลาง: กรณีศึกษาประเทศ คาซัคสถาน.” ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.” สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2562. http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย#cite_ref-15.
- อุบลพรรณ กระจำนัง. “การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ แห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการ ปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

- อรณิข รุ่งธิปานนท์. “บทบาทของรัฐสภากับการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญ.” สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561. <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-055.pdf>.
- อรณิข รุ่งธิปานนท์. ภูมิภาคนิยมกับอาเซียน. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2561. <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-ebbas/2557-oranich.pdf>.
- SCB Economic Intelligence Center. *จับตาเวียดนาม: คู่ค้าหรือคู่แข่งไทยในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์, 2561. ภายใต้ “ภาพรวมเศรษฐกิจปี 2017.” สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562. https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/3452/epahpofp41/Outlook_TH_Q2_2017.pdf.
- SCB Economic Intelligence Center. “สหรัฐฯ ปรับลดอันดับไทยสู่ระดับต่ำสุด (Tier3) ในรายงานการค้ามนุษย์ 2014.” SCB Economic Intelligence Center สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562. <https://www.scbeic.com/th/detail/product/520>.
- Thai PBS. “นายกฯ ยินเคยแนะนำช่องทางต่อสู้คดีให้รัสเซียคดีวิคเตอร์ บูท.” Thai PBS. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2562. <https://news.thaipbs.or.th/content/8499>.
- Voice TV. “ย้อน 9 ปี พันธมิตรฯ ยึดสนามบิน ศก. เสียหาย 2 แสนล.” Voice TV. 24 พฤศจิกายน 2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562, <https://voicetv.co.th/read/H1XRcZHxf>.

ภาษาอังกฤษ

- Alekseenkova, Elena. “The EAEU by 2025: Priorities and Expectations of the Member States.” in *EAEU Development Prospects up to 2025. Working Paper*, ed. I.S. Ivanov. Moscow: NPMP RIAC, 2017.
- Association of Southeast Asian Nations. “ASEAN and the Eurasian Economic Commission sign a Memorandum of Understanding on Economic Cooperation.” Association of Southeast Asian Nations. Accessed March 2, 2019. <https://asean.org/asean-eurasian-economic-commission-sign-memorandum-understanding-economic-cooperation/>.
- Association of Southeast Asian Nations. “Rules of Procedure for Conclusion of International Agreements by ASEAN.” Association of Southeast Asian Nations. Accessed February 15, 2019. <https://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/documents/ROP%20for%20Conclusion%20of%20International%20Agreements%20by%20ASEAN.pdf>.

- Borovikov, Edward. "B2B: Notes on the Future Court of the Eurasian Economic Union." *Moscow Times*. April 28, 2014. Accessed July 10, 2018.
<https://www.themoscowtimes.com/2014/04/28/b2b-notes-on-the-future-court-of-the-eurasian-economic-union-a34783>.
- Brown, Maxfield. "Eurasian Economic Union (EAEU) plans FTA expansion within ASEAN." ASEAN Briefing. Accessed July 10, 2018.
<https://www.aseanbriefing.com/news/2015/09/17/eurasian-economic-union-eaeu-plans-fta-expansion-within-asean.html>.
- Central Intelligence Agency. "Thailand." CIA. Accessed March 7, 2019.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>.
- Eurasian Economic Commission. "Decision making process in the Eurasian Economic Commission." Eurasian Economic Commission. Accessed August 27, 2014.
<http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/16-05-2014-5.aspx>.
- Eurasian Economic Commission. *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2017*. Moscow: Eurasian Economic Commission, 2018.
- Eurasian Economic Commission. *The Eurasian Economic Union: Facts and Figures 2018*. Moscow: Eurasian Economic Commission, 2019.
- Geopolitical Intelligence Services. "Opinion: The BRI – China's road to hegemony." GIS. Accessed April 8, 2018.
<https://www.gisreportsonline.com/opinion-the-bri-chinas-road-to-hegemony,economy,2318,report.html>.
- Hartwell, Christopher A. "A Eurasian (or a Soviet) Union? Consequences of further economic integration in the Commonwealth of Independent States." *Business Horizons* 56, 4 (July-August 2013): 411-420. Accessed April 8, 2018.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681313000396>.
- Independent Analytical Center For Geopolitical Studies "Boryfen Intel". "Russia's project of the "Eurasian Economic Union"." Boryfen Intel. Accessed April 8, 2018. http://bintel.com.ua/en/article/07-27-China_RF_Ua/.
- Kawai, Masahiro and Wignaraja, Ganeshan. *Patterns of Free Trade Areas in Asia*, Honolulu: East-West Center, 2013.
- Khrstenko, Viktor. Foreword to *Eurasian Economic Integration: Facts and Figures*, edited by Eurasian Economic Commission. Moscow: Eurasian Economic Commission. Accessed April 8, 2018.
http://www.eurasiancommission.org/en/Documents/broshura26_ENGL_2014.pdf

- Kirkham, Ksenia. "The Formation of the Eurasian Economic Union: How successful is the Russian regional hegemony?." *Journal of Eurasian Studies* 7, no. 2 (2016): 7.
- Kucera, William and Pejsova, Eva. *Russia's Quiet Partnerships in Southeast Asia: Russia-Malaysia Strategic Partnership through Sabah Case Study*. Bangkok: IRASEC, 2012.
- Kudaibergenova, Diana T. "Eurasian Economic Union integration in Kazakhstan and Kyrgyzstan." *European Politics and Society*, no. 17 (2016). 97-112.
- Mackinder, Halford J. *The Geographical Pivot of History: Illustrated*. Edited by B. McCahill. 14, (n.p., 2016).
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. "Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation (Approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013)." Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Accessed April 8, 2018.
http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkB6BZ29/content/id/122186.
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. "Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016)." Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Accessed April 8, 2018.
http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkB6BZ29/content/id/2542248.
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. "On the Developments in the Situation in Thailand." Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Accessed March 5, 2019, http://www.mid.ru/en/maps/th/-/asset_publisher/UhQB5xrATSUO/content/id/314918.
- Olikar, Olga, Chivvis, Christopher S., Crane, Keith, Tkacheva, Olesya and Boston, Scott. "Russian Foreign Policy in Historical and Current Context." RAND Corporation. Accessed April 8, 2018.
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE144/RAND_PE144.pdf.
- PwC Russia. *Doing business and investing in the Russian Federation 2014*. Moscow: PwC Russia. Accessed March 17, 2019. <https://www.pwc.ru/ru/doing-business-in-russia/assets/e-dbg.pdf>.

- Roberts, Sean P. and Moshes, Arkady. "The Eurasian Economic Union: A case of reproductive integration?." *Post-Soviet Affairs* 32, no. 6 (2015): 542-565. Accessed February 14, 2018. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Eurasian-Economic-Union%3A-a-case-of-reproductive-Roberts-Moshes/442176bfc7c697dc6b8fc070dff08e88bf98f9f0>.
- Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia. "EAC Marking." Schmidt & Schmidt OHG. Accessed September 18, 2018, <https://schmidt-export.com/eac-marking>.
- Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia. "Gost Marking." Schmidt & Schmidt OHG Accessed September 18, 2018, <https://schmidt-export.com/gost-marking>.
- Schmidt & Schmidt OHG Export consulting & distribution in Russia. "Technical Regulations of the Eurasian Economic Union." Schmidt & Schmidt OHG. Accessed September 18, 2018. <https://schmidt-export.com/technical-regulations-of-the-urasian-economic-union>.
- Sorey, Ian. "What Russia's "Turn to the East" Means for Southeast Asia." *ISEAS Perspective*, no. 67 (2015): 3-10. Accessed February 14, 2018. https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2015_67.pdf.
- Tarr, David G. The Eurasian Economic Union of Russia, Belarus, Kazakhstan, Armenia, and the Kyrgyz Republic: Can It Succeed Where Its Predecessor Failed?. *Eastern European Economics* 54, no.1 (2016): 1-22.
- TASS. "Russia to allot \$1.2 billion to help Kyrgyzstan in accession to Customs Union." *Tass*, May 30, 2014. Accessed April 8, 2018.
- Timofeev, Ivan. *Theses on Russia's foreign policy and Global positioning (2017-2024)*, ed. Andrey Kortunov and Sergey Utkin. Moscow: Center for Strategic Research, 2017.
- United Nations. "What are the official languages of the United Nations." United Nations. Accessed March 24, 2019. <http://ask.un.org/faq/14463>.
- World Bank, "GDP growth (annual%)", World Bank. Accessed October 15, 2018. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>.
- World Bank. "Thailand: GDP growth (annual %)." World Bank. Accessed October 15, 2018. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2017&locations=TH&start=1996&view=chart>.

- World Trade Organization. International Trade Centre and UNCTAD. *World Tariff Profiles 2018*, Geneva: World Trade Organization. Accessed March 20, 2019, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles18_e.pdf.
- World Trade Organization. "Treaty on the Eurasian Economic Union." WTO. Accessed July 10, 2018, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/kaz_e/WTACCKAZ85_LEG_1.pdf.

ภาษาไทย

- Балки, Нил. «Путин нацеливается на евразийский экономический союз.» *Россия Сегодня*. Дата обращения: Июль 28, 2019. <https://inosmi.ru/politic/20110817/173452511.html>.
- Дегтерев, Д.А. и Курылев, К.П. *Внешняя политика стран СНГ: Учеб. пособие для студентов вузов*. М.: Издательство Аспект Пресс, 2017.
- Евразийская экономическая комиссия. «Вопросы и ответы по Соглашению о свободной торговле между Евразийским экономическим союзом и Социалистической Республикой Вьетнам.» Евразийская экономическая комиссия. Дата обращения: Февраль 21, 2019. http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/dotp/sogl_torg/Documents/Вопросы-и-ответы-по-Соглашению-освободной-торговле-между-странами-ЕЭАС-и-Вьетнамом/”.
- Евразийская экономическая комиссия. «ЕДИНЫЙ ТАМОЖЕННЫЙ ТАРИФ Евразийского экономического союза.» Евразийская экономическая комиссия. Дата обращения: Марта 19, 2019, <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/ett/Pages/default.aspx>.
- Известия, «Евразийские комиссары получают статус федеральных министров.» *Известия*, Ноябрь 17, 2011, дата обращения: Апрель 8, 2018, <https://iz.ru/news/507125>.
- Лосюков, А. П. «Россия - Таиланд. 110 лет по пути взаимопонимания.» *Международная жизнь*, No. 6 (2007).
- Лавров, С. В. «Стенограмма выступления и ответов на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В. Лаврова на совместной пресс-конференции по итогам переговоров с Министром иностранных дел Таиланда К. Пиромом, Бангкок 24 июля 2009 года.» Дата обращения: Апрель 8, 2018, <http://www.mid.ru/bdcomp/ns-rasia.nsf/1083b7937ae580ae432569e7004199c2/432569d80021985fc32575fd00617f69!OpenDocument>.
- Мельниченко, Борис Николаевич. «Российская Федерация и Королевство Таиланд в XXI веке.» *Ученые записки Петрозаводского государственного университета. Общественные и гуманитарные науки*, No. 3 (2016): 40-42.
- Осинцева, Наталья Сергеевна. *Политика России в Юго-Восточной Азии в начале XXI. Юго-Восточная Азия 2007-2008*. Москва: ИВА РАН, 2012.

- Подберезкин, А.И., Боришполец, К.П., Подберезкина, О.А. *Евразия и Россия*. М: МГИМО-Университет, 2013.
- Симоненко, Анна Владимировна. «Россия – Таиланд: история продолжается,» *Россия и АТР*, No. 4, (декабрь 2007): 76.
- Симония, А. А. «Перспективы развития военно-технического сотрудничества России со странами Юго-Восточной Азии.» *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития*. 2006, No. 9. 77.
- Сковоронский, Алексей. «Глава МИД Таиланда: экономическое сотрудничество с Россией выглядит многообещающим.» *ТАСС*. Дата обращения: Апрель 8, 2018. <http://tass.ru/opinions/interviews/4411600>.
- СНГ. История. «Историческая справка СОДРУЖЕСТВО НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ.» СРГ. Дата обращения: Апрель 8, 2018. <http://www.e-cis.info/page.php?id=19397>.
- «Торговый представитель Российской Федерации в Королевстве Таиланд.» Дата обращения: Апрель 8, 2018. <http://thailand.ved.gov.ru/ru/>.
- Фомичева, Е. А. *Россия-Таиланд. Развитие дипломатических и экономических отношений между двумя странами в контексте интересов России в Азиатско-Тихоокеанском регионе*. М, 2007.

ภาคผนวก

ภาพที่ 1 - 4 เอกสารลงนามความตกลงก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชียระหว่างรัฐสมาชิก สาธารณรัฐ
เบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีสถาน สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐทาจิกิสถาน

МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТ

Республики Беларусь, Республики Казахстан, Кыргызской Республики,
Российской Федерации и Республики Таджикистан

РЕШЕНИЕ

от 10 октября 2000 г.

№ 78

г. Астана

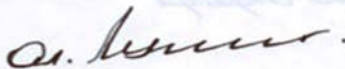
О Договоре об учреждении Евразийского экономического сообщества

Межгосударственный Совет Республики Беларусь, Республики Казахстан, Кыргызской Республики, Российской Федерации и Республики Таджикистан

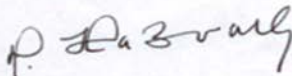
решил:

1. Принять Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества (прилагается).
2. Поручить Интеграционному Комитету совместно с правительствами Сторон до 1 апреля 2001 года подготовить план мероприятий по созданию Евразийского экономического сообщества и проект Решения Межгосударственного Совета о первоочередных мерах по реализации Договора об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 года, а также проекты документов, регламентирующих деятельность органов Сообщества.
3. Считать целесообразным продолжить работу Межправительственной рабочей группы, созданной в соответствии с Решением Межгосударственного Совета от 23 мая 2000 г. № 77.

Президент
Республики Беларусь

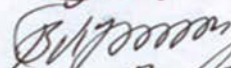
Президент
Республики Казахстан

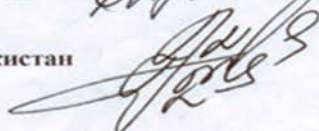
Президент
Кыргызской Республики

Президент
Российской Федерации

Президент
Республики Таджикистан

ДОГОВОР

об учреждении Евразийского экономического сообщества

Республика Беларусь, Республика Казахстан, Кыргызская Республика, Российская Федерация и Республика Таджикистан, далее именуемые Договаривающимися Сторонами,

движимые стремлением обеспечить свое динамичное развитие путем согласования проводимых социально-экономических преобразований при эффективном использовании экономических потенциалов для повышения уровня жизни своих народов;

исполненные решимости повышать эффективность взаимодействия в целях развития процессов интеграции между ними и углублять взаимное сотрудничество в различных областях;

осознавая необходимость координации подходов при интеграции в мировую экономику и международную торговую систему;

выражая готовность в полной мере выполнять обязательства, принятые ими в соответствии с Соглашением о Таможенном союзе между Российской Федерацией и Республикой Беларусь от 6 января 1995 года, Соглашением о Таможенном союзе от 20 января 1995 года, Договором об углублении интеграции в экономической и гуманитарной областях от 29 марта 1996 года и Договором о Таможенном союзе и Едином экономическом пространстве от 26 февраля 1999 года;

подтверждая свою приверженность принципам Устава Организации Объединенных Наций, а также общепризнанным принципам и нормам международного права,

договорились о следующем:

Статья 1

Учреждение международной организации

Настоящим Договаривающиеся Стороны учреждают международную организацию "Евразийское экономическое сообщество" (далее – ЕвразЭС или Сообщество).

ЕвразЭС обладает полномочиями, добровольно передаваемыми ему Договаривающимися Сторонами в соответствии с положениями

законодательство в соответствии с положениями настоящего Договора.

Статья 19

Изменения и дополнения

В настоящий Договор могут быть внесены изменения и дополнения, которые оформляются Договаривающимися Сторонами отдельным протоколом, являющимся неотъемлемой частью настоящего Договора.

Статья 20

Регистрация

Настоящий Договор в соответствии со статьей 102 Устава ООН подлежит регистрации в Секретариате Организации Объединенных Наций.

Совершено в городе Астана "10" октября 2000 года в одном экземпляре на белорусском, казахском, кыргызском, русском и таджикском языках, причем все тексты имеют одинаковую силу. В случае возникновения разногласий по тексту настоящего Договора Договаривающиеся Стороны будут использовать текст на русском языке.

Подлинный экземпляр Договора хранится в Интеграционном Комитете, который направит каждой Договаривающейся Стороне его заверенную копию.

За	За	За	За	За
Республику	Республику	Кыргызскую	Российскую	Республику
Беларусь	Казахстан	Республику	Федерацию	Таджикистан

**ЕВРАЗИЙСКОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СООБЩЕСТВО
МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТ
(ВЫСШИЙ ОРГАН ТАМОЖЕННОГО СОЮЗА)**

РЕШЕНИЕ

от 6 октября 2007 г.

№ 1

г. Душанбе

**О формировании правовой базы таможенного союза
в рамках Евразийского экономического сообщества**

Межгосударственный Совет (на уровне глав государств)

решил:

1. Принять:

Договор о Комиссии таможенного союза (прилагается);

Договор о создании единой таможенной территории и формировании таможенного союза (прилагается);

Протокол о порядке вступления в силу международных договоров, направленных на формирование договорно-правовой базы таможенного союза, выхода из них и присоединения к ним (прилагается).

2. Утвердить Перечень международных договоров, составляющих договорно-правовую базу таможенного союза (прилагается).

3. Утвердить План действий по формированию таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества (прилагается).

4. Правительствам Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации:

подписать на очередном заседании Межгоссовета ЕврАзЭС (на уровне глав правительств) документы, направленные на формирование договорно-правовой базы таможенного союза (список прилагается);

обеспечить реализацию Плана действий по формированию таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества, по возможности, ранее определенных в нем сроков.

5. Республике Беларусь, Республике Казахстан и Российской Федерации принять необходимые меры по скорейшему проведению внутригосударственных процедур, необходимых для вступления в силу международных договоров, указанных в пункте 1 настоящего Решения.

Члены Межгосударственного Совета:

От
Республики
Беларусь

От
Республики
Казахстан

От
Российской
Федерации

ЕВРАЗИЙСКОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СООБЩЕСТВО МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТ

РЕШЕНИЕ

от 6 октября 2007 г.

№ 346

г. Душанбе

О формировании правовой базы таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества

Межгосударственный Совет Евразийского экономического сообщества
(на уровне глав государств)

решил:

1. Принять к сведению Доклад «О формировании правовой базы таможенного союза» (прилагается).

2. Принять Протокол о внесении изменений в Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 года (прилагается).

3. Государствам-членам ЕврАзЭС принять необходимые меры по скорейшему проведению внутригосударственных процедур, необходимых для вступления в силу Протокола, указанного в пункте 2 настоящего Решения.

4. Продолжить работу по формированию правовой базы единого экономического пространства и об итогах доложить на очередном заседании Межгоссовета ЕврАзЭС (на уровне глав государств).

Члены Межгосударственного Совета ЕврАзЭС:

От
Республики
Беларусь

От
Республики
Казахстан

От
Кыргызской
Республики

От
Российской
Федерации

От
Республики
Таджикистан

От
Республики
Узбекистан